

3
M. REINH. HENR. ROLLII,
UNNENSIS WESTPHALI,
SS. Theol. C.

BIBLIOTHECA
NOBILIVM THEO-
LOGORVM

HISTORICO-THEOLOGICA
SELECTA.

SIVE

RECENSVS NOBILIVM,
Vel Gradum quendam Theo-
logicum vel munus quodcunque sacrum
suo meritò consecutorum,

*Variis ex Historia Literaria ob-
servationibus atque accuratioribus Erudito-
rum judiciis refertus, quin & ad debitum sacra-
tioribus, studiis splendorem conciliandum
comparatus.*

Cum

P R Æ F A T I O N E

DN. D. JOHANNIS FECHTII,
Theologi Rostochiensis.

ROSTOCHII & LIPSIAE,

Impens. CHRIST. GOTTHOLD GARMANNI.
ANNO MDCCVIII.

M. REINH. HEINR. ROLLN.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

BIBLIOTHECA

NORITVA THEO

LOGO M

PHOTOGRAPHIC

RECEIVED NORTHAM

Vel Girdung puenqam Tpeo

logica vel philosophia sacra

3017

NOT TO BE USED FOR ANY OTHER PURPOSE

Theologo Nobili,
de Ecclesia Orthodoxa
insigniter merito,

VIRO

Magnifico, summè Reveren-
de, Generoso atque Excellentis-
simo,

DOMINO

ALBERTO JOACHIMO
de KRAKEVITZ,
Equiti Megapolitano,

Doctori & Professori Theo-
logo in illustri ad Varnum Acade-
mia celeberrimo,

*Domino , Patrono ac Præ-
ceptoris suo , omni honoris pariter ac
amoris cultu ætatem deve-
nerando,*

Hanc

**Nobilium Theologo-
rum Bibliothecam,**
ceu grati animi tesseram,

addito

pro ejusdem incolumitate
ac prosperitate omnigena
Voto ardentissimo,

sacram cupit

KRAKEVITZIANI NOMINIS

Cultor perpetuus

M. REINHARDUS HENRICUS ROLLIUS,
Westphalus.

Ad

Eruditissimum hujus Opusculi

Auctorem,

M. REINHARDVM HENR.

ROLLIVM,

Ingenio, industriâ, judicio, eloquentiâ

florentissimum,

PRÆFATIO

JOHANNIS FECHTI,

D. P. P.

Consistorii Ducalis Consiliarii, Districtus

Rostoch. Superintend. & Facult. Theol.

Senioris.

Ostquam ex tenui initio
mos recensendi bonos scri-
ptores patrum nostrorum no-
strâque memoriâ in id, in
quo hodie conspicitur, fastigium evaluit,
rationes & modos, quibus sciendi deside-

Prefatio.

rio satisfieret, subinde alios aliosque, quorum alter alterum vel jucunditate superaret vel fructu, excogitados repertosque esse cernimus. Primum hujus instituti fundamentum anno MDCLXV., me tum in Academia Wittebergensi sacris studiis operam navante, Galli jecerunt, tanto cum omnium adplausu, ut biennio statim post *Ephemerides à Friderico Nitschio* coeperint in Latinum sermonem converti, cumque inventi utilitas omnium feriret oculos, animosque occuparet, in annum usque LXIX. diduceretur. Ex quo tempore & Itali & Germani & Belgæ & Angli & quis denique non, usu hujus moris in omne eruditionis genus, sacrae & profanae, dimanante, excerpendis auctoribus operam dederunt. Ingrati in communem patriam essemus, nî memorabilem ad omnem posteritatem *Collectorum Lipsien-* sium operam, qui primam in Germaniam manum huic labori admoverunt, & nullis defatigati fastidiis immortalis cum nominis sui gloriâ & rei literariae emolumento ad hunc usque diem produxerunt, commeritis encomiis ad coelum tolleremus. Nata hinc sunt *Acta Eruditorum* &
ut

ut diversis à se nominibus discerneren-
tur, Excerpta rei literariæ, Ephemer-
ides & Extractus, Scriptores variarum
rerum, Bibliothecæ & Bibliographiæ, No-
va Literaria, Colloquia menstrua, Thea-
tra eruditorum, Innocuæ enarrationes.
Quorum omnium historiam contexuerunt
*Christianus Junckerus & Burckhardus Gott-
belf Struvius.* De quorum usu cum nuper
admodum ad Bibliothecam antiquitatis Ju-
daicæ selectam amantissimi Collegæ, CA-
ROLI ARNDII, qui jam & alio Excer-
ptorum specimine inclaruit, pluribus dis-
seruerim, non molestum Tibi, ROLLII,
aliisque erit, si id & hoc loco repetiero.
Nempe non potest ullis exprimi verbis,
quantum ex hoc instituto usus ad veram
excellentemque eruditionem, quantum
promptitudinis & facilitatis ad eum redun-
det, qui de re qualibet maturas excoctas-
que meditationes publico egregio com-
municare, aut libris etiam selectioribus
pro facultatum suarum modulo bibliote-
cam suam instruere voluerit. Sæpius me
subiit admiratio, quâ fieri antehac potue-
rit, ut qui animum ad scribendum de-

certo quopiam argumento adplicuerunt, in eorum notitiam, quæ vel à veteribus vel à recentioribus exarata unquam fuerunt, excerptis & indicibus, quales hodie magno numero habemus, destituti, penetrare potuerint, nisi vel bibliothecis consummatissimis essent ipsi instructi, vel talibus, quibus uti possent, vicini. Quis enim audeat in publicum provolare scripto, certam materiam pertractante, cui perpetuò metuendum est, ne forte alii gloriam ipsi perfectiore & politiore tractatione, quod ipse ignoraverat, præriperint? At hodie non indices tantum librorum, sed excerpta quoque adeò nonnunquam abundanter supeditantur, ut ne quidem ipsorum librorum inspectione opus esse videatur. Ingens equidem hoc est variae eruditionis adminiculum, quod dum in ampliorem quotidie perfectionem excrescit, viam semper bonis ingeniis expeditiorem parat, virium suarum divitias in materias graviores, nec dum satis pertractatas, effundendi. Eminent in hoc genere Enarrationes, ut vocantur, Innocuæ, ad res sacras præcipuè & Theologicas accommodatæ, quæ ea potissimum complectuntur, quo-

quorum ratio à Lipsiensibus ob ingentem rerum multitudinem haberi non poterat. Adferunt illæ Scriptores priscos pariter & recentiores, quâ illi ad profectum cum in doctrinis Theologicis, tum in in-temerata pietatis studio faciunt. Epistolas item veterum Theologorum & Acta Ecclesiastica, quibus vel historia motuum Ecclesiasticorum illustratur, vel priscorum pro veritate & pietate fervor in apicem ponitur. Jam scripta de quocunque argumento Theologico novissima, ea præcipuè, quæ Fanaticum & atheisticum spiritum produnt, qui universum prope orbem hodie non tam occupat, quam fascinat, magno numero producuntur, judiciumque de illis intra amabilem brevitatem, ut devitari à simplicioribus, pietatis Spiritusque fucis deceptis, fallaces scopuli possint, aperitur. Denique quæ vel ad Sacrarum Literarum interpretationem, vel ad controversiarum historiam, vel ad rituum Ecclesiasticorum notitiam, vel ad casuum conscientia enodationem, vel denique ad quarumcunque rerum sacrarum tractationem pertinent, eâ modestiâ &

pietatis sensu proferuntur, ut hæc ipsa intractando moderatio jamdiu Fanaticum hominum genus in sannas imò rabiem adduxerit. Nihil fructuosius, nihil accommodum magis cuivis Ecclesiæ ministro, ei præcipuè, qui in agro aut facultatibus destituitur, aut libris, qui tamen Ecclesiæ nostræ statum vel qualitercunque cognoscere & in studiis suis non retrogredi, sed illa ad salutem Ecclesiæ suæ quotidianis incrementis adaugere desiderat, quam annuâ hac & quasi universali bibliothecâ musæum suum instruere. Ex hac summâ cum animi sui delectatione, sine omni alio librorum apparatu, quid ubique in Ecclesiâ nostrâ agatur, quam monstrosis ubique doctrinis concutiatur, ut juxta Lutheri vaticinium in extremâ hac mundi fece duæ illæ *παρεμβάσεις*, Atheismus & Fanaticismus, & quidem, quod stupendum est, sub singularis pietatis prætextu dominium & quasi tyrannidem occupent, quo pacto his delirationibus & impietatibus, si se Ecclesiæ suæ insinuent, obicem ponere fidelis Ecclesiæ minister & ex sacro Domini sui agro illas eliminare debeat, ediscere potest.

potest. Poteratne quicquam salutaris hoc instituto excogitari? Et quis dubitet, singulari Divinâ providentiâ advigilante ad hæc consilia auctores illius devenisse, ne & vulgaribus Ecclesiæ ministris, quorum auditores, ad loca Fanatica & Libertinistica peregrinantes, hoc potissimum donum referunt, ut puriorem doctrinam novis obiectiunculis impugnare & profanæ impietatis arguere qualicunque sub specie possint, præsidia deessent, errantes in viam reducendi & nutantes in veritate confirmandi? Quod cum facere ex librorum defectu haud possent, quid nisi officium suum prostituerent, nec ex ore leonum & hyænarum oves suas eriperent? Quare & gratiæ immortales collectoribus agenda sunt & iidem seriò admonendi, ne manum unquam ab opere, tam diffusum Ecclesiæ nostræ fructum adferente, retrahant, tædiorum forte mole abrepti, quibus nonnulli è Pietistarum & Syncretistarum grege eosdem avertere à proposito connituntur, nonnulli etiam hunc ipsum in finem furiosè in eosdem debacchantur, more hodie adeò vulgari, ut vel ex hoc solo

solo ungve avem agnoscere queas. Sed stabit nihilominus veritas, & adversus invalescentem hodie Fanaticismum aliquando triumphabit. Ut verò vel ex hoc solo Excerptorum specimine, quantum ad majorem rei literariae utilitatem incrementi sumpserit excerpendi institutum, enitescit, ita & alii adlaborarunt, ut alià quacunque ratione sciendi desiderio & subsidio memoriae succurrerent. Ut uno tantum alteroque exemplo, quæ tamen innumera sunt, id demonstrem, & Gallos, Italos, Angelosque omnes prætermittam, Nonnulli scriptores omnes, paganos, Judæos, Christianos, breviter recensuerunt; ut in Historia universali *Boeclerus*, & in Bibliothecâ Veteri & Nova *Koenigius*. Nonnulli solos Judæos, ut *Buxtorfius*, *Imbonatus*, *Pantavitius*, *Bartoloccius*. Nonnulli solos gentiles, ut in Bibliographiâ, quæ tamen & scriptores recentiores complectitur, & in peculiari scripto *Bosius*. Nonnulli solos Christianos omnium seculorum scriptores, ut *Gerhardus*, *Bellarminus*, *Rivetius*, *Olearius*, *Cocus*, *Meelführerus*, *Cave*. Alii ordinem patriæ cujuslibet attende-

Prefatio.

derunt, ut Quenstedius. Alii mortis annum, ut Wittenius. Alii certas regiones, in quibus vixerunt, ut Mollerus. Quo pertinet Bibliotheca Hispanica, Vindobonensis, Guelferbytana, Brixiana, Cottoniana, Bodlejana. Alii certarum Theologiæ partium scriptores, ut Mayerus. Nonnulli certorum ordinum in Romanâ Ecclesiâ scriptores. Unde Bibliothecæ Jesuitarum, Dominicanorum, Franciscanorum. Alii anonymorum & pseudonymorum, ut Placcius. Alii Manuscripta indagarunt, ut Spizelius, Oxonienses, Lambecius. Alii Musicos scriptores recensuerunt, ut Maimbonius. Alii Heraldicos, ut Arndius. Alii Bibliothecas, ut in Bibliothecâ Bibliothecarum Labbeus. Tandem & ad curiosa itum est. Nam & infantes immaturâ ætate ad singulare eruditionis fastigium eluctati, & fœminæ eruditionis laude scriptisque celebres, & Principes variarum doctrinarum, etiam Theologicarum, excellenti notitiâ florentes, & rustici, qualemcunque eruditionis laudem adepti, & cœci eruditionis gloriâ inclyti, & politici militesque & medici

He-

Præfatio.

Hebraica pariter & Theologica tractantes, oculis objecti sunt. Plura sunt id genus, quæque non inutili accessione locupletari possent, quæ Tu, *Rolli* Præclarissimè, studiosè recenses in Schediasmate de Eruditis climacterico maximo denatis, meo nomini consecrato. In quo scriptorum genere alter quidem alterum vel ingenio vel iudicio ita vicit, ut ad publicæ rei emolumentum vel plus adferret momenti, vel minus. Ut enim, qui rariorum ejusmodi combinationum exempla ideò tantum sollicitè conquirunt, oculisque objiciunt, ut vel admirationem vel delectationem tantum in animis legentium concilient, laude suâ hanc ipsam ob causam defraudandi non sunt, ita ambigendum non est, majorem ad rem literariam utilitatem adferre eos, qui & scriptorum in eo genere vitam, inque variam eruditionem merita, adhibito ante exquisito studio, sollicitè describunt. Ut enim qui Ecclesiæ ministrum ex suggestu quidem perorantem audiunt, nec faciem tamen ejus intuentur virtutem dictorum non eâ impressione sentiunt, ac cum in ora ipsorum quasi illabi & vultui intimè im-

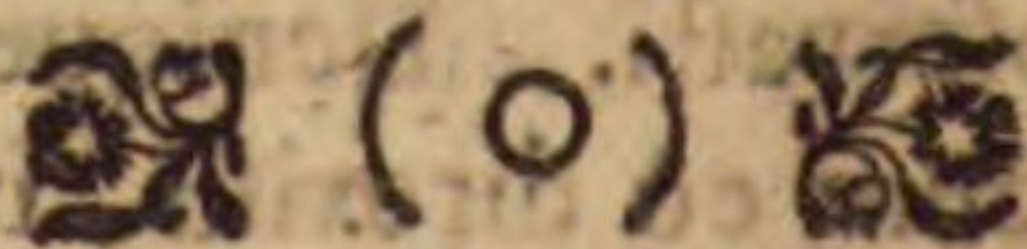
Praefatio.

immergi conceditur : ita nescio , quam legenti vel auctoritatem vel desiderium conciliet , si antequam ad alicujus scripti lectionem sese accingat , ipsummet auctorem , quis qualisve fuerit , quæ ediderit ingenii sui specimina , quâ occasione ad scribendum fuerit impulsus , quâ cum gloriâ in erudito orbe vixerit , ex genuinâ narratione intellexerit. Quibus cum accedunt doctorum virorum de scriptore judicia , è quibus , quid quantumque promittere nobis queamus , eo certiore indicio colligi possit , eò magis excrescit legentis usus , quò nostro fidere ingenio intutum magis est & periculosum. In præsentī scripto Tuo , ROLLI , quod de Nobilibus Theologis composuisti , deprehendo equidem & inquirendi laborem , prorsus ferreum , quò ex tenebris multa eruisti , quæ hactenus plerisque fuerunt incognita , & judicium , supra ætatem Tuam adscendens , quo de variis narrationibus id perpetuò eligere pensi habuisti , quod veritati propius convenire ex collatione relatorum observasti. Denique universum laborem Tuum eò direxisti , ut Theologiæ studio quacunque ratione inservires. Huic enim

Praefatio.

enim ab adolescentiâ ita Te dedisti , ut mihi quidem , cujus scholas omnes per multos annorum decursus frequentasti , videris non per annorum intervalla , sed per mensium spatia insolitos facere progressus. Ex quo & ingenii sagacitatem & laborum tolerantiam , etiam in immaturâ ætate , ubi de Te mentio incidebat , justo præconio sum prosecutus. Quæ in Te munera , si ad maturitatem quotidie majorem devenerint , quam Tibi famam , quam donorum Tuorum æstimationem in literario orbe paritura sint , nullo negotio conjicere potes ipse. Quid igitur superest , quam ut DEUM venerer , ut in fructus olim uberes & latè diffusos sese explicent , & studia bonarum artium literarumque Te statore in majus subinde augmentum excrescant , DEOque & hominibus ineffabilem adferant utilitatem. Ro-

stochii , ipsis Julii Calendis ,
MDCCLIX.

I. N. J.

M. REINH. HENR. ROLLII,
WESTPHALI,

BIBLIOTHECAE
NOBILIVM THEOLOGORVM
HISTORICO-THEOLOGICAE
INGRESSVS.

Idem in nuperrimo datam
Schediasmate Historico-Lite-
rario : *De Eruditis Climacte-
rico maximo denatis*, ad Theo-
logum nostrâ ætate Princi-
pem, Dn. D. Joannem Fech-
tium, Gratulationis vice exarato atque supe-
rioris anni sub exitum emisso, (a) liberatu-
rus, Tuo jam sisto conspectui, Lector Bene-
vole, *de Nobilibus Theologis* peculiari Com-
mentatione inlustratam materiam : pul-
chram quidem illam & jucundam, sed in-
signi, quod harum rerum gnari facilè me-
cum confitebuntur, labore obseptam. Id
A quod

quod eò quidem adseverare audeo confidentius, quò parciore hactenus operâ huic vel simili materiæ manum adposuerunt Eru-
diti. Si enim excipias prælaudati Dn. D. Fechtii de Nobilitate Studii Theologici Dis-
sertationem, abs Alberto Joachimo Krake-
witzio, hodie S. S. Theol. Doctore ejusdem-
que in hac Alma Professore Ducali celeberrimo, sub illius Præsidio habitam, (b) & D. Joannis Bartholdi Niemeieri, Professoris Theologi & Philosophi Helmstädiensis, Pro-
gramma XXIV. Disputationibus, christianæ fidei Theologiam complectentibus, atque ab Andr. Rudolpho à Schönberg publicè defensis, præmissum, (c) in quibus nonnulla Nobilium Theologorum comparent Exem-
pla; nihil erit, si rectè sentio, unde aliquod accedere incrementum præsentî Tractatio-
ni potuisset. Veniam proinde, sicubi oc-
current, errata impetratura esse nullus de-
spero. Quod si, Lector, hocce institutum haud displicuisse Tibi intellexero, non lon-
go abhinc temporis intervallo *Nobilem* quo-
que *Philosophum* in lucem prodire faciam. Tractandi, quem in præsentî sector, ordi-
nem quod concernit, tribus integrum o-
pusculum distinctum est Sectionibus, qua-
rum *Prior Generalia Capitibus duobus per-*
tra-

tractat: *Altera Historiam Capitibus tribus* exhibet: *Tertia* denique *Judicium Theologicum Capitibus rursus duobus* suppeditat. Tu verò DEUS O. M. Gratiâ tuâ, quâ sine nihil est, quod agimus, adesse in præsentī opella pertexenda mihi digneris, humillimis abs Te precibus contendo!

- (a) Magnoperè doleo, nec diligentius à Typographo impressum illud Schediasma, nec curatius à me, tempore tūm omni destituto, revisum fuisse. Non enim sphalmata solum typographica in eodem occurrunt, utpote cū inter alia p. 12. lin. 3. *toronum* legitur pro: *tironum*, p. 29. *M. Jo. Gottfr. Olearius*, pro: *Jo. Christoph.*, & passim *Creenius* pro: *Crenius*; sed & integræ quandoque lineæ omissæ sunt. E. g. p. 12., *Henr. Corn. Agrippæ Magicorum*, quæ juvenis ediderat, *Palinodiam* cū adlegassem, hæc fuerant subjicienda verba *Crenii*, quæ habet *Tom. II. Animadv. Philol. Hist. c. I. §. V. p. 16. 17:* *Sic serò sapiunt Phryges. Savius tamen est sero ac declivi ætate sapere, quam semper desipere.* In medio p. 13. ubi de *Ludov. de la Cerda* agitur, post Verba: *Virum admodum eruditum* vocat *Thom. Crenius Animadvers. Philol. & Histor. Tom. V. p. 180.* hæc sunt neglecta: *vid. idem Diss. elegantiss. de Furibus librariis, p. 45. seq. p. 25. qua de Lansio quædam commemorantur, lin. 4. sequentia*
omissa

omissa deprehendi: *¶* Cuius suo merito celebra-
tissimus Tuo, Vir Summe, elogio, *Diss. de Nobil.*
Studii Theol. § XXII. &c.

(b) Rostochii anno MDCXCII. recus. ibid.
anno M DCC.

(c) ed. Helmstadii, anno M DCC. in 4to.

SECTIO PRIMA

GENERALIS.

CAPUT I.

DE

POTIORIBUS VOCABULIS IN RUBRO OCCURRENTIBUS.

SUMMARIA.

§. I. In tractandis Dissertationum Tractatumque
Generalibus in dno frequentem esse lapsum
extrema, in excessu aliis, aliis in defectu pec-
cantibus, ostendit, atque ne praesens Tractatio
alterius extremorum argui de jure possit, post-
habitis inutilibus supervacaneisque, summè
saltem necessaria in medium esse producenda
insinuat. §. II. Nobilis vocabulum quoad
etymologiam, synonymiam & homonymiam
examinat. §. III. De distinctione Nobilita-
tis in superiorem & inferiorem, plurimum ad
praesentem Tractationem momenti adferente,
dispicit. §. IV. Vocis Theologiae etymon ex-
pendit. §. V. Ex ejusdem Synonymis ob No-
vatores modernos illud saltem notat, quo

ἐπίγνωσις ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν δι-
 ciur. §. VI. Ex variis Theologiae divisio-
 nibus eam, quā in Catechetica & Acroama-
 tica diffunditur, cum ad praesens faciat in-
 stitutum) paucis considerat. §. VII. De re-
 liquis denique in Rubro occurrentibus voca-
 bulis differit, quidque per Gradum Theologi-
 cum, quid per officium sacrum intelligendum
 veniat, paucissimis explicat.

§. I.

Sicut in rebus quibuslibet aliis, ita & in
 Tractatum Dissertationumque consi-
 gnatione quoad ea, quæ Prodromi velut lo-
 co tractantur, in duo haud rarò extrema iri
 fugere neminem potest, nisi rerum quoti-
 dianarum oppidò ignarum. Quosdam vi-
 delicet, circa Rubri explicationem occupa-
 tos, tot videas implere paginas, ut eā in re
 multò videantur operosiores, ac in ipsius,
 quam tractandam susceperunt, materiæ eno-
 datione. Alios ex adverso, hanc vitaturos
 charybdim, in scyllam incidere, id est,
 nullā Tituli habitā ratione suspensum adeò
 dubiumque relinquere Lectoris animum,
 ut ne divinando quidem, suā quid scriptio-
 ne sibi velint, assequi valeat. Priores illos
 inutilium ac supervacaneorum cumulò spa-
 cium, ipsius materiæ tractationi insumen-
 dum,

dum, congruum haud fuerat sibi præripere. Posteriores verò illotis, quod ajunt, manibus ad rei enodationem accedere non decuerat. Cum enim eum in finem indita sint rebus nomina, ut easdem animo legentis vel audientis repræsentent, fieri aliter haud posse, quàm ut à vocum intuitu ad rerum ipsarum notitiam paulatim provehamur, jam ab antiquioribus Eruditorum antesignanis judicatum creditumque fuit. Ne itaque & Nos, pervulgato dùm insistimus Academiarum mori, viam quippe ad ipsius rei notitiam nobis straturi terminorum in fronte Tractatus occurrentium consideratione, in hos impingamus scopulos; summò in id incumbemus opere, ut necessaria saltem, ipsi materiæ lucem aliquam adlatura, in medium proferantur, posthabitis relictisque suo loco iis, quæ minus videbuntur utilia.

§. II.

Nobilis primò vocabulum, quod subjecti h. l. vicem sustinet, à *noscendo* plerumque derivant Authores, ut dicatur nobilis quasi noscibilis; vel à supino *notum*, (sicut mobilis à motum) ut sit nobilis quasi notus, ignobilis ex adverso ceu minus notus. Plura ea de materia qui desiderat, adire poterit Basilii Fabri Thesaurum Eruditionis Scholasti-

Iasticæ, Joannis Jacobi Hoffmanni Lexicon universale & Caroli du Fresne, Domini du Cange, Regi à consiliis & Franciæ apud Ambianos Quæstoris, Glossarium mediæ & infimæ latinitatis, (a) ubi plura de hac voce notatu digna reperias. (b) Synonyma apud Græcos habentur: *Ευγενής, ευπατρίδης, ευπάτωρ*. Germani nobiles vocamus **Edle und Junkern**. Galli utuntur voce **Gentilhomme**. De quibus aliisque fusè disserit **Celeb.** quondam Academia Viadrinæ Doctor, Joannes Christophorus Becmanus. (c) Homonymiam vocis quod concernit, Thomas Lansius, Ducis Würtembergici olim Consiliarius intimus & Academiae Tubing. Professor, (d) triplicem constituit nobilitatem, scil. *barbaricam*, quâ homines non aliter ac bestię ex genere & sanguine æstimantur, *philosophicam*, quando suâ quisque virtute spectatur, & denique *mixtam*, cum quis tam sanguine quàm suâ virtute censetur. (e) J. C. Becmano itidem triplex est Nobilitas, *cælestis* prima, altera *virtutis*, tertia *civilis*. (f) Nos, quemlibet suo abundare sensu permittentes, accipi dicimus posse Nobilitatem vel in sensu generali seu naturali, vel in sensu speciali seu civili. Priori modò celebritatem dicit, quò & La-

tinis usurpatur. Sic Curtius : Erat, inquit, inter *nobiles* Medicos Regem secutus Philippus. (g) Ciceroni magnus & *nobilis* Rhetor audit Isocrates, (h) Phœdro *nobilis* Comœdus Menander. (i) Qui & ipse urbes Asiæ celeberrimas, quas putat, & florentissimas, *nobiles* adpellat. (k) Conf. de hoc significato singulare Lugdunensium in Batavis ornamentum, Thomas Crenius. (l) Includit verò ista quoque acceptio nobilitatem virtutis. — Unde Ciceroni nobilitas nihil est aliud quàm cognita virtus : *Pulcerrimum*, inquenti, *nobilitatis genus est, quam sibi quisque propriis virtutibus conciliat*. (m) Quem imitatur ex Christianis Hieronymus, cum ad Celantiam scribit : *Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus*. (n) Posteriori modo sumpta nobilitas est præmium publicum, ob virtutem & res benè gestas præcipuè concessum. Quà ratione celeberrimus Acad. hujus JC. D. Casp. Matthæus Müllerus *Nobilem* definit, quod sit *persona singulari dignitate eminens à parentibus nobilibus in filios transfusa, vel à Principe ipsi ob virtutem, scientiam aut res præclarè gestas concessa*. (o) Virtus itaque, scientia & res præclarè gestæ, quæ omnia meriti voce exprimit Becmanus, (p) sunt Nobilitatis causa movens, cum præ-

præmium sit nobilitas, nunquam sine virtute existens. Nobilitas enim ubi est, ibi & virtus adesse requiritur; sed non vicissim, ubi virtus est, ibi & statim locum habet nobilitas, nisi aut æstimatio publica accedat, aut nobilitas alio & huc non pertinente sensu explicetur, ut loquitur Becmanus. (q)

- (a) Palmam hocce Glossarium cæteris ejus generis operibus præripere, haud obscurè innuere videtur illustris Polyhistor Dan. Georg. Morhofius, qui sequentem in modum de eo pronunciat in Polyhist. Lit., Lib. IV. (hoc demum annô cum reliquis tribus, ut & integro Polyhistore Philosophico & Practico in lucem edito) cap. IX. §. XVIII. p. 117. Nempe Vossium (cujus de vitiis latini sermonis & Glossæmatis latino-barbaris libros IV. Amstel. anno M DC XLV. in 4to ed., sub censuram vocaverat §. XVII. p. 116.) longo post se intervallo reliquit alter, qui in hoc immenso, prope vocum barbararum campo desudavit, Carolus du Fresne. Dici vix potest, quantum studiî attulerit Vir ille summus, & quanta ex innumeris prope monumentis copia, non res minus quam voces atque pbrases semi-barbaras depromat in Glossario suo Latinitatis mediæ atque infimæ, Parisiis Ann. 1678. III. voluminibus edito. Profectò Augiæ stabulum illô, stupendo planè, labore non tam repurgavit quàm ornavit, potuissetque summô jure Hercu-

lem Κορροφόνιον inscribere opus suum, quem titulum olim Gaspar Scioppius in *Scaligeri, Casauboni aliorumque Virorum Doctissimorum*, *navos grammaticos à se colligendos destinaverat*. Juvat de eodem Opere audire Colomesium in *Bibliotheca selecta* p. 146. *Mr. Vossius*, inquietem, promettoit de faire imprimer ce livre de M. son Pere in folio, beaucoup de plus ample. Cependant nous n'avons pas vu jusqu'ici l'effet de sa promesse. Quand cet ouvrage ne paraîtroit point, nous n'aurions pas de peine à nous en consoler, puisque le docte & infatigable M. du Cange vient de nous donner son *Glossarie*, trois volumes in folio.

(b) *Glossarii* Tom. II. p. 742. seqq. Add. Jo. Phil. Palthenii, Gryphisvaldensium Prof. celeberrimi, *Diff. Politica de Genio & constitutione Nobilitatis Civilis*, hab. Gryph. anno M DCCIII., §. II. p. 3. f.

(c) in *Notitia Dignitatum illustrium*, *Dissert.* XI. c. I. §. V. seqq. p. 288. seqq. edit. nov.

(d) quem *ICtum* suo merito celebratissimum appellat Dn. D. Fechtius, *Diff. de Nobilitate Studii Theol.* §. XXII. Conf. Dn. D. Georg. Hent. Götzius, *Superintendens Lubecensium* longè meritissimus, in *Meletematibus Annæberg.* p. 871.

(e) *Orat. pro Italia*, p. 506.

(f) loc. alleg. cap. I. §. II. p. 285. Vid. Palthenius *Diff. cit.* §. III. p. 4. seqq.

(g) De

(g) De rebus Alexandri M. Lib. III. c. VI. n. I.

(h) Invent. II. 2.

(i) Lib. V. Fab. II. 19.

(k) Lib. IV. Fab. XXI. 4.

(l) in Animadversionibus Philologico-Historicis Tom. VIII. c. II. §. IV. p. 86.

(m) apud Theoph. Spizelium, Augustanum, in Infelice Literato, sive de vita & moribus Literatorum Commonefactionibus novis Historico-Theosophicis Augustæ Vindel. ann. M DC LXXX. in 8vo ed., Commonefact. XXXI. p. 274.

(n) apud Dn. D. Fechtium Diff. cit. §. V.

(o) in Diff. juridica de Virgine nobili Mecklenburgica, hab. Rostochii ann. M DCCL, c. I, §. VII. n. 27.

(p) l.c. Diff. XI. c. II. §. III. p. 294.

(q) loc. all. c. I. §. II. p. 286.

§. III.

Illud verò ad scopum nostrum maxime pertinere ex dicendis patebit, quod Nobilitas, quam ultimò spectavimus loco, in *superiorem & inferiorem* dispescatur. Prior universum dignitatum civilium à Regibus ad Barones usque complexum suo sub ambitu comprehendit. Posterior infimum eminentiæ gradum supra popularem seu vulgarem statum complectitur. Petita est ea distinctio ex Nacleri(a) Chronico, (b) ex quo sequen-

quentia citat Becmanus: (c) *Nobilitas gradus habet, sunt enim Principes, sunt Comites atque Barones, sunt & inferioris gradus nobiles. Principes non solum dignitate & generis claritate, sed & potentia antecedunt reliquos, terras habent & dominia latissima. Comites & Barones ceterisque nobiles per totam Sueviam dispersi sunt, religionem, veluti flores campos, undique exornantes. Et, quod mirum videtur, Principes, Comites & Barones, quoties Imperii necessitas exigit, obsequia Caesari tanquam subiecti praestant; inferioris tamen gradus nobiles se exemptos dicunt.* (d) Qua de causa Pontifices non solum Romani, referente Alb. Crantzio (e) apud Dn. D. Fechtium (f) *Principes salutare Nobiles Viros, Dilectos Filios,* (g) *Comites verò nonnisi Dilectos Filios* consueverant; sed & ipsi Principes atque Comites nobilis titulo, ceu antiquiora testantur monumenta, usi fuerunt. In Diplommatibus Ducum Brunsvicensium (h) hæc reperiuntur: *We Junckherr Fredrick Bernd / Henrick und Otto / Bröder von der Gnade Gottes / Hertogen tho Brunschwig und tho Lüneburg.* Et rursus: (i) *We Junckherr Bernd und Ehr Hinrick von der Gnade Godes / Hertogen tho Brunschwig und tho Lüneburg.* (k) Cyriacus

riacus Spangenbergius, Matthiæ Flacii sectator, Theologus alioquin cordatus & Historicus summè diligens, (l) sequentia commemorat: Graff Hinrich von Sternberg, Juncker Simon von Sternberg / Dechant zu Paderborn und Juncker Johann / Graff zu Sternberg. (m) Apud B. Herrn. Hamelmannum, S.S. Theol. Lic. & Superint. olim Oldenburgicum, Theologum & Historicum scriptis quam plurimis celeberrimum, hæc reperiuntur: Wy Grewe Cort van Oldenborch bekennen openbaar in düssen Breve / dat wy de Huldiging - - - - -
entfangen hebben tho unsers Bölen Hand / Juncker Diten / Greven tho Delmenhorst / also lange / beth he tho synen Jahren komme. (n) Qui titulus cum superioribus istis Nobilibus usurparetur, ii, qui ex inferiori fuerant nobilitate, Nobiles ministeriales dici differentia ergò consueverunt, vocibus quidem germanicis: Edelschlack und Edelsknechte. (o) Hodiernum verò, ubi longè pretiosioribus ornatur titulis Principes & Comites, (quamvis Lippienses Comites nobilis titulum hodieque servant, scribentes sese: Graffen und Edle Herrn zur Lippe) inferiores illos sine adposito diminuentemobiles appellari non est cuiquam incomper-

pertum. Qui & nobis, de Nobilibus Theologis commentantibus, impræsentiarum soli, ceu cap. II. dicemus, spectantur.

- (a) Fuit Johannes Nauclerus, Nobilis Suevus, Cancellarius quondam Tubingensis, Ecclesiæ Præpositus, Juris Canonici Professor & primus Academiae Rector, an. MCCCCLXXVII. De quo præter Melch. Adamum in Vitis videri possunt B. D. Christ. Kortholtus, Theol. Prim. Kilon., in Historia Eccles. Novi Testamenti, Lipsiæ ann. MDCXCVII. in 4to edita, Sec. XV. c. IV. §. XV. p. 681., D. Casp. Sagittarius, Historicus olim Saxonicus & Histor. Prof. in Acad. Jenensi celeberrimus, Introduct. in Hist. Eccles. & singulas ejus partes, ed. Jennæ MDCXCIV., cap. XI. §. I. p. 91. seq. Severinus Waltherus Slüterus, hujus quoque Academiae quondam Theologus, dein Ecclesiarum in Ducatu Saxo-Leoburgico Superint. Generalis, in Propylæo Historiæ Christianæ, primum Francof. ad Moenum MDCLXXX. secundum Lipsiæ, & auctius quidem, MDCXCVI. in 4. impresso, Sect. I. num. XX. §. XIII. p. 60., Guil. Cave in Historia Scriptorum Eccles. literaria, App. ad P. I. p. 126. b. D. Adamus Rechenbergius in Summario Hist. Eccl., Period. IV. cap. V. §. XXX. num. XV. p. 481. 482. Chronicon Naucleri quod concernit, constat illud duobus in majori forma voluminibus, quorum prius

prius Generationes LXII. ab Adamo ad Christum, posterius ad annum usque MD. pertingens, LI. continet. Editum est primum, Tubingæ, juxta Guil. Cave l.c. anno MDXV., dein à Melanchtone auctum & perpolitum, unà cum appendice Nic. Baseli, Monachi Hirsaugiensis (qui Nauclerum vocat *insignem virum ac Alemanniae decus & lumen, eumque dicit non vanitatis studio, non curiositatis instinctu, sed divino quodam Spiritu afflatum, regum atque gentium facinora, gesta, facta, more apis, ex diversis Historiographorum flosculis varias in unum apis argumentose congeisse alvearium historias*) ibidem anno MDXLIV., iterum cum appendice Laur. Surii (*hominis, si judicio standum illustris. Viti Ludovici Seckendorffii in Historia Lutheranismi, Lib. III. §. CVII. p. 437., perfri- etæ frontis & impudentissimi calumniarum & convitiarum architecti*; unde & Nauclero indignam judicat appendicem illam Slüterus, l.c.) an. M DLXIV. & denique M DLXXIX.

(b) Generatione XLIII. fol. 231.

(c) loc. all.

(d) Gemina his habet Julius Pflugius, Eques Saxonicus, in de Republ. German. libro, p. 19.

(e) De Alb. Crantzii, Hamburgensis, Jurium & Theol. Doct. hujus quondam Acad. Prof. celeberrimi, ac demum Ædis in Patria cathedralis Decani, vita, scriptis inque literas meritis

ritis fusè egit CL. Joh Wöllerus, Flensbur-
gensis in Isagoge ad Hist. Chersonesi Cim-
bricæ, P. I. c. IV. §. V. p. 34. 35. c. VI. §. XIX.
usque XXII. à pag 94-116. P. IV. c. VIII.
§. III. p. 530. & §. XIV. p. 550., longè verò
fufius & accuratius acturum sese in Cimbria
Literata, impolterum edenda, pollicitus est
in Bibliotheca Septentrionis eruditi, Num.
III. p. 157. De cætero rerum Saxonicarum,
Venedicarum aliarumque Septentrionalium
diligentissimum Scriptorem, Historicum ne-
que indisertum neque mendacem appellat
D. Jo. Andr. Quenstedius, p. m. in Dialogo
de Patriis illustrium Virorum, p. 202, 203.
Ad plures abiisse fertur Crantzius anno
MDXVII.

(f) alleg. Diss. §. V.

(g) Cujus rei exemplum habetur apud Miræum
de Bello Bohem. p. 105., ubi Bavarix Ducem,
Electorem postea factum, sequenti inscri-
ptione honorasse legitur Paulus V. Pontifex
Maximus: *Dilecto Filio, Nobili Viro, Maxi-
miliano, Duci Bavarix.*

(h) De anno M CCCLXXIV.

(i) De anno M CCCC.

(k) Quæ citat ex actis homagialibus civ. Brun-
svicensis T. I. Springsfeld de Apanag. c. III.
n. XIX. seqq.

(l) Judice Casp. Sagittario Introduct. in Hist.
Eccl. c. XXXIII. Sect. XXXIII. p. 955. 956.

(m) In Chronico Schumburgensi, Lib. V.
c. XVIII.

(n) In

(n) In Chronico Oldenburgensi p. 159. Conf. Becman. l. c. c. I. §. VI. p. 288. seq.

(o) Vid. Becm. loc. all. c. I. §. III. p. 287.

§. IV.

Vox Theologiæ, cujus concretum est Theologi vocabulum, dicitur à voce Θεός & λόγος, notatque sermonem, rationem seu discursum de Deo, eodem prorsus modo, quo Φυσιολογία de rebus naturalibus dissertationem, Ethologia discursum de moribus notat. Quamvis autem vox hæc sive abstractivè sive concretivè spectata Doctorum quodam consensu non sit scripturaria; antiquissimam tamen esse nec rudius demum tertius enatam, non solum colligitur ex inscriptione Apocalypseos, quæ hæc est: Ἀποκάλυψις Ἰωάννης τῷ Θεολόγῳ, quanquam à quoniam ea libro adjecta primum fuerit, non omninò certum sit atque indubium; (a) nec tamen ex eo liceat inferre: Johannem non esse libri ejus Autorem, cum inscriptio ab alio sit addita, qua de re vid. vastæ eruditionis Theologus, (b) D. Joh. Adamus Osiander in Systemate Theologico; (c) sed & inde, quod jam olim à Gentilibus fuerit adhibita, illi enim Latinorum Cicerone Lactantio (d) teste eos, qui de Diis, eorundem

natura, rebus gestis cultuque debito egerant, Θεολόγας nuncuparunt. (e)

- (a) A Johanne ipso non esse Titulum, adeoque nec divina gaudere origine, vel ex eo manifestum evadit, quod in veteribus Codicibus, Textu semper invariato manente, varie legatur. Ipse enim incomparabilis noster Jo. Gerhardus in Exegesi §. CCXCIV. seq. Complutensem Codicem allegat, qui ita habet: *Apocalypsis S. Apostoli & Evangelistæ Johannis Theologi*. Quæ inscriptio Johannem habere Autorem nequit, ipse enim sanctum semet nunquam nominaturus fuisset. Conf. Dn. D. Fechtius in Colleg. Fundamental. Theol. MS., c. I. §. I. Cornelius à Lapide, celebris admodum Pontificiorum Doctor, inscriptionem Apocalypseos tribuit Dionysio Areopagitæ, Atheniensi, ex Philosopho Fidei christianæ proselyto atque in Patria Episcopo, demum imperante Domitiano Anno Christi XCV. martyri, (de quo legi plura possunt apud CL. Jo. Möllerum in Homonymoscopia Historico-Philologico-Critica, Hamb, MDCXCVII. in 8vo edita, Sect. II. cap. V. §. XX. p. 446. seqq.) narrat enim in quæstionibus prece-
- mialibus in Apocalypsin, Dionysium Epistolam exarasse ad ipsummet Johannem Apostolum, quæ inscripta fuerit: *Johanni Theologo, Apostolo & Evangelistæ, exulanti*

in Patmo. Verùm cùm Dionysii illius scripta non sint extra omnem dubitationis aleam posita, res incerta est. Id certè constat, jam à S. Athanasio, oratione contra idola, Theologum absolutè & ἐξοχικῶς Johannem adpellatum esse. Vid. Dn. D. Fecht, Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. II.

(b) Elogio Fechtiano in Philocalia sacra, id est, variarum Doctrinarum Theologicarum, Biblicarum, Polemicarum, Moralium, Patristicarum Farragine, Rostochii anno MDCCVII. in 4to ed., p. 14.

(c) Editio Tubingæ MDCXCI. in 4to, P. I. Diss. I. §. I.

(d) Lib. de Ira, c. XI. p. 794.

(e) Priscos Poëtas Θεολόγους & Θεολογείσοντας dictos fuisse docet Aristoteles lib. XII. Metaph. c. VI. p. 1395. & Cicero de Nat. Deorum lib. III. Tom. IV. pag. 340. G. & 341. B. In specie verò Musæum, Linum & Orpheum adpellatos esse Theologos, tradit Clemens Alexandrinus, Strom. lib. V. & cum eo Augustinus, de Civ. Dei lib. XVIII. cap. XIV. Epimenidem, quem Cretensium Prophetam appellat Gentium Apostolus Tit. I. 12., Theologum nuncupat Diod. Siculus Bibl. Hist. lib. V. Zoroastrem, Mercurium Trismegistum, Aglaophermum, Pythagoram & Platonem Theologos vocat Marsil. Ficinus in Platon. Theol. lib. XVII. c. I. & ex eo Jo. Textor Hagerâ Nassovius

in Ferrii Hægeranis, cap. II. p. 3. edit. Herborn. MDCXVI. in 8vo. Conf. quoad priores M. Sam. Theod. Schmidt Diss. Academ. de Theologis in utero Deo consecratis, occasione Exemplorum quorundam Biblicorum, hab. Lips. MDCCVII. Sect. General. §. II. p. 3.

§. V.

Et Synonymis quando notamus, dici Theologiam ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσεβείαν, (a) facimus id ob Novatores, absurdè admodum ex verbis Paulinis colligentes: non dari Theologiam veram, nisi in homine pio existentem. (b) Contra quos notari merentur verba Consummatissimi Dn. D. Fechtii nostri: *Ut adeò Paulus (inquietis) dicere velit, se esse Apostolum & prædicatorem à Deo missum, ideò enim se divinitus cognovisse veritatem, non eam, quam Philosophi hujus mundi profiteantur, sed quæ verum Dei cultum instillet, b. e. christianam, sive qua occupata sit circa pietatem implantandam. Perperam hinc nonnulli hodie colligunt, non dari veram Theologiam, quæ non sit cum pietate conjuncta. Quanquam enim omnis Theologia debeat esse conjuncta cum pietate, & in Paulo conjunctio ista revera exstiterit, tamen id dicere non vult Paulus, sed hoc potius, quomodo*

modo & in quem finem tanquam Apostolus & Doctor Ecclesiae veritatem cognoverit, nempe ut eandem ad pietatem in suis auditoribus efficiendam dirigeret. (c)

(a) Tit. I. 1.

(b) Vid. inter innumeros propemodum, D. Joh. Christoph. Bilefeldii, Professoris Theologi Giessensis, Disp. inaug. de Theologia pia unicè vera, ad Tit. I. 1. Præside Dn. D. Henrico Opitio Kilonii anno M DCXC habita.

(c) In Coll. Fundam. Theol. MS. c. I. §. III., cui addi quoad verum dicti sensum potest ejusdem Theologi summi Exegetica Expositio Epistolæ Pauli ad Titum Rostochii edita M DXCII. & recusa M DCC. in 4to. Integra verò controversia fusè non minus quàm solide discussa est ab eodem in Lectionibus ad B. Königium privatissimis, Controversias Polemicas complectentibus (hab. heïc loci an. M DCXCVII.) de Theol. in genere, §. III. Prælect. Publ. in Controversias Recentiores, sive Colleg. Antipietist. Part. II. c. I. §. I. q. I., Coll. Publ. Anti-Indifferentist. c. VI. §. III. Schol. Theoll. privat. in Syllogen. recentiorum Controversiarum, ad Disp. II. §. II. ut & in Examine libelli: *Licht und Recht*/ quod ad argumentum spectat de vera Dei rerumque sacrarum in irrogenitis notitia, Dissertatione Publ. heïc ventil. anno M DCCIV. Addantur Magnif. Dn. D. Jo. Nic. Quistor-

pius, Præceptor atque Patronus noster ætatem devenerandus, in Coll. Disputator., exhibente Theses ex universa Theologia Selectas, Disp. XV. §. I. Summè Ven. Gedanensium Theologus, Dn. D. Sam. Schelguigius, in Synopsi Controversiarum sub pietatis prætextu notarum, Art. I. q. IV. p. 2. seqq. ut & Maximè Rev. Dn. Justus Wesselus Rumpæus, S.S. Theol. Doctorandus & Fac. Theol. in Alma Pomeranorum Gryphica Adjunctus dignissimus, Fautor & Cognatus noster æstumatissimus, in Controversiis Recentioribus, potissimum Pietisticis ex Loco de Theologia, Disputatione publica propositæ anno M DCCVII., Thes. X. p. 17. seqq.

§. VI.

De variis Theologiæ divisionibus non erimus nunc solliciti, hoc saltem addentes, revelatam, quam vocamus, Theologiam, & eam quidem, quæ est mediata *ἐλλάμψεως*, in Catechetica & Acroamaticam dispesci. Illam lacti, quò cibantur parvuli, primisque adeò elementis comparat Apostolus, hanc solidiori cibo, qui suppeditatur provectioribus. Illâ omnes instructos esse decet Christianos, vid. Reverendissimus Dn. D. Fechtius, (a) Illustris Dn. D. Mayerus, (b) Dn. D. Jo. Joach. Zentgravius, Theologus Argentinenfium Primarius, superiori anno non sine acer-

acerbissimo luctu Ecclesiæ nostræ ereptus, (c) & Dn. Ddus Rumpæus; (d) Hæc solos Doctores verbique Divini Ministros, quippe quos non διδακτικὸς solùm esse decet, sed & τὸς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Ut verò accuratorem istam Theologiam, Exegeticâ, Polemicâ, Ecclesiasticâ & Morali constantem, eò felicius haurire queat animoque complecti eidem consecratus, eruditio in eo requiritur philosophica & philologica, quâ utrâque haud instructus, in nulla profectò Theologiæ parte feliciter progredi poterit nedum ad perfectionem, quanta usquam in hac dari imperfectione potest, adspirare. Non sanè dicendus is statim est Theologus, qui vel à limine Theologorum tecta salutavit vel levi, quod ajunt, brachio res sacras attigit, aut qui discursibus colloquiisque theologicis quomodocunque delectatur Theologorumque conversationem & congressus præ cæteris æstimat: neque is quoque, qui singulari studio fidei articulorum ad salutem necessariorum ex Scripturæ S. lectione notitiam, eamque non perfunctoriam, sed solidam veroque Christiano dignam, sibi comparavit; sed is demum, qui professâ dedicatâque operâ & assiduô labore Theologiæ operatur, cum quidem in finem, ut omnium

conclusionum theologicarum, ex genuino Theologiæ principio haustarum, cognitionem acquirere eamque defendere adversus omnis generis adversarios imò docere alios valeat. (e) Tantis verò Theologus pollens requisitis, quæ accuratorem seu ἐν ἐξοχῇ talem à vulgari discernunt, nostræ h. l. est considerationis.

- (a) Dissert. Exegetico-Historico-Polemica de Forma Catecheseos Paulinæ, ad Ebr. VI. 1. 2, hab. Rostochii anno MDCCII. Resp. M. Adamo Wildio, jam S. S. Theol. D. Gymn. Durlacensis Prof. & Ecclesiaste, ut & Colleg. Publ. Anti-Indifferentist. MS. cap. VII. §. IV-XX.
- (b) Musæi Ministri Ecclesiæ P. IV. cap. III. p. 18.
- (c) Diss. de Christianæ Catecheseos capitibus ad Ebr. V. 12. & VI. 1. seq. hab. Argentorati anno MDCXCIX.
- (d) cit. Diss. Thes. III. p. 7. seq.
- (e) vid. Dn. D. Fechtii Diss. de Nobilitate Studii Theologici, §. IV.

§. VII.

Reliqua, quæ supersunt in Rubro, parum habent difficultatis. Quando enim illud Nobiles promittit, vel quendam in Theologia Gradum vel officium quodcunque sacrum consecutos, non præcisè Doctoratus Theo.

Theologici axioma, tanquam supremum, sed Licentiaturæ etiam, ceu medium, imò & Baccalaureatus, ceu infimum in Theologia Gradum (a) nostræ esse tractationis nemo non facillimo colligit negotio. Per officium (b) verò munus quodcunque vel Academicum vel Ecclesiasticum, & hoc rursus vel superius vel inferius, ut sunt: Archiepiscopatus, Episcopatus, Superintendentia, Inspectio, Præpositura, Senioratus, Pastoratus, Archi-Diaconatus & Diaconatus, quotusquisque est, qui intelligi debere, primore intuitu non percipiat? Gradum muneris seu officio quod contradistingquam, non eò me quisquam arbitretur facere, quod putem, consistere haud posse cum Doctura, Licentiatura vel Baccalaureatu Theologico officium Ecclesiasticum & Academicum; sed quod nonnulli Gradus cujusdam gaudeant dignitate, qui vel nulli sunt admoti officio, vel admoti quidem sunt, sed philosophico: alii vicissim munere præfulgeant sacro, qui neque Doctoratus, neque Licentiaturæ, neque Baccalaureatus mactati sunt honoribus.

(a) De Gradibus Academicis, omni ætate à maleferiatis quibusdam mirum quantum exagitatis & ex Christianorum coetu proscriptis

scriptis, dicere impræsentiarum nihil attinet, cum à quam plurimis abundè illa materia sit tractata. Conf. inter plurimos D. Jo. Christ. Itterus peculiari Libro de Gradibus Academicis, Clariss. Dn. M. Casp. Brüggmann, Tremoniensis, in Dissert. Theol. de Honoribus Academicis, occasione dicti Matth. XXIII. 8. 9. 10., contra quosdam horum Graduum osiores, Præside D. Valentino Alberto, celebratissimo quondam Lipsiensium Theologo, anno MDCXCVII. habita, Ampliss. Dn. M. Franc. Alb. Æpinus noster in Diss. de Moralitate Graduum Academicorum, ex Juris Naturæ principiis contra Fanaticos præsertim asserta publice hic loci proposita ann. MDCCII. & qui primo collocandus locò fuerat. πολυμαθές Herm. Conringius in Antiquitatibus Academicis, Diss. IV. integra. De Doctoratu in specie Theologico Miscellanea Disp. publicæ loco in Academia Kilon. proposuit Reverendissimus Dn. D. Joh. Fr. Mayerus MDCXCIX., in quibus nonnulla comparent argumenta suâ se curiositate commendantia. De Baccalaureatu Theologico elegantissima hæc loci habita est in promotione M. Petri Zornii, anno MDCCV. XV. Decembris, à Dn. D. Fechtio Oratio, in qua de Ortu præprimis ejusdem progressu æstimioque curiosissimè differitur.

(b) ab efficiendo haud incommode deducitur officii vocabulum, estque id, quod quemque facere decet. Vid. Celeberrimus Thomas Crenius Methodorum Tom. III., qui est de Eruditione comparanda, Lugduni Batavorum anno MDCXCIX, in 4to editus, Num. IV. p. 170.

CAPUT II. DE STATU CONTROVERSIÆ.

S U M M A R I A.

§. I. *Controversiæ Statum κατ' ἀρχήν expendens, à Nobilium Theologorum consortio excludit Principes Theologos, atque ex eorundem, in Pandectis sacris obviolum, numero Melchisedecum in medium producit.* §. II. *Ex iisdem Divinis Scripturis Davidem, Salomonem & Esaiam, pro Principibus Theologis reputandos, commemorat.* §. III. *Principibus Theologis, ad nostra paulò proximius accedentibus tempora, in lucem profert, Adolphum, Principem Anhaltinum, Albertum VI. Bavarorum Ducem, Augustum, Brunsvicensium & Luneburgensium, Brunonem, Archiepiscopum Coloniensem, Brunonem Episcopum Herbipolensem, & Christianum Wilhelmum, Marchionem Brandenburgicum.* §. IV. *Continuat recensum Principum Theologorum, perscensens*

censens Constantinum M., primum Christianorum Imperatorem, Ferdinandum Albertum, Ducem Brunsvico-Luneburgensem, Georgium, Principem Anbaltinum, Gustavum Adolphum & Johannem, Theologum, Duces Mecklenburgenses. §. V. Paucis adhuc memorat Jacobum I. Angliæ Regem, Matthæum Cantabrigiensem, Mauritium, Hassiæ Landgravium Johannemq; Picum Mirandulanum. §. VI. Non habitum porro iri rationem Nobilium, qui licet scriptis inclaruerint Theologicis, nullò tamen vel gradu Theologico vel munere sacro fuerunt conspicui, insinuat ex eorundemque recenset ordine Vitum Ludovicum à Seckendorff, Equitem Franconicum, Wolffgangum à Gemmingen, Nobilem Suevum, Gustavum à Mengden, L. B. Livonum, & Antonium de Sandoval, Equitem Hispanum. §. VII. Addit jam dictis Nobilibus Philippum Morneum, Nobilem Gallum, Casparem Barthium, Nobilem Saxonem, & Oligerum Rosencrantzium, Nobilem Danum. §. VIII. Exulare quoque hinc asserit Theologos, qui in ipso jam officio constituti, à Principe suo nobilitatis juribus & privilegiis donati, fuerunt. Ex quibus præter Benjaminem Ursinum & Job. Christoph. Bilefeldium, adducit Zachariam Laurentii Clingium, & Laurentium Matthiæ Stigzelium, Suecos, nec minus Petrum Winstrupium & Johannem Georgium Sadolinum, Danos. §. IX. Multè autem minimè ad Nobiles Theologos

*logos dicit referendos Photinianorum castra
sequentes, Socinianorum bodie nomen adeptos,
qui tantum non omnes nobili nati loco ferun-
tur. §. X. Controversia Statum κατὰ Θεσιν
sistit, Nobilium ortu satumque talium, vel inter
Lutheranos, vel Reformatos, vel Pontificios
sive Gradum aliquem Theologicum sive fun-
ctionem quamcunque sacram consecutorum,
rationem habendam esse, ostendens.*

§. I.

EX his, quæ hætenus dicta sunt, omnibus,
haud obscurè intelligi posse opinor, à
Nobilium, quos exhibituri sumus, Theolo-
gorum consortio excludendos venire PRIN-
CIPES THEOLOGOS, quamvis Nobilium
olim, ceu supra (cap. I. §. III.) dictum, nomi-
ne gavisos. Prolixum quidem istorum sup-
peditare catalogum possem; sed, ne justo
videar in Generalibus proluxior, quosdam
exhibuisse sufficiet. Et Pandectas quidem
sacras, ut inde ordiar, curatius paulò perlu-
strantibus quatuor præcipuè occurrunt Prin-
cipes Theologi, vitæ sanctimoniâ inclytissi-
mi. Primus eorum est MELCHISEDECUS,
Rex Salem, (a) ab ipso summo Numine sa-
cerdotii dignitatem consecutus, (b) de quo
dicitur, (c) quod fuerit ἀπάτωρ, ἀμήτωρ καὶ
ἀγενεαλόγητος, respectu scil. nostri, quos ejus
latet

latet origo, quamvis alioqui nec patre, nec matre caruerit; quemadmodum & Horatius eum sine gente vocat, qui ignotæ & incompertæ prorsus est originis. (d) Sunt equidem, quibus per Melchisedecum (ne plures commemorem opiniones) ipsum Dei Filium literaliter intelligere adlubescit: inter quos est Jacobus Gaillardus in XII. de Melchisedeco Exercitationibus, (e) quarum Synopsis videri poterit apud Lipsienses, (f) & ante eum Petrus Cunæus in de Republica Hebræorum, (g) Adnotationibus nuper illustrato à Joh. Nicolai, Antiquitatum in illustri Tubingensi Prof. celeberrimo. Sed refutata est ea sententia ab immortalis gloriæ Viro, Jo. Conr. Dannhavvero, Primario, dum viveret, Argentinenſium Theologo, in pecul. Exercitatione Theologica, (h) Conf. pluribus incomparabilis noster Joh. Gerhardus, (i) Johannes Elai Terſerus, Dalekarlus, S.S. Theol. D. & Prof. primum Aboënsis, post Episcopus Upsaliensis, tum Aboënsis, demum Lincopenſis, (k) D. Seb. Schmidius, (l) D. Jo. Quistorpius, Senior, Theologus de hac Academia immortaliter meritus, (m) D. Andr. Dan. Habichhorſtius, & ipse hujus antehac Scholæ Theologus, (n) B. L. Alb. Vogt-

Vogtius, Professor quondam Theologus Gryphisvaldensis, (o) M. Christianus Hoffmannus (p) & Ludovicus Borgefius. (q)

(a) Reticere non possum plusquam puerilem ignorantiam Pontificii cujusdam circa hanc vocem, qui, durante superiorum Seculorum barbarie, cum enarrare coepisset ea, quæ Gen. XIV. 18. de Melchisedeco nostro consignata inveniuntur: *Melchisedeck Rex Salem panem ac vinum obtulit*, non animadvertens, Salem loci nomen esse, multa de condimenti vi atque natura differuit. Vid. Johannis Zvvingeri, Basileensis, Linguae Græcæ in Acad. patria olim Professoris clarissimi, Oratio de Barbarie superiorum seculorum, orta ex supina linguae Græcæ ignorantia, Basileæ anno MDCLXI. dicta, cui locum concessit Dn. D. Götzius in Principe Græcè docto, Lips. ann. MDCCIV. in 4. edito, p. 102.

(b) vid. Gen. XIV. 18. & Hebr. VII. 1. seqq.

(c) Hebr. VII. 3.

(d) vid. Dn. D. Götzius in Principe Concionatore, sive Commentatione de Concionatoribus illustribus, von Durchlauchtigen Predigern / Annæbergæ primum excusa anno MDCC. in 4to, & nuper Meletematibus Annæbergenfibus varii argumenti, Lipsiæ MDCCVI. in 8vo excusis, inserta, Num. XI. pag. 573. seqq., ubi Concionatoribus illustribus

tribus Melchisedecum quoque nostrum accenset.

- (e) Lugduni Batavorum evulgatis anno MDCLXXXVI.
- (f) in Actis Eruditorum, de a. MDCLXXXVI, p. 149. seqq.
- (g) Libro III. cap. III.
- (h) De Melchisedeco, ejus persona, officio, factis, ex Gen. XIV. Quæst. I. p. 4. seq. Compararet verò ea Diss. inter Dannhavverianas à diligentissimo Viro, M. Christiano Mislero MDCCVII. Lipsiæ omnium plenissimè junctim editas, Part. I. Exeget. Num. II. p. 18. seqq.
- (i) Comm. in Genesin, p. 315. seqq.
- (k) Annotat. in Genesin, p. 40. seqq. De ipso Tersero (quod obiter addo) legi potest Jo. Schefferus, Argentoratensis, in Suecia literata, p. 193. seq.
- (l) Comm. in Gen. p. 148. & in Epist. ad Hebræos, p. 687. seqq.
- (m) Comment. in Epist. ad Hebræos analytico, p. 110. seqq.
- (n) In Melchisedeco tam ratione Historiæ, quàm ratione figuræ controversissimo, Dissertationibus IX. exposito & impresso Rostochii, anno MDCXCII. in 4to.
- (o) in Disp. Inaug. doctissima, de Collatione Melchisedeci & Christi ex Hebr. VII., sub præsidio B. D. Jo. Michaelis Gryphisvaldiæ hab. anno MDCLXVIII.
- (p) Diss.

(p) Diff. Philol. de Melchisedeco ex mente cumprimis Scriptorum Orientalium delineato, in Acad. Jenensi hab. MDCLXIX.

(q) In proluxo de Melchisedeco Tract. XIII. capitibus constante, cujus hic est Titulus: Historia Critica Melchisedechi, quâ universæ quæstiones, quæ ad vetustissimum illum Salemensium Regem atque Sacerdotem pertinent, exponuntur à Ludovico Borgeſio, S. S. Theol. Doctore & Ecclesiæ Anglicanæ Diacono, Bernæ anno MDCCVI. in 8vo.

§. II.

Secundum haud abs re locum tribuimus DAVIDI, Regis & Prophetæ nomine notissimo, cujus gesta Bibliorum sacrorum scrutatoribus haud possunt esse incomperta. Dubitat eundem Concionatoribus illustribus adnumerare Dn. D. Götzius, (a) nos verò locum ipsi inter Principes Theologos concedere nulli ambigimus. Quantus enim fuerit Theologus, aureum evincit Psalterium, Spiritus S. instinctu ab ipso concinnatum. De quo Theander Lutherus: (b) Es haben (inquit) viel heilige Väter den Psalter sonderlich für andern Büchern der Schrift geliebet und gelobet. Und zwar lobet das Werck seinen Meister selbst gnug. Et post quædam: Ich halte aber/ daß kein feiner Exempel

pel-Buch oder Legenden der Heiligen auf
 Erden kommen sey oder kommen müge/ denn
 der Psalter ist. Und wenn man wünschen solt/
 daß aus allen Exempeln/ Legenden/ Historien
 das beste gelesen und zusammen gebracht und
 auf die beste Weise gestellet würde / so müste
 es der jetzige Psalter werden. Und solte
 der Psalter allein deßhalben theur und lieb
 seyn/ daß er von Christus Sterben und Auff-
 erstehung so klärlich verheisset/und sein Reich
 und der ganzen Christenheit Stand und We-
 sen fürbildet. Daß es wol möchte eine klei-
 ne Biblia heißen/ darinnen alles aufs schönest
 und kürzest / so in der ganzen Biblia stehet/
 gefasset / und zu einem feinen Enchiridion
 oder Hand-Buch gemacht und bereitet ist.
 Daß mich dünckt/ der H. Geist habe selbst
 wollen die Mühe auf sich nehmen und eine
 kurze Bibel und Exempel-Buch von der gan-
 zen Christenheit oder allen Heiligen zusam-
 men bringen/ auf daß/ der die ganze Biblia
 nicht lesen könnte / hätte hierinnen doch fast
 die ganze Summa verfasst in ein klein Büch-
 lein. Augustinus: *Alia sunt, inquit, quæ*
Propheta tradunt, alia, quæ historia, lex quo-
que, Proverbiorum etiam alia commonitio,
Psalmodum verò liber, quæcunque utilia sunt,
ex omnibus continet, futura prædicit, veterum
gesta

gesta commemorat, legem viventibus tribuit, gerendorum statuit modum. Et, ut breviter dicam, communis quidam bona doctrina thesaurus est, apta singulis necessaria administrans. Veteribus namque animarum vulneribus novit mederi, sed & recentibus velocissimum scit adhibere remedium, atque in actis perseverantiam scit salutis adhibere; sed & universis pariter passionibus subvenire, quæ damnationibus variis humanas animas angunt. (c) Succedit SALOMO, Davidis ex Bathseba filius ejusdemque in regno successor, Regum, quotquot unquam vixerunt, vivunt & victuri sunt, sapientissimus. Neque huic locum inter Concionatores illustres indubium vindicat D. Götzius, (d) quamvis id fecisse videatur D. Joach. Hildebrandus, Theologus primò Helmstadiensis, post Ducatum & Comitatum Cello-Luneburgicorum Superintendens supremus, Vir in Antiquitatum sacrarum studiò longè versatissimus: Sapientissimus (scribens) mortalium Rex Salomo concionandi munus obivit. Hinc semetipsum, ἐκκλησιαστήν b. e. Concionatorem appellat in peculiari libello, qui adhuc hodie inter Canonicos sacra Scriptura libros numeratur. (e) Nihil verò obstat, quo minus nos Principibus Theologis eum adnumeremus. Ejus

Proverbia, Ecclesiastes (f) & Canticum Cantorum Theologum profectò haud vulgarem illum fuisse demonstrant. De iisdem vid. Lutherus in Præfationibus & Joh. Henr. Heideggerus, Theol. D. & Prof. Tigurinus in Enchiridio Bibl. *ἱερομνημονικῶν*. (g) Quartus denique est ESAIAS, inter Prophetas majores, ob voluminum magnitudinem ita dictos, primum in Bibliis locum obtinens: quem filium Amosi, fratris Amaziae Regis, fuisse communis est Interpretum sententia. (h) Non tam Prophetam, quam Evangelistam eum dicendum esse asseruit jam olim S. Hieronymus. (i) *Mirabilem planè Prophetam, rerumque pariter ac styli majestate sublimem maximè & excellentem* adpellat Franc. Burmannus. (k) Hermannus verò Witsius, Lugdunensium in Batavis haud vulgare decus: *Jesatas, inquit, prophetavit, vir nobilis & proximâ consanguinitate attingens Regem, Amaziae Regis ex fratre Amozo nepos, uti Hebræorum traditio habet, & ut Hieronymus ait, socer Manassis, à quo tamen serrâ dissectus esse traditur.* (l) De ejus Prophetia Jo. Henr. Heideggerus sequentem in modum judicat: *Genus dicendi - - est copiosum & amplissimum: Oratio illustris, perspicua & evidens. Estque hic Propbeta verus & divinus Orator, Pericle*
multò

multo præstantior, tonans & ipse, fulgurans, aculeos in mente auditorum relinquens. (m)

- (a) loc. cit. §. XI. p. 575. seqq.
- (b) in Præfatione Psalterio præmissa.
- (c) in Prologo Psalmorum, apud Thom. Crenium Exerc. III. de Libris Scriptorum optimis & utilissimis, ad Hieron. Henr. Stisserum, Med. Candidat., edit. Lugduni Batav. MDCCV., num. I. p. 6. Chrysosthomi effatum: *Mundus non tam Sole, quam Ecclesia eget Psalterio*, aliorumque adducit idem Crenius l. c. p. 8. f. Conf. & Heideggerus in Enchiridio bibl. Lib. I. c. XXXVII. p. 258. edit. Tigurinæ de anno MDCCIII. in 8.
- (d) loc. all. §. XII. p. 577. seqq.
- (e) Diss. de Veterum Concionibus, Helmstadii hab. anno MDCLXI., & secundum impressa MDXCIII., cap. I. §. VI.
- (f) Negarunt equidem nonnulli, interque eos Grotius, Salomonem esse autorem Ecclesiastis; sed refutata est ea sententia à Magno Calovio in illustri Bibliorum Illustratorum Opere, ad h. l. pag. 1227., ut & Petrus Dan. Huetius in Demonstratione Evangelica (de qua vid. Dn. D. Fechtius in Philocalia sacra, p. 48. seq.) p. 405. apud Dn. D. Görzium, l. c. p. 578. Conf. Heideggerus Enchir. lib. I. cap. XXXIX. §. I. p. 290.
- (g) Lib. I. c. XXXVIII. p. 283, seqq.
- (h) vid. Heidegg. lib. I. c. XIX, §. I. p. 134.
- C 3
- (i) apud

(i) apud Dn. D. Götziū de Concionatoribus illustribus, (quibus nostrum adnumerat) in Meletem. Annæberg p. 582.

(k) in Exercitat. Acad. Part. II. p. 175.

(l) in Miscellaneis sacris, Lib. I. cap. XVIII. p. 237.

(m) l. c. cap. XIX. §. II. p. 135.

§. III.

Ex recentiorum nostrisque propiorum temporibus Principum Theologorum numero quosdam nunc adducturi, primum locum juxta literarum seriem tribuimus ADOLPHO, Principi Anhaltino, in Collegiis Ecclesiæ Mersburgensis Dei Ministro. De quo juvat audire D. Davidem Chytræum, cujus hæc sunt verba: *Mersburgensem Ecclesiam Adolphus Anbaldinus, Adolphi filius, Magni, Præpositi Magdeburgensis frater (Georgio Principi Anbaldino, qui nostra ætate pietatis & doctrinæ laude floruit, quarto gradu agnatus) regendam suscepit. Quem humili statura, sed magnæ ob pietatem, prudentiam, gravitatem & in gubernatione industriam, auctoritatis & beneficium erga pauperes fuisse ac ipsum pro concione populum docuisse accedimus.* (a) Casp. Sagittarius sequentia de eo commemorat: *Ist gewest eines grossen Ansehens, tapffer, kleiner Persohn, gütig, geistlich,*

lich / barmherzig / gab viel Almosen / war ge-
 lahrt / ein guter Prediger und Theologus,
 lebet keusch / gottsfürchtig / straffte die Sünde
 der Hurerey und Ehebrecherey geschwinde an
 den Geistlichen und Weltlichen. (b) Hunc
 sequatur ALBERTUS VI., Bavarorum Dux,
 anno superioris seculi sexto & sexagesimo
 defunctus, de cujus scientia Theologica vel
 è solo, quem reliquit, de Conjugio sacer-
 dotum, Tractatu judicari potest. (c) Proxi-
 mum ab hocce locum sibi vendicat AUGU-
 STUS, Dux Brunsvicensis & Lunæburgensis,
 hujus quondam Academiæ Rector Magnifi-
 centissimus. (d) De quo D. Jo. Bartholdus
 Niemeierus testatur, in ejus heroico pecto-
 re, quicquid ad sapientiam & sacram erudi-
 tionem pertinet, fuisse reconditum. (e)
 Immortalitati nomen suum transcripsit ela-
 boratâ à se Harmoniâ Evangelicâ. De qua
 audiemus B. D. Joach. Hildebrandum: *Qui-
 bus quaeso, inquentem, laudibus augustum
 opus Harmoniæ Evangelicæ ornemus? Sed a-
 lienæ lucis non eget opus supra humanas lau-
 des jam erectum, sive amœnam brevitatem,
 sive ængstheit, sive eruditionem, sive styli gra-
 vitatem, sive totius operis sanctitatem, sive
 Autoris eminentiam spectes, omnia in sacra-
 tissimo volumine AUGUSTA atque ita compa-*

rata invenies, ut unus hic liber εν επιτομῇ
Commentarios plurimos referat, imò Com-
mentariis sæpè ipsis lucem fœneretur. Sua-
dem profectò Evangelistarum concentum adeò
exactè in ordinem Augustissimus Princeps red-
egit, ut nihil in eo genere amplius desideres.
 (f) Maximus Conringius sequentem in mo-
 dum de eodem libro judicat: *Quanta eru-*
ditio latet in illis sacris harmonicis operibus,
quæ vernaculo sermone in id piissimus Princeps
media inter discrimina feralis belli, Germa-
nici elaboravit ediditque, ut eò promptius ani-
mos suorum rudiores ad religiosum Numinis
cultum excitaret. (g) Huic succedit BRUNO,
 Henrici Aucupis filius tertius & Ottonis Im-
 peratoris frater, Archi-Episcopus Colonien-
 sis, cujus in decimum seculum incidit ætas.
 De eo Joh. Cuspinianus: *Brunonem, scribit,*
frater Otto, post Patris excessum, omnium lit-
terarum eruditione à pueritia benè institutum
Colonensem Præsulem fecit. (h) Annotatio-
 nibus illustravit Pentatevchum & IV. Evan-
 gelistas *non negligendis,* quod judicium est
 Sixti Senensis (i) apud Dn. D. Götziū. (k)
 Brunonem Archi-Episcopum comitetur
 BRUNO, Episcopus Seculo XI. Herbipolen-
 sis, Dux Carinthiæ, Conradi II. Imperatoris
 Patruelis, qui Commentarios in Psalterium
 &

& omnia Veteris Novique Testamenti Cantica conscripsit, editos primum Coloniae MCDXCIV., & Magnae postmodum Patrum Bibliothecae (l) illatos. (m) Sequitur illum CHRISTIANUS WILHELMUS, Marchio Brandenburgensis, Administrator primò, post Archiepiscopus Magdeburgensis, transitu à Lutherana Religione ad Romano-Catholicam notus. Vulgasse perhibetur Speculum veritatis : Apologiam contra D. Casp. Erasmus Brochmandum & alia. (n)

(a) in Chronico Saxon. p. 206.

(b) in Historia Principum Anhaltinorum, apud Dn. D. Götzium in Meletematibus Annæberg. num. XI. de Concionatoribus, Illustr. §. XXIII. p. 590. 591.

(c) vid. Henningus Wittenius D. B. T. I. ad ann. MDCLXVI.

(d) Testantur ea de re Orationes & Edicta publico nomine scripta, & eodem, quò Magistratum gessit, anno, scil. MDXCIV. Rostochii in 4to impressa, sub hoc Titulo : *Augusti junioris, Brunsvicensium & Lunaburgensium Ducis & Rostochiensis Academiae Rectoris Orationes & Edicta publicè proposita.*

(e) in Programm. XXIV. Dispp. in universam Theologiam præmisso, lit. E. 1. b.

(f) in *Augustis*, Helmstadii editis, anno MDC LXII., c. V. Augustorum studia & amorem erga literas & literatos exhibente.

(g) Epistola ad Boineburgium de Bibliotheca Augusta, p. 89. Plura dabit Dn. D. Götzius in Principe Commentatore Biblico, edito Lubecæ anno M DCCVI. in 4to, §. VII. p. 16. seqq.

(h) de Cæsaribus p. 296.

(i) in Bibl. S. Lib. IV. p. 270.

(k) loc. jam alleg. §. VIII. p. 20.

(l) ed. Lugduni Gallorum M DCLXXVII.

(m) Tom. XVIII., vid. Guil. Cave in Hist. Script. Eccl. literar. P. I. p. 420. a., Guilielmus Crovæus in Elencho Script. Bibl. p. 86. ut & Sev. Walth. Slüterus Propyl. Hist. Christ. Append. I. p. 161. edit. novæ de anno M DCXCVI.

(n) Conf. VVittenius D. B. T. I. ad annum ipsi emortualem M DC LXIV.

§. IV.

Non decet nos hâc occasione dememinisse primi (quicquid statuant alii, quorum sententiæ adductæ & refutatæ legantur alibi

(a)) Imperatoris Christiani, **CONSTANTINI MAGNI**; nam & eum inter Principes Theologos locum mereri, vel ex eo indubium evadit, quod conciones ad populum habuerit, ceu ex Eusebio, qui vitam Constantini M. IV. libris complexus est, demonstrat Dn. D. Götzius in de Concionatoribus illustr. Comment. (b) Ex prolixis, quæ
Henr.

Henr. Valeſio interprete ex Eusebio (c) inibi adducuntur, ſequentia heic legi operæ pretium fore puto. Ita verò ea ſunt: *Quocirca ipſe quidem concionem advocabat. Cæterum innumerabilis accurrebat multitudo, Principem philoſophantem auditura. Quod ſi fortè inter dicendum de Theologia loquendi aliqua ſeſe obtuliſſet occaſio, ſtans illicò contractò vultu ac demiffâ voce cum ſingulari religione ac modestia, divinæ doctrinæ myſteriis initiare auditores videbatur. Porro orationum ſuarum partitionem ità faciebat, ut primum quidem refutationem erroris gentilium in multis Diis colendis, quaſi fundamentum ſubſterneret, certis rationibus adſtruens, ſuperſtitionem illorum meram fraudem eſſe & impietatis propugnaculum.* (d) Poſt hunc memorandus venit FERDINANDUS ALBERTUS, Brunovicenſium & Lünæburgenſium Dux, in Societate Fructifera, (e) cujus conditor fuerat Ludovicus I. Princeps Anhaltinus & Aſcaniæ Comes, (f) *der wunderliche* dictus, qui linguâ vernaculâ dedit: *Mirabilis caſus mirabiles & Meditationes pias.* (g) Jam ad GEORGIUM, Anhaltinum Principem, Præpoſitum Magdeburgenſem & Miſnenſem atque Coadjutorem Martisburgenſem, Germaniæ illud miraculum, (h) acce-

accedo, in studio Theologico, si quis unquam, versatissimum. Quod si quis eundem inter Principes Theologos suum tueri locum posse inficietur, sequentibus Magni Fechtii nostri refelli poterit: *Laudandus nobis præ reliquis omnibus est GEORGIUS.* -- Is patre Ernesto, Ascanie Principe & Rudolphi fratre, natus, cum Juris primum studio operam dedisset, mox amore verioris, tum lucem suam primum diffundentis, Theologie incensus, ita ejus studio incubuit, ut, cum ex illustrissimo stemmate natus esset, longè tamen illustriorem lucem religioni ipsi ejusque salutari emendationi, editis inestimabilibus divini ingenii, quæque ad hanc usque ætatem exstant, monumentis & intulerit ipse & eadem simul acceperit. (i) His addantur, quæ aliò idem locò de hocce Principe notavit: (k) *Inter Viros (scribens) eruditos & Theologos hujus æternum nomen in Ecclesia nostra meretur Georgius, Princeps Anbaltinus, non tantum propter Ecclesie sue reformationem & res varias præclare gestas, sed cum primis ob scripta in publicum edita, quæ integrum Tomum in folio complectuntur, celeberrimus. Descripsit ejus vitam & merita Camerarius in vita, Melch. Adami in Vitis Theologorum p. 245. Jacobus Thomafius Orat. X. p. 198. in primis*

D. Vei-

D. Veielius peculiari opere. - - Uterque (Princeps Brunsvicensis, Augustus & Rudolphus Augustus) Scriptorum Theologorum copia, Homiliis publicè ad populum habitis (unde à Dn. D. Götzio ad Concionatores illustres refertur (l) & reliquis in Ecclesiam meritis, Georgio Anbaltino tamen cedit, nec similis huic Principi hactenus repertus est quisquam. Non immeritò itaque D. Jo. Micrælio piissimis concionibus aliisque Scriptis inter Nostrates Theologos eminentissimus audit. (m) Ex Ducibus Megapolitanis in hunc censum venit GUSTAVUS ADOLPHUS, Princeps omni laude major & inestimabili Fechtio appellatus. (n) Composuit is Meditationes Exegetico-Præcticas in Passionem Christi: item in Psalm. XIX. 14. 15: Matth. IX. 1. & v. 2-6., quas Principi Commentatori Biblico inseruit Dn. D. Götzius. (o) Hymnos ejus sacros (p) insigni ornavit Præfatione Dn. D. Fechtius, in qua sequens ipsi suspendit elogium: Ich gestehe es / wenn ich den Herrn von Theologischen Sachen urtheilen und so wol die außerlesenste Sprüche der H. Schrift mit ihrem gebührenden Nachdruck / als der alten Lehrer nachdrückliche Sentenzen zu seinem Behuff / so fertig und à propos, auch wol in Griechischer Sprache / allegiren gehört

gehört / habe ich mich recht schämen müssen / daß Ich Ihme / da es doch meiner Profession ist / bey weiten nicht gleich kommen können. Et post quædam : Wie ich denn in seiner Bibliothec unterschiedene unter denen Patribus, auch die Tomos Conciliorum, welche Er in XXXVII. grossen Bänden in Folio, zu Paris gedruckt / hatte hin und wieder mit notis marginalibus, von seiner Hand bemerkt / oder sonsten das merckwürdigste / sonderlich in denen Canonibus unterstrichen gesehen. (q) Ex eadem Meklenburgica domo huic adjungo JOHANNEM, ob singularem immensamque rerum Theologicarum scientiam *Theologi* cognomen adeptum, de quo suffecerit audisse Dn. D. Fechtium, dignissimum tanto Principe Theologo Encomiasten. Hunc verò in modum ille laudatæ sæpius Dissertatione : (r) *Exemplum plane singulare quodque non alius forte avi nobis suggeret memoria, JOHANNES è Majoribus DUCUM MECLENBURGICORUM, hoc nomine primus, Theologus cognominatus, est, qui seculo tertio & decimo, dum nihil Prælaturarum Ecclesiasticarum ambiret, solò nobilissimi studii amore ductus, Theologiam eò usque excoluit, ut Parisiis insignia Doctoris Theologiae, unanimi Facultatis consilio virtutibus ejus me-*

ritis.

ritisque decreta & oblata, suscipere baud dubitaret. (s)

- (a) in dem gelehrten Critico über hundert curieuse Dubia und Fragen P. I. Quæst. I. p. I, seqq.
- (b) in Meletem. Annæb. num. XI. §. XVI. p. 584.
- (c) Lib. IV. c. XXIX. p. 539.
- (d) Conf. idem Götzius in Principe Græcè docto, Lipsiæ M DCCIV. edito, §. XVII. p. 11., Christ. Matthiæ Theatr. Histor. p. 659. & Dn. D. Val. Ernestus Löscherus, Acad. Vitembergensis Theologus celeberrimus, in Bibliotheca Purpurata, Witteb. M DCXCVIII. ed., §. VII.
- (e) De ea vid. B. Theoph. Spizelius in Felice literato, Diss. prælim. de prima infelicitatis literariæ origine ejusque oportuno remedio, §. XI. pag. 59. & God. Vockerodt, illustris Gymn. Gothani Rector, in Exercitationibus Academicis, sive Commentatione de Eruditorum societatibus & varia re literaria, Gothæ edit. anno MDCCIV., Part. II. C. III. §. IX. p. 117. Historiam verò societatis istius supeditat liber Gothenis anno MDCXLI. hocce sub Titulo impressus: Kurzer Bericht von der Fruchtbringenden Gesellschaft Vorhaben/ auch dero Nahmen/ Gemählde und Wörter in achtzeilige Reime verfasst.

(f) de quo conf. Wittenius in D. B. T. I. ad ann. MDCL.

(g) vid.

- (g) vid. Witte T. I. ad annum MDCLXXVII.
- (h) ceu audit Dn. D. Götzio in Principe Hebraicè docto, Lipsiæ primò excuso in 4., de- in Meletematibus Annæberg. inserto, num XVI. §. VIII. p. 869.
- (i) Diff. de Nobilitate Studii Theol., § XXIV., ubi & elegans Philippi Melanchtonis, quo Principi laudatissimo parentavit, encomium exhibet.
- (k) Coll. MSC. ad Rechenbergii Summ. Hist. Eccles. Sec. XVI. §. XXXVI. num. III.
- (l) in Meletem. Annæberg. num. XI. §. XXIV. p. 591.
- (m) Hist. Eccl. Lib. III. Sect. II. p. 761. edit. nov. Hartnacc. Plura de hoc Principe hauriri poterunt ex Melanchtonis Declam. Select. P. III. p. 201. VVolffgangi Heideri Orat. Volum. I. p. 369, Dn. D. Götzii Principe Commentatore biblico, §. X. p. 20. 21., Quenstedii Dialogo de Patriis illustrium Virorum, p. 232., D. Niemeieri Programme, lit. E. 1. b., ut & M. God. Victoris Mœhringii Diff. pecul. de Georgio, Principe Anhaltino, Wittebergæ anno MDCCIV. hab., in cujus cap. III. catalogum sermonum scriptorumque hujus Principis contexit. Vid. Nov. Lit. Germ. T. II. de anno MDCCIV. p. 336.
- (n) de Nobil. Studii Theol. §. XXVIII.
- (o) §. XI. p. 21. seqq.
- (p) Gustavoii impressos anno MDCXCIX.

(q) Elogium illud Fechtianum adlegavit quoque Götzius in Principe Græcè docto, §. XXXVII. p. 24. Judicium Boxhornii exhibet Excellentissimus Dn. Carolus Arndius, Hebr. Ling. & Catech. Prof. in hac Acad. celeberrimus, Fautor noster ætumatissimus, in Bibliotheca Politico-Heraldica, edita MDCCV. in 8vo, Class. II. General. Class. IV. Special. §. V. p. 250. 251.

(r) de Nob. Stud. Theol. §. XXIII.

(s) Plura videantur apud Davidem Chytræum in Chron. p. 84. Herm. Kirchnerum in Orat. Volum. II. d. 66., Thomam Lansium in Consultat. p. 42., Joh. Christoph. Becmanum Dissert. de Cognominibus Principum, hab. Francofurti ad Viadrum, an. MDCLXXXIII., p. 13., Dn. D. Götzius in Meletem. Annæberg. Num. XI. §. II. pag. 566. & Num. XVI., §. XVII. p. 878. Joh. Bartholdum Niemeierum in Programm. cit. lit. E. i. b.

§. V.

Paucis adhuc memorandus est Magnæ Britanniae Rex, JACOBUS I., cujus scripta Exegetico-Practica, modò Anglicò, modò Lantiniò idiomate impressa, magno cum fructu evolvi censet Dn. D. Götzius, (a) cùm eluceat ex iis eximia ac tantum Regem fermè supergressa modestia, cum pietate & eruditione haud proletaria conjuncta. Magnus

Fechtius noster de doctissimo Principe sequentem in modum judicat: (b) *Jacobi, Magnæ Britannia Regis, inusitatam in vario rerum genere, adeoque & Theologia ipsa eruditionem quis mortalium non ad stuporem est admiratus? Producam judicium Gerbardi Jobannis Vossii, Viri ferè sine exemplo eruditi & ætænotatus, quod in Epistola ad Carolum Regem dedicatoria magno Aristarchi Grammatici operi præfixa exhibuit. Verba sunt: Non tam de genere vel Imperio Jacobi nunc sermo est nobis, quàm de doctrina, cujus partium alii singulas, unus ille hauserat universas. Peritiam dico linguarum, profam versamque, facundiam, naturæ prudentiæque disciplinas, historiam Ecclesiæ & civilem, cæterasque literas divinas & humanas. Quare sic statuere non verear, tam varia maximarum rerum scientia superasse, quicquid Regum à mille annis, mille annis verò? imò, absit dicto invidia, quodcunque à Regis Salomonis temporibus fuit. Ubi nihil auribus dari nulli melius sciunt, quàm interioris admissionis procures atque antistites, abundèque ipse orbi id universo testatum fecit divinis sui ingenii doctrinæque tot monumentis. Hactenus Vossius. Theoph. Spicelius in Infelice literato: (c) *Cùm Jacobus, inquit,**

Ma-

Magna Britannia Rex, in ætate juvenili per decem integros annos apud Scotos captivus detineretur, tantas doctrinæ & virtutis copias carcere quasi opitulante est consecutus, ut omnes Orbis docti incolas in sui rapuerit admirationem, atque scriptis multijugâ eruditione turgidis posteritati apprimè se commendavit. Edidit inter alia Paraphrasin in Apocalypsin, è cujus præfatione hæc citat verba Dn. D. Götzius: Mirum haud dubiè multis videbitur, quenquam meæ ætatis, & ordinis, & scientiæ rem Theologicam tam obscuram & sublimem suscipere. Sed excusationis loco sit votum hoc meum, ut veritatis manifestatione ipse proficiam, aliis prosim. In mentem quoque venerat, quot nostræ ætatis homines, præjudicatis mancipati opinionibus, hujus libri interpretationem aggressi sint, ideò tantùm, ut ad suos affectus illius sensum torquerent, quum mihi (testor fidem) hoc solum propositum sit, meam omnem operam ad sacram amussim exigere & ad mentem cœlestis Autoris meam mentem formare, quæ me causæ ad hoc opus impulerunt, non ut alios innumeros præ me contemnam, qui ad Dei gloriam & grande Ecclesiæ solamen magnam (fateor) huc lucem affuderunt: quin potius, ut ipsa crebrâ re-

volutione & sacrâ meditatione (quemadmo-
 dum in hoc labore par erat) familiariorem
 mihi hunc librum facerem: quem ego con-
 tra papisticum adversariorum nostrorum
 vallum, arietem eximium & præcipuum
 semper æstimavi. (d) Neque silentio præ-
 tereundus est MATTHÆUS CANTACU-
 ZENUS, Johannis V. Imperatoris Græci fi-
 lius, qui summô adversus sacra studia amore
 ductus, deposito, quod à parente Seculo
 quarto & decimo obtinuerat, Imperio, in
 monasterium montis Atho se recepit ibi-
 demque in Canticum Canticorum commen-
 tatus est. Quem ejus Commentarium, la-
 tinâ civitate donatum, Romæ cum Adno-
 tatis Vincentii Riccardi anno MDCXXVI.
 prodiisse testis est Dn. D. Löscherus in Biblio-
 theca Purpurata. (e) Adjungo huic MAU-
 RITIUM Hassiæ Landgravium, qui Psalte-
 rium Davidis vario carminum genere ex-
 pressit, Princeps ut in omnibus fermè, sic &
 Theologicis doctissimus. Adiatur celebra-
 tissimus Lansius: (f) *Mauritio*, inquit,
Hassiæ Landgravio, quem exteri inter Princi-
 pes omnes, qui hòc tempore vivunt, ingenii
 opibus & excellentiâ doctrinarum habent pa-
 rem? - - *Literarum belluo & gurges est, παν-
 τοφία & scientiarum orbem animo comple-*
-υλον
plexus:

plexus: Musicus est: Poeta est: Orator est: Philosophus est: Jurisconsultus est: Theologus est: & quis non? (g) Denique, ne commemorem è sexu sequiore Principes scriptis Theologicis illustres, (h) unicum addo Principibus Theologis JOHANNEM PICUM MIRANDULANUM, ex illustrissima Comitum familia, hodie Principum apud Italos dignitate gaudente, oriundum. De quo Petrus Bembus: *Homo est, inquit, multarum maximarumque rerum disciplinis eruditus, summo ingenio, summâ integritate præditus, & in secunda fortuna temperans, in adversa erectus, atque in omni vita magnus & probatus vir.* (i) Virum illustrem & consummatissimum vocat Crenius, (k) Literarum columnen Ulrichus Velenus, Minhoniensis, (l) seculi sui Phœnicem B. D. Christ. Kortholrus, (m) Virum ingenii penè prodigiosi & in omni artium, scientiarum & linguarum varietate usque ad miraculum excultum Sixtus Senensis, (n) summum ingenii doctrinæque ævo suo miraculum, quodque supra ætatem & supra quoscunque alios reconditæ eruditionis, etiam Theologicæ, laude micuerit, Theoph. Spizelius. (o) Notabile de eo est, quod Amorum libros V., quos ætatis primæ licentia effuderat, ne scil. vel nomini Scri-

ptoris, vel moribus alienis, vel utrisque damno forent, retractaverit damnaveritque, (p) quod ipsum alios quoque fecisse non est cuiquam incompertum. (q)

(a) in Principe Commentatore bibl., §. XIII. p. 30.

(b) de Nobil. Studii Theol. §. XXIX.

(c) Commonefact. XI. §. II. p. 233.

(d) Conf. Jac. Wilh. Imhoff in Magnæ Britanniae Historia Genealog. Part. I. c. VIII. p. 55. Dn. D. Götzius in Meletem. Annæb. Num. XVI. §. XVII. p. 878. seq. &, qui pluribus de eo ejusque Δώρῳ Βασιλικῷ egit, Excell. Carolus Arndius noster, in Bibl. Polit. Herald. Class. II. Gen. Class. VII. Special. §. IV. p. 284. seqq.

(e) §. XX. Add. Jo. Jac. Hoffmannus in Lexico univers. p. 1009. apud Dn. D. Götzius in Principe Commentatore bibl. §. XIV. p. 30.

(f) in Consultat. p. 48.

(g) conf. Christoph. Cellarius in Orat. p. 531. & Dn. D. Götzio in Meletem. Annæb. Num. XVI. §. X. p. 870. seqq.

(h) Quædam earundem reperientur apud D. C. F. Paullini im Hoch- und Wohlgelehrten Frauenzimmer / Plur. Rev. Dn. Jo. Gerh. Menschen in der curiosen Schau- Bühne Durchlauchtigst, gelehrter Dames, Eruditissimum Christ. Junckerum in Cent. Fœm.

Fœm. Erud., Dn. Götzius in Principe Comment. bibl. §. XVIII. seqv. p. 34. seqq. aliisque Dissertationibus ejusdem elegantissimis, sæpiusculè hætenus citatis, & Præcell. Dn. M. Herm. Christoph. Engelkenium Diss. de Sexu sequiore eruditionis famâ corusco, superiori anno heic loci hab. &c.

(i) Lib. de Imitatione, p. 40. Simile judicium de eodem ferunt Matthias Flacius in Catalogo Test. Veritatis p. 893. & Jo. Sleidanus, p. 34. indice D. Fechtio, Coll. ad Rechenbergii Summarium MS., Sec. XV. §. IV.

(k) Animadvers. Philol. Histor. Tom. III. c. V. §. V. p. 189.

(l) Libello, quò Petrum Romam non venisse graissimis & certissimis rationibus demonstratur, p. 5. apud Crenium l. c. §. V. p. 205.

(m) in Hist. Eccles. Sec. XV. Sect. II. c. IV. §. XI. p. 680.

(n) in Bibliotheca S. lib. IV. De hac Bibliotheca Thomas Crenius de Libris Scriptorum optimis & utilissimis Exerc. III. Num. XI. p. 27 : *Mibi (inquit) Sixtus in illa Bibliotheca sæpius aliis sisus, pauca vidisse & inspectasse videtur ipse, ut fortè in Animadversionum libris aliquando docebo.* Johannes verò Henr. Hottingerus in Bibliothecario quadripartito, p. 11. *Sixti (ait) Senensis Bibliotheca Sacra cæteris calculò meo religionis sue fociis ob variam Scriptorum copiam*

Et erectum in multis iudicium anteferenda.
 Maximo eam apud Eruditos loco haberi
 asserit Thomas Pope Blount In Censura ce-
 lebriorum Autorum p. 691., qui & proli-
 xum de eadem Rich. Simonis iudicium,
 quod compareret in ejus Hist. Crit. V. T.
 Lib. III. c. XVII., commemorat p. 692.

- (o) in Felice literato, Commentat. IV. P. I.
 §. VI. p. 468. & Comment. IX. §. XVIII.
 p. 1040. 1042. Plura vid. apud Philippum
 Caroli, doctissimum à Lutheranis ad Pon-
 tificios apostatam, Animadversionum in Agel-
 lium lib. XIV. c. I. p. 522. edit. Noriberg.
 anno MDCLXIII., Dn. D. Götzium in Mel.
 Ann. num. XVI. §. XVI. p. 876., Dan. Georg.
 Morhofium in Polyhist. lit. Lib. I. c. XXIII.
 §. XLI. p. 304. edit. noviss., Lib. II. c. VI.
 §. VIII. p. 401., Polyhist. Philosoph. Lib. I.
 c. II. §. VI. p. 16., Lib. II. Part. II. c. XXXV
 §. III. p. 449., Lib. III. c. I. §. IX. p. 491.
 itemque Spizelium in Infelice literato, Com-
 monefact. XXII. §. IV. p. 632. seq., Tho-
 mam Pope Blount in Censura p. 350. seqq.
 Erasmus Roterodamum in Dial. Ciceron.
 p. 158. apud Georg. Matth. Königium in
 Bibl. Vet. & Nov. p. 639. a. (conf. idem
 Königius p. 542. b.) & CL. M. Jo. Erdman-
 num Baschitzky, Vratislaviensem, Fac. pri-
 mum Phil. in Acad. Vitembergensi Adjunct.
 hodie Gymnasii patrii Magdalenæi Rect.
 & Prof. in Discursu Acad. de arte in-

veniendi, Vitemb propos. anno MDCXCLX.,
§. XI.

(p) vid. Vita Mirand. Operibus præfixa, &
Angeli Politiani lib. I. Epist. VII., in qua
græcum habetur Epitaphium, quod combu-
stis à Pico scripsit amorum libris, nec non
Spizelii Felix Literatus Comment. VI. §.
XV. p. 728. & ejusdem Literatus felicissi-
mus sacrae metanocæ profelytus, sive de
Conversione Literatorum Commentarius,
Augustæ Vindel. MDCLXXXV. in 8., Sect.
II. p. 20.

(q) de Platone, scriptos secus ac decuerat, edi-
tosque versus foco injiciente, & Nonno
Panopolita simile quid circa juvenilia sua
minus honesta tentante conf. Spizelius in
Felice lit. Comm. VI. p. 728. seqq.

§. VI.

Diffusiores paulò fuimus in recensu Prin-
cipum Theologorum, quem tamen haud fo-
re Lectori ingratum spero. Concisius jam
reliquos, quos exclusos à nostra cupimus
Tractatione, commemorare instituimus.
Scilicet rationem porrò habiturus non sum
illorum Nobilium, qui, quantumvis scriptis
Theologicis inclaruerint, nullò tamen vel
munere vel gradu theologico fuerunt con-
spicui. Primum inter illos de jure locum
nemine refragante tribuo VITO LUDOVICO

CO à SECKENDORFF, Viro seculo nostro majori & cum ingenio tum rebus gestis dudum illustri, (a) omnium nobilium christianissimo, & omnium Christianorum nobilissimo. (b) Quem enim fugit, tanta eundem illustrissimo de Lutheranismus opere in Ecclesiam nostram profudisse merita, quanta vel infinitis venturis posthac seculis obliterari nequeant & obfuscari? Audiamus elogium Theologi laude nostrâ majoris, Dn. D. Fechtii: *Iniquus sim, inquentis, in amplissima erga Ecclesiam nostram merita, si, dum eos recenseo, qui ex Equestri nobilium ordine Theologicis studiis immortale ornamentum adjecerunt, reticeam illustrissimum Franconice nobilitatis fidus, Vitum Ludovicum Seckendorffium, duorum Electorum Consiliarium intimum, Virum consummatâ eruditionis gloria in orbe erudito jam diu inclytum. Quid ille non ad historiam tantum reformationis adversus calumnias Ludovici Maimburgii, Ex Jesuita Galli, tuendam, sed ad complurimas etiam Ecclesie nostrae cum Romanis controversias, & lucis & momenti, librò, cui Historia Lutheranismi nomen est, attulerit, dicet olim meritò encomio grata posteritas. Nobis interea profundissimam nobilissimae mentis in rebus, Ecclesiam & Theologiam attinentibus, eruditionem*

nem

nem cum summa consiliorum, quibus juvari illa promoverique queant, dexteritate conjunctam, & admirari fas est & memori pectore prædicare. (c) Idem aliò locò sequens Nostro elogium suspendit: Primus est Vitus Ludovicus Seckendorffius, quem Virum, non erravero, si dixerò divinitus hoc extremo tempore fuisse excitatum, ad ostendendam Religionis nostræ justitiam & sanctitatem, vindicandamque eam ab hominum impudentissimorum calumniis. Ut adeò sperari possit, saltem cordatiores & eruditiores inter adversarios anilibus mendacissimorum nebulonum fabulis fidem non amplius habituros esse. (d) Præter vastum illum Commentarium aliaque opera germanicò idiomate perscripta, Historiam Ecclesiasticam (quæ dicitur) Gothanam concinasse fertur, (quam opus utilissimum vocat Dn. D. Fechtius, (e) & non contemnendum D. G. Morhofius; (f)) quamvis alii partem hujus Historiæ illustri Jo. Henr. Böclero adscribant. (g) Alterum jure meritoque locum sibi vendicat WOLFFGANGUS à GEMMINGEN, è Circulo Suevico Eques, Camerae Spirensis Imperatoriæ olim Assessor. De quo sequentia commemorat Dn. D. Fechtius: Non obliviscar alterius è Circulo Suevico Equitis, Wolffgangi à Gemmingen, summi, quod

*quod Spira erat, Imperii Tribunalis quondam
Assessoris, nunquam sine invidendis laudum
titulis post obitum nominandi. Erat is ex
principe Greichgoe nobilitatis, peculiari Ora-
tione à Chytrao nostro laudatæ, familiâ oriun-
dus, tantâ Theologiæ nostræ tamque diffusâ
scientia instructus, ut Commentarium in A-
pocalipsin Jobanneam sub traducto in Græcæ
nomine Lycosthenis de Didymis, cum Tex-
tus explicationem planè eruditam, tum vati-
ciniorum cum historia comparationem, non
sine summa doctrinæ admiratione legen-
dam, complectentem composuerit. (h) Se-
quatur eum GUSTAVVS à MENGDEN,
L. B. Consiliarius in Livonia Provincialis
Primarius & in Exercitu Suecico supremus
vigiliarum Præfectus, qui in amplissimis con-
stitutus officiis, nusquam tamen suam à Theo-
logiæ studio mentem retraxit, sed eidem eò
usque addixit, ut haud vulgarem eruditio-
nis sacræ famam fuerit consecutus editis, sub
nomine des Gott Vermieteten/ Meditationi-
bus Evangelicis, Davidis Psalterio rhythmis
germ. expresso aliisque. Mengdenio suc-
cedit ANTONIVS de SANDOVAL, Eques
Hispanus, qui postquam rejectâ Romanâ
professus Hafniæ anno MDCLX. Lutheranam
fuerat Religionem, binas exaravit Epistolas
Theo-*

Theologicas accuratæ eruditionis sacræ Sandovalianæ testes. In priori quidem, ad Alexandrum VII Pontificem Romanum Hafniæ die X. Martii ann. MDCLXI. scriptâ, Lutheranæ religionis veritas adstruitur & Romanæ per singula christianæ fidei capita destruitur : in posteriori, exaratâ itidem Hafniæ ejusdem anni & mensis die XVIII. ad Philippum IV. Hispaniarum & Indiarum Regem conversionis historia ab ipsomet exponitur. Dignæ sunt omninò illæ, quæ legantur, tantoperè probatæ Maximè Venerando Dn. D. Götzio, ut Schediasmiti suo Historico-Theologico de conversis Pontificiis ex lectione librorum, Lutheri Lutheranorumque Theologorum, Lipsiæ tribus abhinc annis vulgato, easdem subjunxerit. Dabo prioris Epistolæ Exordium, sequentibus conceptum verbis : Voluntate Dei, Domini nostri, commiseratione tui, obligatione christianâ inductus, has ad te do literas, Alexander Pontifex. Ex iis intelliges abundantem Dei erga me gratiam & meam ad primitivam Jesu Christi Ecclesiam conversionem, cujus doctrinam unicè custodit sincerèque proficitur Ecclesia Lutherana. Sed & earundem adminiculo in cognitionem venies doli fraudumque, quibus parta est dignitas constitu-
taque

taque sedes illa pontificia, in qua tu nunc collocatus errores sequeris corruptelasque propugnas, quas introduxerunt decessores tui, decepti scriptis variis, partim supposititiis, partim errorum seminariis: qualia sunt Canones Apostolorum, Libri Clementis & Dionysii Areopagitæ, Decretales, Decretaque Pontificum, & ejusdem farinae alia. Nec id tibi mirum videbitur. Etenim quemadmodum perpetuus ille humani generis hostis, Satanas, nunquam cessavit falsariis scriptoribus Ecclesiam gravare: ita quoque excitavit Pontifices perniciosos & iniquitatis omnis studiosissimos, qui eos foverent causæque tam impiæ patrocinaarentur. Consule ipse Annales, inveniesque non paucos, ad quorum memoriam animus tibi obstupescet, stabuntque in vertice pili, tantum abest, ut si quæ tibi religionis salutisque tuæ cura sit, eos vicarios Christi appellandos velis, ut potius Pontificum saltem Romanorum nomine omninò indignos judicaturus sis. De cætero Historiam vitæ Sandovalianæ & Schediasmatum istorum Epistolicorum fusè persequitur Andreas Carolus, Consiliarius Würtembergicus & Abbas Sangeorgianus. (i)

(a) Judice Christoph. Cellario (literarum & virtutum Crenii Tom. V. Animadv. c. I. §. III.

§. III. p. 12., elogio, incomparabili decore) in Eutropii, Cizæ anno MDCLXXVIII, in 8. editi, Præfatione.

(b) juxta Excellentiss. Carolum Arndium nostrum in Bibl. Politico-Herald. Selecta, Class. II. Gen. class. VII. spec. §. VI. p. 297.

(c) de Nob. Studii Theol., §. XXX.

(d) Coll. MS. in Summ. H. E. Rechenbergianum, Sec. XVI, §. VII.

(e) Coll. ad Rechenberg. jam cit. P. I. §. II.

(f) Polyhist. Pract., hoc demum anno editi, Lib. IV. c. I. §. XIII. p. 36.

(g) vid. B. Sev. Walth. Slüterus in Propylæo Hist. Christ., Sect. I. p. 8. & Morhofius, l. c.

(h) de Nob. Studii Theol. §. XXX. add. D. Niemeieri Programma, lit. E. 2. a.

(i) in Memorabilibus Ecclesiasticis seculi à nato Christo decimo septimi (quorum Tomus prior prodiit Tubingæ MDCXCVII., posterior ibid. MDCCII. in 4to. Conf. de illis Acta Erud. Lips. Anno MDCXCVII. p. 353. seq. MDCCII. p. 319. seq. Ephemer. Berolin. mense Sept. & Octobr. Tentzelius in Colloq. menstr. anno MDCXCVII. p. 467. & Jo. Möllerus in Spicilegio Hypomnematum ad Alb. Bartholini librum de Scriptis Danorum, cui quartum in Bibl. Sept. erud. locum adsignavit, p. 5. Tom. II. Lib. VII. c. VIII. p. 250. seqq.)

§. VII.

Mentio quoque injicienda est PHILIPPI MORNÆI, Nobilis Galli, qui multis innotuit scriptis Orbi Erudito Theologicis, vulgarem minimè eruditionem spirantibus. Producam judicium Dn. D. Götzii, quod ita habet: *Philippum Mornæum, Plessæum, nobilem Gallum, Cataphractorum turmæ directorem quidem fuisse legimus, ast summam eruditionem ac lectionem diffusam & ingeniosam adversus Pontificios disputandi methodum stupent omnes, cum liberiores aliàs artes, quæ silentium amant, bellorum strepitum vix sustinere queant.* (a) Arnoldus Clapmarius in Nobilis adolescentis triennio (b) Mornæus (inquit) *me primus in veritate religionis nostræ confirmavit, quemque ego supra omnes penè mortales colo & magnifacio.* Joh. Henr. Alstedius virum ad miraculum doctum appellat, (c) Thomas Lansius Doctorum nobilissimum & nobilium doctissimum: quem virum? quem unum Platonis, Demosthenis & Augustini, simul compositorum idea vix exprimat. (d) Julius Cæsar Bulengerus *totius Gallie Scriptorem scitissimum, rarissimum & excellentissimum ingenium magnæque literaturæ.* (e) Præter Tractatus elegantissimos de Ecclesia, de S. Evcharistia, aliosque (f) edi-

edidit Librum de Veritate Religionis Christianæ adversus Atheos, Epicureos, Ethnicos, Judæos, Mahumedistas & cæteros infideles, gallicè scriptum & postmodum in linguam latinam conversum. In quo maximâ tum eruditione tum facundiâ, teste Hugone Grotio (g) κατ' ἀνθρώπων è testimoniis gentilium per certa & præcipua capita religionem christianam confirmat. Jo. Hen. Alstedio absolutissimus audit liber, (h) Sam. Marefio opus aureum, (i) Dan. Georg. Morhofius (k) *librum optimum* vocat, *qui argumenta priorum*, (Marsilii Ficini, Ludovici Vivis, Erasmi Roterodami & Petri Rami, qui aliquid in materia ista tentarunt) *quantâ potuit diligentia conjunxit.* (l) Nec tradendus est oblivioni CASPAR BARTHILIS, Nobilis Saxo, vir elegantissimarum artium tum græcarum tum latinarum cognitione veræque sapientiæ professione excultissimus, cui parem inexhaustæ doctrinæ opibus Germania vix habuit, & quo in primæ, mediæ & infimæ antiquitatis Scriptoribus, iisque sive Christianis sive gentilibus luculentius versatum exteri vix poterunt ostendere, imò cujus virtutem juvenilem ac cordatos ausus Josephus Scaliger suspexit adeò, ut divinationis instar hanc illi de Barthio vocem exci-

E disse

disse compertum sit: *Natum esse adhuc unum
 aternitati ingenium, quod si ad maturitatem
 perveniret, literas aliquamdiu vivere posse.*
 (m) Vastissimi vir ingenii audit summo &
 incomparabili Morhofio, (n) infinitæ le-
 ctionis Crenio, (o) Præter admirandum il-
 lud Adversariorum opus (p) & in Claudia-
 num Commentarios (q) edidit Soliloquia,
 extremis vitæ temporibus à se composita &
 in lucem emissa Cygneæ MDCLIV. Quæ
 Theoph. Spizelius vocat *opus illustre, flagran-
 tissimis ad Deum suspiriis oppidò plenum & vel
 Augustino scriptore dignum, quod postea bemi-
 plecticus quotidie revolvere, & per priorum
 meditationum vestigia frequenter cogitationes
 suas cælo immittere consuevit, quousque è sa-
 cre pariter ac literariæ solitudinis diversorio
 migravit inque beata Paradisi viridaria feli-
 cissimè secessit.* (r) Hunc ultimo tandem lo-
 cò (ne GEORG. COQUILLE & ROBER-
 TUM ARNAULD, Equites Gallos (s) com-
 memorem) excipiat OLIGERUS ROSEN-
 CRANTZ, (t) Toparcha Hæreditarius in
 Rosenholm & Scaby, Regni Danici Senator
 & ad Suecorum Regem, Gustavum Adol-
 phum, legatus. De quo vel id notabile est,
 quod honoribus summâ cum laude gestis
 suâ spontè, ut reliquam vitæ partem Deo
 soli

foli consecraret, sese abdicaverit, (v) rebus humanis exemptus anno MDCXXIV. Celeberrimo Jo. Möllero addit Heros in ornamentum ordinis Daniæ equestris immortale natus, & veneratione ingenti ob doctrinam omnigenam atque stupendam, imprimis rerum divinarum, peritiam, majori autem ob pietatem infucatam & planè heroicam, dignissimus (x) Thomæ Bartholino Heros divinâ scientia incomparabilis, (y) Olao Wormio pietatis sinceræque Christi gloriæ assertor indefessus, (z) Dan. Cramero Vir qua pietas, qua eruditio, qua virtus, qua generis nobilitas, clarissimus. (aa) Ejus est inter alia Psalterium Danicum, cum explanatione Orationis Dominicæ & Benedictionis Aaronis. (bb)

(a) in Meletem. Annæberg. num. II. de Centurione sub cruce Christi, Aphor. IV. §. II. p. 97.

(b) §. V., apud Crenium Methodorum Tom. III. num. VIII. p. 349. 350.

(c) Lib. I. Artium liberal. System. Mnemon. cap. XXIX. p. 395. edit. Francofurt. in 8vo.

(d) Orat. pro Gall. p. 175.

(e) apud Thomam Pope Blount in Censura celebr. Auctorum, p. 873.

(f) de quibus vid. Dn. D. Götzlus l. c. p. 97.

(g) de Veritate Relig. Christi, p. 2.

- (h) locô jam allegato.
- (i) Chiliaſm. enervat. §. XVIII. p. 28.
- (k) Polyhiſt. Praët. Lib. V. c. I. §. VII. p. 46.
- (l) Jo. Hoornbeckii judicium ex lib. II. de converſione Indorum & Gentilium c. II. p. 97. legere eſt apud Crenium Tom. III. Methodorum, p. 350.
- (m) vid. Theoph. Spizelius in Templo Hon. ref. p. 380. Conf. Olay Borrichius de Poëtis p. 125. & Thom Pope Blount in Cenſura p. 1010. ſeqq.
- (n) Polyhiſt. lit. Lib. I. cap. 9. §. XXVIII. p. 92. edit. noviff.
- (o) Diſſ. de Singularibus Scriptorum, ed. Lugduni Batav. anno MDCCV. in 8., §. XXXII. p. 43. 44. Conf. Jo. Andr. Boſii Introductio in notitiam Scriptorum Eccleſ. cap. IV. §. XXVIII., quam inſeruit Crenius Methodorum Tomo III., num. XIII. p. 456. 457. Add. Voſſii Inſtit. poët. lib. II. p. 30.
- (p) de hoc Opere Francofurti ad Moenum anno MDCXXIV. in fol. excuſo, ſequentia reperiuntur apud Morhofium in Polyhiſt lit. Lib. V. c. I. §. X. p. 223: *In Caſſ. Baribii Adverſariis, vaſtiſſimo opere -- multa quidem non contemnenda reperiuntur loca, & auctores haud rarò eximiè explicantur; ſed, tamen non uſque adeò placet eruditioribus: eſt enim in judiciis præceps, in emendando*

*temerarius, pluribus etiam frivolis & inani-
bus indulget. Atque ut vir mirifici ingenii
fuit & morosus, qua de re lepida aliquot hi-
storiola in Epistolis Buchnerianis leguntur:
ita etiam Adversaria Genium Scriptoris re-
tinuere.*

(q) Eos judicat doctissimus Olaus Borrichius
de Poëtis, p. 73. Conf. Thom. Crenius Ani-
madv, Philol. Hist. Tom. XII. c. I. §. III.
p. 33. & p. 37. 40. 41. ut & Excell. Carolus
Arndius noster in Bibl. Polit. Herald. Class.
II. Gen. Class. III. spec. §. X. p. 219. seq.

(r) in Felice literato, Comment. IX. §. XX.
p. 1047.

(s) Prior de Reformatione Status Ecclesiastici
& de libertate Ecclesiæ Gallicanæ peculia-
ribus idiomate patrio perscriptis Tractati-
bus egit; posterior Historiam Ecclesiasti-
cam VIII. Tomis distinctam condidisse per-
hibetur. Vid. Wittenius in Diario.

(t) Filium ejus fuisse reor Georg. Rosencrantz,
qui Meditationes pias in natalem Jesu, item-
que in mortem & passionem ejusdem Sal-
vatoris nostri exaravit. Singulorum Scri-
ptorum elogia metrica à Vito Beringio &
Olao Borrichio concinnata, legenda exhi-
bet Frid. Roostgardus in Deliciis Poët. Dan.
Tom. II. p. 52. 124. 125. 189. 190. 478.
479. Vid. Joh. Möllerus in Bibl. Sept. erud.
num. IV. p. 17.

(v) unde locum ei concessit Casp. Henr. Starckius in Tract. de Doctorum vita privata, cap. II. §. XIX. p. 66.

(x) in Bibl. sept. erud., num. III. p. 363. 364.

(y) Diss. II. de Leg. Lib. p. 40. apud Möllerum l. c. p. 365.

(z) in Literat. Dan. antiquiss. c. XXVII. p. 50.

(aa) in Dedicat. Hypomn. in Epist. ad Titum eidem inscript. lit. A. 2.

(bb) ed. Hafniæ MDCXLIII. in 8. & 12. Vid. Alb. Bartholinus lib. de Scriptis Danorum, p. 114. Erasmus Vindingius in Acad. Hafn. p. 449. 450. Henningus Wittenius D. B. T. I. lit. Qq. 4. a. Joh. Möllerus l. c. p. 368.

§. VIII.

Nec sollicitos porrò nos quisquam existimet heic futuros de Theologis, qui in officio jam constituti Nobilitatis demum juribus atque privilegiis à Principe suo donati fuerunt. Quem in censum præter hodieque superstites BENJAMINEM URSINUM (Potentissimi Prussorum Regis Concionatorem aulicum Prim., Consil. Eccles. & Episcopum, dictum von Beer) & ut fama tulit, JOHANNEM CHRISTOPHORUM BILFELDIUM (S. S. Theol. D. & Prof. in Acad. Gießena Primarium, Serenissimi Landgravii Hassio-

Hasso-Darmstatini Consiliar. Eccles. & Superintend. Generalem) venire videbuntur sequentes: ZACHARIAS LAVRENTII CLINGIVS, Nericiensis Suecus, S. S. Theol. D. ejusdemque in Academia primum Dorpatensi Professor, post Concionator regius, Superintendens Generalis castrensis & Pastor Holmenensis, demum Episcopus Gothoburgensis & Nobilis, cognomento Klingentier-nà. A Magno Abrahamo Calovio nostro in Lessu Haberkorniano Theologis Lutheranis potioribus adnumeratur, perperam verò Episcopus Niecopiensis salutatur, notante Möllero in Hypomnematis, ad Joh. Schefferi Sueciam literatam. (a) Inclauit inter alia Thesauro Biblico, Suecico sermone scripto. (b) LAVRENTIVS MATTHIÆ STIGZELIVS, iidem Suecus, Theol. D. Professor Regius in Acad. Upsaliensi & Pastor, dein Regni Suecici Archi-Episcopus, Academiae Upsal. Pro-Cancellarius, Consistorii Ecclesiastici Præses & Nobilis, dictus Lillienmarck, quem Georgius Calixtus, ejus olim in Academia Julia Præceptor, *virum eximiâ virtute & eruditione* vocat, (c) *Virum incomparabilem* Carolus Lundius, in Memoria Petri Holmii, Theologi quondam Upsaliensis clarissimi. (d) Famam consecutus

tus est Commentario in Apocalypsin Johannis scriptisque aliis. (e) PETRVS WINSTRVPIVS, (f) Hafniensis Danus, primum Regis sui Concionator aulicus, mox SS. Theol. Doctor, Canonicus Lundensis ac Aarhusiensis, Demum Episcopus Scaniae, Academiae Lundensis Procancellarius & Consistorii Praeses, nobilitatis juribus ac privilegiis à Suecorum Rege, Carolo Gustavo, donatus. Quem *Philologum insignem* nominat B. Joh. Mich. Dilherrus, primum Jenensium, tum Norinbergensium Professor & Ecclesiastes, (g) *magni nominis & meriti Theologum* Olaus Borrichius. (h) Magnum adeptus est nomen Commentario in Matthæum vastissimo, (duobus enim in folio Tomis constat, nec tamen ultra decimum caput progreditur) quem *insigne opus* appellat Dn. D. Fechtius, (i) *satis solidum & eruditum* Thomas Crenius. (k) Commendavit eundem Vitus Beringius carmine peculiari, quod exhibet Frid. Roostgardus in Delic. Poët. Dan. (l) Cætera ejus scripta commemorat Albertus Bartholinus, (m) & ab illo omissa Joh. Möllerus. (n) JOHANNES GEORGIUS SADOLINUS, Episcopus Ottoniensis & Pastor in Lollandia Turævallensis, nobilitate & laurea poëtica à Da-

Danorum Rege, Friderico II. donatus, sed postea errorum quorundam occasione ab Episcopatu remotus. Claruit medio Seculi sexti decimi, librumque exaravit de rebus divinis. (o) Plura vid. apud Alb. Bartholinum, (p) & Claudium Christoph. Lyschanderum, Parochum Herfögliensem & Christiani IV. Danorum Regis Historiographum. (q)

- (a) quæ sextum tenent locum in Bibl. Septentr. eruditi, p. 406.
- (b) ed. Sedinii anno MDCXLV. in 8vo, vid. Schefferus in Suecia literata, quæ in Bibl. Septentr. erud. quinto comparet loco, p. 192.
- (c) in refutatione germ. calumniarum (ut vocat) Jacobi Welleri, lit. Sff. 2. b. Sff. 3. a.
- (d) apud Plur. Venerandum Dn. M. Henr. Pippingium in Triade Decadum, Memoriam Theologorum nostræ ætatis clarissimorum renovatam exhibente, num LXXVII, p. 1296.
- (e) vid. Jo. Schefferi Suecia literata, p. 136. 137. & Jo. Mölleri ad eandem Hypomnemata, 392. 393. Henningi Wittenii Memoriam Theologorum renovatæ, Dec. XV. p. 1924. seqq. & D. B. T. I. ad annum MDCCLXXVI.
- (f) Non confundendus est cum Patre cognomine, Theol. D., Prof. Hafniensi & Selandiæ Episcopo, cujus scripta recensuit Alb. Bartholinus in Scriptis Danorum p. 123. seqq.

seqq. Vitam verò exposuit Jo. Möllerus in Hypomnematis ad Bartholini librum, p. 390. seqq. Conf. Er. Vindingius in Acad. Hafniensi, p. 170. seqq. Har. Huitfeldius in Chronico Episcoporum Daniæ, Winstrupio nostro inscripto, p. 48.

(g) in Epist. dedicat. Dialogorum Philologorum, Nostro inscript., anno MDCXXXI.

(h) Diss. ult. de Poëtis, p. 173.

(i) Diss. de Precibus contra alios institutis, hab. Rostochii, MDCCVII., §. XXI. p. 22.

(k) Animadv. Philol. Hist. Tom. II. c. IV. p. 108.

(l) Tom. I. p. 55. 56. apud Möllerum in Bibl. Sept. erud. num IV. p. 43.

(m) Lib. de Scriptis Danorum, quem post Præfationem de Gentium Borealium in literas meritis exhibet Jo. Möllerus in Bibl. Sept. erud., p. 128. seq.

(n) in Hypomnematis ad librum Bartholini, p. 392. seq. ubi & vitam ejus succinctè recenset. Conf. prolixius Vindingius in Acad. Hafniensi p. 328. seq. & Schefferus in Suecia lit. p. 306. 307.

(o) ed. Hafn. & Rostoch. MDLXXIV. in 8vo.

(p) lib. de Scriptis Danorum, (de eo sequens exstat Jo. Mölleri judicium in Spicilegio Hypomnematum ad Bortholini lib. de Script. Dan., p. 12 : Alphabeticâ is serie ductu prænominum est dispositus, & diligentia mediocri Scriptores Daniæ, qui ad annum usque 1610. circiter inclaruerunt, potiores recen-

recenset atque commendat. - - Primus certe omnium Historiam regni patrii literariam illustrare est aggressus, eoque nomine laude suâ, me iudice, non defraudandus. Negligentio rem tamen fuisse in Autorum singulorum ætate, librorum editionis locis ac temporibus annotandis, ineditisque (quos Bartholino omissos ipse passim memorat) ab impressis, & Latinis ab idiomate exaratis vernaculo, ritè distinguendis, nec sine ἀκρισίας reatu, carminum etiam minutiorum atque vulgarium, mentione aliquâ vix dignorum, Fabricatores obscuros in Indicem suum admisisse, & hos aliosque minoris famæ Scriptores non minus quàm celeberrimos & πολλῶν ἄλλων ἀνταξίας, nimis onerasse potius, quàm ornasse laudibus, iisdem penè phrasibus ac encomiis ubivis, Trithemii exemplo utentem, ac ità uno omnes calcantem calopodio, haud dissiteor) pag. 72.

(q) in Catalogo Scriptorum Danicorum, ἀνεκδότω, ex quo nonnulla adduxit Jo. Möllerus in Bibl. Septent. erud. num. IV. p. 22.

§. IX.

Multò autem minimè eos hac vice ad Nobiles Theologos referemus, qui Photinianorum castra sequuntur, à Ductore suo Socinianorum nomen adepti. Cùm enim isti,

isti, nil quippe mysterii retinentes ipsiusque Salvatoris nostri divinitatem negantes, juxta communio-rem Theologorum nostrorum, ferè omnium sententiam in Christianorum non sint habendi numero; (a) nequaquam eos reputabimus dignos, quibus locum inter Nobiles Theologos concedamus. Quamvis non pauci ex hac secta fuerint, equitum dignitate conspicui, qui inter suos docendo scribendoque famam conciliarunt. Ipse Faustus Socinus, Alexandro, Patricio Senensi & Agneta, Burgesii Petruccii, Senarum Principis ortus, pluribus Italiae Principibus & Magnatibus, ut & Pio II. & III., nec non Paulo V. Maximis Romanorum Pontificibus, sanguine junctus fuit. (b) Jonam verò Schlichtingium à Buckoviec, Sam. Przypkovichium, Stanislaum Lubomirskium, Andr. Wissovvatium à Szumbki, Fausti Socini ex filia nepotem, Joach. Pastorium, Stanislaum Lubienskium, Stanislaum, & Andream, & Christophorum Lubienicios, Joh. Niemejovium, Petrum Sartorium, aliàs Stoinski, & Adamum Goslavium de Bebelno, magna inter Unitarios nomina, Equites fuisse Polonos, neminem fugere potest. Nec minus noti sunt ex eadem Christo-mastygum turba Ludovicus Wolzogenius, Baro Austriacus in Taren-

Tarenfeld, Thomas Bisecius vel Pisecius à Martovitz, Eques Silesius, Jacobus Palæologus, Græcus, ex Imperatorum Constantinopolitanorum prosapia fatus, Hieron. Moscorovius, ex antiquo & illustri Ducum Silesiorum de Suida, Comitum de Dobczyce, stemmate genus suum repetens. Quorum omnium & longè plurium scripta videri possunt apud Christophorum C. F. Sandium, in Bibliotheca Anti-Trinitariorum, & brevius in Catalogo Scriptorum Socinianorum, quem Propylæo Historiæ christianæ adnexuit Slüterus. (c)

(a) Conf. Dn. D. Fechtius Coll. in Syll. rec. contr. ad Disp. III. §. III. Rectè proindè, si ad nostram Ecclesiam accedant, etiamsi vel maximè apud suos consuetâ Christi forma baptizati, rebaptizantur. Qua de materia pecul. Lipsiæ dissertationem habuit D. Jo. Olearius, Theol. Fac. ibidem hodieque Senior, anno MDCLXXXVIII. Quod si obijciatur: Baptismum inter Socinianos fieri retentis verbis institutionis, validum itaque esse; meritò respondet Dn. D. Fechtius: Non sufficere prælectionem verborum Institutionis, sed requiri, ut id fiat in Ecclesia, ad quam beneficia alligavit Christus, Matth. XVI. 18. 19. Ut ad Doctorem creandum non sufficit solennia verba pronunciare: Ego creo te in Doctorem, sed necesse est, ut id fiat

fiat in Academia, cui soli ab Imperatore privilegium creandi Doctores est concessum. Conf. idem in Lectionibus ad Hist. Eccles. Seculi XVI. cap. L. §. V.

(b) vid. Dn. D. Fecht. de Nob. Stud. Theol. §. XXIX.

(c) Append. II. p. 273. seqq. Absolutissimum vocat istum Catalogum Morhofius in Polyhist. Pract. Lib. V. c. I. §. XXXIII. p. 68., negat verò esse absolutum ipse Slüterus, l. c. p. 288.

§. V.

Hos igitur omnes hactenus commemoratos, & qui fortè ejus generis supersunt, alios à Tractatione nostra alienos volumus: occupati quippe in sistendis Nobilibus ortu satumque talibus, non verò in officii demum curriculo ad id dignitatis evectis: Nobilibus porrò vel inter Lutheranos, vel Reformatos, vel Pontificios sive Gradum aliquem Theologicum adeptis, sive munere quocunque vel Academico vel Ecclesiastico, sui quâdam gloriâ perfunctis, duplici inde ob duplicem nobilitatem laude dignis. Rectè enim Theophilus Spizelius: *Quod si, inquit, in uno eodemque homine erudito, Gentis & Mentis nobilitas, generis & virtutis claritudo amice conspirent, maximis ille ævi sui ornamentis accensebitur, nec minus orbem eruditum,*

tum, quam sanctam civitatem veluti inestimabilis pretii gemma (de solis verò Lutheranis loquitur) olim exornabit. (a)

(a) in Infelice literato, Commonefatione XXXI. p. 976.

SECTIO SECUNDA

HISTORICA.

CAPUT I.

DE

NOBILIBUS THEOLOGIS LUTHERANIS.

SUMMARIA.

§. I. Omnium primum ex Classe Nobilium Theologorum Lutheranorum producit Nicolaum Ambsdorffium, Nobilem Misnicum §. II. Secundum Bernbardo, Nobili Burgundo, locum vendicat. §. III. Ambrosium Blaurerum, Nobilem Constantiensem, commemorat. §. IV. Johannem Bosskium, Nobilem Misnicum. §. V. Ex illustri Bucholcerorum familia, Georgios binos unumque Abrahamum Bucholceros recenset. §. VI. Caroli Augusti Bülovii, Nobilis Megapolitani mentionem facit. §. VII. Ex Dornkrellis ab Eberherz Tobiam & Jacobum, patrem filiumque, Nobiles Lunaburgeuses in medium profert. §. VIII. Aliquo in hunc censum modò venire Andream Dubitium, Nobilem Pannonium adse-

adferit. §. IX. Omni ex parte inter Nobiles Theologos Lutheranos locum obtinere Petrum Edelingium, Nobilem Pomeranum, ostendit. §. X. Matthiam Flacium Illyricum, Nobilem Albonensem, percenset. §. XI. Burchardum Harbardum, Nobilem Borussum, memorat. §. XII. Tilemannum Hesbusium, Nobilem VVestphalum. §. XIII. Matthiam Hoë ab Hœnegg, Nobilem Austriacum. §. XIV. Ex antiqua Krakevitziorum prosapia producit Bartboldum Krakevitzium, Nobilem Rugianum. §. XV. Ex eadem Joachimum & Joachimum Albertum Krakevitzios, istum Pomeranum, hunc Megapolitanum Nobiles. §. XVI. Non excludendum à Nobilium Theologorum consortio judicat Leonbardum à Krentzheim, Nobilem Francum. §. XVII. De Kromayerorum Nobili differit familia & primo ex eadem loco commemorat Johannem Kromayerum. §. XVIII. Hieronymos binos, patrem & filium, Augustum item Fridericum & Johannem Abrahamum Kromayeros commendat. §. XIX. Ex nobili Liliorum Gente Georgium, hujusque Filium Casparum à Lilien producit. §. XX. Ad classem Nobilium Theoll. Luth. refert Johannem Machabaum, Nobilem Scoto-Britannum. §. XXI. Cælestinum Mislentam, Nobilem Borussum. §. XXII. Nicolaum Hieronymum Oelhasium, Nobilem Norimbergensem. §. XXIII. Progreditur ad Johannem Pappum, Nobilem Lindavi.

daviensem. §. XXIV. Balthasarem Henricum de Platen, Nobilem Rugianum adlegat. §. XXV. Adolphum Fridericum Preenium, Nobilem Mecklenburgicum. §. XXVI. Erhardum Queis, Nobilem Borussum. §. XXVII. Jacobi Reibingii, Nobilis Augustani mentionem injicit. §. XXVIII. Casparum Schvvenckfeldium ab Ossing, Nobilem Silesium, commendandum fuisse Nobilibus Theologis Lutheranis asserit, nisi puram Evangelii doctrinam cum Fanaticismo permutasset. §. XXIX. Majori jure inter Nobiles hosce Theologos Paulo Sperato, Nobili Svevo, locum relinquendum censet. §. XXX. Non excludendum prorsus ab hoc ordine Johannem Staupicium, Nobilem Misnicum, pronunciat. §. XXXI. Georgium Venetum, Nobilem Borussum, non sine laude dimittit. §. XXXII. Memorat Andream Virginium, Nobilem Pomeranum. §. XXXIII. Samuelis Vossii, Nobilis Megapolensis, meminit. §. XXXIV. Ex VVellerorum à Wolsdorf / antiquissima prosapia Hieronymum VVellerum, Nobilem Freibergensem sistit. §. XXXV. Quasi in transcurso Petrum VVellerum, Hieronymi fratrem, citat, deque Jacobo VVellero, Nobili Varisco, prolixius agit. §. Denique XXXVI. Theologorum nobilium Lutheranorum agmen claudentem, Bernhardum Zieglerum, Nobilem Misnicum, precedentibus subnectit.

§. I.

OMnibus nunc, quæ ipsi Tractationi lucem aliquam foeneratura videbantur, in Generali Sectione expositis, ipsum Nobilium Theologorum recensum aggredimur, ex Nobilibus Theologis Lutheranis, serie alphabeticâ omnium primum in scenam producentes NICOLAUM AMBSDORFFIUM, à Romanensium superstitionibus, eò quidem tempore, quò prima adversus indulgentiarum nundinationes themata evulgaverat Theander Lutherus, ad Evangelico-Lutheranam veritatem conversum. Auras is vitales hausisse primum fertur Tschepæ in districtu Misniæ Würzenfi, parente utròque nobili, Anno supra millesimum quadringentesimum, tertio & octogesimo, quem & natalem habuit divinus Lutherus. Post impetratum supremum in Philosophia gradum & Theologiæ Licentiaturam, Professor in Academia Vitembergensi constitutus est, post Magdeburgensium Pastor & Superintendens, porrò Episcopus Naumburgensis & Cizensis, restitutò verò Episcopatu, à Carolo V. Imperatore, Julio Pflugio, quem ante removerat Fridericus Elector, rursus Pastor Magdeburgensis ac demum Academiae Jenen-

Jenenſis, cujus inaugurationi interfuit, Profeſſor, Conſiliarius Eccleſiaſticus & Superintendens, cœlebs (quod ad Singularia Viri referendum) defunctus (a) ætatis ſuæ ſecundo & octogefimo. De eo hæc ſunt Clariff. Viri, M. Joh. Caſp. Zeumeri (b): *Inter illos (Theologos Jenenſes) profectò inſtar ſolis inter ſydera (teſtante B. Adriano Beiero in Dedicatione Syllab. Rect. & Prof. nova p. 20.) enituit ac eminuit NICOLAVS AB AMBSDORFF*, cui, unà cum Cancellario, Greg. Pontano, maximam ſuæ felicitatis partem acceptam refert Jena, cùm quia ſuaſu eorum laudatiſſimus Johannes Fridericus de loco novæ Scholæ concedendo deliberans, ipſam ad prædictam literarum officinam amœnitate loci aërisque ſalubritate commendabilem conſecravit; ceu B. Caſpar Sagittarius in *Historia Joh. Friderici p. 57. teſtatur*: tùm quia ipſi ſtudii Jenenſis foundationi præfuerunt. Dn. D. Eechtius (c) ſequentia de eo conſignavit: *Majori jure hunc Nobilium Theologorum numerum adauget Nicolaus Ambſdorffius, Eques pariter Miſnicus, qui gentilium nomen & Magiſtri Philoſophiæ & Theologiæ Licentiati titulo, quem utrumque ei Witteberga contulit, decoravit, ad Episcopatum poſtea Naumburgenſem à Johanne Friderico,*

Saxonie Electore, erectus, quanquam non usque adeò constanti fortunâ usus. Laudatus Adr. Beierus sequenti eum honoravit versu (d):

Theiologi cœtus Nicolaus plantat ab
Ambsdorff

Hortum, & Lutheri scripta revisit
item.

Hic in Salana celebratur nomine primi
Theiologi primi Theiosophique
Schola.

Virum pietatis Zelô conspicuum & mundo invisum adpellat M. Andreas Schoppius in Memoria Matthæi Judicis (e) Invidiam verò istam sibi conciliavit phraseos: Bona opera sunt ad salutem noxia, contra Georg. Majorem, Bonorum Operum ad salutem necessitatem (f) defendentem, assertionem, quamvis ita eandem explicaret, ut nocere opera diceret, si fiducia meriti in iisdem collocetur. (g) Rectius proinde sensit, quàm locutus est (h) Neque succensuit Ambsdorffio nostro B. D. Conradus Schlüsselburgius, hujus quondam Academiae Professor Philosophus (i) ac post varia officia postremò Superintendens Stralsundensis (k), quod primus omnium publicis scriptis errores Georgii Majori refutarit, quando

do in Catal. Hæreticorum (l) propositâ quæstione : Quæ sit occasio, origo & progressus Disputationis Georgii Majoris, de necessitate bonorum operum ad salutem? post multa : Ex his (inquit) testimoniis Majoristarum patet, D. Licentiatum Nicolaum Ambsdorffium justissimam habuisse causam scribendi contra Majorem. Sunt etiam reliqui satis excusati, quales fuerunt : Nicolaus Gallus, Matthias Flacius Illyricus, D. Joh. Wigandus, D. Joach. Mörlinus, D. Erhardus Schnepffius, Mansfeldenses Concionatores & Saxonicarum Ecclesiarum Doctores, cum multis aliis D. Majoris errores impios & blasphemos publicis scriptis refutantes : Quorum monitionibus si D. Major obtemperasset, jam dudum hoc perniciosum certamen consopitum fuisset. Haftenus Schlüsselburgius. Plura vitam & scripta Nostri concernentia, quæ prolixius persequi nostri non est instituti, videri possunt apud Melch. Adamum, Silesium, (m) D. Paul. Freherum (n) B. D. Sebast. Niemannum, Lubecensem, Theologiæ Prof., Pastorem ac Superintend. Jenensem, ac demum Holsatiæ Duc. Ephorum Generalem (o) & laudatum M. Joh. Casp. Zeumerum (p)

- (a) anno MDLXV., Micrælius ponit annum MDLXIII. in Historia Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 735. edit. novæ, sed minus accurate.
- (b) in Vitis Professorum Theol. omnium, qui in illustri Academia Jenensi ab ipsius fundatione ad nostra usque tempora vixerunt Jenæ MDCCIV. in 8., p. 2.
- (c) Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. XXV.
- (d) in Syllabo Rect. & Prof. Jen. p. 20.
- (e) subjuncta Parti II. Enarrationis Epistolarum Dominicalium Judicis. apud Cel. Thomam Crenium, Animadv. Philol. Histor. Tom. VI. c. II. §. I. p. 67.
- (f) Error est pontificius, Sacræ Scripturæ è diametro adversus. Quô tamen non obstante post tempora Majoristica invenit nonnullos in Acad. Julia propugnatores, nominatim Conradum Hornejum, conf. D. Hieron. Kromayeri Hist. Eccles. Centur. XVII. p. 651. & Georg. Calixtum, qui cum primus, ut putatur, Theologiam methodô analyticâ tractare cœpisset, in eo statim offendit, quod Bona Opera ad media salutis ex parte hominis referret. Notatus verò eorum error & impugnatus est, à D. Hülsemanno, D. VVelleri, D. Rothmalero aliisque. Cœterum Controversiæ Majoristicæ historia habetur apud Autores *Der unschuldigen Nachrichten* de anno MDCCII. p. 1043. seq.

- (g) conf. ejus scriptum contra Majorem editum hoc Tit : daß die Proposition : Gute Wercke sind schädlich zur Seeligkeit / eine rechte Christliche proposition sey. anno MDLIX. in 4to.
- (h) vid. illustris Seckendorffius in Historia Lutheranismi, p. 395.
- (i) conf. Diss. mea de Meritis Westphalorum in Academiam Rostoch. hunc loci superiori anno habita, Sect. III. p. 45. 46.
- (k) quem Theologum cordatum nec unum è multis appellat Crenius Animadversionum T. IV. c. IV. §. IX. p. 177.
- (l) Lib. VII. p. 205. edit Francof. MDXCIX. in 8vo.
- (m) in Vitis Theologorum Germanorum, p. 33. edit. noviss. Francofurt. MDCCV. in folio.
- (n) in Theatro Virorum eruditione clarorum, P. I. p. 205. a.
- (o) in Vitis plurimorum Theologorum superioris Seculi MD., publicè olim in Acad. Jenensi prælectis, hætenus MSC., num. IV.
- (p) in Vitis Theoll. Jenens. p. 7. 8. 9. Quamquam verò hic scripta Ambsdorffii cæteris recensuerit plenius, omisit tamen Germanicum quoddam contra Melch. Hoffmannum, ex pellione in Theologastrum transmutatum, publicamque in Livonia & aliis locis docendi potestatem absque ordinaria vocatione cunctisque literarum præidiis teme-

rè sibi vindicantem, sub hoc Titulo editum: Daß Melchior Hoffmann ein falscher Prophet und seine Lehre vom jüngsten Tage unrecht und wieder Gott ist. Conf. Clarissimus Joh. Möllerus in Isagoge ad Historiam Chersonesi Cimbr. p. II. cap. VI. §. I. p. 130. De cætero videri possunt de Ambsdorffio D. Jo. Micrælius in Hist. Eccl. loc. cit., D. Jo. Bartholdus Niemeierus in Programm. alleg. lit. D. I. & Autores der Unschuld. Nachrichten / qui Ambsdorffii Bedencken auf des Philippi Bedencken aufs Interim exhibent, anno M D C C I I. p. 508. seqq. Quandam ejus Epistolam suppeditant ex MSCto iidem l. c. p. 1129. seqq.

§. II.

Proximum ab Ambsdorffio locum jure sibi vendicat BERNHARDUS, cognomento Doctor mellifluus (quò pactò ab homonymis facilè discernitur (a)) Abbas Clavallensis religiosissimus juxta ac doctissimus, Burgundus domo, genere nobilis. Quantumvis medio sub Papatu vixerit, tantum tamen abest, ut cum illo senserit, ut in omnibus fermè Articulis principalibus, nominatim de Justificatione hominis peccatoris coram DEO, Bonorum Operum meritis aliisque Lutherana Dogmata firmissimis corroboraverit argumentis. Unde nullus dubi-

tavit Magnus Gerhardus in opere illo Locorum Theologorum incomparabili (quale, iudice Dn. D. Fechtio, nec ullum habemus nec sperare possumus) collecta magno numero ex Bernhardi operibus testimonia ubique adducere nostramque illis doctrinam egregiè confirmare. (b) De eo vel id notabile & memoratu longè dignissimum est, quod sine Præceptoribus haud vulgarem sibi comparaverit eruditionem. De priori disertum sunt verba Jo. Jacobi Hoffmanni (c): *Nullos habuit Præceptores præter quercus & fagos. Hinc proverb: Neque enim Bernhardus vidit omnia. Nec mirum, cum incidit in fatalia illa tempora, quibus literis omnibus ferè bonis spissa nox incubuit.* Non incommodè igitur Eruditis *αὐτοδιδάκτοις*, quos pecul. Dissertatione exhibere animus est, accenseri videtur. De posteriori Guil. Cave, Anglorum doctissimus: *Literis, inquit, humanioribus non leviter tinctus, scientiâ Theologicâ instructissimus, longè supra captum sæculi, quò vixit, elegans ac eruditus.* (d) Celeberrimus Jacobus Thomasius in pulcerri-
mis Præfationibus (e) ex Opmeeri Chronographia (f) sequentia de eo adducit: Bernhardus legem Domini didicit, quam tantâ doctrinæ magnificentiâ enarravit, ut com-

muni Doctorum consensu Melliflui Docto-
 ris cognomen sit adeptus. (g) Summus
 Kortholtus (h) hunc in modum judicat:
*Bernbardus, Abbas Clarevallensis, Vir nobili-
 tate generis, vite sanctimoniâ, facundia &
 πᾶρρησία singulari illustris, tantam sibi erudi-
 tionem acquisivit, quantam quis à viro ejus
 ætatis vix sperare potuisset. Excell. Adamus
 Rechenbergius, Theologus Lips. Primarius,
 in Summario Hist. Eccles. (i) Præcipuus, ait,
 melioris Theologiæ Doct̃or fuit Bernbardus,
 mellifluus dictus, qui S. literas excoluit, piisque
 meditationibus illustravit, ac vitia curiæ Ro-
 manæ liberius in Epistolis ad Eugenium taxa-
 vit. Vid. ejus Serm. 77. in Cantic. Vir erat
 meliori ævo dignior, cum in tractandis Scri-
 pturis esset sublimis, in sententiis divinus, in
 reprehendendis vitiis Cleri universi acer & ve-
 hemens. Timannus Gesselius (k) paucis mul-
 ta complexus est: Vixit, scribens, sanctus
 ille Bernbardus, natione Burgundus, doctri-
 nâ & judicio præstans, Ecclesiasticorum sui ævi
 Princeps, Henrico II., Innocentio II. & Euge-
 nio Pontificibus familiaris, Regibus & Magna-
 tibus charus, curiæ Romanæ baud ignarus,
 rerum jam gestarum oculatus testis & omni
 exceptione major. (l) Maximus nostræ Aca-
 demiciæ quondam Theologus, David Chy-
 træus,*

træus, Eloquentiam Bernhardi hunc in modum admiratur : *Bernbardus admirabilis religionis studio & sacrarum literarum peritiâ, quarum verba & sententiæ dicenti se sponte offerunt, in movendis etiam affectibus piis non segnis nec inefficax, simul tamen festivus & jucundus est, ut Melliflui cognomen non immeritò ipsi tributum videatur, cum plerique alii ipsi σύγχεροι & recentiores Scholasticæ Theologiæ Scriptores frigidi & ἀπαδεïs in dicendo, unum hoc agant, ut lectorem doceant.* (m) Idem alio loco de scriptis ejus sic pronunciat: Scripta Bernhardi ex variis & continuis Sacræ Scripturæ sententiis, velut tessellis aptè inter se junctis contexta & stipata, & perpetuo quodam lepore & festivitate condita sunt. In primis verò ardenti Spiritu doctrinam de Filio Dei, Homine pro nobis facto, & Gratia Christi, ac justitia fidei ad usum veræ pietatis & consolationis ac fiduciæ & lætitiæ in pectoribus accendendæ accommodatum, illustrius ferè & efficacius, quàm ulli alii Patres, illustravit. (n) Verè non minus quàm scitè Sixtus Senensis de iisdem in Bibliotheca Sancta : *Universa ejus Scripta nihil aliud sunt, quàm centones Divinorum Voluminum, quibus Veteris & Novi Test. dicta adeò commodè & aptè inserta sunt, ut ibi na-*

ta esse credantur. Et Jo. Gerhardus : *Bernbardus*, inquit, *solus post Augustinum, sicut Augustinus post Apostolos, reliquis præferendus est.* (o) Quamvis largiendum sit, naves quosdam, vitio seculi, scriptis ejus adspersos esse. Qua de re Jo. Micrælius in Hist. Eccles. Fuisse eum, ait, virum longè pientissimum, Scripturæque S. cognitione celeberrimum & laude humilitatis, beneficentiæ & patientiæ excelluisse non negamus, ejusque in tenebris Ecclesiæ jam suffusis puriorem Theologiam miramur, dignum, cui detur titulus melliflui Doctoris; sed quod stipulas tritico admiscuit, hoc communibus seculi illius erroribus damus. (p) Conf. pluribus Matthias Flacius (q) Jo. Henr. Hottingerus (r) Theoph. Spizelius (s) Ad. Rechenbergius (t) Carolus Visch (u) Jo. Gottfridus Olearius (x) Hieron. Kromayerus (y) Centur. Magdeburg. (z) Rob. Bellarminus (aa) Erasmus Roterodamus (bb) D. Götzius (cc) Thomas Pope Blount (dd) aliique (ee)

- (a) Ἐκ τῶν ὁμωνύμων S. Bernhardi notandos ducimus sequentes : *Bernbardum*, Monachum Benedictinum Archiepiscopum Tolletanum, cujus sunt Sermonis V. super Salve Regina. vid. Theoph. Raynaudi Erotectemata de Libb. malis & bonis p. 131. Vine. Plac-

Placcius Tr. de Script. Pseudon. p. 163. *Bernbardum*, Abbatem Bonevallis, doctrinâ & eloquentiâ præstantem, qui II. Libros Historiæ Bernhardi Clarævallisensis contexuit. vid. Dn. D. Götzius in Maletem. Annæberg., num. XV. de Lutheranismò Bernhardi, p. 767. *Bernbardum* Sylvestrum, quem propterea notandum arbitramur, quod ejus Formula Honestæ Vitæ & Epistola de Cura & regimine rei familiaris Bernhardo Clarævallisensi à quibusdam tribuantur. Vid. Joh. Simlerus in Biblioth. p. 99., Theoph. Reynandus l. c. p. 130., Vinc. Placcius l. c., Guil. Cave in Hist. Script. Eccles. Lit. P. I. p. 450, & ex illis Joh. Möllerus in Homonymoscopia Historico-Philologico-Critica, Hamb. edita an. MDCXCVII. in 8vo, Sect. II. c. VI. §. XXII. p. 546. *Bernbardum* Morlanensem sive Morlacensem, Anglum, Ordinis Benedictini Monachum Cluniacensem, Sec. XII. florentem, qui rhythmos dactylicos, ultra ter mille versus continentes, de contemptu mundi dedit, quorum initium est:

Hora novissima, tempora pessima sunt,
vigilemus,

Ecce minaciter, imminet arbiter ille
supremus.

Conf. Andr. Christianus Eschenbachius Diss. de Poëtis Christianis Sacris Græcis & Latinis, hab. Altorfi anno MDCLXXXV. postea Dissertationibus ejusdem Academicis, Noriber-

ribergæ MDCCV. in 8. editis, inserta, num. II. §. XLVII. p. 128. ubi elegantissimos vocat rhythmos istos & legi dignos non tantum ob dictionem facilem & argutam, sed quod corrupti seculi mores ingeniosè inibi perstringantur. Add. Dn. D. Götzius l. c., Jo. God. Olearius in Abaco Patrol. p. 83. & Guil. Cave Hist. Scr. Eccl. Lit. P. I. p. 666. *Bernbardum*, Monachum Dominicanum (Ordinis Prædicatorum, si credimus Christ. Matthiæ in Theatro Histor. p. 980.) Henrici VII. Imperatoris percussorem, qui vitiis sceleribusque clarus audit Götzio l. c. p. 768. Vid. plura de eo apud Martinum Difenbachium in Diss. de vero mortis genere, ex quo Henricus VII. Imperator obiit, p. 19. seqq. Plures ex antiquioribus dabit, Götzius, qui & p. 769. 770. ὁμωνύμως Bernhardi recentiores commemorat. Vid. Kōnigius in Bibl. p. 104.

(b) vid. D. Götzius l. c. p. 763. seqq.

(c) in Lexico universali, Tom. I. p. 277.

(d) in Hist. Scr. Eccl. Lit. P. I. p. 449. b.

(e) p. 567.

(f) p. 648.

(g) apud Götzius l. c. p. 773.

(h) in Historia Ecclesiastica, Lips. anno MDCXCVII. in 4to edita (de qua Dn. D. Fechtius Coll. ad Summarium Hist. Eccles. Ad. Rechenbergii, Sect. I. c. V: Ego, inquit, nunquam persuaderi mihi patiar, ut ejus

esse

esse credam, quod neque summam Viri in hoc studiorum genere eruditionem, nec sty- lum, nec tractationis indolem, in aliis Histo- ricis ipsi consuetam, ullô modô sapit. Cer- tiorque redditus sum ab amico, in quodam Collegio, cui & Kortholtus tanquam audi- tor interfuerit, olim ista dictasse B. D. Nie- mannum, Theologum Jenensem, quo Viro & ego olim & Præceptore usus sum & Hospi- te. &c.) Sec. XII. Sect. II. c. IV. §. II. p. 473.

(i) Period. IV. c. II. de Hist. Sect. XII. p. 349.

(k) Hist. Sacr. Tom. II. p. 371.

(l) Conf. Theander Lutherus, Tom. IV. Jen. Lat. p. 148. b. & aureo in Genesin Commen- tar. p. 154.

(m) in Orat. p. 509. , apud Götzius l. c. p. 777. seq.

(n) in Onomastico Theol. f. 78. b. edit. Vitem- berg. MDXCIIIX. in 8t.

(o) in Methodo Studii Theol. p. 287.

(p) Lib. III. Sect. I. p. 485.

(q) in Catalogo Testium Veritatis, Lib. XIV. fol. 1379. seqq.

(r) Hist. Eccl. Seculo XII. p. 109. seq.

(s) in Infelice Literato, Commonefact. XI. p. 1931., itemque in Pio literati hominis secessu, sive à profanæ doctrinæ vanitate ad sinceram pietatem manuductione (Literato Felicissimo sacræ metancæ profelyto, sive de Conversione literatorum Commentario, edito Augustæ Vindel. MDCLXXXV. in

8., annexa) Num. VIII. p. 491. seqq., qui & ejusdem Bernhardi Epistolam ad Thomam de S. Audomaro, de maturanda conversione, quæ exstat inter illius Epistolas, num. CVIII. Tom. I. Opp. Colon. MDCXLI. fol. 53. f. & sermonem geminum de conversione Pauli, exhibet in *Selectis Doctorum Veterum Scriptorumque Ecclesiasticorum de vera sinceraque ad DEum conversione monumentis & documentis*, subjunctis pariter *Literato Felicissimo*, p. 283. seqq. & 290. seqq. add. Ej. Spizelii *Felicem Literatum*, *Commentatione IV. Part. II. §. XVII. p. 533.*, *Commentat. VII. §. X. p. 829. & §. XI. p. 832.*, *Comment. VI. §. IV. p. 677.* & denique *Coronide de Literatis ex animo felicibus*, §. IX. p. 1090.

(t) *Summar. Hist. Eccl. l. c. p. 350.*

(u) in *Bibliotheca Script. Ordinis Cisterc. p. 39.*

(x) in *Abaco Patrol. p. 80. seq.*

(y) *Hist. Eccles., Centur. XII. p. 478. seq.*

(z) *Centur. XII. c. X.*

(aa) in *Catal. Scriptor. Eccles. (quem Dn. D. Fechtius Coll. in Rechenbergii Summar. Hist. Eccl. Sect. I. §. II. exiguum quidem, sed magni pretii vocat, quia in plerisque suavit principia & propriam religionem, nothos libros pro talibus agnovit, quos tamen in libris Controversiarum tanquam veros Patres pro Doctrina Pontificia allegaverat)* p. 142.

(bb) in

(bb) in Dial. Ciceroniano p. 154. & Annot. ad cap. I. Epist. ad Rom.

(cc) in Meletem. Annab p. 763. seqq.

(dd) in Censura celebriorum Autorum p. 372. seqq.

(ee) Matthæus Dresserus de Festis p. 186. apud Th. Crenium in elegantissima de Singularibus Scriptorum Dissertat., §. XXXVII. p. 47. seqq. God. Arnoldus in der Abbildung der ersten Christen / im Vorbericht / itemque in Historia Eccles. & Hæret. Part. I. Lib. XII. III. §. III. p. 353. & Guil. Cave Hist. Lit. P. I. p. 448. seqq.

§. III.

Non dubitamus Bernhardo subungere **AMBROSIUM BLAURERUM**, quamvis ad Calvinianorum classem fortè ob nimiam lenitatem, (ob quam hodieque malè apud Nostros audit Philippus Melanchton (a)) à Joh. Micrælio (b) relatum. Is postquam Constantiæ anno supra millesimum quadringentesimum secundo & nonagesimo nobili loco in lucem editus fuerat, Monasticæ vitæ in cœnobio Alberspacensi vixit addictus. Ex Monacho verò factus Lutheranus, (c) elogia divina primò Constantiensibus, tum Augustanis, iterum Constantiensibus, mox Biennensibus, postmodum Vitodurensibus
G
aliis.

aliisque dispensavit, constantis atque fidelis
pastoris elogium consecutus. (d) De eo
sequentia reperiuntur apud Celeberrimum
Virum, Christianum Junckerum, Historio-
graphum Saxo-Hennebergicum: Ambrosius
Blaurerus war ein berühmter Evangelischer
Prediger zu Costniz am Bodensee/ der zu
Costniz von vornehmen Eltern geboren/
schon Anno 1492. (quo annò eum natum
diximus) im Kloster Albersbach in Swa-
ben als ein Mönch gelebet/ nachmals aber
aus dem Kloster gegangen (davon seine an
den Abt desselben Klosters edirte Schrift/
unter dem Titel: Verantwortung an Rath
zu Costniz/ warumb er aus dem Kloster ge-
wichen/ 1523. in 4to/ handelt) von dem
Rath zu Costniz zum Prediger beruffen/
nicht allein zur Reformation selbiger Stadt/
sondern auch der Stadt Ulm/ nebst Johanne
Oecolampadio und Martino Bucero, Anno
1531. ingleichen des Herzogthums Würten-
berg/ nebst Erhardo Schnepfio, Jo. Brentio
und Matthæo Albero Ao. 1534. nach Her-
zog Ulrichs Zurückkunft in sein Fürsten-
thum/ viel beygetragen. Es tadelte zwar
Lutherus an ihm/ daß Er/ auf Zwinglii Par-
they hangende/ gelehret hat/ wie nemlich
Brodt und Wein im H. Abendmahl das
obje-

objectum der Sinnen / der Leib und Blut Christi aber das objectum des Glaubens im H. Abendmahl wären / welches aber nachmals durch Erh. Schnepfii Vermittelung beigelegt worden. Dahero er auch nicht allein Anno 1537. zu Schmalden des Melanchtonis Buch de Primatu Papæ mit unterschriebe / sondern auch Anno 1539. auf dem Convent zu Franckfurt mit war / und daselbst als ein Deputirter auf das Colloquium zu Nürnberg / von wegen der Stadt Costniz deputiret wurde. (e) Epigramma in eum compositum, sequens percenset Adamus: (f)

Blaurerum agnoscit civem Constantia
clara,

Qui Monachus primum, qui sacra
deinde docet.

Illius Ambrosium pia vox spirabat
odorem,

Vox Christi miseris ipse salutis
odor.

Edidit Epistolam exhortatoriam ad Ecclesiam Constantiensem, ut in Religione Evangelico-Lutherana constanter perseverent: Concionem Bernæ habitam unâ cum actis Disputationis Bernensis, aliaque. Vid. plura apud Jo. Sleidanum (g) Martinum Crusium

(h) Jacobum Verheyden (i) & Paulum Freherum (k)

(a) Vid. Magnif. Dn. D. Joh. Frid. Mayeri Diss. Theol. de nimia lenitate Philippi Melancthonis hæreses promovente propriamque prodente, hab. Kilonii ann. MDCXCV. superiori anno recusa. Add. præter elegantissimam Magni nostri Affelmanni de Philippismo fugiendo Disputationem, B. D. Contr. Schlüsselburgii Theol. Calvinist. Lib. II. c. X. fol. 84. seqq.

(b) Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. b. 809.

(c) Vid. Mart. Crusius in Annalibus Suev. Lib. XI. P. III. p. 604. & Dn. D. Götzius, Schediasm. Hist. Theol. de Conversis Pontificiis ex lectione librorum Lutheri Lutherano-rumque Doctorum, ad veritatem Evangelico-Lutheranam perductis, Lips. edit. MDCCV. in 4to, §. XV. p. 34.

(d) Conf. Adamus in Vitis Theologorum Germanorum p. 198.

(e) in dem guldnen und silbernen Ehren-Gedächtniß Lutheri, Franc. & Lips. MDCCVI. in 8. p. 160., ubi & duos nummos effigiem Blaureri referentes commemorat.

(f) loc. cit.

(g) in Commentariis passim, præcipuè lib. VI. & XXI.

(h) l. c.

(i) in Elogiis præstantium Theologorum, p. 68.

(k) in

(k) in Theatro Virorum erud. clarorum, p.
213. a.

§. IV.

Sequitur hunc JOHANNES BOSSEKIUS ex generoso & antiquo stemmate oriundus. (Non enim Parentem solum, Johannem à Bosseck, Pastorem in Gauditsch & Rev. Min. ad Lipsiensem Dioccesin spectantis Seniore, & Avum, Johannem à Bosseck Med. Doct. & Lippstadiensium in Westphalia Physicum ordinarium habuit nobiles; sed & Proavum, Johannem, qui ordine Dominicanorum relicto posthabitisque paternis prædiis, exul Lippstadium concessit ibidemque sacro munere defunctus est: nec non Abavum, Johannem itidem à Bossek, Equitem Franco-nium, qui Pontificiis sacris addictus, duobus Electoribus Colonien-sibus per complures annos à sanctioribus consiliis fuit (a)) S. S. Theol. Doctor, primum ab anno MDXCV. Ecclesiæ Svidnicensis Pastor Prim. & Ephoriæ Jessenens. Adjunctus, ab anno verò MDCC. Ecclesiæ Hartzbergensis Pastor & vicinarum Superintendens. Præter inauguralem Disputationem, quæ est de Huberianismo falsò nobis imputato, Præside Celeberrimo D. D. Jo. Georg. Neumanno, anno MDCCIV. habita, ipse Præsides publicæ

ventilationi submisit Dispp. de Impositione manuum : de declinando à se infortunio, aliasque (b)

(a) vid. Nova Literaria Germ. T. II. MDCCIV. mens. August p. 284.

(b) conf. Nov. lit. Germ. l. c. p. 283. seqq.

§. V.

Justò nun ordine progredimur ad antiquissimam & illustrem Bucholcerorum familiam, in amœnissimis soli Misnici spatiis, avitis jam olim gaudentem prædiis, & non opum duntaxat amplitudine, sed honorum quoque dignitate florentem. (a) Dedit ea familia non Reipublicæ solùm, sed & Ecclesiæ Viros omni laude majores. Jureconsultis verò suo jam loco relictis, tres saltem ex nobili isto stemmate prognatos commemoramus Theologos. Eorum primus est **GEORGIUS BUCHOLCERUS**, S. S. Theol. Doctor & apud Lipsienses Verbi Divini Minister. De quo audiemus Melch. Adamum, sequentia referentem : *Georgius Bucholcerus, Theologorum sui in Misnia seculi doctissimus, discretissimus, prudentissimus denique fuit habitus. Hinc illi summi in disciplina sacra honores decreti : hinc divina voluntatis publicas ad populum Lipsicum designa-*

*signatus Interpres : hinc eidem Monachorum Marpurgensium à Viris Principibus demandata fuit reformatio. (b) De mortis genere à Monachis nequissimis nequissimo ausu procurato idem Adamus : Cujus (reformationis) usque adeò rasi fratres fuere impatientes, ut Virum juxta ac Theologum optimum veneno sustulerint. (c) Alter hujus Georgii ex fratre Andrea (qui peragratis præcipuis orbis Europæ provinciis, septem linguarum cognitione excultus, domum rediit & rem Patriæ publicam multos annos laudabiliter administravit (d)) nepos est, GEORGIUS pariter BUCHOLCERUS, Ecclesiæ ad D. Nicolai in urbe Berolinensi Pastor & Præpositus, *cujus nomen etiam hodie eruditis notum est ex Epistolis publicatis, quas ad illum scripsit magnus ille Melanchton. (e) Tertius denique est Georgii jam nominati filius, ABRAHAMUS BUCHOLCERUS (quem Bucholzerum scribit Johannes Micrælius (f)) insignis & Chronologi & Theologi nomen adeptus, natus Schönnavii prope Dahmam in Saxonia, non verò Schönhoviz in Batavis, (g) Anno supra millesimum quingentesimum undetrigesimo. Unde opportunè admodum in Melanchtonianam ejus incidit ætas, beatum enim se prædicasse fertur,**

ὅτι τοῖς Μεγάλῃ χρόνοις ἀπήτησεν ἡ γένεσις αὐτῶ. (h) Rector is, post gesta laudabiliter studia, Grünbergensis Scholæ, nihil tale vel cogitans vel ambiens, constitutus est. Qua de re Paulus Freherus: Anno, inquit, 1555. ætatis 26 in Silesiam amicorum visendorum gratia contendit & Freistadii ad Joach. Curæum, Medicum & Philosophum, diver- tit; cui roganti, vellentne Grünbergam quo- que oppidum Freistadio vicinum videre? animum sibi esse, respondit, non singula Si- lesiæ oppidula, sed celebriores tantum ur- bes obire, sed ecce 23. Jan. 1556. Grünber- gam, ut Scholam ibi instauratam moderare- tur, à Senatu vocatus, ex consilio venit, ad quam undique deinde discipuli famâ Buchol- ceri commoti confluerunt. (i) Hinc à multis ad ministerium Eccles. expetitus, Sprottaviense acceptavit, cui & præfuit in annum usque 1573., quò ipsò ad functionem aulicam Crosnensem, vocatus, abiit, & hinc demum accitus Freistadium, *ejus loci Ecclesiam singulari amore complexus est, do- ctrinæ puritate, eloquentiâ naturali & vitæ integritate conspicuus: & licet nonnisi finitâ horâ alterâ pro concione perorasset, nemini tamen unquam audiendi tedium obrep- sit.* (k) Mortem sibi præfagiisse censendus est, dum inci-

incidendos epitaphii loco sepulchrali lapidi
versus ipse composuit, cum Dominicâ, quâ
de perditâ ove exponi suevit pericopa, ap-
primè concordantes. (l) Qua de re hæc
commemorat Melch. Adamus (m): *Itaque
quos sepulchro suo incidi voluit versus, eos matu-
rè contexuit: In quo illud memorabile est, quod,
qui anteaactorum eventuum harmonias magnâ
inquisiverat industriâ, idem epitaphii sui &
diei sepultura congruentiam, quasi divinitus
edoctus, attigerit.* Celebrem eum Theolo-
gum & Chronologum adpellat Georg. Mat-
thias Königius (n), qui ex Thuano quoque
refert, affirmasse quendam, universam an-
tiquitatem in Bucholceri pectusculo latuisse
reconditam. Virum magnum & excellen-
tem ingenio, doctrinâ variâ ac lectione mul-
tâ vocat Neander (o) Elogia admodum ho-
norifica, qui ejus vitam & singularia accurate
fatis descripsit, suppeditat Melch. Adamus
(p): *Innotuerat (inquiens inter alia) fama
eruditionis ejus Silesiæ universæ & Doctorum
plerorumque consensu singularis gloria civitatî
istî concessa videbatur, quæ Bucholcerum au-
ditura esset Religionem sacram profitentem.
Itaque certatim de eo accersendo Magistratus
laborarunt. Et post quædam: Causa autem
cur Bucholcerum summi pariter & infimi am-*

bierint & tot civitates Doctorem sibi expetiverint, non fuit nulla nec fuit una. Nam principio ei inerat singularis in docendo suavitas & suavis dexteritas, quæ novam ei subinde accessionem ad nominis gloriam attulerunt. Et mox (q) : Jam facundiæ Bucholcerianæ vix parem reperias. Ciceronis dicitur tanta vis fuisse eloquentiæ, ut pro Ligario dicens, arma de Imperatoris, quantumvis irati, manu excusserit & misero supplici veniam impetrarit. Quod cum legimus, tantum non obstupefcimus, & profectò deprecationis Ligarianæ effectus iste fuit singularis. At Bucholcerus in nostra sua & mediæ concionis suggestum nunquam ascendit, quin de cordibus hominum ipsis, quos ferè vellet, affectus excuteret. Templum ingrediebatur quis sensu iræ divinæ perterritus? DEum immortalem, quantâ fidei voluptate perfusus domum redibat! &c. Iterum: Quemadmodum autem eum propter elegantiam ingenii suspexerunt eruditi, propter judicium in rebus sacris exquisitum honorarunt Principes, ita ob virtutem amarunt omnes boni. (r) Scripta ejus Chronologica valdè erudita, laboriosè & accuratè conscripta audiunt Neandro (s) De Chronologia in specie Wenceslaus Budovvitz à Budovva, Baro &

& Consiliarius Cæsareus in literis ad Adamum filium (t) ita judicat: Mitto tibi dono Chronologiam Abrahami Bucholceri, quæ meo judicio omnes Chronologias, quæ ad nostrum usque tempus prodire, (salvo tamen pio & utili aliorum labore) superare videtur. Idque non modò exactissimâ temporum supputatione, sed etiam eorundem temporum collatione quâdam mysticâ & propheticâ, remotâ tamen omni superstitione: id quod in nullis Chronologiis tam dextrè factum mihi videre contigit. - - Quoties sacra biblia leguntur, Chronologia hæc non modò studiosis, sed etiam iis, qui sibi Doctores esse videntur, à latere esse potest. - - Denique Chronologia hæc multorum Commentariorum in Biblia sacra, quibus multi magis impediuntur quam promoven-
tur, esse poterit; præsertim politicis hominibus & circa rerum gubernacula versantibus, qui evolvendis multorum scriptis vacare non possunt. Conf. pluribus Jac. Aug. Thuanus (u) Martinus Hanckius, Gymn. olim Vratislaviensis Elisabethani Rector, Phil. Prof. & Scholarum A. C. addictarum Inspector (x) B. D. Joh. Andr, Quenstedius (y) D. Casp. Sagittarius (z) Thomas Pope Blount, (aa) Joach. Pastorius (bb), alii.

(a) vid.

- (a) vid. Melch. Adamus in *Vitis Theologorum* Germ. p. 261.
- (b) l. c. p. 261. b.
- (c) ibidem.
- (d) teste Adamo, p. 262.
- (e) Verba sunt denuò Adami, l. c.
- (f) in *Historia Eccles.*, Lib. III. Sect. II. p. 744. itemque Theoph. Spizelius in *de Vaticiniis quibusdam Angelicis amica & placida collatione*, edita Augustæ Vindellicorum anno MDCLXVII. in 8., p. 28.
- (g) ut autumat Jacobus Aug. Thuanus *Hist.* lib. LXXX. in utraque quidem editione, Genevensi altera, altera Francofurtana.
- (h) Nec abs re factum illud à Bucholcero, cum eâ ætate nemo ullus Melanchthone existeret eruditior. Communis hinc Germaniæ Præceptoris titulum promeruit. Recteque omnino Morhofius in *Polyhist. Lit.* Lib. I. c. XIX. §. XXXIII. p. 243. edit. novissimæ: Quantus Vir fuerit Philippus Melanchthon, nemo ignorat; pluris sanè æstimandus, quam vulgò fit. Primus ille in Germania disciplinarum omnium & purioris Theologiæ cum Luthero restitutor, nullum eruditionis genus intactum reliquit, ut in singulis habitare, non peregrinari videretur. - - Stylus ipsi purus & limpidus, nonnunquam humilis, nonnunquam assurgens: plena tamen ingenii & prudentiæ omnia. Vid. idem Lib. I. c. XVI. §. LI. p. 196.

(i) in

(i) in Theatro Virorum erud. clar. p. 258. b.

(k) Verba sunt Freheri, p. 259. a.

(l) Ita verò illi sonant:

Hic pie Christe tuo recubat quæsitæ
cruore

Inque tuo gremio parvula dormit
ovis.

Reddidit hæc animum balanti voce fi-
delem

Huic Pastor dicas, intret ovile meum !

(m) in Vitis Theoll. p. 267. a.

(n) in Bibliotheca V. & N. p. 141. a.

(o) in Geographiæ Part. I.

(p) l. c. p. 264. b.

(q) p. 265. a.

(r) p. 267. b.

(s) l. c.

(t) anno MDCIII. exaratis.

(u) ad ann. MDLXXXIV. apud Blountium loc.
mox cit.

(x) de Script. Rerum Rom. Part. I. p. 241.

(y) de patriis illustr. Virorum p. 231.

(z) Introd. in Hist. Eccl. c. XI. §. XVII. p. 122.
seqq.

(aa) in Censura celebr. Autorum p. 787. seqq.

(bb) in Palæstra Nobilium §. XXX., apud Th.
Crenium Methodorum Tom. II. num. VI.
p. 343., qui & de Indice Chronologico
Bucholceri videri potest Tom. III. Metho-
dor. n. XIII. p. 452.

§. VI.

Merita CAROLI AUGUSTI à BÜLOW hodieque post fata veneratur civitas Rostochiensis, quæ Pastorem primarium Petrinum, licet per temporis spatium haud prolixum, fovit: Non itaque à numero Theologorum Nobilium excludendum. In orbem is ingressus est Güstrovii, Ducum Megapolitanorum sede, anno milles. sexcent. sexagesimo octavo, (Parente Adamo Henningo à Bülovv, Hæreditario in Glasau, Gramsau & Bristau, olim Camerae Ducalis Güstrov. Præside, post supremo ditionis Boitzenburgensis Præsfecto, demum Consiliario per terras Meclenburgicas Provinciali) egressus ex eodem Rostochii, an. MDCCI. Quamvis verò de eo genere gratulari sibi Noster potuerit, ex quo Reges procreari DEus voluit (a); studium tamen Theologicum cum Juridico, cui per integrum jam triennium invigilaverat, commutare nullus dubitavit, ex nobilissimo studio maximum generis nobilitati accedere splendorem planissime existimans. Vitam, quam persequi nostri non est instituti, prolixè exposuit B. D. Andr. Dan. Habichhorstius in Rostochio Literato (b) & Magnif. Dn. D. Jo. Petrus Grünenbergius

bergius Noster in Programm. (c), cui sua debent Novorum Lit. Collectores (d).

(a) vid. Dn. D. Grünebergii Programma funebre, publicatum, anno MDCCI.

(b) anno MDCC. Rostochii edito in 8., Ord. IV. Num. III. p. 333. seqq.

(c) funeri Büloviano sacro, jam cit.

(d) in Nov. Lit. Maris Balt. & Septentr. de anno MDCCI. Mens. Septemb. p. 258.

§. VII.

Non subticenda nobis est nobilis & antiqua Dornkrelliorum familia, quæ Viros nostræ dedit Ecclesiæ, Nobilibus Theologis haud immeritò adnumerandos. De Gente repetimus verba, à Novorum Germaniæ Literariorum Collectoribus (a) consignata: *Sunt autem Dornkrellii ab Eberhertz per antiquo & nobili genere oriundi è Moravia, ubi ad fines Bobemiæ quatuor milliariibus Iglaviâ dissitum eorum palatium avitum Eberherz / à quo cognomen traxere suum. Progenitores rebus pace ac bello gestis clari, more antiquorum seculorum ex speciali Regum Bobemorum gratia hisce nobilitatis insignibus fuerunt condecorati, ut gestarent in galea Episcopi effigiem albâ sacrâque induti stolâ, levâ manu pedum argenteum tenentis, dexterâ exaltatâ digitisque prioribus elevatis benedictionem dantis*

*dantis. Clypei in medio secti pars anterior argento, posterior coccò coruscabat. Numerantur verò inter Majores Henricus, Conradus, Andreas, Erbardus, Franciscus, Nicolaus, Johannes, Ernestus, Georgius, Fridericus, omnes Dornkrellii ab Eberherg/ legitimo matrimonio prognati justâque serie descendentes. Nobis, missis jam illis, suffecerit duos ex eadem Gente ortos Theologos commemorasse. Quorum prior est TOBIAS DORNKRELLIUS, Tobiaë, Phil. & Med. D. & civitatum Ultzensis ac Lüneburgensis Physici Ordinarii, filius, Seculi sexti & decimi anno nonagesimo octavo in lucem editus, denatus verò Seculi superioris quinquagesimo octavo, Verbi Divini apud Ultzenses & Lüneburgenses Minister, Theologus & Chronologus accuratissimus. Innotuit editâ à se Harmoniâ Evangelico - Apostolicâ & elaboratis Jesu Christi ac Divi Pauli Vitis. (b) Posterior Tobiaë filius, JACOBUS DORNKRELLIUS, est, S. S. Theol. Lic. (pro quo Gradu obtinendo heic loci Præsides immortalis nominis Theologo, D. Justo Christoph. Schomero de Nobili Harmoniæ sacrae studio disputaverat (c)) & Verbi Divini Minister. Singulare hujus Viri est, quod tantoperè vitâ privatâ fuerit delectatus, ut ad eam semel iterum-
que*

que, relictis ultrò officiis Ecclesiasticis, quibus admotus fuerat, redierit. Quare haud incommodè à Casp. Henrico Starckio, Lubecensi, Doctis adnumeratus est, qui Vitam privatam honoribus officiisque publicis prætulērunt. (d) Nos, quæ habentur in Novis Literariis Germaniæ, (e) communicabimus. Hunc verò in modum illa: *Lucem ille (Jacobus Dornkrellius) vidit Luneburgi, 1643. 23. Aug., absolutisque studiis constitutus est 1668. Pastor Holdensteti sub Epboria Ultzensi, ubi per annos 17. integros sacro officio functus. Anno autem 1685. exemplò admodum rarò, relictò, bona cum gratia ac Venerandi Consistorii Cellensis consensu, Holdenstetò, domicilium fixit Luneburgi, ibique propriis sumptibus, comparatà etiam hunc in finem typographià, publici juris fecit Biblia sua Historico-Harmonica, opus curæ & laboris immensi utilitatisque haud spernenda. = Anno 1690. Serenissimus Elector Brandenburgicus, nunc Rex Borussiae, ipsi credidit Præposituram Gultzoviensem in Pomerania ulteriores, cui per integrum decennium præfuit. Anno 1700. ordinatis rebus domesticis elocatisque filiabus omnibus, Hamburgum se contulit, constituitque vitam, quæ restabat, privatam transigere Bibliæque Dogmatico-Parallelæ = = edere. An-*

no tamen superiori hinc ad filiam valetudinis curanda gratia discessit, ubi vitam cum morte commutavit, opere isto, quantum scimus, nondum perfecto. (f).

(a) in Nov. Lit. Tom. III. de anno MDCCV. mense Jul. p. 277.

(b) vid. Nov. Lit. Germ. I. c. p. 278.

(c) Anno MDCLXXXVI.

(d) in Tract. Historico-Morali ea de materia hoc ipso anno divulgato Lubecæ in 4to, c. II. §. XIV. p. 56. seq. conf. & cap. I. §. IV. p. 9.

(e) Tom. III. p. 276.

(f) Recensitum est Opus istud Biblicum ab iisdem Collectoribus, in Nov. lit. Germ. Tom. I. de anno MDCCIII. p. 358. 359. vid. *Autores der unschuldigen Nachrichten* / anno MDCCII. p. 265. seq. De cætero conf. D. Schomerus in *Programmate Disp. inaug. præmissio.*

§. VIII.

Aliquò fortasse modò huc referri poterit ANDREAS DUDITHIUS, (a) Nobilis Pannonius. Quamvis enim primis temporibus professione externâ noster non fuerit, defunctus quippe apud Romano-Catholicos Tinienti primum, post Choncidienti, ac demum Quinquecdesienti Episcopatu; (b) tantum tamen, spartam licet sustinens, in Ecclesia Romana, nostræ Religionis fautorem se exhibuit, ut deposito Episcopatu suo Religionem

gionem Evangelicam amplexus (Romam id-
propter à Pontifice citatus, cumque deter-
minato ibidem tempore non compareret,
proscriptus) Vratislaviæ inter Evangelicos
domicilium fixerit. Prius verò, quam quoad
externam professionem nuncium Papatui
mitteret, Concilio Tridentino, ad quod Cle-
ri Hungarici nomine missus fuerat, interfuit.
In quo, cum, quæ gerebantur, in numerato
haberet, sequentem exaravit ad Maximilia-
num II. epistolam, gravitate plenissimam,
quam ex Historia Concilii Tridentini Suavia-
na exhibet D. Christianus Kortholtus (c) His
verò concepta ea verbis est: Quid profici
potuit in illo Concilio, in quo numeraren-
tur, non suis momentis ponderarentur sen-
tentia. Quod si causâ, si ratione pugnan-
dum fuisset, si pauci quidem socii nobis ad-
fuissent, viceramus, quamvis nos pauci ma-
gnas copias adversariorum. Sed cum nu-
merus tantum prodiret in aciem, quò longè
inferiores futuri fuissetus, in optima causa
victores discedere non potuimus: Singulis
nostrum centenos de suis Papa potuit oppo-
nere: ac si centeni parum multi viderentur,
repente mille creare potuit, quos suis labo-
rantibus subsidio mitteret. Itaque videre
erat, quotidie Episcopos famelicos & egen-

tes, ex majori parte barbutulos adolescentes luxuque perditos Tridentum volitare, conductos ad sententiam secundum Papæ voluntatem dicendam, indoctos illos quidem & stolidos, & tamen impudentiâ & audaciâ utiles, hi cum ad veteres adulatores Papæ accessissent, tum verò victrix exultabat iniquitas, neque decerni jam quicquam potuit, nisi in eorum sententiam, qui Papæ potentiam luxumque defendere summam religionem arbitrabantur. Erat aliquis vir gravis & eruditus, qui tantam indignitatem ferre non poterat, hic ut non bonus Catholicus terrore, minis ac insectatione à Concilio ad probandum, quæ nollit, traducebatur: in summa, in eum statum res est deducta, istorum qui illuc facti institutique venerant improbitate, non ut jam Episcoporum, sed larvarum, non hominum, sed simulacrorum, quæ nervis moventur alienis, ut Dædali statuæ fuisse perhibentur, Concilium videretur. Erant Episcopi illi conductitii plerique ut utres rusticorum musicum instrumentum, quos, ut vocem mittant, inflare necesse est. Nil habuit cum illo conventu Spiritus S. commercii, omnia erant humana consilia, quæ in immodica & sanè quam pudenda Pontificum dominatione consumebantur.

Illinc

Illinc responsa tanquam Delphis aut Dodone expectabantur, illinc nimirum Spiritus ille S. quem suis Consiliis præesse jactant, tabella in manticis inclusus mittebatur: qui, quod admodum ridiculum est, cum aliquando, ut fit, aquæ pluviis excrescebant, non ante advolare poterat, quam inundationes desedis-
sent. Ita fiebat, ut Spiritus non super aquas, ut est in Genesi, sed secus aquas ferretur. O portentosam & singularem dementiam! ratum nihil esse poterat, quod Episcopi tanquam plebs scisceret, nisi Papa Auctor fieret. &c. Vitam ingenui hujus Confessoris exposuit Thuanus, Scriptor verè Augustus. (d) Eloquentiæ Tullianæ tantus fuisse fertur admirator sectatorque, ut integrum Ciceronem ter manu propriâ descripserit. (e) Philip-
pus Caroli, primum Prof. Altorfinus, post ad Pontificios Apostata (f) eum vocat Virum natalium claritate, ingenio, omni scientiarum genere excultum. Thomas Crenius sequentem in modum de eo judicat in Animadversionibus (g): *Claudam hoc caput rarissimâ quâdam Epistolâ Andree Duii - - Pan-*
nonii, Jcti, Episcopi Quinqueclesiensis, - - tri-
um Imperatorum Consilarii & Oratoris Tul-
liana eloquentiæ sectatoris admirabilis, Viri-
literis insigniter exculti & rerum politicarum

usu probati. Interfuit is Concilio Tridentino, in quo varias Orationes habuit, quarum dua, altera de communione sub utraque specie, altera de sacerdotum conjugio, tunc per Germaniam publicatae sunt. (h) Equidem à Reformatorum quibusdam, nominatim Gisberto Voëtio & Joh. Hoornbeckio (i) ad Arianismum prolapsus Noster dicitur; contrarium verò patere videtur ex Georg. Mich. Lingelsheimii, ad Helvetios olim Legati (k) binis Epistolis, editâ jam olim unâ (l) alterâ à Crenio primum evulgata, quam Animadversionibus suis Philologico-Historicis inseruit (m).

(a) Ita communiter nomen ejus ab Authoribus scribitur; ex MSCta verò quadam ipsius Dudithii epistola ad Joach. Camerarium, anno MDLXVIII. exarata, quam exhibet Eruditissimus Thomas Crenius, Tom. II. Animadversionum Philol. Hist. c. IV. §. X. p. 140. seq. patet, quod rectius scribatur Dnditius.

(b) vid. B. Casp. Sagittarius Introduct. in Hist. Eccles. cap. XXXII. §. XXXIII. p. 822.

(c) in Prodromo ingenui Theol. Cultoris, post fata Viri summi MDCCIV. edito, cap. II. §. X. p. 54. seqq.

(d) in Histor. Lib. XCVI. p. 476. Add. Quenstedius in Patriis Virorum illustrium, Witteb.

- reb. MDCLIV. in 4. ed., p. 261. & Autores
der unschuldigen Nachrichten & de anno
MDCCII. p. 875. seq.
- (e) vid. Joh. Hoornbeckius in Apparatu ad
Controversias & Disputationes Socinianas,
p. 61.
- (f) Animadversionum Histor. Philol. Critica-
rum in Agellii Noctes Atticas, Lib. XIV. c. I.
Aphor. III. p. 523.
- (g) Tom. II. c. IV. §. X. p. 138.
- (h) Gisberti Voëtii, celeberrimi multæque le-
ctionis, (judice Crenio l. c. p. 141.) Theo-
logi, judicium, vid. in illius Exercitatione
de Prognosticis Cometarum, p. 21. edit. Am-
stelod. anno MDCLXV. in 4to.
- (i) quorum verba admodum proluxa adduxit
Crenius loc. all. p. 142. seq.
- (k) In cujus Epistolis (judice Morhofio in Po-
lyhist. Lit. Lib. I. c. XXIV. §. XC. p. 331.)
multa habentur, quæ pertinent ad statum
Germaniæ superiorum temporum, ad Aulas
Principum tum temporis intestinis malis
turbatissimas, habentur & de rebus literariis
notitiæ non contemnendæ.
- (l) quæ reperitur inter Cll. & Doctissimorum
Viror. ad Melch Goldastum Epistolas, Num.
CCCVIII. p. 370.
- (m) Tom. II. p. 153.

§. IX.

Majori, quam Duditium, jure ad Nobiles
Theologos Lutheranos referimus PETRUM

EDELINGIUM , anno supra millesimum quingentesimum vicesimo secundo nobili loco in Pomerania natum , denatum verò Seculi superioris anno secundo, Theologum & annis venerabilem & multis in Ecclesiam Orthodoxam meritis inclytum. Is post absoluta feliciter studia Doctoratus Philosophici axioma ornatus & Professor in alma Pomeranorum Gryphica constitutus, non multò post ad Pastorum Pasevvalcensem & demum ad Superindentiam Episcopatus Camminensis Generalem simulque ad Decanatum Capituli Colbergensis evectus est. Conscriptit Tabulam Gentilitiam Familiarum in inclyta Colberga : Continuationem Diarii Eberiani aliaque. (a) Vid. de eo Christoph. Hartknochius (b).

(a) conf. Henningus Wittenius in Diario Biograph. Part. I ad annum Christi MDCII.

(b) in der Preussischen Kirchen-Historie, Lib. II, c. V. §. I, p. 459.

§. X.

Commemorandus nunc est Theologus immortalium in Ecclesiam Christi universam meritorum gloriâ prorsus illustris, MATTHIAS FLACIVS, Illyricus (a) aliàs Francovitzius adpellatus (b), Professor primum Theologus Jenensis, ob notissimum verò de pecca-

peccato errorem (c) (quò & hoc effecit, ut imago ejus in Bibliotheca Academica Jenensi reliquis Theologis exempta in loco separato posita fuerit, (d)) vitiis in locis, nominatim Ratisbonæ, Antvverpiæ, Argentorati & Francofurti, ubi decessit seculi sexti & decimi anno septuagesimo quinto, exul. Vitam ejus prolixè satis exposuit Melch. Adamus in Vitis Theologorum Germanorum, (ad quas eundem referri posse putavit, cum fuerit Germanus licet non sat, saltem incolatu) (e) & recentius M. Jo. Casp. Zeumerus (f) Notabile est, quod relicto Monachatu, cui per tempus aliquod fuerat addictus, perlectis nonnullis Evangelicorum libris, ad eorundem castra transierit. Qua de causa ad Conversos Pontificios ex lectione librorum Lutheri Lutheranorumque Theologorum, de quibus Schediasma Historico-Theologicum vulgavit Dn. D. Götzius (g), referri mereatur. De meritis illius sequentem in modum iudicat Dn. D. Fechtius (h): *Matthias Flacius Illyricus, Vir divini ingenii, & ob quædam ingenii monumenta singularem in totam Ecclesiam nostram usum ad hodiernum usque diem diffundentia, utpote Notas in Novum Testamentum: Clavem Scripturæ, & Centurias Magdeburgenses, immortalẽ famam adeptus.*

ptus. In oppugnatione Interimistarum vehementior & iniquior quibusdam videbatur, præcipuè in Præceptorem suum Melancthonem; sed hic laudem potius Zelus merebatur, ejus enim contra Melancthonis teporem, quò jam plurima Pontificiis concesserat, & Calvinianos planè in sinum suum recipiebat, rigor nisi fuisset, magno precipitio tota Protestantium Ecclesia ad Papismum relapsa fuisset, judice Jo. Hoornbeckio in Synopsi Controversiarum. Idem alio loco (i): Matthias quoque Flacius, illustrissimum inter Theologos maximorumque meritorum, si excitatam ultimo vite tempore tragœdiam excipias, nomen. D. Joh. Micrælius (k) Virum vocat de Ecclesia Christi optimè meritum & contra Pontificios simul & Synergistas & Calvinianos imperterritum veritatis assertorem. Et (l) insignem Theologum, immortalis dignum nomine. Dn. D. Quenstedius superioris seculi originem (m) Joh. Casp. Zeumerus: (n) Hic, Flacius, ait, quamvis cum aliis tùm præcipuè paradoxo illo de peccati substantia, non exiguas in Ecclesia Christi turbas dederit, laudem tamen suam defraudandus non est ob egregia, quæ reliquit, scripta, quibus aut Antichristi regnum oppugnatum, aut Theologiæ Studiosos erexit adjutum. Malè itaque Flaccius nequidquam

quam recti fecisse dicitur, nisi cum moreretur, Guil. Budæo, Viro aliàs eruditissimo (o), de quo videri possunt Paulus Jovius (p) Ludov. Vives (q) Erasmus Roterodamus (r) Casp. Barthius (s) aliique. Labores Flacii nostri quod concernit, inter illos primò quidem loco jure collocari meretur illustre *Centuriarum Magdeburgensium Opus*, quod non tantum non spernendum, sed planè heroicum est, dicente illustri Böclero. (t) Non pauci quidem contra illud insurrexerunt (u); sed laudes ejus masculè vindicatæ sunt à Joh. God. Oleario, (x) Jo. Georg. Dorscheo (y) & Rumetschio (z) Insigne & nobile Opus vocat, quale pristina ætas nunquam viderit, D. Georg. Calixtus (aa) Jo. Henr. Hottingerus: *Quod opus (inquit) non tam ex navis, qui à nonnullis jam sunt observati, quam inexpugnabili estimari debet labore & inaudito antea conatu.* (bb) Rich. Montacutius (cc): *Centuriatores qui dicuntur Magdeburgici (ait) facinus aggressi pulcherrimum, opus arduum, Herculeam molitionem, qui de disiectis hinc inde & vagè varieque dispersis ruderibus antiquitatis, collisæ plerumque dissipatæ & dissectæ, ædificium quoddam insigne ac usu eximium orbi Christiano construxerint.* Et, qui primò collocandus locò fuerat, Dn. D. Fecht. (dd)

Inter

Inter admiranda, inquit, hujus seculi nostri meritò refertur magnum opus Centuriarum Magdeburgensium. Duplex verò est Operis istius editio, Oporiniana altera eaque optima, altera Luciana eaque mutila. De qua Thomas Crenius: Centurias Magdeburgenses, opus ob Historiam Ecclesiast. lectione dignissimum præfationibus longè utilissimis librarius spoliavit Helvetius, Lucius, omissis quoque, quem in finem nescio, ipsis Autorum nominibus, nisi fortè, ut videri possit proprium. (ee) Præcipium Operis hujus immensi Autorem & ἐγὼ διώκτην fuisse Flacium, quamvis operà adjutum Jo. Wigandi, Matthæi Judicis, Basilii Fabri, Andr. Corvini & Thomæ Holthuteri, quorum & nomina dedicationibus subscripta deprehenduntur (ff), unò ore testantur omnes. Jo. Andr. Quenstedius: Ipsi etiam (Flacio, inquit) utpote in scriptis veteribus Ecclesiasticis & ad Historiam facientibus versatissimo (gg) insigne illud opus & quale pristina ætas nunquam viderat, Centuriarum Magdeburgicarum, maximam partem debemus. (hh) Richardus Montacutius (ii): Scio unum de primariis illius incepti operis & absoluti Autoribus, Virum certè industriæ prodigiosæ, librorum quendam immanem beluonem &
Biblio-

Bibliothecarum omnium περιφοιτήτην, furiosum tamen Theologum, Flacium Illyricum, novarum quarundam & monstrosarum opinionum extitisse adinventorem. (kk) De continuatione Centuriarum jam dudum agitata sunt consilia, ferturque annuò olim honorario à Serenissimis DD. Btunsvico-Lunæburgensibus donatus, ut earum susciperet continuationem Vir ad Historiam Ecclesiasticam natus factusque tractandam, D. Gebh. Theod. Meierus. (ll) Post istius fata Consilium de emendatione, defensione & continuatione Centuriarum edidit non minus Meiero celebris in ead. Acad. Julia Professor D. Jo. Andr. Schmidius (mm), cujus utrum sperandus sit effectus, tempora nos secutura docebunt. Solus verò nullorumque adjutus operâ Flacius edidit *Catalogum Testium Veritatis*, opus omninò pretiosum, tantoque majoris æstimandum, quanto majori periculo ab ipso conlectum fuit congestumque. *Clam enim* (verbis loquar Dn. D. Fechtii (nn)) & sub nomine hominis Pontificii omnes Pontificiorum in Monasteriis Bibliothecas perreptaverat, scripta in iis inventa unâ cum iis, que contra Papatum faciebant, annotans & Catalogo inserens. Eundem in modum Crenius (oo): Catalogus iste Flacianus integer ferè legitur

legitur in Jo. Wolffii Tabernæmontani, J Cti, Lectionibus memorabilibus. Flacius verò ad illum concinnandum totam Stiriam, Austriam, & vicinas regiones perreptavit, libros undiquaque conquirens, dissimulatâque personâ & habitu plerasque Monasteriorum Bibliothecas perlustrans, è quibus etiam, quos potuit, libros clam secum abstulit, teste Melchiore Adamo in ejus vita & Paulo Ebero in literis ad Farenheidium. (pp) De eo sequentem in modum judicat B. Jac. Thomafius (qq) *Matthias Flacius, Illyricus, Testium Veritatis superiore seculo Catalogum sane luculentum & uberem conscribens, Ecclesiam sibi nostram nunquam intermorituro obstrinxit beneficio.* (rr) Præ reliquis duæ ejus memorandæ sunt editiones, Goulartiana una, altera Dieterichiana. De priore Hottingerus (ss): Editio hæc nostris maximè commendanda, veluti totius antiquitatis Ecclesiasticæ promptuarium. Thomas verò Crenius hæc de ejus habet instituto (tt): *Simon postea Goulartius illum librum non aliter, ac si proprius labor esset, tractavit, addidit, rejecit, quæ voluit, pro lubitu, & accuratior, ut præ se fert, ordine chronologico digesta testimonia in XX. libros distinxit, ut aliud ferè opus videretur.* Prædiit duobus Tomis
Lugdun-

Lugduni 1597. in 4to, auctius verò Geneva 1608. in fol. ubi ab An. 1517. ad ann. 1600. testimonia adjuncta reperiuntur. Meritò hinc B. Thomafius, quod sua à Placianis nullò signò distinxerit Goulartius, queritur. (uu) Dieterichii verò editionem (xx) Goulartianæ palmam præripere docet Casp. Sagittarius Introduct. in Hist. Eccles. (yy) De ea Crenius ita pronunciat: Johannes verò Conradus Dietericus Catalogum illum, uti à Flacio profectus erat, sincerum exhibuit; elogia & censuras doctorum virorum premisit, notulas quasdam adpersit & auctarium addidit, etiam Tractatus aliquot à Flacio editos, ut: de Papæ primatu, & similes subjunxit. Prodiit dissimulato Dieterici nomine Francofurti A. 1666. & Cattopoli 1667. in 4to. Sed adjectum illud fuit in editione novissima Francofurtensi Anno 1672. in 4to. (zz) De eadem Thomafius (aaa): Catalogus huic nostris temporibus insigne auctarium adjecit Clarissimus Philologus, Jo. Contr. Dietericus, Græcar. lit. & Hist. apud Giessenses, dum viveret, Professor eximius. Clavem Scripturæ Flacianam maximo in pretio Eruditis haberi neminem fugit. Rectissime Crenius (bbb): Sed mittamus, inquit, istas affanias & audiamus unum ex optimis (excipe tamen errorem de peccato) Protestantium

tium Interpretibus, cujus Clavis Scripturae studio quidem in Exegetico omnem laudem superat, quippe cujus è fontibus nemo non ferè suos hortos irrigat, etiamsi plurimi id de industria tacent, ne nimirum è Lutherano sapere videantur. Neque immeritò Jo. Henr. Hoftingerus, quanquam ἀλλόφυλος (ccc) Plura, ait, in hoc subsidii genere præstitit Flaccus (rectius: Flacius) Illyricus in sua Clavi, quæ magni tum laboris tum usus opus. Haud minori in pretio habetur Opus illud, quod sub Glossæ in Nov. Test. nomine prodiit, consummatissimum. Ad cujus Præfationem, quod facit, memoratu digna sunt, quæ refert Crenius (ddd), scil. B. D. Joh. Christoph. Seldium, Superint. Gen. olim Coburgensem & Theol. in Gymn. illustri Professore (cui alio loco idem Crenius elogium admodum insigne suspendit, (eee)) tres cumprimis suis commendare semper consuevisse Præfationes (1) D. Glassii in Biblia Vinariensia, sive Ernestina, virulenta à maledicentia Viti Erbermanni vindicata à D. Joh. Musæo, Præf. Tract. de Conversione hominis peccatoris ad DEum, nuperrimè recusæ; (2) Matthiæ Flacii Illyrici Præf. unà cum Dedicatione in Glossam compendiarium Novi Test. Et denique (3) D. Nic. Hunnii Præf. Διασκέψης Theo-

Theologicæ de fundamentali Dissensu Doctrinæ Evangelicæ Lutheranæ & Calvinianæ sive Reformatæ præfixam. De ipsa verò Glossa (sicut & de Centuriis & Clave Script.) Dn. D. Fecht. confiteri nullus dubitat, *quod æternam obtineat & obtentura sit laudem.* (fff), De cætero conferri de Flacio poterunt Conradus Gesnerus (ggg) Jacobus Verheyden (hhh) Adr. Beierus (iii) Dn. D. Fechtius (kkk) Joh. Andr. Quensted. (lll) Henr. Pantaleon (mmm) Godofredus Arnoldus (nnn) Ge. Matth. Königius (ooo) & Joh. Barth. Niemeirus (ppp) Quoad cognomines Flacii sequentia repetimus ex Jo. Mölleri Homonymoscopia (qqq): *Matthiæ Flacio Illyrico, iniquientis, Theologo Lutheranorum superioris seculi omnium facile eruditissimo, sed ingenii turbulentioris & plus justo contentiosi, ἐκείνου & fuit præter Filium, Professore Acad. Rostoch., Medicum insignem, licet non ex omni parte. Matthæus Flaccus, Cygnæus, Poliater Seculo superiori Berolinensis, ob novaturiendi in artē suæ studium à Dav. Chytræo amico notatus.* (rrr)

- (a) à patria nomen sortitus, Albonæ enim Illyrici, hodie Sclavonia appellatæ provinciæ, oppido nobili loco natus est. Vid. Dn. D. Fecht. de Nobil. Studii Theol. §. XXV. A
I vulgo

- vulgo Lirx dictus, qua de re singulare aliquod exemplum adfert B. Christoph. Henr. Læberus, Superint. Orlamundanus, in Historia Diœces. Orlamundensis.
- (b) vid. Adr. Beierus, Eccl. Jen. olim Archidiac. & Fac. Phil. Adjunctus in Nomendatore Prof. Jenens. p. 453. Paulus Freherus in Theatro p. 236. a Jo. Casp. Zeumerus in Vitis Theoll. Jenens. p. 33. Königius in Bibl. &c.
- (c) Vid. de eo Theoph. Spizelius in Felice literato, Comment. V. §. VII. p. 605. Ex instituto de Flacianismo egerunt D. Jo. Wigandus Seculo sexto & decimo, superiore verò D. Jo. Ern. Gerhardus, Theologus Jenensis, & D. Gerhardus Titius Theologus Helmsta. diensis. Ad rem ipsam quod spectat, in potius loquendi, quam in sensu Flacium errasse judicat D. Seb. Schmidius, De Peccato Orig. Disp. II. §. V.
- (d) Conf. Casp. Sagittarius Introd. in Hist. Eccl. c. XIII. p. 244.
- (e) p. 225. seqq.
- (f) l. c. p. 33. seqq.
- (g) Lipsiæ excusum, MDCCV. in 4to.
- (h) Coll. MSC. in Rechenbergii Summ. Secul. XVI. §. XX.
- (i) de Nobil. Studii Theol. §. XXV.
- (k) in Hist. Eccl. Lib. III. Sect. H. p. 891.
- (l) p. 758.
- (m) in Patriis, p. 262.

(n) l. c.

(n) l. c. p. 37. 38.

(o) Centur. XVI. *Θανατολογίας*, ad ann. MDLXXV.

(p) in Elogg. doct. Virorum, num. XCVII.

(q) in Il. August. de Civ. Dei, c. XVII. p. 208. seq.

(r) Adnotationibus in Matth. V. p. 29. & I. Epist. VII. p. 14. 15.

(s) in Adversariis L. I. c. X. col. 20. apud Th. Crenium Methodorum Tom. II. num. I. p. 2. seqq.

(t) in Hist. univ. primorum seculorum, p. 16.

(u) Nemo tamen majore nisu invecus est in easdem, quam Cæsar Baronius, opere conscripto, quod triginta annorum laborem ipse vocat. Evehunt quidem plerique Pontificiorum illud supra omnes cælos, sed qui sine affectu judicant, unicuique ejus finem fuisse dicunt, statuminare pontificis Monarchiam, corralis in eam rem quibuscunque & sæpè contra manifestam veritatem detortis. Quare & à suæmet religionis fociis subinde refutatus, quem ideò D. Dannhaucus in Præf. Christeid. vocat *Actæonem à suismet molossis laniatum*. vid. Dn. D. Fechtius Coll. MSC. ad Hist. Eccl. Seculi XVI. cap. LV., quod Memorabilia illius Seculi complectitur, §. VI. conf. ejusd. Coll. cap. XVI. §. XII. add. Morhofii Polyhist. Pract. Lib. IV. c. I. §. XII. p. 35.

- (x) in Abaco Patrologico (de quo vid. iudicium D. Fechtii Coll. MSC. in Rechenbergium, Sect. I. §. II. & Jo. Andr. Bosii Introduct. in notiam Scriptorum Eccles. c. III. §. XL., apud Crenium Methodorum Tom. III. p. 448.
- (y) in Theologo latrone, Præfat. p. 32. seqq.
- (z) de universali Doctorum historia, p. 35. seqq.
- (aa) in Apparat. Theol. p. 184. 185.
- (bb) Bibliothecar. quadripart. lib. III. c. III.
- (cc) apud Sagittar. Introduct. in H. E. c. XIII. §. XV. p. 275.
- (dd) Lectionum ad Hist. Eccl. Sect. XVI. c. LV. §. VI.
- (ee) Animadvers. Tom. I. c. I. §. II. p. 2.
- (ff) Sagittarius l. c. §. III. p. 245.
- (gg) quod & fatetur ultrò G. Calixtus l. c. p. 184.
- (hh) in Dial. de Vitis ill. Virorum, p. 263.
- (ii) Præfat. ad Exercitat. Ecclesiasticas.
- (kk) Plura vid. apud Thom. Pope Blount, in Cens. p. 714. f.
- (ll) conf. Sagittar. l. c. §. XXI. p. 282. (non 182., quam citat in Propylæo Schlüterus p. 25.) add. Wilh. Ern. Tentzelius Colloq. Menstr. MDCLXXXIX. p. 480.
- (mm) quod recensitum est ab Authoribus des alten und neuen aus den Schatz Theol. Wissenschaften/anno MDCCI. p. 25. seqq.
- (nn) Coll. ad Rechenberg. Sec. XVI. §. V. sub finem.
- (oo) Ani.

- (oo) Animadv. Tom. XII. c. I. §. VII. p. 75.
 (pp) conf. Morhof. Polyhist. lit. Lib. I. c. IV. §. XXIV. p. 35. edit. noviss. & Polyh. Pract. Lib. V. c. I. §. XXIIIX. p. 65.
 (qq) in Præfationibus, num. LXXXIV. p. 552.
 (rr) conf. Jo. Andr. Bosii Introd. in notitiam Script. Eccles. c. IV. §. XXI., apud Crenium Tom. III. Methotorum, p. 454.
 (ss) Biblioth. quadripart. p. 392.
 (tt) l. c. p. 74. 75.
 (uu) in diss. de Nigello Wireckero, §. XVIII. & XLVII. vid. & ejusd. Schediasm. Hist., p. 62. ubi inter alia: *Ut adeò (inquit) minime dissimulanda sit ista Goulartii in opere alieno tam audax iniquitas, præsertim nullò discrimine Flacianis testibus suos immiscen-*
tis.
 (xx) quæ non solum anno MDCLXXII. (ut habet Slüterus in Propylæo Sect. II. p. 156.) sed & MDCLXVI. & LXVII. licet omisso Autoris nomine, prodiit.
 (yy) p. 766.
 (zz) l. c. p. 75.
 (aaa) in Præfationibus l. c. p. 552.
 (bbb) Animadv. Tom. III. c. III. §. IX. p. 132.
 (ccc) lib. I. Bibliothecar. c. V, §. I. p. 170.
 (ddd) Tom. V. c. I. §. IX. p. 39.
 (eee) Tom. I. c. IV. §. IIX. p. 70.
 (fff) Coll. ad Hist. Eccles. Sec. XVI. c. XXVII. §. IV.
 (ggg) in Bibliotheca.

- (hhh) in Elogiis præstant. Theologorum, p. 157.
 (iii) in Syllabo Rect. Jen. p. 453.
 (kkk) in aureo ad Epistolas Marbach. Apparatu c. IV. p. 72. seqq. item in Noctibus Christianis Exerc. I. §. XII. p. 11. seqq. & Coll. ad Hist. Eccl. Sec. XVI. c. XXV. §. XXII.
 (lll) in Vitis illustr. Vir p. 262.
 (mmm) in Vir illustr. Germ. P. III. p. 438.
 (nnn) Hist. Ecclæs. Hæret. P. II. Lib. XVI. c. XXIX. p. 354. seq.
 (ooo) in Bibliotheca, p. 306. b.
 (ppp) in Programm. cit. lit. D. 2. a.
 (qqq) c. III. §. X. p. 61. edit. Hamb. MDCXCVII. in 8. quæ & allegavit Crenias Exerc. II. de Libris Scriptorum optimis & utilissimis, occasione Epistolæ Flacianæ ad Thom. Matthiam exarata, p. 61.
 (rrr) Vid. L. Joach. Felleri, Prof. olim Lips. Cygnos Quasimodogenitos, c. III. p. 32.

§. XI.

Justo Flacium ordine excipit BURCHARDUS HARBARDUS (a) Bucholtzii, præfecturâ prope Conizium, Borussia civitatem, in confiniis Polonia nobili locô natus Seculi sexti & decimi anno quadragesimo sexto, juxta Königium quadragesimo nono. De cujus familia nobili verba adducemus Freheri, quæ habet in Theatro Virorum erud. clarorum (b) Ita verò ille : *De cujus familia nobili hoc commemoratur, eam 1470, à Polonia Rege*

Rege Casimiro magnis & singularibus immunitatibus donatam fuisse, ut coram nullo, præterquam regio tribunali sese sisteret, ac plenariam potestatem instituendi & exercendi jus in causis criminalibus & civilibus haberet. Post gesta satis gnaviter Regiomonti & Lipsiæ studia, Doctoratus Philosophici in Acad. Lip. axiomate auctus & minoris Principum Collegiatus constitutus est, non longò post obtento quoque Doctoratu Theologico, ad S. Theol. Professionem, Canonicatum Misnensem, Stipendiariorum Electoralium Inspectionem, Scholarum illustrium visitationem ac Decemviratum Academiae evectus: Theologus de quolibet officio præclare meritus, denatus anno superioris seculi quarto & decimo. Mortuum eum pro concione laudavit D. Georg. Weinrichius, ejusdem olim Academiae Theologus & Superintendens. De eo Johannes Micrælius (c): *Burchardus Harbardi, D. Prof. Lips.*, unà cum Miro, Mylio & Hunnio ad repurgationem Electoratus Saxonici, à Calvinianis παγισάκτοis, ann. 1592. adhibitus. Conscripsit doctrinam de Conjugio: Capita doctrinarum de Confessione veræ fidei complectentia: de Capita Lege Divina: de Magistratu Politico, &c. (d)

(a) Harbartum vocat Königius in Bibliotheca p. 379. b., Harbardi Micræl. loc. mox cit.

(b) p. 374. 375.

(c) in Hist. Eccl. Lib. III, Sect. II. p. 764.

(d) vid. Paulus Freherus l. c. & Henningus Witenius in Memoriis Theologorum renov. Dec. I. p. 79. seqq.

§. XII.

Munitissima in Ducatu Clivenſi urbs eſt Veſalia, quæ protulit nobili locò natum TIL-
LEMANNUM HESSHUSIUM, anno ſupra
milleſimum quingenteſimum vigefimò ſex-
tò, Theologum de plurimis Germaniæ locis,
quibus Evangelium prædicavit, deque uni-
verſa adeò Eccleſia Chriſti longè meretiſſi-
mum, haud immeritò à Dn. D. Fechtio illis
Theologis adnumaratum, qui quò majori
eruditionis virtutumque apparatu à Divina
Providentia inſtructi fuerunt, eò pluribus
Eccleſiis ad diſſeminandos donorum fructus
deſtinati atque adhibiti ſunt. (a) Fuit is
Phil. & Theol. D. Superintendens primum
Goslarienſis ac poſtmodum Roſtochii (b),
Bremæ, Heidelbergæ, Magdeburgi, Regio-
monti, Helmſtadii & alibi Verbi Divini Do-
ctor, docendo tum pro cathedra Academica
tum Eccleſiaſtica famam haud vulgarem
conſecutus, denatus ejusdem, quo natus fue-
rat, ſeculi anno octavo & octogefimo. Vi-
tam ejus expoſuerunt Melch. Adamus, (c)
Paulus

Paulus Freherus, (d) D. Seb. Niemannus, (e) & M. Jo. Casp. Zeumerus (f) Plurima egregia non ubivis obvia, vitam meritaque ejus concernentia, ex B. D. Lucae Backmeisteri, Patris, summi olim hujus Academiae Theologi, Pastoris Mariani & Ministerii Rostoch. Superintendis (g) Historia Ecclesiae & Ministerii Rostochiensis MSCta inseruit nuper Rostochio Evangelico (h) Dn. D. Zacharias Grapius, quæ ita habent: Tilemannus Heshusius ex urbe Rostochiensis à Senatu pulsus primum ad Ducem Megapolitanum Ulricum sese contulit, qui etsi restituere eum volebat in pristinum locum, tamen ipsi noluit sua causa urbi & multis in ea hominibus innocentibus vim & damna inferri, sed petivit se ab Illustriss. Principe clementer dimitti. Ita aliquando post Wittebergam venit salutaturus Dn. Philipp. Melanchthonem, & cæteros Præceptores. Ubi cum & ego (*Backmeisterus*) tum temporis studiorum, causa adhuc viverem, conveni eum, & ut veterem Præceptorem salutavi, commiserans injustam ejectionem, & exilium ejus, de quo jam ante fama Wittebergam pervenerat. Audiveram eum docentem primo privatim in museo, quod dicebatur Philippi Melanchth., qui illud sæpius inhabitare solitus fue-

rat, in Collegio novo: Explicabat autem Evangelium Matthæi insigniter, accipiens ab Auditoribus διδασκων, unde dicebat, se Scripta Patrum Ecclesiasticorum sibi comparare velle. Postea permissum ei fuit, ut publicè locos communes Philippi in veteri Collegio hora 4. tribus hebdomadæ diebus, Solis, Mercurii & Saturni legeret. Quod ipsum M. Davidi Chytræo quoque tum juveni 18. annorum & paulò amplius concessum deinde fuit propter insignem ejus eruditionem, & docendi facultatem in ista jam ætate. Quem & ego Wittebergam primum veniens Anno 1548. tum docentem & locos communes explicantem in frequentissimo auditorio cum admiratione audivi. Heshusius vero à Philippo commendatus Electori Palatino Ottoni Henrico Principi sinceræ religionis, justitiæ aliarumque virtutum laude præstanti Heidelbergam vocatus est, ibique in Academia aliquandiu docuit. Hoc vero Principe sequenti anno 1559. mortuo successit Fridericus, qui ad Calvinianum dogma inclinans Theologos ejusdem Professionis aliunde accersivit Petrum Boguinum, Michaëlem Dillerum, Olevianum & Clebitium, cum quibus in certamen Heshusius incidit, ac propterea ab Electore isto dimissus est; Postea
eodem

eodem anno Bremam vocatus à Senatu venit, ubi D. Albertus Hardenbergius in templo cathedræ docens Calvinianum dogma astutè instillabat auditoribus, quem refutare in suis concionibus reliqui concionatores urbani cœperunt, unde dissidium publicè exardescere cœpit. Id ut maturè restringeretur, D. Heshusii consilio & opera Senatus uti voluit, tanquam Ecclesiæ illius supremo Inspector; verum ipse munus illud recusavit in se recipere, quod jam per Hardenburgium turbata esset Ecclesia & rota ferè urbs, nec comparere ille vellet ad institutum Colloquium inter ipsum & D. Heshusium, D. Joachimum Mörlinum & D. Paulum ab Eizen habendum, quos etiam Senatus ad hoc colloquium Brunsvigâ & Hamburgo accersiverat. Prævidens igitur futuram paulò post seditionem, quamvis diligenter à Senatu & primariis civibus rogatus, manere noluit, ac rediit Magdeburgam, ubi Superintendentis officium ipsi Senatus commendavit, quo per annos paucos functus est. Nam moto certamine de mandato Luneburgensi sic dicto, quod Luneburgi in Conventu Ordinum Circuli inferioris Saxonix decretum erat, ac paulò post publicatum de non edendis libris polemicis nisi prius nonnullis ad eam rem depu-

depu-

deputatis censendi exhiberentur, & Archiepiscopus Magdeburgensis idem mandatum Ministerio & Senatui Magdeburgensi transmississet, jubens, ut illi parerent in officinis suis typographicis, D. Heshusius aliique in Ministerio se acriter huic mandato tam Circuli, quam Archi-Episcopi opposuerunt publicis etiam scriptis, ac mandatum istud, quia Archiepiscopus sedem suam Halæ Saxonum habebat, unde & miserat illud Magdeburgum, appellarunt per contemptum das hällische oder vielmehr das höllische Mandat. Inde igitur dissidio inter Ministerium, imprimis Superintendentem D. Heshusium, & urbis Senatum ac Syndicum D. Franciscum Pfeil orto, Heshusius tandem etiam Archi-Episcopi jussu Magdeburgâ cedere coactus est. Venit postea Jenam vocatus à Principe Vinariensi Johanne Wilhelmo, postquam ille ditionem fratris Johannis Friderici Gotha expugnata capti & in Austriam abducti ob Wilhelmum Grumbachium & alios à Cæsare proscriptos in patrocinium suum susceptos Cæsare consentiente occupasset & Academiam Jenensem atque Ecclesias Thuringicas reformasset. Revocavit enim Princeps ille Theologos à fratre antea ejectos, præcipuè D. Johannem Wigandum & D. Timotheum

motheum Kirchnerum, quibus adjunxit D. Heshusium. Id factum est Anno 1567. quo & Wigandus, qui tum Superintendem Wis- mariensem agebat, misso à dicto Principe Joh. Wilhelmo proprio ad nostros Principes Joh. Albertum & Udalricum legato, horum permissu Wismaria rediit Jenam. Deinde verò Anno 1573. optimo & religionis since- ræ amantissimo Principe Johanne Wilhelmo in florenti ætate anni 43. mortuo, Augustus Elector Saxoniae ut proximus agnatus tute- lam pupillorum & administrationem Duca- tus suscepit. Cumque Corpus doctrinae Misni- cum à Theologis Jenensibus, & ministris Ec- clesiae in Thuringia subscribi vellet, multi eo- rum discesserunt, & imprimis Theologi su- pra dicti. Et ex hac occasione Heshusius & Wigandus in Borussiam vocati sunt à Princi- pe Georgio Friderico Anspacensi, qui tum & Borussiam Orientalem tenebat ut tutor Principis Borussiae Melancholici. Is enim Princeps Ecclesias Prussicas aliquantum tur- batas à nonnullis pacare rursus studebat, & Episcopatus illos duos Sambiensem & Pomo- zaniensem in priorem dignitatem restituit, illum Heshusio, hunc Wigando commen- dans. Heshusius ergò domicilium suum habens Regiomonti, ibidem in Academia quoque

quoque docuit. Cum verò doctrinam de persona Christi & de Communicatione idiomatum traderet, repetivit sentiam suam ante Jenæ quoque propositam de abstracto, quod scil. Majestas Divinæ Naturæ seu $\tau\delta$ $\lambda\acute{o}\gamma\alpha$ non solum in concreto ; sed etiam in abstracto h. e. per appellationem, quæ ipsam humanam naturam per se consideratam significat humanitati Christi unitæ $\lambda\acute{o}\gamma\omega$ verè communicetur. His enim & similibus verbis utitur præcipuè in libro, cui titulus est: Assertio testamenti Christi contra Exegesin Calvinisticam, Regiomonti edito Ann. 1574. Hinc igitur inter Heshusium & Wigandum, qui antea conjunctissimi inter se fuerant, dissidio ac certamine orto, initio clandestinè, postea etiam publicè cum magno Ecclesiæ Prussicæ scandalo, tandem Heshusius non satis se explicans dimissus est, ac navigio Lubecam venit Regiomonto, ubi cum aliquamdiu hæssisset, à Duce Brunsvvicensi Julio Helmstadium vocatus est Anno 1578. Ibi enim Princeps novam Academiam, quam à se Juliam dici voluit, biennio ante constituerat, inque ea Theologi tum erant D. Timotheus Kirchnerus & D. Basilus Satler, Pastor simul Ecclesiæ, & Daniel Hoffmannus, quibus adjunctus est Heshusius, qui ibidem
usque

usque ad vitæ suæ finem permansit. Obiit enim Anno 1588. d. 14. Septembr. Haftenus Backmeisterus. De cætero *Virum excellen-
ti, sed vehementiori & inquieto ingenio* vocat Dn. D. Fechtius (i), *Virum ut eximiâ erudi-
tione & zelo, ita etiam variis utilissimisque
scriptis per universam Europam famosum* Pe-
trus Lindenbergius (k) Joh. Micrælius : Ti-
lemannus Hesbusius, (inquit) D. *Vesaliensis
Westphalus, variis exiliis ob religionis contro-
versias, ab Interimistis & Calvinianis motas,
agitatus, tandem etiam Jenâ pulsus, ubi diu
docuerat, in locum defuncti D. Joachimi Mör-
lini Episcopus Sambiensis in Borussia anno 1573.
est constitutus. Sed & inde post quadrienni-
um ob schisma de pbrasi (An humanitas in
abstracto dici debeat adoranda) notum dimis-
sus, Helmstadii professionem suscepit: & con-
tra Calvinianos ore & calomo omnipresen-
tiam carnis Christi fortiter usque ad annum
Christi 1582. defendit. - - - Cæterum non
paucis libris profuit Ecclesie, ut Commenta-
riis in Psalmos, Esaïam & omnes Epistolas
Pauli, Examine Theologico, Tractatu de Cœ-
na, de Justificatione, assertionem Testamenti
J. C. contra blasphemias Calvinistarum, &
nonnullis homiliis. (l)*

- (a) in Oratione de Divinae Providentiae documentis in Ministrorum Doctorumque Ecclesiae translatione conspicuis, habita Rostochii die 15. Julii, anno MDCXC., cum SS. Theol. Professionem officiaque eidem annexa sollemnissime ingrederetur.
- (b) Haud abs re itaque Theologis illum Rostochiensibus accensui in Diss. Meritis Westphalorum in Acad. Rostochientem, superiori anno heic loci habita, Sect. I. p. 16. seq.
- (c) in Vitis Theologorum Germ. p. 295. ed. nov.
- (d) in Theatro Virorum erud. clar. P. I. p. 274.
- (e) in Vitis plurimorum Theologorum Seculi XVI., num. XXIX.
- (f) in Vitis Theologorum Jenensium, p. 76. seqq.
- (g) vid. de eo Clariss. M. Joach. Manzelius in Gloria Acad. Rostoch. ex Professoribus longævis, ad Dn. D. Fecht, anni MDCCVI. sub finem, lit. B. i.
- (h) edito MDCCVII. in 12., cap. VII. §. II. p. 143. seqq.
- (i) in Apparatu ad Epistolas Marbach., c. IV. p. 89.
- (k) in Chronico Rostochiensi, Lib. V. cap. X.
- (l) in Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 757. 758. Add. Joh. Andr. Quenstedius in Dial. de Vitis illustr. Virorum p. 208., ubi Theologum Lutheranum insignem multisque scriptis

Didacta

Didacticis & Polemicis contra Calvinianos clarum nominat. Prolixè de eo egit Nicol. Gryfenius in Historia van der leere / levende und tode M. Joach. Schlüters / lit. P. fol. 1. seqq.

§. XIII.

Progredior ad MATTHIAM HOE ab HOENEGG, Theologum de Ecclesia orthodoxa, si quisquam alius, præclarissimè meritum edecumatisque scriptis quamplurimis (unde ad πολυγράφος, qui laboriosà sedulitate pluribusque scriptis sese posteritati commendarunt, haud incommodè refertur (a)) immortale nomen adeptum : Concionatorem primò aulicum Dresdensem, inde Superintendem Plaviensem in Voigtlandia, tum S. S. Theol. Doctorem, mox Pastorem & Directorem Ecclesiarum Germanicarum Pragensium, ac demum Electori Saxonix à Concionibus aulicis primariis, Confessionibus sacris & Consiliis Ecclesiasticis. Natus in Viennæ, Imperatorum Romano-Germanicorum sede, nobili fuit stemmate, Seculi sexti & decimi anno octogesimo, denatus septimi & decimi quadragesimo quinto (perperam verò à Königio annus emortualis ponitur quadragesimus nonus (b)) ætatis suæ sexagesimo quinto. De eo sequentem in modum Dn. D. Fechtius (c): *In superiore Saxonia*

K *nia*

nia Dresda, Electorum sedes Matthiam Hoëum & Jacobum Wellerum, utrumque Equestri sanguine, illum ex Austria, hunc ex Variscis, familia justæ nobilitatis per annos amplius septingentos privilegiis ornata, oriundum, Doctores tantâ celebritate inclytos nacta est, ut cum interioribus magnorum Heroum sacris essent admoti, in componendis variis in Ecclesia Evangelica obortis sive dissidiis sive controversiis, potiores subinde ad ipsos deferrentur partes. Plur. Rev. Dn. M. Henr. Pippingio Theologus Consummatissimus audit (d) D. Joh. Micrælio (e) Vir animi firmissimi, & adversus quasvis hæreticorum injurias variâ eruditione munitissimus, cum aliis scriptis, tum imprimis Philosophiâ speculativâ, Apologetico contra Bellarminum - - celeberrimus. D. Jo. Bartholdo Niemeiero (f) gravitate docendi, prudentiâ in componendis dissidiis sive controversiis, nec non vulgatis eruditis scriptionibus non parum celebris. Dn. D. Götzius: Matthiam Hoë ab Hoenegg (inquit) Theologum illum Saxonicum, præclara edidisse volumina, Pontificiis æquè ac Reformatis opposita, eruditos haud ignorare credo. Ex illis verò adduci meretur ejusdem Manuale Evangelicum, pro veritate Lutherano-Evangelica, ad reprehendendos Pontificiorum errores

rores An. 1603. scriptum, quod Jacobo Reihingio, Principis olim Neoburgici Sacellano & Jesuitæ non inerudito, in tantum profuit, ut perspectis argumentis illis, quæ pro veriore sententia allata fuere, in nostra castra transferit, atque, quæ adversus hunc libellum molitus erat, publico scripto retractaverit. (g) Conf. pluribus de Nostro B. Theoph. Spizelius in Templo Honoris referato (h) Joh. Diedericus à Gülich in Elucidario Tabularum Chronol. Christoph. Schraderi (i) Paulus Freherus in Theatro Viror. erud. clarorum (k) Henningus Wittenius in Memoriis Theologorum renov. (l) & Diario Biographico. (m) Præter Commentar. in Apocalypsin: Explicationem Psalmorum: Epistolæ ad Galatas: Prophetæ Joëlis expositionem: Labyrinthum Papisticum Gretserianum & sexcenta alia, publicâ authoritate conscripsit Defensionem Pupillæ Evangelicæ iteratam & solidam, (de qua Crenius: *Iteratam, inquit, & solidam defensionem Pupille sub nomine Theologorum Saxoniorum Lipsiæ anno MDCXXX. in fol. editam & à b. Henr. Höpfnero (alii dicunt Hoë) conscriptam optimum multi ferunt Höpfneri vel Hoëi librum esse, nec intercede:* (n)) Decisionem controversiæ Rathmannianæ & denique Decisio-

nem controversiæ Tubingensis ejusque Apologiam. Quemadmodum ex documentis authenticis, à B. D. Sam. Carpzovio, Saxoniæ Archi-Theologo, ex Sacello Dresdensi secum communicatis, sufficienter probavit in Diss. Epist. ad Thomam Crenium Henricus Pippingius (o) Quibus scriptis, si nulla ejus forent alia, meruit, qui inter maximos Ecclesiæ nostræ Theologos referretur. Non obstantibus tamen illis, impudentissimè, pro more suo, de hoc Theologo, postquam plurima in ejus contemptum adduxerat, calumniatur God. Arnoldus: Aus diesen und andern Umständen erhellet gnusam/ daß die Lutherischen Prediger / und unter ihnen der vornehmsten D. Hoë, an solchen Verderben so wol ihrer eignen Glaubensgenossen / als hernach des Sachsenlandes viel Schuld gehabt. (p) Quò ipsò partium studium, quod omnibus in paginis diabolici carminis sui sectatur, abundè prodit.

(a) vid. Henningus Wittenius in Præfat, Diarii.

(b) in Bibliotheca, p. 407. b.

(c) de Nobilitate Studii Theol. §. XXVI.

(d) in Exercitationibus Academicis juvenilibus, superiori anno Lipsiæ evulgatis, in 8., p. 499.

(e) in Hist. Eccles. Lib. III, Sect. II. p. 767.

(f) Pro-

- (f) Programmata cit. lit. D. 3.
- (g) Schediasm. Historico-Theol. de Conversis Pontificiis ex lectione librorum Lutheri Lutheranorumque Theologorum, Lips. ed. MDCCIV. in 4to, §. XXXI. p. 49.
- (h) p. 164.
- (i) pag. 977.
- (k) p. 517.
- (l) Dec. VIII.
- (m) ad ann. MDCXLV. add. M. Dav. Schultetus, Vir elegantissimè doctus, in Diss. de Præcocibus Doctis ad Adr. Bailleti librum: des Enfans devenus celebres par leurs etudes ou par leurs ecrits.
- (n) de Libris Scriptorum optimis & utilissimis, Exercitat. I., num. XXXVII. p. 30. 31. opus eximium vocat B. D. Christ. Kortholtus in Prodromo ingenui Theologiæ cultoris, c. I. §. XXI. p. 36.
- (o) quam Dissertationibus Acadd. juvenilibus annexuit, p. 495. seqq.
- (p) in Historia Ecclesiastica & Hæretica, Part. II. Lib. XVII. cap. I. §. XII. p. 413.

§. XIV.

Ad antiquam nunc accedo Krakevitzi-
 rum prosapiam, per integra secula illustrem.
 Dedit ea primò loco nominandum insignem
 & incomparabilem Theologum, BARTHOLDUM KRAKEVITZIUM, (a) nobili
 Parente utròque in Insula Rugiana anno su-

pra millesimum quingentesimum secundo & octogesimo in hanc mundi lucem editum, Hæreditarium in Præsentz & Upatel, S. S. Theol. Doct. & Prof. in Acad. Gryphica Primarium, ad D. Nicolai Pastorem, Consistorii Regii Præsidem & per Pomeraniam citeriorem & Rugiæ Principatum Superintendentem Generalem, anno superioris seculi quadragesimo secundo defunctum. De cuius felicissima memoria hæc refert Paulus Freherus (b): Illud stupendæ memoriæ indicium est, quod quotannis solenni Parasceves die passionem Salvatoris JESU Christi per quatuor horas è suggestu dilucidans, auditoribus suis usum & salutarem informationem impertiverit. Dn. D. Fechtii sequens de eo est elogium (c): *Ejus in Ecclesiam, in Academiam, in omnem rem literariam nunquam intermoritura merita, recensitis plurimis, iisque variâ eruditione & sapienti iudicio referatis scriptis, in Programmate Exequiali consignavit D. Franciscus Stypmannus, Juris eò tempore Antecessor latè celebris, inseruitque postea Memoriis suis doctissimus Vir, Hennigus Wittenius. (d)* Natus is fuerat ex nobilissima Krackevitziorum in Insula Rugiæ Butovia familia, quæ jam olim Episcopali cathedra, quæ Camini erat, Antistites non unos dederat;

derat ; cumque à generoso parente , Victore Crakevitzio , ad liberalia studia educeretur, ultroneo motu Theologiam , cui se sacraret, elegit. Quod viri consilium Pomeraniae Duces tantò sunt affectu prosecuti, ut & ad summos istos honores eundem , juvenem adhuc, vix annum vigesimum tertium agentem, nec quicquam tale sperantem, destinarent & sumptus liberalissimos ad amplissimam per Germaniam peregrinationem, gradumque, cum rediisset, in Academia hac nostra capeffendum, cupidissime subministrarent. Præfuit officio in annum usque tricesimum sextum, non exigua eruditionis, pietatis, prudentiæ, aliarumque virtutum fama, donec die VII. Novembris Anno MDCXLII. placidissima quidem morte, sed maximò cum Ecclesiæ mœrore exstingueretur. D. Abrahamus Battus (c) appellat einen aufrichtigen und tapffern Theologum, der sich um die Kirche Christi in Pommern mit seinen Hohen von Gott verliehenen Gaben hochverdient gemacht hat. Celeb. Dn. D. Jo. Frid. Mayerus (f) : Magnus, inquit, & incomparabilis Antistes, Bartboldus Krakevitzius, cujus ob singularem doctrinam, prudentiam Theologicam ANIMUMque prorsus INVICTUM, sempiterna inter nostrates memoria viget. Et alio loco (g) : Quæ sub

initia superioris seculi Ecclesiæ fuerit facies, velim Nostri ex Magno Krakevitzio intelligant. D. Joh. Micrælius (h): Bartholdus, ait, Krakevitzius D. Nobilis Rugianus - - plurimis annis heroicò planè animo curam Ecclesiarum ore & calamo gessit. Non poterant hæc Summorum Virorum elogia movere profanum Arnoldum, ut rectius sentiret scriberetque de æternæ memoriæ Theologo, ac sensit scripsitque in Historia Ecclesiastica & Hæretica, æternis omninò tenebris digna. Sicut enim hic adversam fortunam Nostratium Theologorum vehementer exaggerat eademque delactatur: ita maximoperè gloriatur, Krakevitzium dignam Zelo contra Hæreticos mercedem consecutum esse. Verba ejus ita habent (i): Es wird auch von einem Kayserslichen Obristen Perusi erzehlet/ daß Er an. 1631. den Superintendenten in Grypsvvalde, D. Berthold Krakevvitz durch seine Soldaten einen Schilling oder Product geben lassen/ weil Er etwa auf die Jesuiten etwas frey gescholten hätte. Welche seltsahme Straffe wohl ihm und sonst manchem dem Eyser vertrieben haben wird/ der ihn im schelten auf die Keger zu setzen pflegen. Et aliò loco (k): Von welchen wir aber im ersten Capitel sehen/ wie übel ihm sein fleißiger

ger Enfer wieder die Ketzer bekommen / da ihm die Papistischen Soldaten deswegen ordentlich einen Product gegeben. Cur verò hæc insolentia adeò placeat Arnoldo, qui ipse nequitiam militum non subticet? In loco enim priori (l) hæc recenset: Wie übel dazumal und zuvor die Kayserslichen in den Protestirenden Landen / sonderlich in Mecklenburg und Pommern gehauset / ist nicht ohne Bewegung zu lesen. Sie haben das ganze Land nicht allein greulich verwüstet / sondern auch mit Schänden und andern Greueln ärger als Bestien sich bezeiget / die Leute biß auf den Todt um ein wenig Geld gemardert / Mägdlein von 8. biß 10. Jahren geschändet / und unzehliche Greuel verübet. (m) Vindicarunt Theologum omni laude majorem Dn. D. Fechtius (n) & Pronepos Bartholdo proavo dignissimus, Dn. D. Alb. Joach. Krakevitzius. (o) Quorum ille inter alia: *Sive fabula sit, inquit, sive historia, quæ etiam Theatro Europæo illata, de Bartholdo Krakevitzio memoratur, vix fidem apud posteritatem nostram inveniet, fuisse aliquando hominem non dicam Christianum, nedum Theologum, sed virum tantum honestum, qui id in vitio ponere ausit, in quo toties Apostoli summam hominis Christiani gloriam consti-*

tuunt, pati nempe propter Christum & veritatem, 1. Petr. II. 20. IV. 13. 16. 1. Tim. I. 8. 2. Tim. II. 3. Rom. V. 3. 2. Cor. I. 4. 5. 6. Ut vel hinc, quò Spiritu obsessus fuerit, dum ista scriberet, Arnoldus, etiam iis innotescere possit, qui ut Numen eundem adorant. (p) Hic verò sequentibus utitur verbis: Quid judicas Lector cordate! Solte Herr Arnold wohl hievor nicht einen Product verdienet haben/als Diemeil er sich so unchristlich und untheologisch auffführet? Ast DEus condonet ipsi hanc animæ petulantiam! Et mox: Sed posito, ea omnia ita contigisse, quid tum? Annon potius gloriosum tanto Heroi, quod fortunam cum Domino suo expertus sit eandem. Num tu indecorum judicas, Arnold, de, virgis cædi ob veritatis annunciationem intrepidam? Miror, te non in theatrum producere sanguinem Salvatoris nostri corpus, aut Pauli vulnera. Pudeat te, Te Christianâ religione imbutum, adeò aberrare à sanctissimis veræ Religionis præceptis. (q)

(a) Perperam Gracovitium appellat D. Hieron. Kromayerus in Historia Eccles. Centur. XVII. p. 648.

(b) in Theatro Viror. erud. clar., p. 500. b.

(c) de Nobilitate Studii Theol., §. XXVII.

(d) pag.

- (d) pag. 503. seqq. & per modum excerptorum Theatro suo Paulus Freherus, l. c.
- (e) in Præfat. ad iteratam editionem der Christlichen Warnung.
- (f) in Epistola ad Dn. D. Fechtium, Aphorismis Theologicis D. Jo. Georg. Dorschei. anno MDCCIII. editis præmissa,) (2. b.
- (g) Præfat. ad Discursum Theol. Bartholdi Krakevitzii MDCCV. in Acad. Gryph. publicæ disquisitioni subiectum, de Dominatu in Ecclesia Christi Politico.
- (h) in Hist. Eccl. Lib. III. Sect. II. p. 771. Add. D. Niemeieri Programma, lit. D. 3. b.
- (i) Part. II. Lib. XVII. c. I. §. XXII. p. 414. b.
- (k) p. 494.
- (l) sub init. §. XXII.
- (m) Vid. Theatrum Europæum, Tom. II. p. 246.
- (n) in Præf. B. D. Joh. Tarnovii Commentario in Threnos Jeremiæ, edito Hamb. MDCCVII. in 4to, præmissa.
- (o) Programm. Acad. de justo zelo Theologico, Disputationibus privatis in Synopsin Controversiarum sub pietatis prætextu motarum D. Sam. Schelgvigii, præmissio, anno MDCCIV.
- (p) cit. Præf. lit. B. 2. b.
- (q) Progr. alleg. p. 10.

§. XV.

Secundus ex nobili Krakevitziorum familia est JOACHIMVS KRAKEVITZIVS,
Bar-

Bartholdi jam laudati filius, Phil. Mag. & Ethices primum ac Historiarum in Acad. Gryphica, dein Logices & SS. Theol. in Acad. Sorana Professor & Ecclesiastes, denatus eodem, quô Parens, annô, scil. superioris seculi secundo & quadragesimo, cùm editus in lucem fuisset anno ejusdem seculi nono Edidit is Disputationes XIII. Ethicas, & Exerc. Philol. Theol. ex Joh. I. 14. (a) Tertius denique est ALBERTUS JOACHIMVS KRAKEVITZIVS, Hæreditarius in Gevezin, nobili in Districtu Meklenburgico-Stargardiensi feudo, S. S. Theol. D. & in hac Academia hætenus Ling. Hebr. & Catecheseos Christianæ, nunc Theol. Professor Ducalis, natus anno supra millesimum sexcentesium septuagesimo quarto, quem Deus omni benedictione coronet, diutissimèque in sui nominis gloriam, Academiae hujus & totius Ecclesiæ ornamentum superesse jubeat! *Theologus modestus ille & sincerus* audit den *Stillen im Lande* (b) ein gelehrter Theologus Clarissimo Viro, Joh Gerhardo Meuschenio (c) der ruhmwerthe Herr D. Krakevitz Autoribus der Unschuldigen Nachrichten (d) Item der pro veritate & pietate rühmlich arbeitende Herr D. Krakevitz. (e) Præter scripta ab eo in Controversia Terministica

Itica publicata sequentes ejus prostant Dis-
sertationes : De non speranda extra Eccle-
siam Lutheranam salute pro Gradu Bacca-
laureatus Theol. sub Præsidio Dn. D. Jo
Nicolai Quistorpii nostri hab : De Statutis
non bonis Israël à Deo datis, ex Ezech. XX.
25. pro Doctoratu in Theol. obtinendo, hab.
sub Præsidio B. D. Andr. Dan. Habichhorstii :
De Regeneratione : De Quæst : An liceat
sacrum deponere officium ? De Sepulchris
Patriarcharum : De verbis Psalmi, LXXII, 17.
לפני שמש ינין שמו : De Paulo post sui con-
versionem adhuc Phariseo, ex Act. XXXIII.
6 : De Umbra Petri morbosos sanante, ex
Act. V. 15 : De Bileamo impio donis admi-
nistrantibus ornato, sanctificantibus verò de-
stituto : De Mortuorum resurrectione, aliæ-
que. In eo quoque est, ut Historiam Pas-
sionis Dominicæ ex Antiquitate Judaica &
Philologia Sacra illustret, quod hætenus fe-
cit VI. Disputationibus, quarum prima in-
scripta est de Christo passionem suam præ-
dicente & Synedrio de morte Christi con-
sultante ; secunda de Muliere Christum Be-
thaniæ inungente ; tertia de Iuda proditio-
nis mercedem pacifcente ; quarta de ultimo
Paschali Jesu Christi convivio ; quinta de
Pedilavio Christi, & sexta de animarum no-
stra-

strarum Sponso ac Sponsore in monte oli-
veti internis animæ doloribus excruciato.
Quamvis verò in hisce omnibus ne Momus
ipse quoad orthodoxiam desiderare quic-
quam possit, non effugere tamen potuit
maleferiatorum quorundam, Terminismi
& Pietismi eum insimalantium, calumnias
& mendacia, quæ repressit Apologiâ quadam
(f) Testimoniô Reverendissimæ Facultatis
Theol. Rostoch. munita, ex quo sequentia
damus: So bedauren wir zusehrst von
Herzen des Satans Tück und List/ und vie-
ler Menschen Bosheit/ die sich lassen leiten
von dem abgesagten Feind der Menschen/
nach seinem Willen/ ihren Nächsten zu krän-
cken. Flehen aber zu dem Allmächtigen
GOTT / daß er dem Satan und alle sei-
nem mächtigen Anhange wolle steuern und
wehren/ und aus dessen Stricken die Ver-
leitete reissen. Leben auch in Jesu der fes-
sten Zuversicht/ wir werden erhörlich beten/
und/ wenn man sich hüte vor der That/ Er
schon der Lügen werde Rath schaffen; auch
alles ans Licht bringen/ was im Finstern ver-
borgen lieget. Rühmen anbey unsers viel-
geliebten Herrn Collegen Liebe zur Wahr-
heit und Eifer vor die Ehre Gottes und
Beybehaltung der Renommee unserer Aca-
demie,

demie, die darinn hauptsächlich bestehet / daß wir durchgehends im herzlichsten wahren Glauben bleiben / und lieben unsern gnädigen Gott und sein reines Wort / auch das Lehren / was aus selbigen kan und sol gefasset und zu aller Seelen Wohl vorgetragen werden. Et post quædam: Was das vornehmste Suchen unsers Herrn Collegien betrifft / ob ratione Terminismi oder Pietismi von Ihm etwas niedrigeres uns bewußt sey? So antworten wir hierauff rotund und wohlbedächtlich: Negando. Massen alles / was zu unsern Händen gekommen / und in Theologicis von unsern Herrn Collegien publiciret / censiret und ediret / wozu hauptsächlich die Sylloge Thesium ex universa Theologia depromptarum cum Sincera Declaratione orthodoxiæ suæ kömmet / so von uns gleichfalls censiret und durchgehends approbiret / unserm Zeugniß öffentlich beytreten / daß Er mit uns gleichförmiger Lehre nach Gottes Wort sey. &c. (g) Neque ignota cuiquam esse potest controversia, quæ Nostro intercessit hactenus cum Seb. Edzardo, Gymn. Hamb. P. P., occasione der unpartheyischen und Christlichen Erwägung contra Tract. Christiani Democriti sub Tit: Ein Hirt und eine Heerde. Contra quod scriptum

ptum cum ederet Edzardus eine Untersuchung; Noster ipsi opposuit Vindicationem des Vorschlags zur Union. De quo scripto Authores der Unschuld. Nachrichten (h): Sonsten (inquiunt) läßt der Herr Autor ein schönes Exempel einer grossen Theologischen modestie blicken und begegnet seinem Gegner sehr liebreich. Cumque denuò evulgaret Edzardus den ausführlichen Beweis; ultimò loco publicavit kurze und endliche Anzeige/ daß der Herr Prof. Edzardi in Hamburg ohn Ursach wieder ihn streite.

(a) vid. Wittenii Diar. Biog. P. I. ad ann. MDCXLII.

(b) in Mensibus reservatis, de MDCCIV., in der vierdten Offerte, p. 246.

(c) in dem Christlichen Bedencken von der Reformation der Universitäten und Schulen/ edit. Hamb. anno MDCCVII. in 12., p. 192.

(d) de anno MDCCVII., Ord. XIV. p. 779.

(e) ejusdem anni ord. II. p. 110.

(f) cujus hæc est inscriptio: D. Albrecht Joachim von Kraevitz ausführliche Vorstellung / wegen seiner auff der Universität Rostock geführten Lehre / darinnen gründlich dargethan wird / welcher gestalt derselbe von der Zeit an / da Er angefangen zu dociren biß auff diese Stunde / mit denen übrigen hochverdienten Lehrern gedachten Orts in der Einigkeit des Geistes gewan-

wandelt: Der bößhaffte Lügen-Geist aber/ so ihn eines Terminismi und Pietismi unverschämter Weise einige Zeit her beschuldigen wollen / kräftigst zu schanden gemacht wird. Wie dann solches mit einem öffentlichen Zeugniß der hochwürdigen Theologischen Facultät bestätigt wird. Rostock. MDCCVI. in 4to.

(g) insertum est Testimonium hocce ipsi Apologiae, p. 59. seqq.

(h) de anno MDCCVII. Ord. III. p. 186.

§. XVI.

Non excludendus est à consortio Nobilium Theologorum LEONHARDVS à KRENTZHEIM, ab Iphoven, Nobilis Francus, inde ab anno ætatis primo & vicesimo, Christi verò millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, Ecclesiæ Lignicensis Diaconus, tum Ducis Silesiæ, Friderici III., cui ob doctrinam & pietatem charissimus fuerat, Concionator aulicus, mox Lignicii ad B. Virg. dein ad D. Petri Pastor, tandem etiam ab anno 1571. Ecclesiarum totius Ducatus Lignicensis atque Olaviensis Superintendens Generalis. Postremo huic muneri per viginti & unum annos præfuit, præfuissetque haud dubiè ad finem usque vitæ, nisi errores quosdam fovisset (a), quos tamen, monitus licet, (b) nec ponere nec emendare

L

cupie-

cupiebat. Missione itaque à Principe impetratâ in Bohemiam concessit, ad munus Ecclesiasticum, Rognitium vocatus, tandem Fraustadium in Poloniam abiit, ubi post triennio in officio Ecclesiastico exactum mortuus, primus ex Lutheranis Ministris honorem sepulchri est consecutus. (c) Monumentum ejus memoriæ sacrum Lignici in Templo, quod Petro-Paulinum vocant, à propinqua cognatione conjunctis erectum, sequens commemorat Mosemannus:

LEONHARTO KRENTZHEIM
ab Iphoven, Nobili Franco, Theologo
& Chronologo
celeberrimo,

Qui cum

*Magni illius Melanchthonis judicio animum ad
verbi D. Minister. adplicasset, illique per
annos XLV. bonâ fide dexterit*

*summa invigilasset,
exantlat. laboribus multis, difficult.
graviss. &*

*Relictis post se ingenii monum. præstantiss. publ.
privatisque Ob. Fraustadii A.C. M.D.IIC.*

Pr. Id. Xbr. postq. vix. A. LXVI.

*è quibus XL hujus urbis & Ducatus Ec-
clesiar. tum Ministerio, tum Guber-
nationi salutariter impendit:*

Mr.

Mar. Pat. Soc. Avo desideratiss.

Ux. Lib. Gen. & Nep. superest.

M. H. Pos.

*Credidit in Christum, fratres dilexit oves-
que*

*Norma Gregis Vox & vita docentis
erat.*

De cætero Theologum & Chronologum clarissimum vocat Quenstedius. (d) Niemeierus de eodem sequentem in modum judicat: *Quamvis verò in Divinis Scripturis, in veterum ac recentiorum Scriptorum monumentis, in Historia Ecclesiastica, in Chronologia studio mirâ industriâ & assiduitate esset versatus, factum tamen est, ut Philippi Melancthonis auctoritatem nimis magni faciens, præcepsque ejus exemplum sequens in errores nonnullos fuerit prolapsus.* (e) Reliquit Opus Chronologicum, quod insigne vocat Bucholcerus, (f)

(a) Errores isti sequentes ferè fuerant, quod realem idiomatum communicationem in persona Christi negaret: Omnipræsentiam carnis Christi improbaret: Christum secundum Divinam naturam exaltatum esse diceret, eum tamen secundum humanam naturam ad dextram Dei in coelis usque ad extremum judicium sedere, ac per consequens Christum

corpore & sanguine suo in S. Cœna non esse realiter præsentem, &c.

(b) ab Ægidio Hunnio, Theologo Witteb., Wolfgango Mamphrasio, Superintend. Würtzensi, integrisque Collegiis, quæ ad examinanda dogmata ista à Frid. IV. Silesiæ Duce invitata fuerant. Vid. ausführlicher Bericht der Kirchen-Visitation im Herzogthum Lignitz / edit. Witteb. MDXCIII. & MDC.

(c) vid. M. Jo. Mosemanni, Lignicô Silesii, pec. Diss. de Vita & Doctr. Leonhardi à Krentzheim, hab. Vitemberg. ao. MDCXCIX.

(d) in Patriis illustrium Virorum, p. 174.

(e) in Programm. cit. lit. D. 2. b.

(f) in Indice Chronolog. p. § 27.

§. XVII.

Nec docet nos dememinisse vetustæ & nobilis Kromayerorum prosapiæ, de qua Christianus Chemnitius, tum Phil. M. & Jenensis Scholæ Rector, mox Archidiaconus Vinariensis, demum S.S. Theol. D. ejusdemque Prof., Pastor & Superintendens Jenensis, Vir commodis studiosorum promovendis, de quibus præclarissimè meritus fuerat, natus factusque (a) in Oratione parentali Johanni Krom. hab. (b) Horum, inquit, Kromayerorum majores cum illustria fortitudinis & heroici animi specimina edidissent, rem-

tempore Maximiliani I., justissimus Imperator nobilitatem virtute metiens, non longò genere & tarda prosapia, inde à multis avis, abavis, atavis, tritavis & quadritavis enumeranda, virtuosissimos istos viros in numerum nobilium Romani Imperii clementissimè recepit & adscivit. Quæ dignitas majoribus privilegiis & amplicatione insignium splendidis literis adaucta est ab invictissimo Rege Romanorum Ferdinando. Hactenus ille. Ex ea familia primus occurrit commemorandus JOHANNES KROMAYERUS, Theologus de Ecclesia nostra insigniter meritus, in lucem editus Döbelæ Misnicorum Seculi sexti & decimi anno septuagesimo sexto. Cùm studiò is Theologico se addixisset, adeò excultum eòdem brevi tempore illum sensit Serenissimus Saxoniae Administrator, ut dignum agnosceret, qui annos nondum natus XXIV. Diaconatui & paulò post Pastoratui ad D. Petri & Pauli Islebienti admoveretur. Aliquò in his officiis tempore, nec longò tamen, magnà cum fama, exacto, ab Serenissima Vidua, Dorothea Maria, Saxoniae Duce, Ebraicè docta, (c) ad Concionatoris aulici munus, postremò verò ad Superintendentiam Generalem à Duce Saxo-Vinariensi &

ad Pastoratium Primarium à Senatu Vinariensi evectus est. Quas spartas cum per annos plus minus quadraginta quatuor summà cum laude ornasset, ad meliora vocatus est anno Christi supra millesimum sexcentesium tertio & quadragesimo. De eo & Hieronymo Dn. D. Fechtius: *Neque silendi* (inquit) *nobis in hac Saxonia nostræ parte sunt Johannes & Hieronymus Kromayeri, uterque utilissimis laborum sacrorum monumentis clari* (d) *Vitam ejus & scripta recensuerunt Paulus Freherus, (e) & Henn. Wittenius. (f) Sunt inter scripta ejus, Harmonia Evangelistarum: Examen Libri Christianæ Concordiæ: Historiæ Eccles. Compendium. De quo Severinus Walth. Slüterus (g): Johannes Kromayerus, inquit, patruus Hieronymi, Ducatus Saxo-Vinariensis Ephorus Generalis, ante Hieronymum (cujus memoraverat Historiam Ecclesiasticam) simile quid ediderat, sed banc operam ipse Hieronymus in Præfatione libri sui vocat nimis succinctam, estque omninò talis. (h) Confecit præterea, quod paucis compertum est, Paraphrasin in Jeremiam & ejus Threnos doctissimam, quæ hodie in Bibliis Vinariensibus (i) comparet; licet Parastatam habuerit in perficiendo hoc labore longè utilissi-*

liffimo, D. Groshainium, ceu ostendit Clarissimus Vir Godofredus Vockerodtius, Gymn. Gothani Rector, in Commentatione sive Exercitationibus Academicis de Eruditorum Societatibus (k)

(a) sicut judicat de eo Dn. D. Fecht. Præfat. Exegetibus Schomerianis in Epistolas Pauli Minores præmissa, quâ de Academicis Doctoribus, utrum in iis culpa aliqua vel neglectæ vel contemptæ à Theologiæ cultoribus lectionis Biblicæ resideat, disquiritur, simulque Academiae contra injustas multorum criminationes defenduntur, §. XVIII. p. 23.

(b) anno MDCXLIII.

(c) vid. Dn. Götzius in Meletem. Annæberg. p. 882.

(d) de Nobilitate Studii Theol. §. XXVI.

(e) in Theatro Virorum erud. clar. p. 509. b.

(f) in Memoriis Theologorum renovatis, p. 612.

(g) in Propylæo Hist. Christianæ, Sect. I. p. 9.

(h) vid. Sagittarii Introd. in Hist. Eccles. cap. XV. §. X. p. 338.

(i) Solidissima est ista in Bibliis illis Vinarien-sibus paraphrasis, à Theologis quippe sum-mâ eruditionis laude florentibus confecta, nominatim D. Joh. Gerhardo, D. Sal. Glas-sio (qui in Mantissa ad Philolog. S. §. VIII.

p. m. 1491. edit. Francof. & Hamb. optimæ, de anno MDCLIII. Fateor, inquit, huic Operi Biblico, auspiciis illustrissimi & pietissimi mei Principis, Noribergæ jam quartum edito, aliquid operæ à me impensum, neque forsan minimum. Et ipsius libri Psalmorum, interfertas quod annotatiunculas attinet, auctorem me profiteor) D. Jo. Himmelio, D. Nic. Zapfio, D. Andr. Keslero, D. Arnolfo Mengerio, Jo. Kromayero, Jo. Mich. Dilherro, aliis. Rectè D. Abr. Calovius in aurea Pædia, Sect. II. Art. II. c. II. can. I. p. 146: *Hæc Biblia satis accuratam & genuinam exhibent in plerisque exegesi.* Et D. Mich. VValtherus, Senior, olim per Ducatus & Comitatus Cellæ-Lunæburgicos Superint. Generalissimus, in præfat. Centuriæ Miscellaneorum Theologicorum: *Veritas & conscientia me hoc solum fateri cogunt. Solum per tot annorum millenarios enarrationem fundamentaliorum utilioreque Codicis ter sancti nec vidisse nec radiis suis perstrinxisse unquam. Norimberga in ipso anni ingressu, quò opus illud divinissimum lucis usuræ fuerat expositum, de omnibus cathedris suis Deo propterea gratias egit solennissimas.* Vid. Thomas Crenius Methodorum Tom. II., qui est de Philologia, studiis liberalis doctrinæ, informatione & educatione literaria generosorum adolescentum. Lugd. Bat. MDCXCVI. in 4. n. IX. p. 450.

(k) Part. II. cap. I. §. XXIII. p. 80.

§. XVIII.

§. XVIII.

Secundus ex Gente Kromayeriana Theologus Nobilis est HIERONYMUS KROMAYERUS, Johannis jam jam laudati frater. De quo verò, præterquam quod fuerit S. S. Theol. Lic., Ædis primariæ Cizensis ad D. Michaëlis Pastor, ac demum Superint. Plaviensis, quod referam, nihil inppetit. De generis nobilitate, de qua tamen neminem dubitare credo, ex abundanti videri potest D. Sagittarius (a) Tertius jam dicti filius ἐμώνυμος est, celeberrimus ille Lipsiensium Theologus, HIERONYMUS KROMAYERUS, in orbem protrusus Cizæ anno supra millesimum sexcentesium decimo, post gesta laudabiliter studia Phil. M. & ejusdem ECtis Assessor, post Historiarum & Oratoriæ Ordinarius, tum Theol. D. & Prof. Extraord., mox ordinarius ac demum Primarius, Consistorii Electoralis & Ducalis Adseffor, Canonicus Misenenfis, Collegii Ducalis Collegiatus, Alumnorum Electoralium Ephorus & Academiæ Decemvir. E vivorum sublatu numero seculi superioris anno septuagesimo, ætatis verò suæ sexagesimo. Vitam ejus persecuti sunt Henningus Wittenius (b), Theoph. Spizelius (c), & Sagittarius.

rius (d) diligentissimum in Acad. Lips. Professore vocat Sev. Walth. Slüterus (e) Eissen tapffern Theologum unser Kirchen B. Lic. Joach. Fellerus (f) D. Jo. Micrælius (vel potius Dan. Hartnaccius in Continuatione) Hist. Eccles. (g) *Hieronymus*, inquit, *Kromayer*, *Theologus Lips. primarius*, *Theologiâ Positivo-Polemicâ*, *Locis Anti-Syncretistis* - - - *immortalem sibi nominis gloriam conciliavit*. Theoph. Spizelius in Epist. Dedicatoria Amicæ & placidæ Collocationis suæ de Vaticiniis quibusdam Angelicis (h) Theologum Consummatissimum adpellat & de Ecclesia orthodoxa bene meritissimum, Virum maximum, summum, splendidum Ecclesiæ lumen & maximum Saxonix, imò Ecclesiæ universæ columen. Et in ipso Tractatu (i) primi commatis Theologum, & celeberrimum. (u) Idem in Felice literato (l) *Felicem hoc nomine* (ait) *apprimeque beatum D. Hieronymum Kromayerum extitisse alibi* (m) *testatus sum scil. adeò in illo cuncta in usum expedita, lepore atque suavitate condita fuisse, ut rarò quærquam offensum, conciliatos plerosque & melius instructos reliquerit, siquidem non ignoravit Vir & Theologus prudentissimus, orthodoxorum quorundam discordiam publicam gravissima-*

rum calamitatum causam esse atque scaturiginem, imò malum antiquissimum, quo invalescente universa res sacro-publica in ruina extrema constituta sit periculo. Nihil proinde illò per omnem vitam placidius, nihil fuisse tranquillius, ubique pacata habuisse omnia, strenuumque veritatis defensorem, sed sine verborum acerbitate agere consuevisse. Ad cuius insignis viri exemplum Doctores Christiani tum demum se felicitatis literariae apicem attigisse credant, si imperturbata animi gaudeant tranquillitate, neque ullum cum rixis & dissidiis intestinis habeant commercium. Porro quippe tunc attigere verè felicem atque letissimæ Segetis prænunciam prosperitatem sunt secuti. Inter scripta ejus omnium in manibus est Theologia Positivo-Polemica, post multas editiones à B. D. Aug. Pfeiffero, Prof. tum Lips. & Ecclesiastæ, post Superint. Lubec., cum Isagoge perutili edita, in cuius principio suum de hac Theologia iudicium aperit. Sunt ejus porro Ecclesia in Politia, sive Historia Ecclesiastica (quam utilem maximè vocat in Historia recentiori inde à tempore reformationis per Lutherum institutæ Slüterus (n)): Loci Anti-Syncrētistici: Polymathia Theologica: Comm. in Epist. ad Gal. & Apocalypsin: Scrutinium Religio-
num

num tum falsarum, tum unicè veræ, tribus, quod sciam, vicibus editum. In prima editione non decem saltem, (ut arbitratur Paulus Freherus (o)) sed tredecim comparent Disputationes. Prima enim agit de Religione in genere, II. de Paganismo, III. de Muhammedismo, IV. de Judaismo, V. de Catapaptismo & Quakerismo, VI. de Weigelianismo, Rosæcrucianismo & Paracelsismo, VII. de Photinianismo, VIII. de Arminianismo, IX. de Calvinismo, X. de Abyssinismo, XI. de Anatolicismo, XII. de Papismo, XIII. de Lutheranism. Editio secunda, quinque Disputationibus Autoris auctior, prodiit, curâ D. Frid. Rappolti, Prof. olim Lips. (d), ceu indicavi in *Diff. Historico-Theol. de Numo Confessionali & oblatorio.* (c) Editione tertiæ accesserunt (1) Detectio & proscriptio variorum nostrô tempore Syncretismorum ex Dannhavveri Mysterio Syncretismi, (2) Cartesianismus & Coccejianismus, descriptus & refutatus à D. Val. Alberti. (r) Quartus est AUGUSTUS FRIDERICUS KROMAYERUS, S. S. Theol. Doctor, Pastor Prim. & Ministerii Evangelico-Lutherani Erfurtensis Senior. (s) Quintus denique est JOHANNES ABRAHAMUS KROMAYERUS (quem alicubi Hieronymum patrum suum appellare

lare memini) Pastor, Consistorialis & Superintendens Ohrdruffensis in Thuringia, qui præter Dispositiones memoriales in univ-
ersum Codicem sacrum, inclaruit editò
nuper Tractatu, hunc Titulum gerente
בית מילדת לנא, Filia matri obstetricans,
hoc est: de Ufu Linguae Arabicæ in addiscen-
da Ebræa & explicanda Scriptura S. Libelli
duo, (t) cæterum ad quemnam hi postero-
res Johannem an Hieronymum primum fa-
miliam suam referant, me hætenus fugit.

(a) Introduct. in Hist. Eccles. c. XV. §. X. p. 336.

(b) in Memoriis Theoll. renov. Dec. XIII. p.
1686. seqq.

(c) in Templo Honoris referato, p. 408. seq.

(d) l. c. cap. XV. §. X. p. 335. seqq.

(e) in Propylæo Hist. Christ., Sect. I. §. III.
p. 8. 9.

(f) in Dedicat. Studiosi Devoti, a. iii.

(g) Lib. III. Sect. II. p. 771.

(h) Augustæ Vindel. anno MDCLXVII. in 8to
edit.

(i) p. 22.

(k) p. 182. add. p. 138.

(l) Commentat. V., quæ est de Literatorum
contentionibus. §. XVII. p. 654. 655.

(m) in Templo Honoris, p. 408.

(n) l. c. p. 9.

(o) in Theatro, p. 699. a.

(p) anno MDCLXXIII.

(q) su-

(q) *superiori anno hęc loci hab., cap. l. §. XII. p. 16.*

(r) *Conf. Slüteri Propyl. Sect. II. p. 192.*

(s) *vid. Nova Literaria Germaniæ, Tom. II, anno MDCCIV., Mens. Febr. p. 70.*

(t) *Francof. & Lips. MDCCVII. in 4to.*

§. XIX.

Verè nobilem esse, cui binos debemus Theologos, Liliorum gentem, non est cuiquam incompertum. De ea Joach. Henricus Hagen, Eloquentiæ, Poës. & Mathematicum in illustri Collegio Christian-Ernestino quondam Professor: Gens (inquit) Liliorum - - ex quorundam testimoniorum fide antiquæ nobilitatis esse perhibetur, cujus si auctores ab ultima origine repetendi, non in remota tantum longè secula, sed & peregrè & in extera loca abeundum esset. Non adeò multi abiire anni, ex quo Scriptum emanavit incerto auctore provulgatum, quod cunabula hujus gentis haud inanibus conjecturis, in Italia auguratur. Unde eam auspiciis Alexandri Severi & Valerii Probi, Impp. in Germanicas oras traductam, Pannoniæ superiori, Danubiique litoribus admovet, ubi Præfectos Advocatorum & Prætorianos Magistratus Augustis præstitisse pertendit. Cui substruendæ traditioni lapidem quendam ex

Anna-

Annalibus Aventini, clarissimi Bojorum Scrip-
toris, accersit, Romanis aliquot literis no-
tisque insignitum, quæ ex hujus conjectura
hunc in sensum exeunt: In honorem Deo-
rum Dearum, vel Dedicatum Marti Victori,
Lilius Filius vivus sibi legit monumentum.
Quam scripturam luculenter affirmare cre-
dit, jam longinquis temporibus Lilianam ali-
quam gentem nobilem sub Romanis floruis-
se, quæ successu annorum initio ad Danubii
oram confederit; tum in magnam, ut vo-
cabant, Germaniam transgressa non præstan-
tiam modò laudemque egregiis facinoribus,
verum & genus atque nomen, numerosa
educta progenie, longè latèque propagarit.
Ac insubidus sanè fuerit, qui inficiari temerè
ausit, nobiles unquam Lilius procreasse Ita-
liam, cum Aloysiorum, Antoniorum, Grego-
riorum, Gyrالدorum cæterorumque nobi-
lissimis pariter ingeniorum monumentis emi-
neant, ac clarissimò famæ ore commendan-
tur. De cætero, quantum per indubia ve-
terum memoriarum vestigia progredi &
ascendere datur, primum moderna Liliorum
Familia ex vero laudare habet stirpis suæ sti-
pitem, FRANCISCUM quendam, Virum
manu promptum & militari rei operantem,
&c. (a) Commemorandi nobis veniunt duo

ex ea gente Theologi, quorum primus est GEORGIUS LILIUS, Matthæi filius, Caroli nepos, Sebastiani pronepos & Francisci, quem modernæ Liliorum familiæ stipitem esse audivimus, abnepos, qui omnium primus in hac gente Theologicis disciplinis operam cum vita addixit. Neque sanè hoc inauspicato aut successu improbo, tam secundo enim in hoc studio Georgius noster pede progressus est, ut per varios in Marchia sacrorum munerum gradus, ad supremum, qui Berolinensis Præpositura Cathedralis est, ascenderit. *In quo gradu honorum, (verba sunt Hagenii (b)) quem per undecim annos tenuit, cum aliquamdiu commodè sese expediret, ad extremum turbulentis prave sentientium machinationibus & vafritie implicatus, in miras Tragœdias conjectus est, quibus etsi aliquatenus se evolverit, ex mœrore tamen & cordolio inde contracto, viribus deminutus, & urgente insuper senio (septuagenario quippe gravabatur) ultimæ necessitati admotus est: id quod contigit anno hujus seculi sexagesimo sexto.* Secundus est Georgii jam laudati filius, CASPARUS à LILIEN, Hæreditarius àn Waigendorff / S. S. Theol. D. Serenissimi Marchionis Brandenburg. Baruthini Confiliarius Intimus, Confessionarius & Concionator

nator aulicus supremus, Consistorii Præses, Superioris Burggraviatus Norici Superintendens Generalis, Collegii Christian-Ernestini, quod Byruthi floret, Director, omniumque in terris Baruthinis Scholarum Inspector. Natus Berolini, Prussorum Regis sede splendidissima; seculi superioris anno secundo & tricesimo, denatus ejusdem seculi septimo & octogesimo. In quo Viro rerum divinarum scientia & equestris ordinis dignitas sibi invicem mirè responderunt. (c) Eum cum præcipuis Patriæ viris & perpetuò memorandis æstimandum dicit, qui vitam, amplissimas per præcipuas Europæ partes peregrinationes meritaque summa prolixè exposuit, Joach. Henr. Hagenius. (d) Qui non solum Elogium, quod Theologorum in Argentinenſi Universitate Ordo, quando Doctores adeptus est honores, communi ore Nostro impertivit, commemorat; (e) sed & in laudes ejusdem sequentem in modum inter alia exspatiatur: (f) *Jam quid horum omnium non egregiè Noster tenuit? Quis in ullo ei aquam hære, aut in aliquo eum claudicare animadverterit? Diffusa sanè lectionis erat, & adhuc dum studii minimè fatiscens, cui & haud rarò multum noctis vindicabat. Quam solertiam felicissima vindicabat*

memoria, ut & facile lecta comprehenderet, & comprehensa firmiter contineret, & cum usus ferret, expeditè redderet. Quo fiebat, ut perpetuo eum recta beataque sensuum & verborum copia circumflueret! Cœlestium doctrinarum veritatem ut à puero jam amplexus erat, ita incorruptè servavit, & contra omnis generis Sectariorum strophas masculè semper asseruit. Testimonium perhibent scripta ejus, cum erudito Orbe communicata, quæ longo ordine percensere supersedemus, cum catalogum eorundem haud pridem suppeditaverit Celeberrimus Henricus Pippingius. (g)

(a) in Oratione de Vita Casparis à Lilien, in illustri Collegio Christian-Ernestino die ejusdem emortuali anno MDCLXXXVIII. hab. insertaque à Clarissimo Viro, Henrico Pippingio Memoriis Theologorum nostra ætare Clarissimorum, Triad. Decadum, Lips. MDCCVII. ed. p. 1264.

(b) Orat. cit. apud Pippingium l. c. p. 1265. 1266.

(c) vid. D. Jo. Bartholdi Niemeieri Programma cit. lit. D. fol. 4. b.

(d) apud Pippingium, c. 1256.

(e) ibidem, p. 1273. 1274.

(f) loc. all. p. 1282.

(g) in Memoriis jam cit. p. 1289. seqq.

§. XX.

Ad classem Nobilium Theologorum Lutheranorum me iudice referendus quoque est JOHANNES MACHABÆUS (a) ex generosa & pervetusta Macalpinorum familia in Scotiæ regno oriundus, qui Religionis causa exul Wittebergam delatus, ibidem Divo Luthero, Phil. Melanchtoni aliisque tum nostræ Ecclesiæ Theologis, cum constantissimè ab ore eorundem penderet, charissimus existit. Post exactum aliquod ibidem temporis intervallum ob insignem eruditionem & huic conjunctam pietatem Doctoratus Theologici axiomaticè auctus àque Christiano III. Danorum Rege laudatissimo Hafniam, ad docendam publicè Theologiam, vocatus est, quod munus ab anno Christi millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, usque ad quinquagesimum septimum, quo moriens illud vacare fecit, magnò bonorum omnium plausu sustinuit. Ab Erasmo Vindingio *Theologi summi* titulò mactatur (b) Sequens verò ἐπιτάφιος λόγος positus fertur parenti à filio, Christiano Machabæo, in Regia Hafniensi itidem Professore: Johannes Machabæus, Alpinas, ex nobili Macalpinorum familia oriundus in Scotia, Religionis causa in exilium actus, hinc vicissim.

Pseudo - Pontificatum Romanum exegit. Cumque annis plus minus XV. in hac Academia salutis doctrinam propagasset, & Illustrissimi Regis, D. Christiani III. & omnium Bonorum favorem meruisset, in cœlestem Patriam translatus est anno MDLVII. &c. (c) Reliquisse fertur Enarrationem in Deuteronomium. (d)

(a) Maccabæum vocat Königius in Bibliotheca Vet. & Nova p. 491. a.

(b) in Rectoribus Hafniensibus.

(c) Conf Paulus Freherus in Theatro p. 175.

(d) vid. Königius, loc. cit.

§. XXI.

Nobilem Borussum, accepimus, COELESTINUM MISLENTAM (a) Myslentam aliis (b), perperam vero Myssentam Kromayero (c) & Christianum Mislentam Niemeiero (d) dictum: S. S. Theol. Doctorem in Acad. Regiomontana Hebr. primum linguæ, (e) post Theol. Professore Primarium, Templi Cathedralis Pastorem & Consistorii Sambienſis Adſeſſorem, natum anno supra millesimum quingentesimum octavo & octogesimo, denatum supra sexcentesium quinquagesimo tertio. (f) De quo hæc habet Dn. D. Fechtius (g): *Jungemus his in Borussia Cœlestinum Mislentam, è nobili Polonorum gene-*

genere ortum, eoque à Principe Alberto nobili-
 um stipendio donatum: quò tantas sibi ac-
 quisivit doctrinae divitias, ut Regiomontanae &
 Academiae & Ecclesiae, in qua per annos
 XXXIV. docuit, fructum adferret, nullà un-
 quam memorià obliterandum. Micrælius ve-
 rò sequentia: Cælestinus Myslenta, D. - -
 celebris discussione disquisitionis Sachsianae de
 communicatione idiomatum: Manuali Prute-
 nico: (in cuius Prolegomenis prolixè agit
 de Prussorum Religione (h)) - - Anticrisi
 & aliis scriptis - - nomine Ministerii Tripol.
 Regiomontani editis. (i) Rudolpho Goclenio,
 Giessensium olim Philosopho πολυγράφω (k)
 cum quo literarium coluit commercium,
 insignis Giessensis Academiae (in ea enim
 prius docuit, quam ad Acad. Regiomonta-
 nam deferretur) ornamentum itemque
 Theologus ac Philologus Polyglottus appel-
 latur. (l) Imperterritò prorsus animo iustò-
 que Zelò restitit sui temporis Novatoribus
 (quicquid iudicet Niemeierus, qui *nihil in eo*
desiderandum scribit, nisi quod Zelo secundum
scientiam non fuerit usus (m)) ediditque
 Anti-Rathmanniana & Anti-Syncretistica.
 Illa quidem occasione controversiae illius
 notissimae ab Hermanno Rathmanno, Eccle-
 siae Ministro Dantiscano excitatae (n); hæc

verò occasione Johannis Latermanni, viri
forma quam mente, judice Crenio (o) me-
lioris. Postquam enim hic ceu γνήσιος
Georgii Calixti discipulus, sub cujus & præ-
sidio anno MDCXLV. habitâ de Trinitate
Disputatione contra claram Scripturæ lite-
ram Mysterium SS. Trinitatis in V. T. reve-
latum & ad salutem creditu necessarium fuis-
se negaverat, Syncretisticas in Academia
Regiomontana flammâs Disputatione sua,
an. XLIX. ibidem de Prædestinatione habi-
tâ, excitasset, in qua conciliationem cum
Reformatis Synergismum in opere conver-
sionis, incertitudinem salutis, necessitatem
Bonorum Operum ad salutem adstruxerat,
Augustinum Patronum absoluti decreti Cal-
viniani adseruerat, Formulam Concordiæ
rejecerat, Mysterium SS. Trin. unâ cum ap-
paritionibus Filii DEI ex V. T. ejecerat o-
mnesque adeò Helmstädienses novitates in
Academiam Regiomontanam invexerat;
Coelestinus Mislenta unâ cum Ministerio
Tripolitano eidem se opponebat, conquisi-
tisque censuris ac judiciis à Theologis Li-
psiensibus, Vitembergensibus, Jenensibus
Argentinenibus, Gedanensibus, Hambur-
gensibus aliisque etiam Ministeriis Ortho-
doxis impietatem Latermannianam & Dreie-
rianam

rianam omnium conspectui maturè exponerat Vid. Dn. D. Grapius, (p) D. Hieron. Kromayerus, (q) Arnoldus (r) Addantur B. Christoph. Hartknochius, Gymn. olim Thorunienſis Profeſſor, (s) Freherus (t) Witte-
nius (u) & Königius (x).

(a) ex nobili & perantiqua Miſlentionum familia oriundum, in qua præ cæteris Vincentius Miſlenta Episcopus Cracoviensis, circa annum MCCVII. florens, eminuit.

(b) vid. König. in Bibliotheca, p. 564. c.

(c) in Hist. Eccles. Cent. XVII. p. 647.

(d) in Programmate cit. lit. D. 4. 2.

(e) ut enim omnibus in linguis Orientalibus: ita cum primis in Hebræa adeò versatus fuit, ut in Acad. Giessensi sub præsidio D. Christoph. Helvici, Theologi & Philologi Professoris ibidem celeberrimi, Ebraicè disputaverit.

(f) Et circa annum ejus natalem & emortua-
lem erratur à quibusdam. Königio scilicet in Bibl. l. c. natus dicitur anno 1558., quâ ratione ætatis anno 95. obiisse censendus foret. Frehero verò in Theatro p. 566. annus emort. constituitur 56.

(g) Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. XXVIII.

(h) vid. D. Sagittarius Introd. c. XIX. §. XLII. p. 462. f.

- (i) in *Histor. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 782.*
- (k) De eo egi in *Schediasm. Historico-lit. de Eruditis climacterico maximo denatis, p. p. 20. 21.*
- (l) apud *Freherum, loc. all.*
- (m) in *Programmate, l. c.*
- (n) De ipso Rathmanno & ejus adversariis hæc habet inter alia *Dn. D. Fechtius Coll. in Rechenbergii Summ. Sect. XVII. §. XVI:* Equidem austeriorem, quam par erat, habebat adversarium Rathmannus *D. Corfinum*, in quo nihil moderationis erat, nihil mansuetudinis. Quam si initio statim adhibuisset egissetque magis benignè cum fratre suo, turbæ illæ nunquam fuissent enatæ. Vicissim Rathmannus, non obstante, quod periculosis & ex Fanaticorum Schola desumptis phrasibus usus esset, idque ipsi ad oculum Theologi Wittebergenses & Regiomontani remonstrassent, cedere tamen noluit, quod in illo viro arguit animum non satis Christianum & paci deditum.
- (o) *Animadv. Philol. Hist. Tom. XIV. c. I. §. II. p. 45.*
- (p) in *Summa Theol. recentioris MSC., cap. VI. Sect. I. §. V.*
- (q) *Hist. Eccles. Cent. XVII. p. 650. seq.*
- (r) *Hist. Eccles. & Hæret. Part. II. Lib. XVII. c. XI. §. XVII. p. 514.*
- (s) in *der Preussischen Kirchen-Historia*, ed. *Francof. & Lips.* anno *MDCLXXXVI.* in

4to, in qua prolixè Misentæ operam tum in hac Latermanniana tum aliis in controversiis præstitam percrenset. Loca suggeret index.

(t) loc. cit.

(u) in Memoriis Theoll. renov. Dec. VIII. p. 1057. ff. & D. B. T. 1. ad ann. MDCLIII.

(x) in Bibl. V. & Nov. loc. cit.

§. XXII.

Nobilium Theologorum numerum adauget quoque NICOLAUS HIERONYMUS OELHAFIVS, (a) Norimbergæ nobili loco prognatus, anno superiori seculis septimo & tricesimo, denatus in florentissima ætate, ejusdem seculi septuagesimo quinto, cum post gesta Altorfii, Helmestadii & Argentorati studia confectumque ad externos iter, Pastor per quinquennium Lauffenses pro cathedra docuisset. Præter binas Disputationes de Jure Naturæ, ejusdemque immutabilitate & indispensabilitate, Tractatum Theol. de Prædestinatione elaborasse fertur. (b) A Christophoro Arnoldo, S. S. Theol. & Phil. Prof. Noribergensi sequens ipsi Epitaphium positum est:

Is qui plus *olei* quàm vini absumpserat:

Is qui

Infundens *oleum* vulnera sana dedit.

M 5

Cujus

Cujus mens *oleo* fuerat tranquillior:
& qui

Sedulus haud *oleum* perdidit atque
operam.

Cujus cor *oleo*, ceu lampas, luce reple-
tum est;

Hic sponsum aspectat, donec adesse
velit.

Conditur in crypta, velut igne lucerna
perenni,

Ut, si lux mundi venerit, illa micet.

Illa quidem fracta est, *olei* sed servat
odorem

Testa diu, donec cingat *oliva* ca-
put.

- (a) *Ὁμωνύμης* hicce habuit *Tobiam Oelbafium*.
Patriâ itidem Norimbergensem, ICtum &
Acad. Altorf. Procancellarium, anno
MDCLXVI. defunctum. Cujus orationes,
rem monetariam concernentes, impressæ
sunt MDCLXV. vid. Henningus Witte-
nius in *Memoriis ICtorum*, p. 432. *Nico-*
laum Oelbafium, Medicum, cujus est elenchus
plantarum circa Dantiscum, ed. anno
MDCXLIII. *Petrum Oelbafium*, ICtum, cu-
jus in Institutionum libros IV. exstant 16.
Dispp. Dantisce ed. anno MDCXLVIII.
conf. Königius in *Biblioth.* p. 585. b. 70.
Christoph. Oelbafium, JC., cui à J. C. Bec-
manno

manno in Catalogo Bibl. Francof. p. 331.
332. malè tribui Joach. Oelhafii, Med. D.
& in Gymn. Gedan. Professoris Seminarium
Pestilentielle, Dantisci An. MDCXXVI. ex-
cufum, obfervat Jo. Möllerus in Homony-
moscop. Sect. II. c. VII. §. XCLV. p. 708.
Et, quem noster Nicol. Hieronymus, vene-
ratus est Parentem, *Gabrielem Oelhafium* à
Schollenbach, Judicii Norimbergensis As-
fessore Primarium & suburbii Wordensis
Præfectum.

(b) Vid. Freherus in Theatro Vir. Erud. clar.
p. 710. b.

§. XXIII.

Injurius essem in Ecclesiam nostram, nisi
JOHANNEM PAPPVM, Theologum im-
mortaliter de ea meritum, hoc loco com-
memorarem. Ingressus enim is mundum
est Lindavii ad lacum Acronium, parente u-
troque nobili, anno supra millesimum quin-
gentesimum nono & quadragesimo. De
parente Melch. Adamus: Cùm verò (inquit)
parens ejus ardentissimo purioris doctrinæ
Zelo flagraret & religionis sinceræ acerr-
mus vindex & propugnator esset, utpote qui
non solum Wittebergæ reverendi Patris,
Mart. Lutheri auditor diligens fuerat, sed
imperterritum se quoque testem eidem præ-
bue-

buerat, cum anno decimo octavo à Leone X. Pontifice revocationem thesium de indulgentiis propositarum urgente, & diris anathematum comminationibus confessorum Dei gravante, ad generale atque liberum Concilium appellaret, voluit hic parens, ut vitæ aulicæ filius valediceret & ad Academiam rursus se conferret, studiumque sanctæ Theologiæ Tubingæ prius inchoatum continuaret. (a) Hactenus Adamus. Argentinam itaque adiit Johannes noster ibidemque Præceptorem nactus est D. Joh. Marbachium, Theologum & eruditionis solidæ & pietatis laude inclytum, (b) sub cujus ductu tantum Divinâ adjuvante Gratiâ profecit, ut omnium cum applausu anno ætatis XX. Reichovillensi Ecclesiæ præficeretur, mox in Academia Argent. ætatis XXI. Ebrææ linguæ, & haud longò post S. S. Theol. Professor & Ecclesiastes, ac Conventus denique Ecclesiastici Præses constitueretur. In quo posteriori officio tantâ prudentiâ versatus est, ut Ecclesiarum Ministri, inspectioni illius commissi, consilia & actiones ipsius suspexerint & admirati sint, Deoque pro eximiis in ipsum collatis donis gratias egerint. (c) De ingenio ejus præcoci notatu digna sunt verba Dn. D. Fechtii (d):

Mira-

Miraculo (inquietis) simile est, adolescentem, vix unum & viginti annos natum, duplici in Academiâ Professione defungi & in summo simul templo sacris orationibus dare operam: imò publico contra Joannem Jacobum Rabum, optimi viri, Ludovici Rabi, Ecclesiarum Ulmanarum Antistitis, degenerem filium, ad Pontificiorum castra prolapsum & facti sui rationes epistolâ ad Patrem editâ reddentem, quem scripto libro, historiam simul Concilii Tridentini continente, eâpse ætate refutavit, vasti ingenii monumento inclarescere. (e) De stupenda Pappi memoria summus Polyhistor, Matthias Berneggerus (f): Hoc loco mihi temperare nequeo, quin de Clarissimo quondam in hac Academia Theologo, Johanne Pappo, commorem aliquid, quod vobis omnibus vel propter memoriam tanti Viri credo non injucundum esse futurum. Is ut aliis excellentibus animi dotibus divinitus erat ornatus, quas nunc carendo demum agnoscimus, quasque mirari facilius est quam laudare: sic imprimis adeò felici memoria fuit, ut quamvis pagellam etsi longiusculam, ter vel à se lectam, vel ab alio prælectam, posset ad verbum recitare memoriter. Cùm ex eo quæreretur, ecquò id artificio fuisset as-

secu-

secutus? triplici, respondit: Grammatico uno, altero Dialectico, tertio Rhetorico. In prima enim lectione sic vim potestatemque vocabulorum & genuinum Autoris sensum expendere: in altera συνέχεσθαι observare ac logicam textus propositi dispositionem instituere: in tertia denique, quicquid artificii rhetorici est, cogitatione digerere: atque ita citra omnem difficultatem, quicquid velit, in animum demittere. Crediderim hanc ipsam usum arte magnum illum Julium Cæsarem Scaligerum, ut de se ipse testatur, Jonicos versus centum & viginti vespertinam meditatione conceptos, postridie ad verbum sine ulla hæsitazione dictasse. (g) Jo. Conr. Dannhauerus, illustre prorsus inter Nostrates nomen, Pappum vocat Theologum incomparabilem, tantò severiorem, quantò cordatiorem. (h) Idem Virum suò meritò magnum, sive divinam prorsus ingenii excellentiam, sive acre iudicium, sive præcurrentem semper annos & vastam variarum rerum eruditionem, sive in legendo copiam, sive in scribendo elegantiam, sive prudentiam in agendo, sive in religionis sensu puritatem, sive in officio parrhesiam & dexteritatem, sive indefessam industriam, sive animi pietatem atque ex istis evalescen-

tia

tia in Ecclesiam Argentinensem merita, quam imperterrito animo adversus hostes veritatis acerrimos pariter atque potentissimos, post Johannem Marbachium, in veritatis confessione retinuit, quæ laudes huic viro quasi propriæ sunt. (i) Dn. D. Fechtius doctissimum & *κρητικώτατον* Theologum appellat, (k) quo vix quenquam Argentoratensis Ecclesia habet, cui maioribus obligetur meritis. (l) Jo. Andr. Quenstedius, Theologorum sui ævi decus, qui exteris quoque ob nominis celebritatem innotuit. (m) Sev. Walth. Slüterus nominatissimum olim in Academia Argentinensi Professore (n) Jo. Micrælius insignem Argentinensium Athletam adversus Joh. Sturmium, (o) Memorabile est, quod eôpse annô, quem in inscriptionibus familiari sibi hōc versu expressit:

AD fineM sI qVIs se parat, ILLe sapIt.
obierit, anno scil. MDCX., quâ ratione ad
Eruditos meos, mortem sibi præsagientes,
referri jure meretur. Pro symbolo & tessera
quasi Christianæ militiæ suæ elegisse fertur
illud Christi ad Martham: *ἐνός δέ ἐστ
χρεία*, unum est necessarium. (p) Inter
Scripta ejus est Epitome Historiæ Ecclesiastica,
in qua agit de Conversione Gentium,
per.

persecutionibus Ecclesiæ, Hæresibus vetustioribus, Conciliis Oecumenicis, &c. minime verò de Lutheranorum inter se Schismatibus, ut perperam scripsit Jo. Hoornbeeckius (q); quo nomine meritò vapulat celeberrimo Thomæ Crenio. (r) Continuata est ista Epitome ab Eusebio Bohemo, (s), aucta & recognita verò ab Henr. Kippingio. (t) Cæterum conf. de Pappo pluribus Dn. D. Fechtius, (u) B. D. Sagittarius, (x) D. Kortholtus, (y) Paulus Freherus, (z) D. Sebast. Niemannus (aa) aliique.

(a) in *Vitis Germanorum Theologorum*, p. 382. a.

(b) De ejus vita magnisque in Ecclesiam Christi meritis vid. Dn. D. Fechtius in aureo ad Epistolas Marbach. Apparatu. cap. III. p. 24. seqq. Jo. Andr. Quenstedius Virum doctissimum & Theologum sincerum vocat, in *Dialogo de Patriis Virorum illustr.* p. 157. Thomas Crenius Magnum Argentoratensium, sanctæ memoriæ Theologum, Tom. III. *Animadv. Philol. Hist.* c. III. §. IV. p. 100., Virum de Ecclesiis nostris meritum optimè, Tom. IV. c. IV. §. IX. p. 177., rectissimi Exempli Theologorum, Tom. VI. c. II. §. VII, p. 140. add. Jo. Micrælius in *Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II.* p. 776.

(c) vid.

- (c) vid. Adamus loc. cit.
- (d) in Historia Colloquii Emmendingensis, anno MDCXCIV. Rostochii in 8vo. edita, cap. IIX. §. I. p. 103. 104,
- (e) Simile ejusdem de Magno hujus olim Academiae Theologo, Jo. Affelmanno, qui non Theologiae solum Professionem, sed Doctoris quoque gradum, adolescens unius & viginti annorum, susceperat, exstat elogium in Orat. de Studio Exegetico in Acad. Rostoch. semper exculto, quam annexuit editis à se anno MDCC. hęc loci Exegesibus Schomerianis in Epistolas Pauli Minores, lit. Hh. 4. a. Plura de Affelmanno dabit Diss. mea de Meritis Westphalorum in Acad. Rostoch. Sect. I. n. I. p. 5. seqq. de Præcoci- bus Doctis ex instituto egit pec. Disp. Witteb. hab. anno MDCCII. M. David Schultetus, Vir in elegantioribus literis versatissimus; cujus excerpta videre est in Nov. Lit. Germ. T. I. anno MDCCIII. in Jul. p. 245. ubi simul indicatur, aliquot Centurias Doctorum præcocium in Diss. de Studio Senili promississe celeb. Prof. Kilon., Seb. Kort-holtum.
- (f) in Orationum Decade, Orat. II., quæ est de parandæ doctrinæ modis illegitimis, p. 53. seq. edit. Argent. anno MDCXL.
- (g) Refert hæc verba Thom. Crenius Animadv. Tom. II. c. V. §. VIII. p. 182., & ante eum Dn. D. Fecht. in Historia Colloq. Emmen-
ding.

ding. c. VIII. §. V. p. 111., qui hæc addit:
 Quô quidem pacto adjuvisse qualitercunque
 memoriam. non comparasse, quæ a liberali
 natura ei excellens & inusitata fuerat, dixe-
 rim ; qua de re jucunde alicubi differit
 ὁ πανεπιστήμων Dan. Georg. Morhofius, in
 Polyhist. lib. II. c. VI. p. 363. f.

(h) in Præfat. memoriæ, Thaumasiandro Luthero
 à Joh. Frid. von der Straß erectæ, edit. Ar-
 gent. MDCLXI. apud Dn. D. Fecht. in Col-
 loq. Emend. l. c. §. II. p. 106.

(i) apud D. Fecht. in App. ad Epp. Marb. c.
 IV. num. XLIII. p. 136. 137.

(k) in App. ad Epp. Marb. cap. III. p. 40.

(l) de Nobil. Studii Theol. §. XXV.

(m) de Patriis illustr. Vir. p. 157.

(n) in Propylæo Hist. Christ. Sect. I. §. XIV.
 p. 23.

(o) Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 785.

(p) vid. Melch. Adamus l. c. & ex eo Th.
 Crenius Animadv. Tom. XI. c. II. §. I. p.
 131.

(q) in Summa Controversiarum Lib. IX. p.
 731. edit. Traject. ad Rhenum, ann.
 MDCLIX.

(r) Animadv. Tom. IV. c. IV. §. IX. p. 177.
 seq.

(s) editaque Witteb. ann. MDCXXVI.

(t) ed. Francof. MDCLXI. vid. Slüterus in Pro-
 pylæo l. c. p. 23. Eam editionem optimam
 judicat Joh. Schefferus, Diss. de Generosi
 nobi-

nobilisque informatione literaria, §. XI.,
apud Crenium Methodorum Tom. II. p.
455 : *Ecclesiastica* (inquiens) *Historia*, quan-
tum hic necesse est, haurietur rectius ex Pappo
cujus optima editio cum notis Kippingii.

(u) in Hist. Colloq. Emm. cap. II. X. toto, p.
102. seqq.

(x) Introduct. in Hist. Eccl. c. XV. §. III. p.
325. seqq.

(y) in Hist. Eccles. Sec. XVII. c. IV., quod
est de Viris illustribus, §. VII. p. 874.

(z) in Theatro, p. 357.

(aa) in Vitis plurimorum Theologorum Sec.
XVI. MSC., num. XXXVIII.

§. XXIV.

Referendus quoque huc venit BALTHA-
SAR HENRICUS de PLATEN, ex peran-
tiqua Plateniorum familia, equestri digni-
tate multis retrò seculis inclytâ, quæ hodie-
que haud abs re gloriatur de Francisco Er-
nesto de Platen, S. R. I. Comite, Serenissimi
Electoris Brunsvico-Lnneburgici primario
Regiminis ac Status Ministro, oriundum. Qui
cùm in nobili Rugiæ feudo Dornhoff anno
superioris seculi octavo & septuagesimo in
lucem editus, à teneris sacrarum literarum
studio consecratus fuisset, (a) studiaque
Theologica Rostochii, Vitembergæ & Gry-
phis-

phisvaldiæ laudabiliter admodum (quod testantur specimina illis in locis exhibita (b)) gessisset, nec minus longò per Germaniam, Belgium, Angliam Galliamque itinere haud contemnendum eruditioni sui augmendum addidisset, Ecclesiæ Wolgastanæ Pastor & Vicinarum Præpositus superiori anno constitutus est. Illis verò officiis ut eò majori præesset auctoritate, Doctorales in Theologia honores, quam proximè eidem conferendos, ambiit. Pro quibus obtinendis Lectiones cursorias habuit de Increato Angelo ex Exod. XXIII. 20., Disputationem verò inaug. Præside Magno Mayero de verbis Christi ad latronem: Hodie mecum eris in Paradiso, contra Observatores Halenses. De cætero uberrimam Spiritus S. gratiam ex toto pectore à Summo illi Numine adprecamur.

(a) ut ipse testatur in Vitæ suæ descriptione, quam Dn. D. Mayerus Programmati ad Lectiones ejus cursorias invitatio, quo de Pietistarum Antecessoribus circa Perfectissimi caput differit, inseruit, p. 10.

(b) utp. Diss. de Regeneratione anno MDCC. sub Præs. Dn. D. Krakevitzii hab., de Religione Gibeonitarum ad Jos. IX. & 2. Sam. XXI. anno MDCCIII. sub Præsidio Dn. D. Fechtii hab., & de Verè religiosi adoratoris
Spi.

Spiritu & veritate, ex Joh. IV. 24 hab. Witteb. sub præsid. B. D. Phil. Lud. Hanckenii, MDCCCV.

§. XXV.

Succedit ADOLPHUS FRIDERICUS à PREEN, Nobilis Megapolitanus, Ecclesiarum in Districtu Stargardiensi ab anno MDCLII. Superintendens. De cujus ut & Sam. Vossii, deinceps nominandi, familia verè nobili hæc protulit Dn. D. Fechtius: *Uterque ex amplissima pariter & clarissima Equitum Meclenburgicorum prosapia genitus est; nec ulla est vel patriæ vel vicinæ Nobilitatis familia, Büloviorum, Bariorum, Plateniorum, Lützoviorum, Plesseniorum, Tbuniorum, Bredoviorum, Oldenburgiorum, Retsdorsiorum, Pentzeniorum, Moltkeniorum, Linstoviorum, Zepliniorum, Lübbiorum, Sueriniorum, Viereckiorum, Moltzbaniorum, Habniorum, Passaviorum, Engeliorum, aliorumque, cui illi, una cum Krakevitio, vel sanguine non innexi sint vel affinitate. Qui cum animum perfectâ rerum Theologicarum scientiâ imbuisset, Principi sanctis consiliis, Ecclesiæ indefessâ operâ, Deo fide & patientiâ, ad extremum usque Spiritum, æternâ cum nominis sui gloria inservierunt. (a)*

(a) Diss. de Nobilitate Studii Theol. §.
XXVIII. add. D. Niemeieri Programma lit.
D. 4.

§. XXVI.

Huic jungo ERHARDUM QUEIS, Nobilem Borussum, Episcopum Pomezanensem, ab anno MDXXIII. ad annum usque, quô defunctus est, MDXXIX., qui cum Georgio Polentio, Episcopo Sambienſi anno MDXXV. Ordinationem ceremoniarum Ecclesiasticarum edidit, & successores habuit Speratum, Draconitem, Venetum, Wigandum, Heshusium. (a) Rejecto Papismo tandem Religionem Evangelico-Lutheranam amplexus est. Quô vero annô illud contigerit, non certò constat. Cœlestinus Mislenta factum id asserit anno MDXX. (b) cui repugnat Christoph. Hartknochius, scribens: D. Cœlestin. Mislenta schreibt / daß in diesem 1520. Jahre die beyden Bischöffe / die in des Teutschen Ordens Theile alhie geblieben / nemlich der Sammländische / Georg von Polentz / ein Meißnischer / oder wie andere schreiben Lausnizischer Edelmann / und der Pomesanische / Erhardus Queis / ein Preussischer von Adel / die Warheit erkannt / und den Lutherischen Glauben angenommen. Es kan aber nicht

nicht seyn. Denn erstlich ist in Pomesan dazumal nicht Erhardus Queis / sondern Jobus von Dobeneck / Bischoff gewesen. (c) Et post multa (d) : Der andere Bischoff in Preussen / Nahmens Erhard Queis / welcher in eben diesem 1523. Jahr an des Jobi von Dobeneck Stelle zum Bischoff in Pomesan verordnet worden / blieb noch bey der Päbstlichen Religion / wie dieses aus D. Luthers Brieffe / den er an. 1524. an den Spalatinum geschrieben / zu ersehen da er auff diese Weise schreibet : Episcopus tandem unus Christo nomen dedit & evangelizat in Prussia, nempe Sambienſis, quem fovet ac erudit Johannes Brismannus, quem illuc missimus abjecto cucullo. Welche Worte Er nicht hätte schreiben können / wenn auch der Bischoff dazumal sich zu dem Evangelischen Glauben bekant hätte. Idem Hartknochius aliò locò, annò demum quinto ejus seculi & vicesimo publicè Lutheranam fidem professum esse Queisium, adserit. (e)

(a) Micrælius Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 788.

(b) in Prolegom. ad Manuale Pruten. Lit. ♀. 3. seqq.

(c) in der Preußischen Kirchen-Historie, Lib. II. cap. I. §. II. p. 266. 267.

(d) p. 268. 269.

(e) §. VII. p. 276. De morte ejus idem videri potest §. VIII. p. 280.

§. XXVII.

Memoriæ porrò succurrit JACOBUS REIHINGIUS, antiqua ex familia parentibus nobilibus in lucem Augustæ Vindelicorum editus. Is Papistarum primò innutritus sacris, in omni adeò feliciter studio progressus fuerat, ut non unus è multis inter eosdem Doctor evaserit, Poëticam primò in Sodalium Collegio Oenipontano, Philosophiam autem & Theologiam Ingolstadii magnâ sui (quod testantur omnes) gloriâ professus, ac demum Wolffgangi Guilielmi Comitis ad Rhenum Palatini in aula Concionaturam adeptus. Sed gratiâ Divinâ Papismo relicto ad Lutheranam religionem anno superioris seculi vicesimo conversus, Orationem revocatoriam publicè habuit. Quæ de re sequentia tradit Paulus Freherus: Sed, inquit, cum Auditores ejus Neoburgi (hanc ipse in sermone revocatorio conversionis sue rationem reddidit) magnam partem Evangelici, aut ad Papatum recens allekti, Scripturas assueti, Scripturas requirerent, ad Scripturas identidem provocarent & compellerent, Scripturis Sacris ipsi inherendum fuit & insistendum,

dum, ne inter tenellos auditorum animos causam prodere videretur, itaque è sacrarum literarum monumentis Papatum firmare est ausus, sed frustra, ipse enim exinde Evangelii lucem, cum Evangelicos libris editis impugnasset, agnovit. (a) Similem in modum Dn. D. Götzius: (b) Et sanè, si dicendum, quod res est, factum est omni seculorum memorià dignum. Nam cum Reibingius in eo esset, ut doctrinam, quam tunc amplexus erat, ac mordicus tenebat, magis magisque adversus dissentientes tueretur ejusque rei ergo Divinos Scripturæ Sacre libros evolveret, collatis Theologorum Nostriatium opusculis, effectum inde est, ut cœlesti perfusus lumine manum daree dictus, atque Pontificiorum doctrinam abjureret non minus quàm peculiaribus scriptis oppugnaret. Natus hinc est libellus Retractionem anno MDCXXVI. idiomate vernaculo scriptus, quò vix pulchrior aut eruditior dari potuit, in quo ea omnia, quæ Manuali Evangelico laudati Hoë antea opposuerat, sincerè postmodum correxit. Qui proinde sequenti Epigrammate eum cohonestavit:

Qui quondam ESAVI monachus de
gente fuisti,

REIHING, nunc magni servus æde
DEI es.

Et qui sparsisti quondam zizania prava,
Nunc in agro Domini semina grata
seris.

Gratulor & lætor, quod habes nunc
enthea dona,

Ut falsum averfans, vera docere queas.

O utinam multi hæc premerent vestigia
pulchra!

O utinam legerent publica scripta tua!

Inprimis præsens, quo profligata videmus

Tela Papistarum funditus, & solidè.

Errare humanum est; errorem at linque-
re promptè,

Hoc opus à Domino, non aliunde venit.

Is Te confirmet, robur tibi hic addere
pergat,

Ut possis hostes ense ferire sacro.

Et verbi Oraclis Romam enervare Pa-
palem:

Sic eris ante homines magnus, & ante
DEum.

Joh. Micrælius: (c) *Jacobus Reibingius, ait,
celebris primum inter Jesuitas & seductor Pa-
latini Neoburgici, deinde abjecta Pontificia
Religione Orthodoxiam amplexus, Tubingam
concessit, & sua ipsius scripta heterodoxa ut*
&

& Foreri & aliorum quondam complicum, non sine insigni testimonio candoris refutavit. Conversus isthoc modo Reihingius maximò à Nostratibus gaudio exceptus, ac S. S. Theol. Tubingensi Acad. Professor, Ecclesiastes & illustris Stipendii Inspector constitutus fuit; quæ officia sexennium fermè magna cum laude administravit, neque unquam vel piguit vel puduit Nostros Reihingium honorificè humaniterque excepisse atque ad publica officia evexisse. Inter scripta ejus (d) notamus Retractationem Enchiridii (e), diligenter à Nostratibus legendam, ut monet Joh. David. Reimannus. (f) Conf. de cætero B. D. Joh. Olearius, Junior (g), Andreas Carolus (h) Theophilus Spizelius (i) Dn. D. Joh. Schmidius (k) Philippus Alegambius (l) & qui primò locò nominandus fuerat, D. Fechtius. (m)

(a) in Theatro Virorum erud. clar. p. 431. a.

(b) in Schediasmate Historico-Theol. de Conversis Pontificiis, ex lectione librorum Lutheri Lutheranorumque Doctorum ad veritatem Evangelico-Lutheranam perductis, ed. Lipsiæ MDCCV. in 4to, §. XXXI. p. 49. 50.

(c) Histor. Eccl. Lib. III. Sect. II. p. 790.

(d) quæ recensuit Freherus, p. 431. seq.

(e) En-

(e) Enchiridion istud contra D. Hoëum evulgatum fuit anno MDCXVII. Neoburgi in 4to, ejusdem verò Retractatio prodiit anno MDCXXVI.

(f) adversus Coturium P. II., apud Götztium l. c. p. 51.

(g) Part. II. der wunderlichen Güte Gottes/ p. 736. seqq.

(h) In Memorialibus Eccles. Tom. I. p. 527. seqq.

(i) in Templo Honoris referato, p. 95. seqq.

(k) Diff. de Palinodia Eruditorum, hab. Lips. anno MDCXCVII. §. XXV.

(l) in Bibliotheca Jesuitica, p. 209. b.

(m) in Schediasm. Sacris, sive Exercitationum Singularium Libro, Rostochii secundum edito anno MDCCVI. in 8vo, Exerc. IV. p. 856, ubi de Reihingio, Theod. Thummio, Jo. Ulr. Pregitzero & Melch. Nicolai testatur, quod partim jam tum summæ eruditionis nomine super æthera noti fuerint, partim amplissimam de se famam in universum orbem cœperint diffundere.

§. XXVIII.

Commerandus quoque Nobilibus Theologis Lutheranis esset CASPAR SCHWENCK-FELDIVS ab Ossing, Nobilis Silesius, nisi puram Evangelii doctrinam (a) cum Fanaticismo permutasset. Mittinus itaque illum, notatis solummodò verbis Jo. Micrælii (b):
Inter

Inter Paradotas (inquietis) fastuosus Casp. Schvvenckfeld de Ossing cum affectis merito collocatur. Fuit is nobilis Silesius, & tanquam unus ex Scepticis, neque Papæ, neque Lutheroneque Sacramentariis, neque Anabaptistis adstipulatus est: sed quædam ex omnibus approbans & novam religionis ideam venditans, verbo DEI seposito spretoque Ecclesiastico Ministerio, somnia sua jactitavit & plurimos interque eos Valentinum Krautvvald & Joh. Sigism. Werner, illum Canonicum, hunc Pastorem Lignicensem eloquentiâ affectatâ, dementavit. Verbum externum & Sacramenta nihil ad salutem conferre; carnem Christi non esse nostræ similem, nec etiam creaturam; legem DEI facile impleri posse; justitiam nostram coram DEO esse essentialem DEI justitiam, omnes Christianos esse naturales DEI filios docuit. A Friderico, Principe Lignicensi, ejectus Silesia, cultissima Germaniæ loca tanquam Pseudoapostolus peragravit, & furivos passim, & imprimis Augustæ, egit conventus: &, si verum est, quod de se ipse scribit, intra XXIIIX. annos plusquam L. libellos idiomate vernaculô typis evulgavit, quos Lutherus ex ipso dixit diabolum vomere & cacare. Plura vid. apud Dn. D. Fechtium (c),
D. Chri-

D. Christianum Kortholtum (d), D. Hieron. Kromayerum (e), D. Jo. Micrælium (f), Nic. Reusnerum (g) Godofredum Arnoldum (h) aliosque.

(a) Professus fertur eam ad annum usque M D X X I I I . , juxta Freherum usque ad M D X X I V . in Theatro p. 190. b. Cum Luthero verò eum (ne quisquam ea de redubit) primò sensisse, tradunt quoque Abr. Bucholcerus in Indice Chronolog. p. 510. & Scultetus in Annalibus Evangel. P. I. p. 237.

(b) in Histor. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 883. seq.

(c) de Nobil. Studii Theol. §. XXIX.

(d) in Hist. Eccles. Sect. XVI. §. LXIV. p. 785.

(e) Hist. Eccl. Cent. XXI. p. 598. 599., qui observat à Luthero & Philippo communiter Stenckfeldium vocatum fuisse.

(f) loc. cit. p. 813.

(g) in Iconibus Virorum illustrium, lit. N. 6.

(h) in Hist. Eccles. & Hæret. P. II. Lib. XVI. c. XX. p. 240. seqq. qui verò, ut pessimos hæreticos maximis ubique evehit laudem encomiis, ita Schvvenckfeldium non solum defendit, sed in sanctorum suorum, quem fanaticissimi quique ipsi constituunt, catalogum infert.

§. XXIX.

Majori jure locus inter Nostros relinquitur PAULO SPERATO, (a) Sueco, ex antiqua & nobilissima Sprettorum familia anno supra millesimum quadringentesimum, quarto & octogesimo nato. Verbi is Divini præconem egit Augustæ, Herbipoli, Salisburgiac Viennæ Austriæ, intrepidè ibidem taxans abusus superstitionesque Papales. Idem verò illud cum & alibi, nominatim Iglaviæ in Moravia, tentaret, ab Episcopo Olomucensi in vincula conjectus est. Hinc elapsus, anno MDXXIV. Wittebergam ad Megalandrum se contulit, à quo in Borussiam ablegatus, Episcopus Pomezanensis constitutus est. Eo verò officio post Erhardum Queisium (de quo paulò ante) tempore satis longo magna cum laude defunctus, ad plures abiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo buarto, ætatis suæ septuagesimo. De eo sequens habet elogium Melch. Adamus (b): *Excelluit ingenio & eloquentiâ admirabili: & perpetuus ac constans Augustana Confessionis adversus Anabaptistas ac Sacramentorum profanatores, defensor & propugnator fuit. Ac nominatim Eccelium quendam & Zanckerum, qui initio emendationis Ecclesiarum irrepperant, & multos etiam ex proceri-*
refu-

bus seduxerant, Rasteburgi Colloquio instituto refutavit. Pietatis ac doctrinae Theologicae non vulgaris aut hypocriticae, sed spiritualis & sublimis. (c) Joh. Micraelius: Paulus, inquit, Speratus, Nobilis Suevus, - - ingenio & eloquentia admirabili, qui Augusta, Herbipoli, Salisburgi, Vienna, Iglavia in Moravia, intrepide sub initiis praedicati Evangelii abusus Pontificios taxavit, & à carcere tetro, in quem conjectus fuerat, divinitus elapsus, Wittebergam ad Lutherum & inde in Borussiam ab illo missus, Concionatorem primo alicum egit, deinde per XXIV. annos Episcopatum Pomezanensem administravit. (d) Pietatem vitaeque sanctitatem satis arguunt Odae sacrae ab eo compositae librisque Psalmorum Evangelicis insertae, quales sunt: Es ist das Heyl uns kommen her aus Gnade und lauter Güte: Hülf Gott/ wie ist der Menschen Noth ic. aliaque. De quibus Godofredus Arnoldus recte pronunciat: Der Gottseelige und in vielen Trübsalen geübte Paulus Speratus, ein Schwäbischer von Adel / erstlich in Mähren wegen der Religion gefangen / hernach Bischoff zu Pomesan in Preussen / hat die Lieder gemacht: Es ist das Heyl uns kommen her: Ich ruff zu dir Herr Jesu Christ: und hilfft Gott/wie ist der Menschen Noth. Von wela

welchen billig einer schreibet/dasß sie von keiner gemeinen und heuchlerischen/sondern von einer geistlichen und höhern Theologie zeugeten. (e) De priori, apud Hartknochium sequentia notatu dignissima occurrunt (f): Insonderheit lobet seinen Meister das herrliche Lied von der Rechtfertigung eines Sünders vor Gott: Es ist das Heyl uns kommen her. Von welchen Liede dieses merckwürdig/ was ich in meiner Jugend von meinen Præceptoribus in der Schule gehöret. Es kömpt ein Bettler aus Preussen nach Wittenberg / und singet dieses Lied vor des D. Luth. Thür. D. Luther höret ihm mit Fleiß zu / biß es der Bettler ausgesungen: weil Er aber nicht bald alles vernehmen können/ gibt er dem Bettler eine Gabe/ und befehlet ihm/ solches noch einmahl zu singen. Wie er es verrichtet / fragt ihn Lutherus/ von wannen er komme / und wo er das Lied gelernet? der Bettler antwortet/ er komme aus Preussen/allwo dieses Lied in der Kirchen oft gesungen würde. Da giengen dem D. Luther die Augen für Freuden über/dasß Gott diesem Lande so gnädig wäre/und selbiges in Erkänntniß seines Worts so weit hätte kommen lassen. Apud Maximè Reverendum Georg. Serpilium, Pastorem Evangelico.

O

Luth.

Luth. Ratisbonensem, in den zufälligen Gedanken bey Herr M. Jo. Christoph. Olearii. &c. Kurzer Entwurff einer nützlichen Lieder Bibliothec/ edit. Ratisbonæ MDCCIII. in 8. p. 15. seq. de eadem cantilena hæc lego: Aus welchen (D. Mart. Lutheri, Anno 1525. zu Erfurt in octav gedruckten) Gesangbuch/ denn auch ad pag. 20. seq. von dem Lied: Es ist das Heyl uns kommen her / wol zu mercken / daß dabey stehet: Ein hübsch Lied D. Sperati, (wie denn in letztgedachten Gesangbuch num. 29. und 30. noch zwey Lieder daselbst angeführet werden / die Er damals verfertiget hat) jedoch das Manuscript, so D. Klug l. c. producirt/ kan den besten Ausschlag geben/ ob Adam Mirus oder Paulus Speratus der wahre Autor sey. Wie aber wann das Lied D. Eberus gemacht hätte? Johann Adam Treu in seinem Gesangbuch zu Altdorff 1698. in 12. gedruckt/cidirt p. 324. den sel. D. Carpzov. zu Leipzig / der es aus vornehmer Leute Schrifften auf öffentlicher Tangel behauptet hat. In D. Lyseri Rettung der Pragerischen Predigten wird unter andern auch erwehnet / daß einige dem ehrlichen Hans Sachs diesen Lied zugeschrieben. Plura videantur apud Adamum & Freherum (g), Christoph. Hartknochium (h) Davidem Chy-

Chytræum (i) Dresserum (k) Dn. D. Fechtium (l) God. Arnoldum (m) & D. Seb. Niemannum (n).

(a) aliis Paulus von Spretern dictus. vid. Chr. Hartknoch. in der Preussischen Kirchen-Historie, Lib. I. c. III. §. IV. num. XXII. p. 169., aliis Paulus Speratus à Rutilis, conf. Georg. Colbius in Presbyterologia, p. 76.

(b) in Vitis Theologorum Germ. p. 97. b. Acceptum verò refert illud ipsum (sicut & omnia, quæ de Sperato retulit) Dav. Chytræi Saxonix & Ludovici Rabi Martyrologio, lib. IV. c. XVI.

(c) Eadem Freherus in Theatro suo, p. 161. b., licet aliis passim verbis repetit.

(d) in Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 797.

(e) in Hist. Eccl. & Hæret. Lib. XVI. P. II. c. XI. §. XXXV. p. 127, a.

(f) loc. cit. Lib. II. §. VIII. p. 281.

(g) II. cc.

(h) l. c. Lib. II. c. I. §. III. p. 269. seq. §. VIII. p. 280. seqq.

(i) Saxon. Lib. X. p. 256.

(k) Millenario VI. Parr. I. p. 206.

(l) de Nobil. Studii Theol. §. XXV.

(m) l. c. cap. VII. §. X. p. 67. b. §. XVII. p. 71. a.

(n) in Vitis Theologorum Sect. XVI. num. V.

§. XXX.

Neque excludendum prorsus ex Nobilium Theoll. Lutheranorum ordine autumo JO-

HANNEM DE STAUPITZ five STAU-
PICIUM, familia verè nobili in Misnia na-
tum, defunctum anno MDXXV. (a) Theol.
D. per Germaniam primò Vicarium Genera-
lem, post Theol. Prof. Wittebergensem (b),
demum Episcopi Salisburgensis vicarium seu
suffraganeum. Quamvis enim in nostra Ec-
clesia officio functus haud fuerit, paulo ti-
midior ipse, Lutheranae tamen religioni ad-
dictum eundem fuisse, Historias ejus tempo-
ris curatius paulò perlustrantibus obscurum
esse non potest. Divus ipse Lutherus (à Stau-
picio consensu Electorali anno MDVIII. Er-
furtò, ubi Monachum Augustinianum egerat,
Wittebergam, ut Sacras Literas publicè enar-
raret, vocatus, atque ad Doctoratum, Luthe-
ro tum honorem illum, quò à Carlstadio
maçtatus postea est, à se amoliente, sæpenu-
merò invitatus) cum anno MDXVII. indul-
gentias pontificias reprehendere, editisque
thesibus ramos fratres ad disputandum secum
provocare cœpisset, è tenebris prorumpen-
tem Evangelii lucem non solum unus omni-
um optimè cognovit Staupicius (assiduo e-
nim legendi commentandique studiò adeò
familiares sibi reddiderat, prius etiam quam
Doctoris axioma ornaretur, SS. literas, ut
omnibus facile palmam præriperet ingenii-
que

que acumine cunctos antecelleret) sed & veritatem à Luthero defendi coeptam calculo suo comprobaverit. Loquatur ipse Lutherus: *Memini, inquit, initio meae causae D. Staupicium, tunc summum virum & ordinis Augustinianorum Vicarium, ad me dicere: Hoc mihi placet, quod de doctrina, quam praedicas, gloriam & omnia soli DEO attribuis: hominibus nihil. DEO autem, quod luce clarius est, nimium gloriae & bonitatis tribui non potest. Ea vox me vehementer confirmavit & consolata est.* (c) Idem aliò locò (d) hæc à Staupicio ad se dicta refert: *Memor esto frater, te ista in nomine Domini nostri Jesu Christi incepisse.* (e) Unde nullò negotio colligitur, Staupicium Papisticis erroribus nuncium misisse, (quanquam in externa suorum, ut fieri solet, permanserit societate) quod ipsum quoad Articulum de Justificatione, quò stante ipsa stat Ecclesia, ex hisce clarissimè enitescit: *Quod nisi DEus mihi propitius propter Christum sit ac felicem horulam concesserit, cum ex hac vita migrandum erit, non potero consistere cum Votis & benefactis meis.* Aestimium Lutheri adversus Staupicium suum (ceu perpetuò eundem vocare consuevit) ex jam dictis abundè colligere datur, jam aliquod ejusdem de eo judicium addo, quod

ita habet: Magnus hic vir erat, & non solum in Scholis & templis doctus facundiusque, sed etiam in aulis atque apud Magnates gratus atque venerandus. (f) Dn. D. Fechtius: Circa idem, inquit, tempus Johannem Staupitium Misnia è familia verè nobili Augustinianis Monachis Præpositum dedit, quem vocant, Generalem. Lutherum is ad Professionem Theologiæ, in Academia Wittebergensi obeundam, vocavit; placuitque Viro Lutheri institutum adeò, ut eundem ad propagandæ purioris doctrinæ constantiam, quanquam paulò timidior ipse, frequenter severèque adhortaretur. Quem vel eam ob causam huc non immeritò referimus, quia, cum ad summas pervenire dignitates potuisset, humilitatis amore, quem à veræ Theologiæ studio traxerat, easdem fugit. (g) Dn. D. Jo. Frid. Mayerus: Johannes de Staupitz, ait, nobilis Misnicus, Theologiæ Doctör Tubingæ renunciatus, - - - Electori Friderico apprimè charus, Lutheri ut Promotor ita etiam constantissimus defensor, Bibliorum amator, cum enim ad mensam aliàs libri Augustini legerentur, in eorum locum Biblia substituit, ut suis Fratribus innotescerent. (h) Cum pro concione aliquando in Genealogia Christi secundum Matthæum memoriter, ut moris tum fuerat, recitata

hæsitaret, confestim, DEus, inquit, resistit superbis, atque sic ad explicationem Textus accessit. Quod cum advertissent bini Saxonæ Duces, eum à concione ad prandium vocatum, ita adlocutus est Johannes Dux: Domine Doctor, quomodo res in Evangelio hodie succedebat? Staupicius, Clementissime Princeps, respondit, in Textu hodierni Evangelii tria habebam hominum genera: primum Patriarchas, qui erant faciles: deinde Reges, & hi de se sermonem haberi patiebantur: cum ad Principes pervenissem, erant illi varii, difficiles, & me in recitatione confundebant. Quo responso arguto percepto Fridericus Elector: nunquid, (ad fratrem conversus) inquit, amplius sciscitari quid lubet? Staupicius nunquam invenietur mutus. Exstant duo ejus libelli posthumi, quorum prior est von der holdseligen Liebe Gottes/ ein herrlich Büchlein dictus Arnol-do (i) posterior von unserm H. Christlichen Glauben (k) Præter quos exaravit libellum vernaculum de imitanda morte Christi, in quo & melius pro dote sua rem tractavit, quam sperem, à me tractari posse, donec otiosior fiam, inquit Lutherus. (l) De cætero conf. Petrus Albinus (m), Joh. Andr.

Quenstedius (n), Joh. Micrælius (o), Paulus Freherus (p), alii (q).

- (a) Sentiunt ita plures, cum Luthero, epistolâ ejus ad Ambsdorffium circa illud tempus exarata, quæ habetur Tom. II. Epist. p. 270., inducti, in qua hæc leguntur verba: Staupicius excessit è vivis, brevi functus potentatu. Alii annum ipsi emortualem assignant MDXXVII., alii MDXXIV. cum quibus facit Arnoldus Hist. Eccl. & Hær. P. II. Lib. XVI. c. XXII. §. XXIV. p. 319.
- (b) Primus fuit in Academia ista tum recens erecta Facultatis Theol. Decanus. Qua de re Melch. Adamus in Vitis Germ. Theoll. p. 8. b : *Sub id tempus (inquit) Fridericus Elector Saxonie, Princeps sapientissimus, VVittembergæ publicam aperire Scholam in animum duxit, quâ in re Staupicii potissimum & Mellerstadii operâ atque consilio usus est: quorum hic primus Academiae Rector, ille verò primus in Facultate Theol. Decanus fuit: eximius, ut tum loquebatur, Magister noster.*
- (c) apud Melch. Adamum l. c. p. 9. a.
- (d) Tom. I. Epist. Luth. p. 298.
- (e) Minimè itaque noster Staupicius cum Alb. Cranzio, hujus quondam Acad. Prof. celeberrimo, de successu Reformationis desperavit. Is enim lectis Lutheri thesibus, contra Joh. Tezelium scriptis, dixisse fertur: Sequidem eas approbare, sed tamen metuere, ne

ne tantis conatibus impar à potente Papa supprimeretur. Ideoque exclamavit: *O frater abi in cellam tuam, & dic: Domine, miserere mei!*

(f) apud Adamum loc. cit.

(g) de Nobilitate Studii Theol., §. XXV.

(h) in Commentationibus, quas Vitæ Divi Lutheri à D. Nic. Selneccero scriptæ, & V Vittebergæ, anno MDCLXXXVII. in 4to, à se editæ, adjecit, p. 24.

(i) loc. all.

(k) editus unà cum priore ann. MDCV.

(l) Tom. I. Epist. p. 164. b.

(m) in Chronico Misniæ, p. 339.

(n) in Dial. de Patriis, p. 226.

(o) Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 649.

(p) in Theatro Vir. Erud. clar. p. 102. 103.

(q) Melanchthon in Historia de vita & factis Lutheri, Matthesius, Spangenbergius & Hoë in Concionibus de Luthero, D. Joh. Müllerus in Luthero defenso, Andr. Keslerus im Lutherthumb/ & Niemeierus in Programm. lit. C. 4. b.

§. XXXI.

Non sine laude dimittendus est GEORGIUS VENETUS, (a) Borussia Ducalis (in qua nobili locò natus est) haud vulgare decus, S. S. Theol. Doctor & Prof. in Academia Regiomontana; hinc verò ob contentionem cum Andrea Osiandro (b) in

exilium ejectus, Theol. Prof. Rostoch., tum primus Pomeraniæ Episcopalis sive Camminensis Principatus Superintendens Generalis & Ducis Pomeraniæ Concionator aulicus, ac demum post D. Joh. Draconitem Episcopus Pomezaniensis, denatus anno supra millesimum quingentesimum quinto & septuagesimo. (c) Ejus Βιογραφίαν promisit Sebastianus Bacmeisterus, Ecclesiæ Travemundensis Pastor (d) jam beatus, quæ an speranda adhuc sit, tempora nos docebunt. (e) De eo hæc habet Jo. Andr. Quenstedius: *Venetis* (unde Veneti nomen) in prædio avito prope Morungam Warmiensi Episcopatu vicinam in hanc lucem editus est Georgius Venetus, Nobilis Borussus, Borussia Ducalis non vulgare decus, qui anno 1550. Præside Philippo hic pro Licentia disputavit, & à Johanne Förstero Doctor creatus est. Primum is Theol. Professor fuit in Acad. Regiomontana, at, cum Osiandro acerrimè contradiceret, in exilium actus, primus Pomeraniæ Episcopalis sive Camminensis Superintendens constitutus est, ibique sacra apud Ducem Pomeraniæ obiit, donec revocatus in Borussiam anno 1567. Episcopus Pomezaniensis crearetur. (f) Edidit Commentarium in Epistolam ad Romanos. Plura videantur apud Christoph.

Hartknochium , (g) Paulum Freherum
(h) & Joh. Micrælium (i)

(a) Ὀμωύμεγς habet *Paulum Venetum*, Utini
natum & Venetiis (unde nomen ipsi Ve-
neto) educatum. De quo Quenstedius
Dial. de Patriis illustrium Virorum p. 273.
Utinum, urbem nobilem inter cæteros il-
lustravit Paulus, ex Eremitarum ordine,
cognomento Venetus, Logicis & Philoso-
phicis scriptis inclytus, quem nominatissi-
mum in universa Italia fuisse habitum re-
fert Jacobus Bergomensis, cunctosque Dia-
lecticos, Philosophos ac suæ ætatis Theo-
logos sine controversia superasse, Possev.
in Appar. S. In Philosophia Aristotelica
nulli suo tempore in Italia secundum fuisse
testatur Trithemius. Conf. Hieron. Ghilinus
in Theatro Vir. literatorum, Vol. II. p. 210.
& G. M. Königius in Bibl. Vet. & Nova,
p. 836. 837. *Marcum Paulum Venetum*,
Servitam, qui struxit Historiam Concilii
Tridentini. Ejus Elogium vid. apud Whear.
in relect. histor. p. 275. *Alfonsum Venetum*,
qui condidit Enchiridion temporum. *Do-
minicum Venetum*, Episcopum Brixientem,
qui Tractatu de legitima Cardinalium crea-
tione, quem Calixto III. obtulit, inclaruit.
vid. Königius. l. c. p. 836.

(b) De ea fusè disserit Hartknochius in Hist.
Eccl. Boruss.

(c) conf.

- (c) conf. Hartknoch. l. c. Lib. I. c. III. §. IV. num. XXV. p. 169.
- (d) in edenda abs se Historia Academiae Rostochiensis, ejus Fundatorum, Ampliatorum, Restauratorum, Dotatorum, Conservatorum, Cancellariorum & Rectorum, cæterorumque in ea illustrium ac præclarorum Virorum, Theologorum scil. Ictorum, Medicorum & Philosophorum, ab ipsis incunabulis videl. anno 1419. 12. Novemb. usque ad annum 1700. inclusivè. Cujus Sciagraphia habetur in Novis Literariis maris Balth. & Septentrionis, anno MDCC. mens. Nov. p. 348. seqq.
- (e) Cæterum Bacmeisteriani operis loco habetur ab Eruditissimo Viro, M. Franc. Alb. Æpino, Fautore valdè meo, promissus de Vitis Professorum Rostochiensium Tractatus, quem omnes, quos studii literarii tenet amor, anxie mecum præstolantur.
- (f) Dial. de Patriis illustrium Virorum, p. 258.
- (g) in Hist. Eccl. Pruss. lib. II. c. III. §. XXVII. p. 414. c. IV. §. I. p. 419. §. IV. p. 423.
- (h) in Theatro Viror. erud. clar. P. I. p. 213.
- (i) Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 801.

§. XXXII.

Post Venerum memorandus est ANDREAS VIRGINIVS, Pomeranus Nobilis, Schvveffini, prædio familiæ suæ hæreditario,

natus, ex Facultatis Philosophicæ in Acad. Regiomontana Adjuncto Præpositus & Pastor ab anno MDCXXVI. Garzensis; ab anno verò MDCXXXII. S. S. Theol. Doctor & Professor in nova Livonorum Academia Dorpatensi primarius, primusque simul Academiae Pro-Rector, supremi ibidem Consistorii Assessor & Vice-Superintendens per Livoniam Generalis: hinc ab anno MDCXLVI. ob Moschorum irruptionem per integrum duodecennium Revaliæ & Holmiæ exul, tandem verò ab anno MDCLIIX. Esthoniæ Episcopus ac Consistorii Revaliensis Præses, denatus anno Christi MDCLXIV., ætatis suæ 68. (a) Disputationes Philosophicas & Theologicas ultra CLXXX. habuisse fertur, quarum quasdam enumerat Henningus Wittenius (b) Extat & ejus Manipulus XIX. Disputationum Theologicarum, (c) in cujus Dedicatione Autor, se solo priori muneris Professorii triennio, ab anno MDCXXXII. usque ad ann. XXXV. hujusmodi Exercitationes sacras XLV. publicasse testatur (d)

(a) Conf. Justi Henrici Oldecopii, Superint. Oesiliensis, Programma in obitum ejus funebre, quod unà cum Scriptòrum catalogo Memo.

Memoriis Theologorum renovatis, Dec. XI.
p. 1520 - 1526. inferuit Wittenius.

(b) in Diar. Biogr. Tom. I. ad annum
MDCLXIV. & Tom. II. p. 88. 89. Conf.
ejus Memoriae loc. alleg.

(c) Dorpati anno MDCXXXV. in 8vo edi-
tus.

(d) vid. Clarissimus Vir, Johannes Möllerus
in Hypomnematis Historico - Philologico-
Criticis ad Joh. Schefferi Sueciam literatam,
quæ sextum in Bibliotheca Septentrionis
eruditi obtinent locum, p. 453. Conf. idem
in Homonymoscopia, Sect. III. c. IV. §.
XXIII. p. 856.

§. XXXIII.

Superioris seculi anno octogesimo quar-
to ad plures abiit SAMUEL VOSSIUS (a)
ex nobili & antiqua Vossiorum in Ducatu
Megapolitano familia anno MDCXXI. pro-
gnatus. Studia is sacra cum laudabiliter
admodum Rostochii, Helmstadii & alibi
gessisset, & augmentum haud contemnen-
dum itinere Hollandico & Gallicano iisdem
adjecisset, pro summis in Theologia hono-
ribus Præsides D. Balthasare Cellario in Acad.
Helmstädiensi summô omnium applausu di-
sputavit, admotus jam ante à Serenissimo
Ost-Frisiæ Principe, Georg. Christiano, Con-
filiis

filiis Ecclesiasticis, Concionaturæ aulicæ & Superintendentiæ istius Ducatus Generali. Quæ officia anno MDCLXX. cum Consiliarij Ecclesiastici, perque Districtum Rostochiensem (quem hodie Summus Fechtius noster, utinam diutissimè! magnâ sui gloriâ gubernat) Superintendenturæ officiis à Gustavo Adolpho, Duce Meclenburgico laudatissimo maximo literatorum Mæcenate, sibi oblati, permutavit. De eo ut & Adolpho Frid. Preenio (de quo supra §. XXV.) sequentia consignavit Dn. D. Fechtius: *In Ducatu Megapolitano Princeps omni elogio major, GUSTAVUS ADOLPHUS, quem ut Herum nostrum inestimabilem submississimo animi affectu veneramus, Adolpho Friderico Preenio & Samueli Vossio, illi Ecclesiarum in districtu Stargardiensi ante annos XXXIV., huic in Rostochiensi ante annos XXII. curam & procuratorem commisit. Uterque ex amplissima pariter & clarissima Equitum Meclenburgicorum prosapia genitus est. - - - Qui cum animum perfectâ rerum Theologicarum scientiâ imbuissent, PRINCIPI sanctis consiliis, Ecclesiæ indefessâ operâ, Deo fide & patientiâ, ad extremum usque spiritum, eternâ cum nominis sui gloria inservierunt. (b) Laudatus est Vossius Concione funebri abs Henrico*

rico Müllero, æternæ memoriæ Theologo,
qui sequentem quoque sepulchro adscripsit
ἐπιτάφιον λόγον

Hör Wandersmann wohin? hier steh bey
dieser Höle/

Hie schläfft der dürre Leib / bey Christo
wohnt die Seele/

Des Edlen VOSSIUS. der theure Göt-
tes Mann/

Den weder ich / noch du / nach Würden
preisen kan.

Den Erd und Himmel liebt / und auch die
Fürsten loben/

Muß in der Nacht davon / da Wind und
Blitze toben.

O weh dir liebes Land! hilff beten
Wandersmann/

Daß Gott in Gnaden schon! helff be-
ten/ wer nur kan.

Plura dabunt Paulus Freherus (c) Jo. Barth.
Niemeierus. (d) & M. Sam. Theodorus
Schmidt, Dresdensis. (e)

(a) Præter Johannem Gerbardum Vossium, Se-
culi superioris Varronem, Theologum,
Philosophum & Philologum celeberrimum,
& tres ejus filios, Isaacum, Dionysium, &
Gerbardum Vossios, ὁμώνυμος Nostro fuit
M. Andreas Vossius, Episcopus Bergensis
in

in Norvvegia, quem Eruditissimum vocat & ob Astronomiæ peritiam commendat Christ. Longomontanus (Mathem. super. in Acad. Hafniensi Prof., ipse Astronomorum seculi sui facile Princeps, ceu vocatur Thomæ Bartholino in Oratt. p. 12.) apud Petrum Gassendum L. V. de Vita Tychonis Brahei, p. 173. Censuram ejus de Saxonis Grammatici Hist. Danica duriores, ex Epist. ad Desid. Fossium, recitat & improbet Steph. Joh. Stephanus in Proleg. ad Sax. c. XXI. vid. Joh. Möllerus in Hypomnematis Historico-Criticis ad Alb. Bartholini librum de Scriptis Danorum (quæ comparent in Bibliotheca Septentrionis Eruditi, num, III.) p. 159. Nec non *Matthæus Vossius*, Episcopus Aarburgensis, Theologus summus in Ecclesiam Evangelico Lutheranam meritis inclutus. Quem subacti ingenii Virum, ut multiplici eruditione, ita insigni pietate, gerendarum rerum dexteritate singulari, probata & in Deum, & in Ecclesiam, & in Regem fide, eximiâque meritorum gloriâ, famam nactum celebrem testis est B. Andreas Carolus in Memorabil. Eccl. Sec. XVII. Lib. VIII. c. XXII. p. 323. seqv.

(b) in Diss. de Nobilitate Studii Theologici, §. XXVIII.

(c) in Theatro Viror. Erud. clar. p. 709. 710.

(d) in Programme cit. lit. D. 4.

(e) Diss. de Theologis in utero Deo consecratis, hab. in Acad. Lips. anno MDCCVII., Sect. II. c. I. §. XXIII. p. 29., ubi Theologis istis Nostrum adnumerat, quod à matre solenni voto, si filium susceptura esset, Theologicis studiis destinatus fuerit. Vid. B. D. Henr. Mülleri concio fun. p. 64.

§. XXXIV.

Quam primò debuissemus, penultimò jam literarum ductu, commemoramus antiquissimam & illustrem Wellerorum à Molsdorff familiam (a), ex qua Freibergæ natus est HIERONYMVS WELLEPVVS, anno Seculi quinti & decimi nonagesimo nono, apoplexiâ extinctus Sexti & decimi seculi septuagesimo tertio, S. S. Theol. Doctor & in patria sua Superintendens, Theologus eruditionis & sanctitatis laude nemini maximorum secundus. De quo sequentem in modum Dn. D. Fechtius (b): *Laudavit Wellerum (Jacobum) funebri oratione Jacobus Thomasius, paris modestie & facundie Rhetor, qui & natalium tanti Viri splendorem curiosa narratione prosequitur & eâdem operâ indicat, eidem ortui vitam integro à Jacobo seculo debuisse Hieronymum Wellerum, Presulem*

sulem Freibergensem, Virum sincerum & Religionis nostræ restauratori, Lutbero, qui & octennio integro domus ejusdem ac mensæ participem habere dignatus est, percarum. D. Jo. Micrælius (c) : Hieronymus Wellerus, nobilis Misnicus, ex familia Molsdorffiorum natus 1499., Theologus admodum constans & heroicus, Superintendens Freibergensis in Misnia - - In speculo Nobilium à Nicolao Selneccero magnam laudem meruit. Lucas Osiander (Andræ Senioris filius, primum Diaconus Goeppingensis, mox Pastor & Superintendens Blabeurensis, tum Stutgardianus ad S. Leonhardum, porro Concion. ibidem aulicus & Consistorii Ecclesiastici Assessor, hinc Abbas Adelbergensis & demum Pastor Esslingensis, anno MDCIV. denatus) Theologus, inquit, fuit constans & heroicus, cujus scripta Spiritum Christi & D. Lutheri spirant, plena pietatis veræ & solidæ consolationis, quæ omnis generis tentationibus utiliter opponi possunt. (d) Dn. D. Georg. Henr. Goetzio (e) Theologus generis nobilitate, & meritorum gloriâ, patientiæque laude illustris audit. Eidem celeberrimus Ereibergensium Theologus (f), item exercitatusissimus. (g) Singularia circa eundem plura occurrunt, notatu longè dignissima, qualia sunt, (i) quoa

relieto Juris studio Theologiae sese consecravit. Loquatur ipse Wellerus noster, cujus hæc sunt verba: Tentationes me impulerunt, ut relietio studio Juris olim ad S. Theologiam animum applicarem; idque authore Luthero, cujus convictor integros octo annos fui, quò quidem tempore multa audire & sciscitari ab eo licuit: præsertim cum tam amanter me complexus sit. (h) (2) *Quod gravissimis tentationibus perpetuo unus omnium maximè exercitus fuerit.* Unde B. Joach. Fellerero ein in cribro diaboli wol herum geworffener Theologus appellatur (i) (3) *Quod singulis mensibus semel Sacra Cæna usus fuerit;* ceu ex Joh. Mich. Dilherri, Theologi ac Philologi celeberrimi Via, quam vocat, salutis, germanico perscripta idiomate, observat Freherus. (k) (4) *Quod vitæ æternæ prægustum vivus adhuc persenserit;* qua de re videri potest M. Jo. Tob. Gleichius (l) & denique (5) quod cum Angelis collocutus fuerit. Unde Arnoldus: (m) Von dem bekannten D. Hier Weller schreiben die Theologi ohn Bedencken/ daß die Engel zu ihm zu kommen pflegen und Gespräch mit ihm zu halten/ welches unter den Leuten zu Freiberg eine gemeine Rede gewesen. De Scriptis ejus, (quæ duobus nunc in majori forma Tomis, Lati-

Latino altero, altero Germanico, collecta
atque optimè ordinata à Clarissimo Viro,
M. Christoph. Frid. Lämmelio (n), non
Lammero, ut perperam scribitur D. Nie-
meiero (o), prodierunt) non immeritò
sequentem in modum judicat Celeb. Tho-
mas Crenius: *Mibi sanè omnia Viri hujus*
(Joh. Matthelii) ut & Job. Bugenhageni, Joach.
Mörlini, Hieronymi Welleri, Erasmi Sarce-
rii & Valerii Herbergeri scripta Germanica
placuerunt à puero sic, ut non caro fuerint
auro contra. Post S. Lutberum cordatiores,
magis pios, melius de Deo & Divinis sentien-
tes, Christique amantiores Viros haud ego no-
vi, quàm illos veteres, qui non solum de tot
mille discipulis, verùm etiam de universa Ec-
clesia Christi benè merendo nomen suum cla-
rissimum reddiderunt. (p) Idem alio locò
(q): Commendo hic de usu Psalmorum le-
gendum D. Hieronymum Wellerum, cujus no-
men in cœlis scriptum est & in Ecclesiis apud
omnes pios ευωδῆσατον, in p. m. 526. f. Brevis
Enarrationis aliquot Psalmorum, editæ Wit-
teberge MDLVIII. in 8t., quam diligo æquè,
atque b. Johannis Pomerani Bugenhageni Psal-
morum interpretationem Basileæ MDXXXIV.
editam in 4to. Plura videantur apud lau-
datum M. Chr. Fr. Lämmelium (r), Cele-

berrimos Autores des Alten und Neuen aus dem Schatz Theologischer Wissenschaften (s), Thomam Crenium (t), Dn. D. Götzium, (u) D. Jo. Bartholdum Niemeierum (x) D. Jo. Andr. Quenstedium (y) Freherum (z) Dn. D. Fechtium (aa) D. Seb. Niemannum (bb) & Königium. (cc)

(a) Deducitur ea quoad primam originem ex Thuringia, in qua Molsdorffium situm est. Henrici Aucupis ac filii ejusdem, Ottonis M. temporibus jam tum floruit, ad ludos equestres admissa, ceu testatur Cyriacus Spangenbergius in *Adel. Spiegel* / Part. II. Lib. VII. cap. XXII. fol. 97. 98. seqq., atque ex linea eorum, qui ab usurpatione juris optionis Welleri, quasi *Behler* appellati sunt, Hieronymus noster descendit. Vid. Niemeieri *Programma* cit. lit. D. r. b. Plura videri possunt apud Lämmelium in *Historia Welleriana*, anno MDCC. evulgata.

(b) De Nobil. Studii Theol. §. XXVI.

(c) Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 804. seq.

(d) in Epit. Hist. Eccles. Centur. XVI. Lib. IV. cap. VII.

(e) in de Domesticis Lutheri singularibus, editis Lubecæ anno MDCCVII. in 4to, §. XVI. p. 34. 35.

(f) Meletem. Annæbergens. num. XVI. p. 858.

(g) in

- (g) in edita hoc ipso anno Ecloga Historico-Theologica de Theologis sub auspiciis novorum officiorum denatis, Sect. Histor. §. X. p. 12.
- (h) Tom. I. Opp. fol. 660., quæ repetit iisdem fermè f. 170.
- (i) in Præfat. Devot. Stud. lit. b. 6. a. add. Gleichii Diff. de Theologorum fatis, c. III. §. X.
- (k) in Theatro Vir. erud. clar. p. 232. a.
- (l) Diff. de Singularibus quorundam Theologorum fatis, hab. Lips. MDCCIV., c. IV. §. II., qui Welleri nostro, eâdem προγεύσας gavisos, Casp. Bertramum, Pastorem Prim. Naumburgensem, §. III. & Jo. Arndium, Superint. Gen. Luneburg., §. IV. adfociat.
- (m) in Histor. Eccles. & Hæret. P. II. Lib. XVI. c. XXIII. §. V. p. 326. ex Rivandri Festi Chronick. Part. I. p. 100.
- (n) de quo instituto laudatissimo Thom. Crenius Animadv. Philol. Hist. Tom. X. c. III. §. II. p. 227. seq. *Ceterum, inquit, laude DEum nostraque Ecclesiæ gratulor atque temporibus, quæ nobis eruditum quempiam & industrium dederunt hominem, conligendis & edendis sancti illius Hieronymi VVelleri, Theologi Frybergensis eternâ memoria digni, operibus intentum. Prosperum ac cæptis largiatur exitum, eundem DEum precor.*

(o) in Programm. cit. lit. D. I. b.

(p) De Libris Scriptorum Optimis & utilissimis, Exerc. II. ad Virum genere, (quem vocat) ingenio, moribus & doctrinâ insignem, Martinum Bogdanum, Helvetio-Bernatem, Medicum Doctorem, Politicum, Historicum, atque Philologum, Lugduni Batav. MDCCV., §. XXXVII. p. 42. 43.

(q) Exerc. III. de Libris Scriptorum Optimis & utilissimis, Num. I. p. 9.

(r) in Historia Welleriana; cujus & Epistola de B. D. Hieron. Wellero à Molsdorff, ejusque scriptis veræ pietatis & solidæ consolationis plenissimis, ad Collectores Lubecenses scripta Mens. Novembr. 1700., in Novis lit. Maris Balthici & Septentrionis, de anno MDCC. mens. Nov. p. 351. seq. compareret. His verò eam orditur verbis: Dignissimum est occidere non pati, cui æternitas debetur, neque ea ulli magis, quam qui æternam immortalis DEI veritatem fortiter mortalis defendit. Talis omnino fuit Hieronymus VVellerus, ut cum & vivens famæ interesset suæ, & mortuus plurimum fuerit celebrium Virorum sermonibus quasi certatim alio post alium prodeunte, celebratus, memoria ejus apud posteros maneat sempiterna. Constantem & Heroicum Theologum, Spiritum Christi & Lutheri spirantem, in praxi Theologica exercitatissimum,

mum, consolationis solidæ plenissimum, Ecclesiæ utilissimum, Quenstedius, Osiander & literatæ nobilitatis Seckendorffius, tumque etiam Glassius, Freherus, Olearius, Lutherus, Melancton, Spangenbergius & unanimis Facultas Theologica Wittebergenfis, erecti animi Carpozovius, ferventissimi Geierus, sanctæque pietatis Scriverus, & innumeris alii, uno omnes ore Hieronymum Wellerum pronunciant. &c.

(s) de anno MDCC. p. 144. seqq. ubi Epistolam quandam Latinam à Wellero ann. 1570. ad Conventum Superintendentium Saxoniorum Dresdam missam, è MSCto suppediant, & Nostrum p. 146. einen theuren Freybergischen Theologum vocant.

(r) Animadv. Philol. Hist. Tom. X. c. III. §. I. p. 218.

(u) in Singularibus de Domesticis Lutheri, §. XVI. p. 34. 35. & in addendis, p. 49. 50.

(x) in Programm. lit. D. 1. b.

(y) Dial. de Patriis ill. Vir. p. 224.

(z) in Theatro p. 232. seq.

(aa) Appar. ad Epp. Marb. c. IV. num. XXX. p. 106.

(bb) in Vitis Theologorum Sect. XVI. MSC. num. XIV.

(cc) in Bibl. p. 865. b. add. God. Arnoldus, qui in Hist. Eccl. & Hær. P. II. Lib. XVI. c. IX. §. IX. p. 96. b. Nostrum appellat einen treuen Nachfolger und Discipel Lutheri. Et §. XIV.

p. 99. Unter Lutheri Schülern war Hieronymus Weller, zu Freyberg Superintendens/ dessen viele und schwere Anfechtungen/ lange Übung in der praxi und sehr feine Schrifften bekannt sind.

§. XXXV.

Secundus ex Wellerorum prosapia est PETRVS WELLERVS à Molsdorff, Hieronymi jam laudati frater, Vir in Orientalibus præcipuè linguis versatissimus, de quo videri possunt M. Christ. Frid. Læmmelius (a) & D. Adamus Rechenbergius (b) Tertius est JACOBUS WELLERUS à Molsdorff, Hæreditarius in Rarßdorff / Neukirchensis Variscus, Philos. primum M. Linguarum Orientalium Professor Ord. & S.S. Theol. Extraord. in Academia Vitembergensi, tum Theol. Doctor & Ecclesiæ Brunsvicensis Coadjutor, mox Superintendens, & demum Serenissimo Saxonix Electori à Concionibus aulicis primariis, Consiliis Ecclesiasticis & Confessionibus sacris, defunctus anno post Christum natum millesimo sexcentesimo quarto & sexagesimo, ætatis verò suæ sexagesimo secundo. De eo vel id unicum memorabile est notatuque dignissimum, quod tanto auditorum numero gavisus fuerit, ut publico quodam, quô

quò omnes caperentur, ædificio indigeret, liberaliter eòdem à Senatu Wittebergenſi donatus. Testatur ea de B. M. Joh. Andreas Lucius in Concione funebri Noſtro habita: Er hat durch Göttliche Gnade in kurzer Zeit einen ſolchen applauſum erlanget/ daß wohl ehmahlen in die drittehalb hundert Magiſtri und Studioſi ſeine Lectiones beſucht / und E. Ehrenveſter Rath zu Witzenberg/ weil Er in ſeiner Stuben Raum gehabt/ ihm die Kloſter-Kirchen/ darinne zu leſen / wohlgeneigt eingeräumet. (c) Inter ſingularia meritò paupertas ejus ſumma refertur, quæ tanta fuit, ut incumbens Vitembergæ ſtudiis, famulando ſuſtentare ſeſe coactus fuerit. Unde ſuo quodam jure Eruditis pauperibus (d) connumerari meretur. (e) De familia ejus verè nobili, eruditione & in controverſiis excutiendis, diſſidiis item componendis ingenio atque judicio hæc commemorat Dn. D. Fechtius: *In ſuperiore Saxonia Dresda, Electorum ſedes, Mattheum Hoëum & Jacobum Wellerum utrumque Equæſtri ſanguine, illum ex Austria, hunc ex Variſcis, familia juſtæ nobilitatis per annos amplius ſeptingentos privilegiis ornata, oriundum, Doctores tantâ celebritate inclytos, naſta eſt, ut cum interioribus magnorum Heroum ſacris*

*facris essent admoti, in Ecclesia Evangelica ob-
ortis sive dissidiis sive controversiis, potiores
subinde ad ipsos deferrentur partes.* (f) D.
Joh. Micrælio audit Vir meritis in Ecclesiam
præclaris (g), D. Georg. Henr. Götzio Cele-
berrimus aulæ Saxonicæ Theologus (h) Hen-
ningus Wittenius sublimem ejus adpellat e-
ruditionem (i) Johannis Bohemi, Poëtæ Gæ-
sarei sequens in eum exstat Epigramma:

Jacobus Wellerus, Theologiæ Doctor per
anagramma:

Pauli cor. doctè revelas i ego voto.

ἐξήγησις.

Post divinorum meletemata sancta viro-
rum,

Quorum laus & honor nescit in orbe
mori.

Cor divi Pauli doctè, Wellere revelas,

Et sensim ex ipsis fontibus enucleas.

Abdita sensa notas Interpres Numine
plenus

Divino, atque addis dicta linenda Ce-
dro.

Lumen inest, & flumen inest, & Numen
in illis,

Ordinis, Eloquii, judicii que potens.

Præter Dispp. Theoll. Martino Becano op-
positas: Tract. de Idololatria, contra Ponti-
ficios

ficios : Comment. de Nominibus divinis aliaque (l) edidit Spicilegium Quæstionum Ebræo-Syrarum, tribus Disputationibus comprehensum, quod Wittebergæ publicæ denudò luci exposuit Vir de Linguis Orientalibus meritissimus, Joh. Wilhelmus Hilligerus, Fac. Phil. primum in Acad. Witteb. Adjunctus, post Pastor & Superintendens Chemnicensis (l), vocatque illud, libellum quoad paginas minorem; quoad res magnum. (m) De eodem laudatus Joh. Andr. Lucius (n): So ist auch wohl ehe geschehen / daß einer dem andern sein ausgefertigtes Spicilegium Quæstionum Ebræo-Syrarum, welches nur drey Disputationes seyn/ weilen die Exemplaria zeitlich distrahiert und verführet/ umb einen Ducaten verkaufft. Adnotationes ejus in Epistolam ad Romanos (o) eruditus appellat Thomas Crenius (p), item à nemine non laudatas (q), quas & cæteris ejus scriptis omnibus præferre nullus dubitat: B. D. Jacobus Wellerus, inquiens, tam eruditè exposuit Epistolam ad Romanos, ut ejus Adnotationes Brunsvigæ editæ in 4to anno 1654. cæteris ejus omnibus scriptis preferantur. (r) De Fasciculo ejus (quem vocat) viventium idem hunc in modum pronunciat: Qui Fasciculum Welleri viventium ibidem (Brunsvigæ) edi-

editum sibi comparavit, reliquis ab ipso concionibus funebribus vulgatis non indigebit, cum in istum omnia congesserit, quæ scivit & habuit in homiletico genere. (s) Plura videantur apud Theophilum Spizelium (t) Paulum Freherum (u) & Crenium. (x) Quartus Jacobi Welleri jam dicti filius est, GEORGIVS PAVLVS WELLERVS à Molsdorff, Phil. Mag. & Freibergensium ad Div. Nicolai Ecclesiastes. De quo verò, quod lubens fateor, cætera me latent.

(a) in Historia Welleriana, p. 46.

(b) in Schediasmate Historico de Nobilitate Misniæ Literata, quod prodiit in Acad. Lips. ann. MDCXCIV., Sect. III. §. LIV., apud Dn. D. Götzium in Meletematibus, Annæbergenfibus, num. XVI. de Principe Ebraicè docto, p. 858.

(c) Conf. & Freherus in Theatro, p. 642. b.

(d) quorum quosdam suppeditat Crenius Animadvers. Philol. Hist. Tom. V. p. 124. seqq. Plures verò in pècul. Schediasmate impostorum D. V. edendo daturus sum.

(e) Miror verò ejus non meminisse M. Joh. Tob. Gleichium in Diss. de Singularibus quorundam Theologorum fatiis, cum cap. II. §. VI. de paupertate Valerii Herbergeri disseruerit.

(f) de

- (f) de Nobilitate Studii Theol. §. XXVI.
 (g) in Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 805.
 (h) in Singularibus de Reliquiis Lutheri diversis in locis asservatis, ed. Lips. MDCCIII, in 4to, p. 11.
 (i) in Diar. Biogr. ad ann. MDCLXIV.
 (k) quæ recensuerunt Freherus in Theatro Viror. erud. clar. p. 643. a. Wittenius D. B. l. c. & plenius in Memoriis Theologorum renovatis, Dec. XI. p. 1504. f., add. Königius in Bibl. p. 865. b.
 (l) cujus scripta exhibentur in Novis Lit. Germ. Tom. II. de anno MDCCIV, mens. Febr. p. 54. seqq.
 (m) in Præfat. Spicilegio præmissa, lit. A. 2. b.
 (n) in Concione Funebri cit.
 (o) edit. Brunsvigæ, anno MDXLIV.
 (p) Animadv. Philol. Hist. Tom. I. c. III. §. X. pag. 51.
 (q) Tom. II. c. IV. §. I. p. 109. 110.
 (r) de Libris Scriptorum optimis & utilissimis, Exerc. I. ad Pereximium, elegantis & probi ingenii, multæque sedulitatis atque doctrinæ reconditæ juvenem, Philippum Julium Rehtmeierum, Brunsvicensem, S. Theologiæ & Ministerii (quem vocat) non unum è multis Candidatum, Lugduni Batav. anno MDCCIV., num. XLIII. p. 31.
 (s) de Libris Script. Opt. Exerc. I. p. 31.
 (t) in Templo Honoris referato, p. 276.
 (u) in Theatro, p. 642. seqq.

(x) Tom.

(x) Tom. XI. Animadv. Phil. Hist. c. II. §. I. p. 142., ubi Symbolum ejus fuisse : *Vincamus malum bono*, commemorat.

§. XXXVI.

Agmen denique Theologorum Nobilium Lutheranorum claudat BERNHARDVS ZIEGLERVS, (a) S.S. Theol. Doctor & Professor Lipsiensis, nobili in Misnia locò in lucem editus, anno supra millesimum quadringentesimum sexto & nonagesimo, defunctus autem annò supra quingentesimum quinquagesimo secundo; quem bonum Hebraistam Megalandrum vocare consuevisse observat G. M. Königius (b), impenseque eundem amasse illustris Seckendorffius (c) & Seb. Niemannus, cujus hæc sunt verba (d): *Erat is Lutbero & Philippo valdè charus, non tantum propter Ebrææ linguæ adcuratam cognitionem, sed & quod de omnibus rebus teste Camerario, consideratio illius esset accurata & sagax, ingenium autem per quam liberale & candidum, & constantia summa atque fides certa.* Unde jucundam ejus consuetudinem & accuratam considerationem atque solertiam in multis S. Scripturæ locis interpretandis sæpe requisivisse Melanchthonem & mortuum crebris gemitibus desiderare se testatum esse commemorat Melch. Adamus

Joach. Camerarius, Vir de politiori literaturâ præclarè meritis Germaniæque singulare ornamentum (f), suam sequenti modo de Zieglero nostro pronunciat sententiam: *Fuit Vir ingenio, doctrinâ, Hebraicarumque literarum scientiâ eâ instructus, ut in istius linguae cognitione faciliè omnes in illis regionibus primas ei concederent. Et quanquam Vitam tempestivâ hilaritate conditam, more gentis suæ, agebat: erat in eo tamen tum in vultu tristi quædam severitas, tum in verbis, tum etiam vocis asperitas: ut durior & acerbior quibusdam videretur. Ficta, simulata, commentitia, ostentationem vanitatemque omnem mirificè oderat, levitatem atque mobilitatem vehementer aversatus. Idem officii supra modum memor inque eo exequendo diligens.* (g) D. Joh. Micrælius: *Bernhardus (ait) Zieglerus, nobilis Misnicus, insignis Theologus & Hebræus, Antonii Margaritæ ex Judæo Christiani, & in Lipsiensi Acad. LL. OO. Professoris) discipulus.* (h) Dn. D. Götzius: *Hic illustri, inquit, loco natus, Hebraicarum literarum calientissimus fuit easdemque in Acad. Lips. publicè docuit.* (i) In eo verò infelicius fuit, quod manuum pro lubitu uti haud liceret ministerio. Qua de re Adamus: *Obstitit autem effectationibus doctrinæ; quod*

nullum manuum usum haberet, quarum dextram casu de ædificio exstrui cœpto, in terram puer adhuc delatus fregerat & gestabat de curatione mala enervatam atque inutilem (k) Factum hinc autumat Niemannus (l), quod scripta oppidò pauca ediderit, qualia sunt: Tract. de Sacramento Altaris: Disp. de Missa contra Sidonium, Mersburgensem Episcopum: Disp. de omnibus doctrinæ S. capitibus: de dicto Joh. XIV.: Si quis me diligit, &c. & Oratio de necessaria conjunctione Scholarum cum Ministerio Evangelii. (m) Plura vid. apud P. Albinum (n) Adamum Rechenbergium (o) & Seb. Niemannum (p)

(a) Vixerunt Nostro cognomines Georgius Zieglerus, Revaliensis, Pastor Regiomonti Veteroppidanus, libro de incertitudine rerum clarus. Conf. Jo. Micrælius in Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. p. 807. Mich. Zieglerus, Phil. & Med. D. ac P.P. Tubing., denatus anno MDXCVII., cujus Vita carmine descripta à M. Erhardo Cellio, Poët. & Hist. Prof. Tubingensi, reperitur apud Freherum in Theatro, p. 1299. a. Johannes Reinhardus Zieglerus, Spirensis, qui floruit circa annum MDC. vid. Phil. Alegambe in Bibl. Jesuitica p. 237. Jacobus Zieglerus, Landaviâ Bavarus, exquisitæ Vir doctrinæ dictus Thua-

Thuano, Hist. lib. VI., Mathes. in Acad. Upsal. Prof. Vid. Joh. Messenius in Sueopentaprotopoli, sive Exegeſi de quinque antiquissimis & primariis Suecorum Gothorumque emporiis, Upsalia, Sigtonia, Scara, Birca & Stockholmia, ann. MDCXI. in 8vo edit., cap. VI. Scripsit Christierni II. Regis Daniae crudelitatem, perpetratam in proceres Sueciae & populum Holmensensem. Editus liber est Argent. anno MDXXXVI. vid. Jo. Schef-ferus in Suecia lit. p. 273. & in Hypomnematis ad eandem Joh. Möllerus, in Bibl. Septentrionis eruditi, num. VI. p. 441. seqq. Cæterum apud Gothos natum affirmat Paulus Jovius in Elogiis num. CXXXIIX. his verbis: Iacobus Zieglerus, in terra Gothica natus & educatus, exactè, puriter & facundè Christierni Daniae & Norwegiae Regis immanitatem perscripsit, ut eruditis gentibus pudori esse possit, quod Latinae facundiae fruges sub Cimmerio cœlo penè felicius ac uberius, quam in Italia proveniant. Conf. pluribus Sim. Schardius, Germ. Scr. Vol. II. p. 83. Zeillerus de Hist. P. II. p. 160. Caspar Zieglerus, (non confundendus cum quoad prænomen etiam ὁμωνύμῳ, J. U. D., Confil. Saxonico, Scabinatus Assess. & demum Pro-Consule Lipsiensi, vid. Wittenius in Diar. bigr. ad ann. MDCLVII.) in Jure præcipuè Ecclesiastico, cujus rei multa dedit specimina, multò versatissimus, quem illu-

strem Ictum appellat Dn. D. Fechtius in Philocalia Sacra, p. 159. Vid. & Henr. Pippingius in Exerc. Acad. juvenilibus, pag. 19. Ejus in Grotium, de Jure Belli & Pacis, Commentarium plurimi faciundum asserit Joh. Schefferus de Informatione literaria, §. XV. apud Crenium Methodorum Tom. II. p. 459. Vitam ejus scriptaque habes apud Pippingium in Appendice Sacri Decadum Septenarii, Num. II. p. 1042. seqq. add. illustris Schurtzfleischii Orat. Panegyri. Num. VII. p. 82. seqq.

(b) in Bibliotheca V. & N. p. 884. a.

(c) Comm. de Lutheranism, Lib. III. p. 460. 464. Conf. ipse Divus Lutherus Comm. in Genesin aureo, p. 725. b.

(d) in Vitis Theologorum Sec. XVI. num IX. §. II.

(e) in Vitis Philosophorum Germ. p. 65. b. ed. in fol. MDCCV.

(f) judicium hoc est Petri Dan. Huetii, Tract. de Claris Interpretibus, p. 227. Idem Turnebo non Germaniæ solum, sed totius Europæ ornamentum ac decus appellatur, apud Königium in Bibl. p. 157. b. Vir maximus Crenio Animadv. Tom. I. c. V. §. I. p. 77., vid. idem Tom. II. c. I. §. VIII. p. 24. Tom. III. c. I. §. II. p. 10. c. IV. p. 145. f. Tom. IV. c. I. §. III. p. 17. Tom. V. c. I. p. 23.

(g) in Vita Phil. Melanchthonis doctissime scripta.

(h) Hist.

- (h) Hist. Eccl. Lib. III. Seēt. II. p. 807.
 (i) in Meletemat. Annæberg. Num. XVI. p. 857.
 (k) loc. cit.
 (l) l. c. §. III.
 (m) vid. Adamus l. c.
 (n) in Chronico Misniæ p. 342.
 (o) in Schediasmate Hist. de Nobilitate Misniæ
 literata, Seēt. II. p. 36.
 (p) in Vitis Theologorum Seēt. XVI. num. IX.

CAPUT II. DE NOBILIBUS THEOLOGIS REFORMATIS.

S U M M A R I A.

§. I. De nomine Reformatorum, an hoc, an Calvinianorum rectius illis tribuatur, non litigandum esse impræsentiarum, insinuat, & quosdam Reformatorum non reformidasse eam nomenclaturam, brevibus demonstrat. §. II. Inter Theologos Nobiles Reformatos agmen ducentem, Gervasium Babingtonum, Anglum Nobilem, producit. §. III. Proximum ab illo locum Lamberto Barlæo, Nobili Geldro, vindicat. §. IV. Tertium tribuit Theodoro Beza, Nobili Heduo. §. V. Richardum Brettum, Nobilem Anglum commemorat. §. VI. Brettio associat Johannem Coletum, Equitem auratum Anglicanum. §. VII. Alienum non vult

à Theologorum Nobilitum Reform. numero Thomam Crammerum, Nobilem pariter Anglum. §. VIII. Percenset Johannem Davenantium, Anglo-Londinensem Nobilem. §. IX. Eduardum Deringium, Anglo-Cantianum, Nobilem. §. X. Guilielmum Farellum Nobilem Gallum. §. XI. Adnumerandum quoque Nobilibus Theologis Reformatis dicit Patricium Forbesium, Baronem Scoto-Britannum, eâque occasione de hujus filio Jobanne Forbesio deque horum ἐμὀνύμῳ Guilielmo Forbesio differit. §. XII. Non vult exclusum Ottonem à Grünrad, Nobilem Misnicum. §. XIII. Silendum nequaquam Franciscum Junium, Nobilem Gallum adseverat. §. XIV. In conspectum prodire facit Johannem Lasum, Equitem Polonum. §. XV. Commemorat Jacobum Montacutium, Equitem auratum Anglicanum & quædam profert de Nicolao & Richardo Montacutiis. §. XVI. Non obliviscitur Samuelis Petiti, Nobilis Galli. §. XVII. Huic subjungit Johannem Philpotum, & §. XVIII. Nicolaum Ridlejum, Nobiles Anglos, istum Hamptonensem, hunc Dunelmensem. §. XIX. In conspectum penultimo producit loco Antonium Sadeel, Nobilem Matisconensem. §. denique XX. ultimo sistit loco Petrum Streibagium, Nobilem Aquisgranensem.

§. I.

DE quæstione, utrum Reformatis Calvinianorum, quod plerique fugiunt, an Reformatorum, quod affectant, rectius tribuatur nomen? in re historica occupati non erimus impræsentiarum solliciti. Evictum prius est à Magnis jam dudum Ecclesiæ nostræ Theologis, nominatim D. Jo. Conr. Dannhavvero (a), D. Abrahamo Calovio (b), D. Jo. Adamo Schertzero (c), & D. Justo Christoph. Schomero (d). Id interim certum est, plures quoque Reformatorum lubentes amplecti Calvinianorum nomen, neque, suis quò minus tribuatur, refragari. Ipse Joh. Calvinus titulo hoc suos insignit. (e) Moses Amyraldus doctrinam, quam Reformatæ profitentur Ecclesiæ Calvinianam vocat. Quod quidem non usque adeò probatur Frid. Spanhemio: *Ipsi viro docto, inquiringi, placet, doctrinam, quam eximius ille vir pro Christiana & orthodoxa habuit, Calvinianam vocare in Epistola ad Celeberr. Rivetum, quod repetit dissert. IV. Id quod inauditum fuit hætenus inter nostros, qui nomenclationes id genus damnarunt sæpius in aliis ut schismaticas & alienas à Christianis.* (f) Apelius fratres suos Calvinistas appellat.

lat. (g) Herm. Fabronius, qui sub Harmini de Mosa nomine latet, illud nomen nusquam fugit, quod vel ex meditationibus ejus Henoticis patet, quibus hunc praefixit titulum: Concordia Lutherano-Calvinistica, oder Vereinigung der Lutheraner und Calvinisten / = = dahin gerichtet/dass die Lutheraner und Calvinisten sich billig in der Religion miteinander vergleichen/ diemeil sie im Fundament des Glaubens einig seyn. Imò ipse Samuel Strimesius, Theologus Francofurtanus, adeò non damnat nomen hocce, ut potius in Scriptis suis illud adhibeat. (h) Malumus verò ad recensum Reformatorum nos accingere, quam controversiæ diutius immorari.

(a) Hodòmor. Spiritus Calvin. Part. I. Proœm. §. VII. p. 22.

(b) in Examine doctrinæ de Persona Christi, Sect. I. Prælim. Quæst. II. num. III. p. 13. seq.

(c) Colleg. Anti Calvin. p. 2. 3.

(d) Collegii Anti-Calv., nuper à Summè Rev. & Excell. Dn. D. Henr. Ascan. Engelkenio Primum editi, Cap. I. Proœm. Quæst. II. p. 3. seq.

(e) Volum. Tract. Theol. f. 84.

(f) Exercit. de Gratia universali, annot. I. in Sect. VIII. p. 324. seq.

(g)

(g) Vidd. Darmstad. in Deduct. fundam. p. 500. 501.

(h) vid. ejusdem Hexas annotationum §. VIII. p. 25. & 28. apud Præcell. Dn. M. Davidem Schultetum, qui ea de materia egit in Schediasmate elegantissimo de Doctoratu Theologico apud Reformatos non assumendo, Hamb. nuperrimè edito, §. I. p. 3.

§. II.

Inter Theologos itaque Nobiles Reformatos, literarum serie, quam impræsentiarum placere nobis hætenus liquet, agmen ducit GERVASIUS BABINGTHON, Anglus Nottinghamensis, ex antiqua & generosa familia natus anno supra millesimum quingentesimum quinquagesimo, denatus supra sexcentesium decimo (a), Collegii S. S. Trinitatis Cantabrigiensis socius primum & Pastor, tum Theol. Doctor, post Thesaurarius Ecclesiæ Landaviensis in Wallia, inde ejuspem Diœceseos, porro Exponiensis ac demum Vigorniensis Episcopus. Famam inter suos haud vulgarem adeptus est editis anglicano idiomate Annotationibus in Pen-tatevchum: in decem Præcepta, Fidei Articulos atque Orationem Dominicam: itemque Collatione inter humanam fragilitatem & fidem. (b)

(a) Vid. Henningus Wittenius in Diar. biogr. Tom. II. ad ann. MDCX. p. 14. 15.

(b) Conf. G. M. Königius in Bibliotheca Vet. & Nova, p. 77. a. ut & Paulus Freherus in Theatro Virorum Erud. clar. p. 356.

§. III.

Proximum ab eo locum occupat LAMBERTVS BARLÆVS (a) Bommelæ Geldrorum, parente nobili, Casparo de Barle, anno seculi sexti decimi nonagesimo quinto prognatus. Fuit is primum ab anno MDCXII. Ordinum Holland. ad aulam Gallicam Legato, Langeracquio, à concionibus. Cumque eò officio ultra decennium, favore Legati illius in omnibus adeò sibi conciliato, ut secretissima quæque secum communicaverit, perfunctus fuisset, in Inspectione Bredana Pastoratus muneri admotus est, Amstelodami simile officium, ad quod jam evocatus fuerat, suscepturus, (b) nisi Græcæ Linguae Professione, ad quam juvandam natus factusque videbatur, in Academia Lugdunensi, à Curatoribus donatus fuisset; quam spartam quoad usque sustinuit, maximam nominis celebritatem, hominum memoriâ nullatenus delendam, adeptus est. De eo Adolphus Clarmundus (c): In dem Griechischen war er so beschlagen / daß Er und
L'Em-

L' Empereur auch mit den gebohrenen Griech-
chen perfect reden konte. Et post quædam:
(d): Alle Eruditi geben ihm das Lob/ daß er
in Græcis vortrefflich gewesen. Er hatte
diffusam lectionem vornemlich in Scriptori-
bus antiquis. Sein ingenium und judicium
war exactum. Seine Lateinische Epistolæ,
so er an andere hauptgelahrte Leute verfers-
tiget / sind nach Bericht / elegantes, nitidæ
und politæ. Scripta verò ejus quamvis phi-
losophica & philologica potissimum sint, in
iisdem tamen in sacram quoque disciplinam
& antiquitates haud rarò sese diffundit. Un-
de de laboribus ejus in Euripidem, Aristo-
phanem aliosque Scriptores ita nonnemo
judicat: *Lambertus Barlaeus hosve pluresque
alios Scriptores ita interpretatus est, ut non
in verbis tantum hæreat, sed nihil ex antiqui-
tate prætermittat.* (e) Quam maximè verò
arridet Eruditis in Theogoniam Hesiodi
Commentarius, quem haud abs re luculen-
tum vocat G. M. Königius, (f) Antonius
verò Thysius lucubrationes doctissimas. (g)
Præter illa Fidei Confessionem Reformato-
rum jussu ordinum Holland. junctâ sibi ope-
râ Jacobi Revii in usum potissimum Græco-
rum in Græcam linguam transtulit. Plura
hâc vice non addo, fusius de eo acturus in
de

de Nobilibus Philosophis Tractatu Historico-Morali, haud longo abhinc tempore D. V. edendo (h)

- (a) Præter *Melchiorum Barleum*, Antverpiensem, (circa ann. MDLXVI. florentem, qui scripsit de raptu Ganymedis, item quinque libros Brabantiados, vid. Tom. I. Delit. Belg. p. 212. Franc. Sweertius in Athenis Belgici p. 564. & König. in Bibl. p. 86. a. ὁμῶνυμ) Nostro fuit *Caspar Barleus*, Antverpianus, Med. D., primò Logices in Acad. Lugduno-Batava, post Philos. Moralis apud Amstelodamenses Prof., qui misero fato periit anno MDCXLVII. puteo submersus, an sponte an casu, incertum. De eo Gerh. Jo. Vossius de Arte Gramm. Lib. I. c. III.: *Casp. Barleus, dubium, Poëta melior an Philosophus*. Marco Zuerio Boxhornio in Epist. ad Pontanum, p. 4. audit Vatum nostri seculi Princeps. Olaus Borrichius de Poëtis p. 140: *Sanè (inquit) Casp. Barleus Antverpianus, & inventionum artificio & cultu dictionis optimo cuiquam Antiquorum, etiam ipsi Claudiano, palmam dubiam facit, in quocunque argumento, quocunque poëmatum genere oppidò nitidus, facundus, exquisitus: dignus, qui omnibus Heliconis alumnis in sinu gestetur. - - Ad summam, in uno Barleō ostendere voluit natura, Phæbum semper juvenem esse, nec cum mundo effæto consenuisse.* Summus Morhofius ita

ità de eo judicat : Casp. Barlæi Epistolæ facetiis & salibus perspersæ, multa istius temporis notabilia sæpè memorant. Fuit Barlæus Philosophus & Poëta præstantissimus, quanquam à Batavis ipsis non magni æstimatus ; ingenium fœcundissimum & festivissimum habuit, in Elegia, Scazonte & Phaleucis mirè suavis & argutus, in Epico carmine luxuriâ nimîâ penè molestus : quam ejus loquacitatem contemptim habuere Heinſius aliique castigatiores Poëtæ. Id certè verum est, in delectu verborum non multum se cruciasse, sed primos impetus plerumque esse secutum & ingenii sui ubertatem. In Polyhist. Lit. Lib. I. c. XXIV. §. LIV. LV. p. 324. qui & videri potest §. LVI. LVII. ead. pag., Lib. I. c. XV. §. XII. p. 166. Lib. VI. c. III. §. IV. p. 279. Lib. VII. c. III. §. VIII. p. 377. §. IX. p. 379. §. XII. p. 381., Polyhist. Philos. Lib. II. Part. II. cap. XXVII. §. VII. p. 425. &c. Joh. Georg. Grævii sequentia sunt in Præf. Floro, Trajecti Batavorum anno MDCLXXX. edito, præmissa : Sæpe stupiditatem nostri seculi sum admiratus, cum audiivi à plurimis, & qui sibi videbantur valdè sapere, Casp. Barlæi carmina tanti fieri, ut cum optimis veteribus Poëtis compararetur, ab aliis anteferretur. Ingenio sanè valuit Barlæus, & nullo suorum æqualium fuit inferior. Sed ingenio nimium indulſit. Quantus enim in illo

illo tumor, quantus optime sonantium verborum ubique inanis strepitus. Ausim Sacramento contendere, vix esse paginam, in epicis præsertim, in qua non aliquot versus reperiantur, sonori quidem & aures implentes, sed non animum, si illum attendas. Nulla enim subest sententia. Qui istis possunt capi, non possunt Virgilio, Catullo, Horatio delectari, aut virtutes eorum præstantiamque intelligere, nec dijudicare, quid distent æra lupinis. Si enim nossent, quam longè tumor abesset à sublimitate, nunquam hanc de Barlæo ferrent sententiam, qui fateretur ipse, se non excellentissimos ad imitandum Poëtas sibi proposuisse, sed Claudianum, sui quidem temporis Poëtam omnium præstantissimum, sed sui temporis, quod ab aurea plurimum degeneraret antiquitate. Vid. Crenius Methodorum Tom. II. num. VII. p. 401. 402. De Epigrammatibus idem Crenius num. VI. p. 313 : Casp. Barlæo acrimonia non deest, sed manum nescit tollere de tabula, cum Epigrammata commendat brevitatis.

(b) minus recte itaque à Wittenio Minister Ecclesiæ Amstelod. salutatur, in D. B. Tom. I. ad annum MDCLV.

(c) in Vitis Clarissimorum in re literaria Virorum, P. IV. p. 144.

(d) p. 146.

(e) apud Clarmundum l. c. p. 146.

(f) in

(f) in Bibliotheca Vet. & Nova, p. 85. b.

(g) in Oratione funebri.

(h) Vid. interim Wittenius in Memoriis Philosophor. Dec. VI. p. 234. seqq.

§. IV.

Hunc sequitur THEODORVS BEZA, Juris primò Licentiatus, mox Phil. Interpres Laufannensis, tùm Theologiæ Professor, Pastor Genevensis, & primus ibidem Rector, Vezeliis, vetusto Heduorum in Gallia oppido, parente utroque nobili, in hanc lucem editus, anno seculi sexti decimi undevigesimo. Suò quodam jure is inter Doctos proceres refertur, Aureliæ enim sub Melchioris Wolmarii, Græcarum ibid. lit. P. P., manu-ductione tantum profecit, ut ætatis annum duodecimum nondum egressus, omnes, quotquot haberi poterant, Autores vel Græcos vel Latinos non degustarit, sed imbiberit nullaque fuerit ex disciplinis liberalioribus, quam non attigerit; Juris verò Licentiatus annum agens vicesimum omnium, cum applausu renunciatus fuerit. Notatu porrò de eo dignum est, quod non Poëmata solùm & epigrammata in juventute liberius aliquantò & licentiosius, quam postea voluisset, scripta ipsemet damnaverit ac detesta-

rus quasi fuerit, sed & in Theologicis quædam mutaverit proque non dictis haberi voluerit. Qua de re Melch. Adamus (a): *In his quidem* (contra D. Tilemannum Heshusium & Joach. Westphalum scriptis) *postea quadam liberiore calamo quam rei, de qua agebatur, majestati conveniebat, scripta mutavit: ut in nonnullis aliis scriptis* (philosophicis & poëticis) *è quibus jocos aliquot (ut erat ingenio lepidò & faceto, dum adhuc ætate vigente esset) postquam maturior factus est, & δευτέρως φροντίδας in consilium adhibuisset, erasit.* (b) Singulare quoddam de eo commemorat Thuanus, eum biennio ante mortem ita obliviosum factum, ut statim eorum quæ dixerat, oblitus fuerit. (c) Cæterum valetudine adeò firmâ fuit, ut, quid esset capite dolere se nescire sæpè diceret. (d) Forma præterea fuit præstantissimâ, adeò ut aliquis Princeps putaretur (e) Plura vitam concernentia videri possunt apud Melch. Adamum (f) Bisselium (g), qui tamen pro more suo per multa convitia & mendacia ejus vitam descripsit (h), Lotichium (i) & qui primò nominandus locò fuerat, Antonium Fayum (k), qui & sequens monumentum ipsi posuit: Reverendi viri pietate, virtute & doctrinâ ornatissimi, D. Theodori Beza,

Bezæ, Vezelii, Theologi præstantissimi & clarissimi, Ecclesiastæ Genevensis facundissimi & fidelissimi: Poëtæ ingeniosissimi & suavissimi: (Hæcine pauca sunt? cætera non capiat unicum marmor) Antonius Fayus suo, Collegarum & reliquorum amicorum nomine P. M. De eo incomparabilis Martinus Chemnitius noster (l): *Est sanè Beza vir præstantis ingenii & magnæ eloquentiæ; sed sicut Seneca dixit, nullum magnum ingenium esse sine mixtura dementiæ: ita profectò in Bezæ ingenio est nimis magna mixtura superbiæ ὑπερ ὀπτικῆς, cui adjuncta est intemperans libido exquisitis conviciis acerbè & virulentè maledicendi omnibus, qui ab opinione ipsius dissentiunt.* Dn. D. Fechtius (m) *Poëmata, inquit, ità excoluit in adolescentia, ut ob quædam lasciva carmina & fortè etiam amores illicitos per totam vitam Pontificiorum criminationes sustineret.* Idem alio loco: *Inter Reformatos eminent Duumviri isti, admirandæ eruditionis & stupendæ eloquentiæ, Johannes Calvinus & Theodorus Beza. Nec enim eruditionis laus abroganda ipsis est, quia Heterodoxi fuerunt.* (n) Tychoni de Brahe (o) Beza vir admodum celebris, & non solum genere, sed & doctrina imprimis nobilis, deque literis tam sacris quam philosophicis (si quis

R alius

alius hoc ævo) præclarè meritis audit. Matthæo Polo, Londinensi (p), Vir non græcâ tantum, sed omnigenâ literaturâ imbutus, quam etiam singulari acumine & judicio ad interpretationem plurimorum Scripturæ locorum feliciter adhibuit. Antonio Fayo (q) Vir ingeniô summo, judicio accuratô, memoriâ tenacissimâ, facundiâ singulari, affabilitate & comitate nulli secundus: adeò, ut propter commemoratas dotes, adjunctâ illis vitæ longævitate (quæ tamen omnia erant inferiora summâ doctrinâ & pietate) quidam vocarent Bezam ætatis suæ phœnicem. Ex scriptis ejus, quorum ob multitudinem ad πολυγράφως jure meritoque refertur, nos saltem notamus Novi Testamenti latinam interpretationem (de qua Andreas Rivetus, celeberrimum apud Reformatos nomen, postquam de Versione Junio-Tremelliana Veteris Test. dixerat, quod observatâ linguæ sanctæ proprietate & idiotismis sedulò expensis, ea concinnata fuerit, doctis jam diu probata, maximeque sermonis puritate & proprietate linguæ latinæ accommodata, quantum fieri potuerat, ad rerum majestatem; idem pronunciat his verbis: quod idem à venerabili Beza in Novi Testamenti versione observatum fuit (r)) & in idem Testamentum
ejus

ejus Adnotationes, quæ omnium maximè ex scriptis ejus commendantur (s) De illis verò Thomas Crenius hunc in modum pronunciat : De Theod. Beza Vezeliis, oppido Heduorum vetusto Gallico, nato, Genevensis Ecclesiæ Ministro, viro in Philologia magno, lego apud Jo. Conr. Dietericum in aureis Prolegomenis Antiquitatibus Biblicis præmissis, p. 18. a. quod omnes Græcos autores sacros & profanos evolverit, antequam adnotationes in Novum Testamentum inciperet; quod sanè opus ipsum magis comprobabat, ac Cornelii à Lapide Opera. Ut verò Bezæ doctissimas in adnotatis & interpretatione Novi Testamenti operas maximoperè, ut dignæ certè sunt, eruditi commendant: ita sine solida & sufficiente iidem fieri ratione arbitrantur, quod multa Scripturæ Novi Test. Græcæ loca, multasque dictiones in suspensiones mendorum & corruptelarum inlatarum vocare non veretur. (r) Et post quædam (u): *Hoc dubio caret, doctissimum Interpretem Bezam non semel usum esse incomparabilis Martini Chemnitii Harmoniæ Evangelica. Conf. vel Luc. II. 25. Magnus Calovius: Beza, inquit, in Novum Testamentum quamvis docta, cum judicio legenda.* (x) B. Mich. Waltherus (y): *In Adnotationibus vi-*

rus suum Calvinianum passim locorum Beza,
plenis eructat buccis. (z) De earundem edi-
tionibus dicere jam nihil attinet, videri
verò de illis potest Crenius. (aa) In Homi-
letica ejus sequens extat Gisberti Voëtii cen-
sura: Bezæ conciones in passionem, quod
ad orthodoxam & solidam materiam, diser-
tumque stylum, probo quam maximè: sed
non video, quomodo, quod ad methodum
concionandi & digressiones plerasque pro-
lixas in communes generales aut quæsitæ
doctrinas atque usus, nostris temporibus &
nostratibus ingeniis atque adeò ipsi metho-
do & regulis artis concionandi ita conve-
niant. Potuerunt illa tempora & illa loca,
quibus ille conciones habebat, prudentiæ
ipsius persuasisse hanc necessitatem ita ex-
currendi potius, quam pressè *ὀικείοις* & pecu-
liaribus istorum Textuum usibus inhærendi:
sed hoc omnibus non semper imitandum.
(bb) De ejusdem Emblematis Dan.
Georg. Morhofius: Theodori Bezæ Emble-
mata & aliorum ad artis præcepta planè non
formata sunt. (cc) Autor quoque à quibus-
dem habetur Commentariorum de Statu Re-
ligionis & Reip. in Regno Galliæ III. Partibus
& IX. libris constantium (dd), quod suspi-
cari quis posset ex ipsius ad D. Tilium ver-
bis,

bis, quæ ita habent (ee): *Vellem multas meas chartas, quibus tota Gallici primi civilis (belli) historia, adeoque rara & admiranda multa continentur, remotiore ab hostibus locò esse, ut, si quid forte nobis humanitus contingat, ista non pereant, maximo Ecclesiæ damno.* De Epistolis ejus Theologicis vid. Crenius (ff) De Poëmatibus (gg) Olaus Borrichius (hh).

(a) in Vitis Theologorum extraneorum, p. 104. a. edit. noviss. MDCCV. in fol.

(b) Exempla similia adduximus supra Sect. I. Gen. c. II. §. V.

(c) Hist. Lib. CXXXIV. Quamvis ante memoriâ stupendâ gavissus fuerit, adeò quidem, ut elogium ipsi suspendatur in Doctorum Virorum Elogiis Thuanæis, p. 129., quod totos Psalmos Hebraicè, & quodcunque caput è Pauli Epistolis proposuisses, integrum Græcè recitarit. Vid. Thom. Crenius de Singularibus Scriptorum, §. XXXVIII. p. 50., ubi & verba habentur H. Casauboni, Epist. CCXCVII. ad Josephum Scaligerum, p. 342. edit. Brunsvic. MDCLVI. in 4to, de oblivione, quam per longinquitatem ætatis contraxerat.

(d) vid. Adamus loc. cit. p. 119. b.

(e) Scaliger in Excerptis p. 47: Beza, inquit, fuit valdè pulcher, senex 86. annorum, & 114. dierum, habebat fontem in pede, qui ipsi vitam prorogavit. Et post pauca: Beza

fuit valdè præstanti formâ, ut judicaretur aliquis Princeps.

- (f) quî fusissimè de eo egit loc. jam alleg.
- (g) Septennio I. p. 334. 342.
- (h) ut judicat Dn. D. Fechtius Coll. ad Rechenbergii Summarium Hist. Eccl. MSC., Sec. XVI. §. XXI.
- (i) in Bibl. Poët. Part. IV. p. 42.
- (k) in ὑπομνηματίῳ de Vita & obitu Theodori Bezae, admodum prolixo, cui sua debet Adamus. Add. Paulus Freherus in Theatro, p. 334. seqq. Jac. Verheyden in Elogiis præstantium Theologorum p. 209. Wittenius in Diar. biog. T. I. & II. ad ann. MDCV. Königius in Bibl. p. 109. a. Quenstedius l. c. p. 55. &c. Vitam aliàs suam ipse descripsit in Epist. ad Melch. Volmarium, anno MDLX. præmissa postmodum Volumini Tractationum Theologicarum, ed. Genevæ, MDLXX. vid. Kortholtus in Hist. Eccl. Sec. XVI. Sect. III. c. IV. §. VI. p. 821.
- (l) in Epist. ad Kirchnerum Loc. Theol. de Cœna p. 155., apud Dn. D. Fech. Coll. ad Rechenberg. l. c.
- (m) Coll. MSC. ad Historiam Eccles. seculi XVI. c. XVI. §. XIV,
- (n) Coll. ad Rechenb. I. all. §. XXI. vid. ejusdem App. ad Epp. Marbach. c. IV. p. 185.
- (o) de nova stella lib. I. Part. II. III. apud Thomam Pope · Blount in Celebriorum Autorum Censura, p. 710.
- (p) Præ-

- (p) Præfat. Tom. IV. Synopleos Criticorum.
- (q) in *ἱστορικῆς* de vita & obitu Theod. Bezae, apud Adamum l.c. & Seb. Niemannum in Viris præcipuorum Theologorum Reformatorum Seculi XVI. num. XV. §. VII.
- (r) in Præf. Bibliis sacris lat. Junii, Tremellii & Bezae præmissa, anno MDCLI.
- (s) vid. Jac. Verheyden in Elogiis, loc. cit.
- (t) Animadv. Tom. I. c. IV. §. II. p. 58.
- (u) loc. cit. §. II. p. 59.
- (x) in Pædia Theol. Artic. poster. cap. II. can. IX. p. 162., edit. Witteb. anno MDCLXV. in 8vo.
- (y) Officin. Bibl. Repositor. prior. arcul. V. §. CCCCXLVI. pag. 367. edit. Witteb. MDCLXVIII. in 4to.
- (z) Exemplum quoddam vid. in Dn. D. Fechtii Philocalia sacra, hæc loci MDCCVII. edita, §. XLIX. p. 22. & alibi. Interim & de Adnotationibus ejus in N. T. minoribus hunc in modum judicat idem Coll. ad Hist. Eccles. Sect. XVI. cap. XXVII. §. IV: Inter eos, qui S. Scripturam brevibus notulis illustrarunt, Imm. Tremellii & Th. Bezae cæteris præstant.
- (aa) Animadvers. Tom. XII. c. I. §. V. p. 45. seq.
- (bb) Bibliothecæ Stud. Theol. Lib. I. c. XVII. p. 213. edit. Ultraject. MDCLI. in 12. apud Crenium Animadvers. Tom. XI. c. I. §. VIII. p. 116.

(cc) Polyhist. Lit. Lib. VII. c. III. §. V. p. 375.

(dd) excus. anno MDLXXI. in 8vo.

(ee) Centur. II. Epistolarum selectiorum, illustrium & Clarorum Virorum, superiore seculo scriptarum vel à Belgis vel ad Belgas, Epist. L. p. 629. apud Crenium, Animadv. Tom. VIII. c. III. §. I. p. 161.

(ff) Animadv. Tom. XI. c. I. §. V. p. 86. 87.

(gg) quæ exstant Tom. III. Delit. Gall. p. 578. nomine Adeodati Sebæ, Vesaliensis, sub quo latere voluit.

(hh) Tr. de Poëtis, p. 112. 113. ubi inter alia digna vocat, quæ iterum iterumque legantur.

§. V.

Post eum commemorandus venit RICHARDVS BRETTVS, generosâ inter Anglos familiâ Londini prognatus, Artium Baccalaureus, Rector de Quainton in Comitatu Buckinghamiensi, Collegii Lincolnienſis in Academia Oxoniensi, tum Chelseiensis socius & Theol. Doctor, qui ætatis suæ anno septuagesimo ad plures abiit, Christianæ verò computationis supra millesimum sexcentesium septimo & trigesimo. (a) De eo sequentem in modum judicat Antonius à Wood, Anglus: *Vir tam pietate quam doctrinâ eximius, linguis Latinâ, Græcâ, Hebræicâ, Chaldaicâ, Arabicâ, Æthiopicâ ad Criticismum*

cismum usque peritus. Vernaculæ Bibliorum editionis novissimæ pariter & accuratissimæ author, inter nominatissimos conspicuus, Pastor oculatissimus, Verbi Divini præco maximè sedulus, & de Ecclesia DEI laboribus privatis & publicis optimè meritus. (b) Edidit Iconum Sacr. Decadem, aliquot sanæ doctrinæ capita complectentem: Vitas Sanctorum Evangelistarum, Johannis & Lucæ, à Simeone Metaphraсте concinnatas & à se ex Græco in Latinum conversas. Vid. Paulus Freherus (c) & Wittenius. (d)

(a) Conf. Henningus Wittenius, D. B. Tom. I. ad ann. MDCXXXVII.

(b) in Historia & Antiquitatibus Universitatis Oxoniensis. De quo libro sequentem in modum pronunciat Summus superioris Seculi Polyhist., Dan. Georg. Morhofius, in Polyhist. Literario, Lib. I. c. XVI. §. LXXV. LXXVI. p. 201. 202. edit. noviss. MDCCVIII. Antonius Wood, Anglus, scripsit Histor. & Antiquitates Universitatis Oxoniensis. Liber editus est in fol. 1674. Oxoniæ. Qui cum diligentissimè recenset antiquissimæ Acad. Oxoniensis originem & progressum, operosus est in Theologiæ & Philosophiæ Scholasticæ Historia percensenda. Cum enim in antiquissima Academia Parisiensi hæc caput extulerit, indeque in Academias Britannicas propa-

gata, ejus hic historia plenius proponitur. Magni itaque usus ad scopum hunc liber ille est, ex quo præterea cognoscas Academicarum tum temporis in Europa statum, quæ ad Parisiensis Britannicarumque Academicarum formam institutæ videantur. Insignis ex illo notitia haberi potest Virorum doctorum, qui vel in hac Academia vixerunt, quorum alias notitia haberi non potest. Magna potuisset Conringii libro ex hoc opere accessio fieri; sed ille librum isto tempore nondum impressum ad hos usus applicare non potuit.

(c) in *Theatro Virorum Erudit. clarorum*, pag. 466.

(d) *Diarii Tom. I. ad annum cit.*

§. VI.

Haud incommode Bretto jam laudato associare mihi videor JOHANNEM COLETVM (a), Equitem auratum Anglicanum, eadem enim quæ isti, huic cunas præbuit, regia Londinensis. Floruit ille jam tum circa sæculi sexti decimi annum decimum septimum, post impetratam Theologiæ Doctorum Professione SS. literarum in Academia Oxoniensi, ac demum Londinensis Templi ad S. Paulum Decanatu defunctus. Rejectâ Pontificiâ, cui addictus fuerat, religione Reformatam sub Henrico VIII. professus, adeo

adeò Regi extitit charus, ut ille, habitâ coram eodem aliquando concione, calicem vini plenum poscens, Coletus dixerit: Decane, tibi propino, & quem velit, quisque sibi Confessorem sumat, tu verò eris mihi Doctor.

(b) Exaravit ediditque Enarrationes in Proverbia Salomonis, Matthæum, & Paulum: Conciones ordinarias & extraord., Symbolum item fidei & Orationem Dominicam, aliaque Vid. Paulus Freherus (c), Jovius (d) Jo. Andr. Quenstedius (e), G.M. Königius. (f)

(a) Ὁμῶνύμῳ nostro fuit *Michaël Coletus*, Ecclesiæ Dantiscanæ Minister, qui stylo pugnavit contra Franc. & Jacobum Adami, Königius in Bibl. p. 202. b.

(b) Vid. Paulus Freherus in *Theatro Vir. erud.* clar. p. 101.

(c) loc. cit.

(d) in *Britannia*, p. 86.

(e) in *Dialogo de Patriis illustrium doctrinâ & scriptis virorum*, p. 94. 95.

(f) in *Bibliotheca*, p. 202. b.

§. VII.

Alienum nolumus à nostris THOMAM CRAMMERUM, Theol. Doctorem, Archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ Primatem & Regis Consiliarium, quem generosâ inter suos profapiâ natum vidit, anno
supra

supra millesimum quadringentesimum octogesimo nono, Angliæ provincia Nottinghamiensis, martyrio verò coronatum anno supra quingentesimum quinquagesimo sexto regia Londinensis. Ejus viri in Ecclesiam Anglicanam merita exstant propemodum infinita, ejecto enim Pontificis primatu, ab erroribus & corruptelis liberavit libroque institutionis Ecclesiasticæ ab omni superstitione papistica puro, ab Angliæ Episcopis sua auctoritate elaborato munivit. De magno illius adversus Papam fervore & Zelo Melch. Adamus (a): *Incumbente, inquit, in ipsius (Archiepiscopi) potissimum humeros universa negotii mole, solus omnes omnium Pontificiorum objectiones excepit, retudit, profligavit, ac quid de Romano Pontifice omnique ejus auctoritate statuendum sit, ex ipsis fundamentis explicavit: Dominatum Pontificis nullo Scripturæ fundamento niti, sed affectatâ & ambitiosa hominum tyrannide inventum esse, maximam in terris potentiam Cæsari, Regibus cæterisque Dynastis deferri: cui Episcopos, Presbyteros, Pontifices & Cardinales, perinde ut alios subjeci necesse sit. Proinde nihil esse, cur Romanus cæteris auctoritate præsit Episcopis: suos illum Magistratus agnoscere ac in ordinem cogi oportet.*

oportere. Inter suos concedi auctoritatem, sed tam insolentem atque immoderatam sedis Romanæ amplificationem nullò modo ferendam. Rectissimè ergo videri sibi fore, si Regis ordinumque unanimi consensu ambiciosus Episcopi illius dominatus ex Anglia profligatus, intra suam Italiam, tanquam inter ripas, coërceatur. Quibus gestis decreto publico sancitum cautumque fuit, ne quis extra regni fines ad Romanum Pontificem, de quacunque re provocaret. Memorabile est, quod mortem (à Maria Angliæ Regina ipsi decretam) effugiturus, victus importunitate binorum præcipuè Theologorum, Henrici Sidalli, Angli, & Johannis Hispani de villa Garcina, qui finem nullum facere sibi proposuerant, donec animum ejus expugnassent, ut refert Adamus (b), palinodiam cecinerit, & ad papisticam accesserit Ecclesiam, hâc usus formulâ: *Ego Thomas Crammerus anathematizo omnem Lutheri, & Zwinglii hæresin & quodcunque dogma sanæ doctrinæ contrarium; confiteor verò & credo firmissimè sanctam & catholicam Ecclesiam, extra quam salus non est, atque ejusdem in terris agnosco caput Episcopum Romanum, quem fateor Summum esse Pontificem & Papam & Christi vicarium, cui omnes tenentur*
sub-

subesse fideles. (c) Sed blanditiis falsorum istorum fratrum deceptum semet, expertus est, dum, non obstante quod religioni suæ nuncium misisset, ad rogam damnatus fuit. Prius verò quam admooveretur igni, longas ad Deum fudit preces, in quibus & fidei confessionem edidit, & palinodiam, quâ suam ejuraverat religionem, retractavit, Papam Romanum pro Antichristo & hoste Christi infensissimo, ejusque dogmata pro putidis erroribus reputans. Retractationis illius summam exhibet Adamus (d) qui & sequens ei suspendit elogium: *Ingenio fuit miti, pectore candido, nullius injuriæ memor. - - Pietatis studium in eo fuit perpetuum & judicium suapte naturâ felicissimum. Fuit præterea in hoc, ut studia literarum & pietatis per omne regnum excitaret.* (e) Sequentia verò de eo sunt D. Lucae Osiandri (f): *Thomas Crammerus, Cantuariensis Ecclesiæ Archiepiscopus & totius Angliæ Primas, auctoritate & eruditione præstans, cum vehementer à Pontificia doctrina abhorreret, eamque radicitus evulsam optaret, Bucerum & Paulum Fagium Argentorato in Angliam evocavit, quos deinde Cantabrigiam misit, ut ibi publicè docerent. Atque utinam Archiepiscopus ille (magnò aliàs Zelò præditus Vir) non dele-*

delectu erasset, & sinceriores Evangelii Doctores in Angliam vocasset, & non Calvinistico dogmati (quod hodie in Anglia regnat) locum dedisset. Inter scripta ejus eminent Catechismus Doctrinae Christianae: Ordinationes Ecclesiae Reformatae: Lib. contra Primatum Papae: contra Transubstantiationem: contra sacrificium Missae: contra purgatorium. &c. Conf. pluribus Johannes Sleidanus (g) Jacobus Aug. Thuanus (h) Balæus (i) Joh. Foxus (k) apud Melch. Adamum (l) itemque Contr. Gesnerus (m) & Jacobus Verheyden (n)

(a) in Vitis Theologorum exterorum, pag. 2.

(b) loc. cit.

(c) Plura dabit Adamus l. c. p. 5. 6.

(d) loc. all. p. 8. 9.

(e) l. c. p. 10.

(f) Epit. Hist. Eccles. Centur, XVI. Lib. II. cap. LXXXIII. apud Joh. Andr. Quenstedium in Dial. de Patriis illustrium Virorum, p. 87.

(g) in Commentariis.

(h) in Historia.

(i) Centuria VIII.

(k) in Commentariis rerum in Ecclesia gestarum.

(l) loc. cit.

(m) in Bibliotheca.

(n) in

(n) in *Elogiis præstantium Theologorum*, p. 84. Add. Osiand. & Quenstedius loc. cit.

§. VIII.

Hunc excipiat JOHANNES DAVENANTIUS (perperam Daventius Henningo Wittenio appellatus (a) & ipse Angelus, Londini nobili loco natus, Theol. Doctor ejusque in Academia Cantabrigiensi Professor, ac demum ad annum usque millesimum sexcentesium quadragesimum, ipsi emortuale, Episcopus Sarisburiensis. Ejus studio & labore prodierunt: *Expositio Epistolæ D. Pauli ad Colossenses*: *Liber de Servitutibus*: *Exhortatio ad fraternam communionem inter Ecclesias*: *Prælectiones de supremo Judice controversiarum*, & plura alia (b)

(a) *Diar. biogr.* ad annum Christi MDCXL.

(b) vid. Königius in *Bibliotheca Vet. & Nova*, p. 237. 238.

§. IX.

Prælectionibus in ad Hebræos Epistolam, Anglicò exaratis idiomate, inclaruit EDOARDUS DERINGIUS, Cantianus, ex nobili & pervetusta inter Anglos familia oriundus, S. S. Theol. Baccalaureus, Collegii Christi socius & in Templo regię Londinensis cathe-

cathedralis ad Div. Pauli Concionator ad annum usque millesimum quingentesimum sextum & septuagesimum, quem emortua-lem habuisse fertur. Is in lecto fatali decumbens, cum sol faciei ejus illuxisset, sequentem ad adstantes arripuit loquendi occasionem: *Non est nisi unus Sol, qui orbem terrarum illuminat: ita non est nisi una justitia & una sanctorum communio*; ceu ex Anonymi Heroologia Anglica refert Paulus Freherus (a)

(a) in Theatro Virorum Eruditione clarorum,
p. 242. a.

§. X.

Generosis in Delphinatu (vel solò eò, quod Princeps Regius natu maximus, parentis in regno successor, inde Delphinus appellatur, inter Gallicas provincias illustri) parentibus in lucem editus GUILIELMUS FARELLUS, sacras literas docuit Mompelgardenenses, Aquilejenses, Lausannenses, Genevenenses, Metenses & postremò Novocomenses ad annum usque MDLXV., quo septuagenario sex annis major obiit. Ob maximam in prædicando vehementiam & acerbicatem cunctorum, quod quotidianum est, incurrit invidiam, adeò ut solum non semel

vertere fuit coactus. Genevenses verò, quod pro suggesto liberius populi reprehendisset mores, & dogmata pontificia, tantò in eum exarserunt furore, ut capitale eidem supplicium intentare haud erubuerint. Et excessisse quidem in Elencho Farellum, haud obscurè in quadam ad eundem Epistola videtur innuere Oecolampadius, cujus hæc sunt verba: Rogavi ex N. super mansuetudine tuâ: qua nihil magis christianum, nedum Apostolum decet. Is cùm mirè extulisset sedulitatem infatigabilem ardoremque inextinguibilem & satis felicem successum: subdidit, quod in sacrificos imbres effundas convitiorum. Non ignoro, quid illi mereantur & quibus coloribus depingi debeant: pace tamen tuâ dixerim, amicus & frater fratri, non videris per omnia officii tui reminisci. Evangelizatum, non maledictum missus es. Con dono, imo laudo Zelum, modò ne desideretur mansuetudo. Da operam, mi frater, ut spiritum meum exhilaras etiam hòc nunciò: quod in tempore suo vinum & oleum infundas: quod Evangelistam, non tyrannicum legislatorem præstes. (a) Theodorus Beza hunc in modum de eodem judicat: *Et hic est ille Farellus, qui nullis difficultatibus fractus, nul-*

lis

lis minis, convitiis, verberibus denique inflit-
ctis territus, Mompelgardenses, Aquilejenses,
Lausannenses, Genevenses, Novocomenses
Christo lucrificavit. Fuit enim in hoc viro præ-
ter pietatem, doctrinam, vitæ innocentiam
eximiamque modestiam, singularis quædam
animi præsentia, ingenium acre, sermo vehe-
mentis plenus, ut tonare potius quam dicere
videretur: ardor denique in precando tantus,
ut audientes in cælum usque quasi subveberet.

(b) Præter Themate quædam Basileæ latinè
& germanicè edita, itemque Disputationem
Bernæ habitam, cui, cum Aquilejæ Bernen-
sium doceret, interesse jussus fuerat, latinò
idiomate evulgatam, nihil, quantum con-
stat, ejus sub nomine exstat, concionibus
enim, quam scriptionibus, magis intentus,
verba sunt Adami (c), paucula admodum
reliquit. Cæterum conf. præter Bezam &
Oecolampadium (d) Joh. Calvinus, (e)
Jo. Sleidanus (f) Wirstasius (g) Jacobus
Verheydenius (h), Paulus Freherus (i) &
Königius. (k)

(a) Lib. IV. Epistolarum, p. 956. Conf. & p.
916.

(b) in Iconibus, apud Melch. Adamum in Vitis
Theologorum Extraneorum, p. 58.

(c) loc. cit.

(d) ll. cc.

(e) in Epistolis.

(f) Commentar. Lib. VI. XIV. & alibi.

(g) in Chronico Basileensi.

(h) in Elogiis Præstantium Theologorum,
p. 116.

(i) in Theatro Virorum Erud. clarorum, p.
205. 206.

(k) Bibl. Vet. & Nova, p. 296. a.

§. XI.

Adnumerandus quoque est Nobilibus Theologis Reformatis PATRICIUS FORBESIUS à Corfe, natione Scotus, ortu Barro de Oneil, dignitate Presbyter, Kethensis Episcopus, Consiliarius Regius & demum Cancellarius, qui uno septuagenario major anno ad plures abiit supra millesimum sexcentessimum quinto & trigesimo. Reliquit Commentarium in Apocalypsin, (a) suasu hortatuque doctissimorum Virorum, Moli-næi, Tileni, Capelli & Gomeri abs filio ejus JOHANNE FORBESIO evulgatum. (b) Hujus Johannis notæ sunt Instructiones Historico-Theologicæ, Amstelodami Anno MDCXLV. in fol. editæ, quas Opus doctum, in quo non solum Controversiæ Pontificiæ, sed & aliæ contineantur, judicat Morhofius.

(c) Ex

(c) Ex illis multa furatus est Johannes Valckenierius, Coloniensis, Theol. Professor Lugdunensis, tum in Quæstionibus Philologico-Theologicis ad illustrationem loci Matth. II. 1., tum in Roma Paganizante. Non immeritò itaque notatus à Celeb. Thoma Crenio, (d) *Valckenierium*, inquit, *eundem tum, sicuti & cum superiorem Tractatum scriberet, Professore Hardervicenum, Johannis Forbesii instructiones Historico-Theologicas subpilasse ante nos jam alii notarunt. Academia præter nomen non multum amisisse mihi videntur in isto Viro.* Ὁμώνυμος hisce, non illis incelebrior, extitit GUILIELMUS FORBESIUS, Aberdonensis, Episcopus Edinburgensis, denatus anno superioris seculi quarto & tricesimo. De quo sequentia ex Elencho vitæ ejus recenset Königius (e): Guilielmus Forbesius pauca scripsit. Scire enim maluit, quam scribere, & hoc dictarium scripturienti cuidam & magnos labores ei ostendenti lepidè sed solidè usurpavit: Lege plura & scribe pauciora. Opus posthumum, Considerationes modestæ, est pacati ingenii & moderati animi ingens specimen & indicium: in quo tanquam alter Cassander & Catholicus moderator, rigidas & austeras utriusque tam reformatæ quàm ponti-

ficiæ partis opiniones in quibusdam religionis controversiis componere, saltem mitigare satagit. Hæc ille Dn. D. Fehtii de eodem Syncretista hujus tenoris est judicium (f): *Fuerat Forbesius ille Episcopus Edenburgensis, Scoto-Britannus, qui, si quisquam, conciliationem dogmatum non inter Lutheranos tantum & Calvinianos, sed & Pontificios speciosis argumentis propugnavit, hic equidem fuit, ut subinde me admiratio non exigua subiecit, cur in Certamine Calixtino neque à Calixto ipso & Theologis Helmstadiensibus, quorum tamen partes in hoc ipso negotio longè speciosius agit, quam ipsimet, neque ab adversa parte facilè unquam fuerit allegatus. Aliquoties eundem adducit Frid. Gesenius in Irenæo Philaletha, ab aliis, non facilè vidi, eundem vel visum fuisse. Quò autem consilia ejusmodi irenica tendant, nempe non ad communionem Ecclesiarum sed ad apostasiam à Religione Lutherana ad Pontificiam & Reformatam, non dissimulat, sed confitetur potius ingenuè atque deplorat editor (primus Anonymus) Considerationem Forbesianarum in Præfatione, cum ait ex ejusmodi irenicis occasionem multos arripuisse deferendi Ecclesias reformatas & transeundi ad Romanam, quam testetur, hæc non intendisse aut intendere*

eos, qui ad veram & Christianam banc reconciliationem anhelent. Sed quanquam hoc non directâ voluntate intendant, intendunt tamen indirectâ, &, ut Philosophi loquuntur, virtuali atque interpretativâ, cum scire non debebant, sed facile quoque poterant, eventum istiusmodi conciliationum & extenuationum plerumque eum fuisse, ut ad alteram partem Nostri deficerent, tanquam potiore & predominantem. Ut adeo verè periculosum sit, ejusmodi libros, ad apostasiam facilius quam tolerantiam seducentes, idque per ipsa, quæ incautorum mentibus insinuantur, principia, denuò (quod pessimo omnino instituto magnoque Ecclesiæ nostræ scandalo ante hos quatuor annos fecit D. Johannes Fabricius, Theologus Helmstädiensis Primarius, Consiliarius Eccles. Guelphicus & Abbas Regio-Lothar.) in apricam producere & commendare. Nec puto, hoc consilium reliquos Academiae Juliae Theologos approbaturus esse, qui non ignorant, quantum Schisma inter illam, Academiam & Saxonicas olim fuerit ob hoc ipsum pacificandi studium metuendum, & quod temporis successu animorum alienatio ipso utriusque partis silentio non parum fuerit mitigata, ut inter illam Academiam & reliquas melior iterum amicitia & animorum benevo-

lentia coaluerit, quam conservari potius, quam
 de novo distrabi mentes & turbari conveniret.
 Hactenus Dn. D. Fechtius, qui & sincerio-
 rum Reformatorum de Forbesio (pro Armi-
 niano quoque hoc est, qui laxiori Religioni
 adhaereret, imo Romano-Catholico quid? nul-
 lius planè religionis homine ab eorundem
 nonnullis habito) judicia subnectit. Et
 Johannis quidem Claudii, celeberrimi inter
 Reformatos Theologi, sequens est: Forbe-
 sius ille sub Episcopi Protestantis specie commu-
 nionem utramque decipiebat, blandâ ac fallaci
 spe deludens Romano-Catholicos, nihilominus
 tamen apud alios remanens. (g) Johannis
 autem Rollegraphii hæc est κρίσις (h): Si
 considerationes illius, quas modestas vocat, at-
 tentè perlegas, vix ac ne vix quidem divinare
 poteris, quam religionem vel ipse profiteretur,
 vel nos profiteri cuperet. Quod cum singulos
 propemodum fidei articulos comprobasset,
 subdit: ἔλεγχος ille satis, nisi fallor, indi-
 cat illum primò admodum fluctuasse in Reli-
 gionis negotio, cum παμπύγες illud suum my-
 sterium (confusaneam illam & miscellaneam
 religionum misturam) tentavit nobis obtrudere.
 Deinde vero, quod præcipuè volebamus, non
 magnificiendam à nobis esse illius modestiam,
 cum ejusmodi commenta neque unquam in

nostra, neque in Romana Ecclesia sint fidem habitura. Quibus denique Dn. D. Fechtius hæc adjicit : *Ita si de insidiosis id genus pacis Ecclesiasticæ consiliis ipsi Reformati judicant. quid purioris Theologiæ Professoribus (quorum & in numero haberî vult Fabricius) facere conveniret?*

(a) vid. Mart. Kempius, Historiographus olim Brandenburgicus, in Theologica Anglorum Bibliotheca, quæ prodiit anno MDCLXXVII. in 4to, p. 257.

(b) conf. B. D. Sagittarii Introductio in Hist. Eccles. & singulas ejus partes, cap. XXXIII. Sect. XXII. p. 917. & Theophili Spizelii amica & placita collatio de vaticiniis quibusdam angelicis, p. 200. seq.

(c) In Polyhist. Pract. Lib. V. c. I, §. XXIX. pag. 65.

(d) in elegantissima de Furibus librariis Dissert. Epistolica ad Eximii & singularis ingenii, doctrinæ, virtutis & elegantiae virum, Frid. Dan. Knochium, Mœno-Francofurtanum, edita Lugduni Batavorum MDCCV, in 8vo, (cujus excerpta videri possunt apud Celeb. Virum, Wilh. Ernestum Tentzelium, in Bibliotheca curiosa, sive Continuatione Colloquiorum Menstruorum, de ann. MDCCV. p. 417-427.) num. CXIII. p. 112.

(e) in Bibliotheca, p. 312. a,

S 5

(f) in

(f) in Scholis Theologicis privatis MS. ad Syllogen recentiorum Controversiarum, ad Disp. III. quæ est de Religione, §. II. , quo de Syncretismo fusè differit.

(g) apud Jo. Rollegraphium, libello de Religionum conciliatoribus, Lausannæ anno MDCLXXIV. edito, p. 90.

(h) ejusdem lib. de Relig. Concil. loc. cit.

§. XII.

Nec exclusum volumus OTTONEM à GRUNRAD, Delitiensem Misnicum, nobilissimâ ibidem & antiquissimâ Grünradiatorum familiâ natum, qui cum commissam sibi reformandarum Ecclesiarum in ditione Solmensi, Comitatu Hanovico & in Palatinatu tam superiore quam inferiore operam haud infeliciter exsecutus esset, Senatui Ecclesiastico Heidelbergensi Præses & omnibus in Palatinatu Ecclesiis Visitator ob insignem prudentiam datus est. Quibus officiis longè gravissimis magnâ cum laude ad annum usque superioris seculi tertium decimum, quô octo & sexaginta natus annos ad plures abiisse fertur, præfuit. (a) Melchiori Adamo audit vir autoritate gravis, consiliis pollens, animi lenitate mitis. (b) Ab eodem, quod, nobilis cum esset genere, Theologiæ se dicarit studio, sequenti ornatur elogio: *Sed*

cum

cum alia in hoc Grünradio, tum vel hoc præcipuam quandam laudem meretar, quod, nobilis cum esset, ad Theologiæ studium animum ipse appulit. Nam multi eodem loco nati hodierno die, ad aulicas se delicias natos ducunt & equos canesque ad venationem alunt: Sacrarum verò literarum studium etiam debonestare suum ordinem statuunt. Quanto rectius Grünradius, qui veram DEI agnitionem summam arbitratus sapientiam, nobilitatis ornamentum maximum duxit, secutus in eo exemplum Illustrissimi Principis Georgii Anhaltini, illustris Jobannis à Lasco, nobilissimi Antonii Sadeelis ac Theodori Beza: quorum scripta & monumenta hodie adhuc testes nobis sunt, quales & quanti fuerint Theologi. Hæc ille, apud quem, latius quippe vitam Grünradii persecutum, plura legi poterunt. Ejus in varias Ecclesias merita haud obscure ex seq. monumento ipsi posito cognoscuntur: OTTO à GRUNRADE, Eques Misnicus, nascitur Delitschii 1545. 10. Septembr. discit pietatem & literas Wittenbergæ anno 14. gubernat studia & mores Mauritiæ Principis Aur. 1575. 76. juvat reformationem Ecclesiarum Nassov., Solmens., Wirgenstein. Annis sequentibus Fridericum IV. Electorem Palatinum verâ pietate & omnibus laudatâ

Prin-

Principis virtutibus octenn. instruit. Præses Senatus Eccles. renunciatus, viginti ipsos annos & precibus & curis & laboribus pro Eccles. & Scholis Palatinis impendit. Principibus Scholas, - - institutionem catechetica & seniorum & juniorum primus Eccl. Palat. commendat. Vitam cœlibem sanctè ac laboriosè actam placidâ morte finiit anno 1613. Jani Grûteri sequens in eum exstat elogium (c):

Qui sepulchrum aves videre vile, cujus
astricas

Nominis sublimitate verberat fama faces:
Hic adesdum; ubi repositus est Otto Grün-
radius.

Scripta ob immensos, quibus circumseptus per omnem vitam fuit, labores ipse nulla edidit, aliis verò, ut ederent necessaria maxime & utilia, author exstitit suasorque. Non tamen subticendum, quod Catechesis germanica, scholiis & analysi perspicuâ illustrata, & hodieque in ipso Palatinatu alibique inter Reformatos usurpata, ejus curâ prodierit. Vid. Adamus (d) & Freherus (e).

(a) Conf. Melch. Adamus in Vitis Theologorum Germ. p. 394.

(b) loc. cit.

(c) in

(c) in Deliciis Poët. Belgicis, p. 2.

(d) l. c.

(e) in Theatro Virorum erud. clar. p. 369.
seq.

§. XIII.

Silendus nequaquam est FRANCISCUS JUNIUS (a), Theologus & Philologus inter Reformatos longè celeberrimus, Ecclesiæ primum Antverpianæ, post Schoënavien-
sis, ad primum Heidelbergâ lapidem distan-
tis, Minister, tum Academiae Heidelbergens-
is, (in qua minus accuratè omnium primò
docuisse dicitur Königio (b)) ac demum
Lugdunensis per decennium Prof. Theolo-
gus primarius, peste per omnem Hollandiam
grassante extinctus anno superioris seculi se-
cundo, cum nobili in Gallia loco lucem ad-
spexisset anno seculi sexti decimi quadrage-
simo quinto. Horrorem incutiunt, quæ de
nobulone, quem puer præceptorem habue-
rat, pessimè eum tractante commemorat
Melch. Adamus (c): Contra, inquiens, in
diversum traxit animum ejus præceptorum
quorundam durities & carnificina: quando
immerentis corpus flagris septies octiesve
quotidie conscissum, baculis contusum & in
terra, Scythico more, distractum fuit. Co-
actum

actum se scribit (in Descriptione vitæ suæ, edita à Paulo Mercula) sæpè confiteri factum, cujus ne in mentem quidem venerat, & mendacii poenas luere; Orbilio verè dicente: non propterea cædi, quod fecisset, sed quod mentitus esset. Sæpè figuræ Syllogismorum in Dialectica Trapezuntii fuerunt tyrannicæ illius impotentia argumenta. Si B. erat, indicabat in mensa plus satis bibisse aut in schola batuisse: si C. clamores excitasse: si D. dixisse hoc vel illud. Superavit tamen Junius omnem plagosi Magistri intemperiem, amore literarum, & constanter ad matrem & sororem dissimulavit. Quamvis à parente, convenientius nobili juridicum quam Theologicum studium existimante, juris studio destinatus fuerit, ad nobilius tamen longè ac dignius sacrarum literarum studium (postquam per biennium isti operatus fuerat) maturè se applicuit, ex eodum omnium maximam se adepturum gloriam, ratus. Nec frustra ilud, quandoquidem nemo unus ferè inter Doctores Reformatos majorem, quam ipse celebritatem fuit consecutus. Rectè omnino Andreas Riverus, & ipse acerrimus Criticus (d) celeberrimusque Theologus (e) de nostro judicat: *Ego certè ita sentio, neminem inter Theologos*

(Re-

(Reformatos) repertum fuisse, qui minus juravit in verba cujusdam Magistri, qui aliorum sententias æquius expenderit, & qui veritatis diligentior fuerit indagator. (f) Nec minus verè Justus Lipsius: Ille vir magnus, ait, quem jure laudas; Junium intelligo: cui tu, mi Grüttere, adhære & recondita multa hauri ex arcano illo uberique penu. (g) Gerhardus Joh. Vossius, Virum & genere nobili & eruditione clariorem & pietate modestiâque longe maximum appellat. (h) Idem vir incomparabilis alio loco (i): Quem (inquit) Theologum Romanæ, quem Reformata Ecclesiæ dabunt, in quo vasta adeò tum Linguarum, tum Philosophiæ, Historiæ externæ, Philologiæque cognitio fuerit? Quam ille sedulò Scholasticos, Thomam cum primis, quantâ industriâ antiquos Theologos legebat? Cujus ego rei non tantum ex scriptis indicium capio, sed etiam illis, quæ ad Theologos veteres suâ manu adscripsit. Nec minus hæc pertinere huc videntur (k): Junius autem Theologorum, qui iisdem quidem castris in hoc religionis per orbem dissidio militarent, nullò inferior habebatur. - - Cogitemus denique, baud alterum fortasse ad sacra studia tractanda attulisse plura majoribus tum adjumenta tum ornamenta, quam à Junio factum fuit. - - - Sed
quid

quid bis insisto? Sanè ingenium viri & diffusissimam eruditionem multi facilius carpent quam amulabantur. Martino Schoockio summus & vere incomparabilis Theologus audit (l), Joh. Henr. Alstedio subtilissimus Doctor (m), Gisberto Voëtio maximus suæ ætatis Theologus, nulli pietate secundus (n); qui & sequentia de eo consignavit: En tibi vocatione Theologos, pietate & Zelo eximios, omni invidiâ & exceptione majores, Petrum Martyrem, Joh. Raynoldum, Franciscum Junium. Quos tres imprimis mirari, & mihi atque alius ad imitationem commendare soleo, quod, cum omnes Theologi nostri in una aliqua aut in pluribus eruditionis partibus viri fuerint, & tales se ostenderint, hi ingenio & indefesso studio omnem complexi & cum Theologia tradidisse dici possint. (o) Janus Gruterus, Vir omni de literarum genere supra captum seculi, virtutibus infesti, meritis (p), Junium vocat sapientissimum Virum, Theologiæ Professore summum, (q) Thomas Crenius de Philologia quam optime meritum (r) Adolphus Clarmundus Theologum celeberrimum. (s) Non poterant hæc summorum Virorum elogia movere Jacobum Gretserum, e Soc. Jesu, scurili & scenicâ dicacitate nemini secundum, (t)

ut

ut rectius de Junio nostro sentiret scriberet-
que. Sequentem enim in modum eum dif-
famare sub nomine Adami Sartorii, Typo-
graphi, aggressus est (u): *Editus non ita pri-
dem est Georgius Codimus Curopalata de of-
ficiis palatii Constantinopolitani, quem inter-
pretandum ē, ut ipsi videbatur, illustrandum
suscepit Franciscus Junius. Sed quam vellem
ego ē pariter mecum docti, ut doctiori alicui
hoc munus obvenisset. Verè enim patet, quam
hic Calvinista, alia omnia audax ē impudens,
etiam hic sui similis fuerit, qui vel in uno ele-
gantissimo libello edendo opinionem suā va-
rie eruditionis, quā turgere videri vult, ven-
tum fecit. Ita bonus Curopalata malè ab im-
perito Calvinista habitus est. Ex quibus er-
roribus aliquos eruditus quidam raptim no-
tatos ē in varias Lectiones ē Msc. codicibus
conjectos mihi tradidit, ego juri publico; donec
fortè plenior editio Curopalata appareatur.
Haftenus larvatus Sartorius. Absterfit ve-
rò hanc calumniam malevolè & iniquè socce-
ro suo impactam summus Vir, G. J. Vossius.
(x) Priusquam de Scriptis Junii pauca quæ-
dam addam, de ejus in Atheismum prolapsu
tribus agendum est. Accidit scil., ut, cum
legeret aliquando Ciceronis de legibus li-
bros, homo quispiam ad ipsum accedens, de*

Providentia DEI, verba faceret, atque illa Epicuri: nihil curare DEum nec sui nec alieni, multis confirmaret. Quod venenum ita fuit in eodem corroboratum, argutiis dictorum ab homine prolatorum, ut animus ejus in malo hærens prorsus occalluerit. Postquam verò amplius annum in deliciis istis perniciosissimis hæserat, ex immani isto perditionis barathro mirificè eum DEus eripuit. Loquatur ipse Junius (y): *Novum (inquiens) Testamentum divinitus oblatum aperio, aliud agenti exhibet se mihi adspectu primò augustissimum illud caput Johannis Evangelistæ & Apostoli: in principio erat Verbum, lego partem capitis & ita commoveor legens, ut repente divinitatem argumenti & scripti majestatem auctoritatemque senserim longò intervallo omnibus eloquentiæ humanæ fluminibus præeuntem. Horrebat corpus, stupebat animus: & totum illum diem sic afficiebar, ut, qui essem, ipse mihi incertus viderer esse. Recordatus es mei Domine DEus mi, pro immensa misericordia tua ovemque perditam in gregem tuum recepisti!* (z) Opera Theologica post ejus fata duobus in folio Tomis excusa sunt anno MDCVIII., maximam partem unà cum aliis ejusdem recensita abs Melch. Adamo (aa) & Paulo Frehero. (bb) Eminent inter

ter illa Animadversiones in Bellarminum :
 In Danielelem & Jonam Commentarii : Ana-
 lylis methodica in Apocalypsin : Προνό-
 βλημα ad Veteris Testamenti interpretatio-
 nem & Orationes de V. T. : Sacrorum Paral-
 lelolorum libri III., h. e. Comparatio locorum
 Scripturæ S., qui ex V. T. in Novo adducun-
 tur ; quod opus non contemnendum judi-
 cat Jo. Andr. Quenstedius. (cc) Primò locò
 collocanda erat Veteris Testamenti ex Ebræo
 fonte in Latinum idioma translatio, quam
 eidem unà cum Immanuele Tremellio ac-
 ceptam ferimus. De qua Andr. Rivetus :
Inter alios autem, qui egregiam eirei (trans-
lationi Bibliorum in ling. Latinam) nava-
runt operam, & de Ecclesia Christiana bene
meriti sunt, Immanuel Tremellius, origine
Judeus, professione Christianus, & Franciscus
Junius, Biturix, vir doctissimus & diligentissi-
mus, conjunctis operis, donis ad id necessariis
instructissimi, observatâ linguæ sanctæ proprie-
tate & idiotismis sedulò expensis, eam versio-
nem V. Testamenti concinnuarunt, quæ se do-
ctis jam diu probavit, maximè sermonis puri-
tate & proprietate linguæ Latine accommoda-
ta, quantum fieri potuit, ad rerum majesta-
tem, quod idem à venerabili Beza in Novi Te-
stamenti Versione observatum fuit. (dd) Henr.

Altingius: Sunt, inquit, aliæ etiam versiones Seb. Münsteri, Seb. Castalionis, Emanuelis Tremellii & Francisci Junii, itemque novissima Joh. Piscatoris, quæ nondum prodiit tota. *Ex quibus omnibus palma debetur proprietatis Pagnino, elegantie Tremellio & Junio, & perspicuitatis Piscatori.* (ee) Jo. Henr. Hottingeri de eadem versione sequens lego judicium (ff): Tremellii & Junii diversæ sunt editiones, sed & diversissima de ea judicia. Nimiam in ea multi reprehendunt libertatem. Institutâ tamen collatione observavi, non malè virum aliquando magnum monuisse, pleraque ejus supplementa ex Rabbinorum Grammaticorum petita Commentariis, ut nihil facilè in expositione Grammatica de suo addiderint. Exempla magnò numero præsto sunt. Plus, meò judiciò, admirationis labor ille meretur, quam invidiæ. B. D. Mich. Waltherus hæc inter alia protulit (gg): *Laudanda interim est utriusque versionis hujus Autoris non solum industria, quâ præter styli puritatem, quæ profectò, ubi perspicuitati non nocet, negligenda non est, observarunt exactè ordinem methodumque sacrorum Auctorum, adhibito diligenti prosodia Ebraica, ab aliis*

aliis ferè Interpretibus neglecta examine, præsertim ubi de interpunctionibus agitur, ad sensus intelligentiam non parum necessariis, sed & modestia. Conradus Graferus, Francus, Hebr. Ling. & Histor. Prof. & Ecclesiastes olim Thorunensis, Theologus sanctissimus Sixtino ab Amama vocatus, (hh) post plura: Aliàs (inquit) de Junio apertè profiteor, varios illius labores variâ & multijugâ eruditione refertos, inprimis vero laboriosissimam illam Bibliorum versionem latinam magno mihi hætenus usui fuisse & adhuc esse. (ii) De Scholiis ejus Matthæus Polus, Londinensis, hæcce commemorat (kk): *Francisci Junii Scholia brevia quidem sed eruditione multifariâ & summò judiciò limata, cujus vel pauca verba ingentia æquant aliorum volumina. Junii labores non spernendos dixit Hugo Grotius. Rectè sanè, & addere potuisset, & addent, quotquot Junii labores æquis oculis usurpaverint, plurimi æstimandos & in primis Interpretum subselliis collocandos. (ll)*

- (a) Inter Homonymos Junii nostri primo collocandus locò est ejusdem filius, *Franciscus Junius*, Philologus celeberrimus, cujus de vita scriptisque exposuit Adolphus Clarmundus, in *Vitis Clarissimorum in re literaria*

Virorum, P. V. p. 35 seqq. Qui de studio-
rum, quem sectatus fuit, ordine sequentia
commemorat: Des Morgens umb 4. Uhr
machte er sich aus dem Bette / so wol zu
Winters als Sommers Zeit/ stund hernach
an seinem Studier- Pulte bis 1. Uhr nach
Mittage. Auf den Pulten lagen die 5. Lexi-
ca, so er machte / sampt den Commentarius
über die alten teutschen Scribenten: darinn
trug er alles remarquable aus dem Codice,
den er in Händen hatte. Umb 1. Uhr spei-
sete er/ macht hernach ein exercitium corpo-
ris, entweder auf dem Hofe geschwinde her-
umbgehend oder springend / oder wenn es
kalt und garstig Wetter war/ alle Treppen
hinauff steigend. Um 3. Uhr gieng er wie-
der in die Studierstube/ und studierte an ei-
nem Stücke hin bis 8 Uhr des Abends/ da
speisete er nochmals/ wie er dann so wol Mit-
tags als Abends ein gut particul essen kun-
te/ und dann wanderte er zu Bette. Wer
nun diese stetige Arbeit betrachtet/ wird sich
nicht wundern/ daß Junius so grosse Volumi-
na von bisher unbekandten Observationen
hinterlassen/ ob er gleich keinen Vorgänger
gehabt. Inter Scripta ejus eminent de Pi-
ctura Veterum libri tres, quorum excerpta
videri possunt apud Wilh. Ern. Tentzelium
in Colloq. Menstr. de anno MDCXCV. p.
843. seqq. ubi & de reliquis ejusdem agit.
Eum sequitur Nepos Francisci nostri, & Jo.
Casi-

Calimiri filius, *Franciscus Junius*, J. U. D. Prof. Gröningensis ac Senator. Qui officiis istis laudabiliter admodum defunctus est. Vid. Freherus in Theatro Virorum eruditione clarorum, P. II. p. 1154, Quibus addendus tertius est idem prænomen gerens, Pastor Sylvæducensis, Sim. Episcopii pro Confessione Remonstrantium Apologiam refutare aggressus. Vid. Jo. Möllerus in Homonymoscop, Sect. I. c. IV. §. VIII. p. 100. *Hadrianus Junius*, Hornanus, Medicus & Philologus insignis, juxta Königium in Bibl. V. & N. p. 440. b. *qui horrendâ lectione suâ*, (ita Boxhornius in Theatro Holland.) *eruditione, & tot elegantissimis scriptis, quibus Latinas. Græcasque literas illustravit meritus est Hollandiæ & literarum post Erasmus* (à quo & primum eidem inter septem in Batavis eruditos locum concedit Crenius Tom. III. Animadv. c. I. §. VII. p. 19.) *Phœnix appellari.* Virum eruditissimum variæque lectionis vocat Füllerus Miscell. lib. IV. c. V., Lipsius Antiq. lect. lib. II. 2. 13. multarum literarum virum, item Epist. Quæst. lib. I. Epist. V. doctissimum Belgarum. Plura vid. apud Thomam Pope Blount in Censura celebr. Autorum, p. 653. seq. & Quenstedium in Patriis illustrium Virorum, p. 123. Ejus Animadversionum libri VI. & Commentarius de Coma meruerunt, quos Lampadi Crit. (cui olarum aliquando suffusus est

Thomas Crenius, ceu fidem fecit Animad-
 vers. Philol. Histor. T. I. c. I. p. 6.) Tom. IV.
 interret Janus Gruterus. Nomenclato-
 rem ejus quod concernit, Antverpiæ
 MDLXXVII. in 8vo editum, tantâ is cura
 adornatus est, ut non ignominia sibi duxe-
 rit Autor, quandoque in media opificum
 viliorum turba in cauponis sedere unâque
 computare, quò accuratius vel inter pocula
 instrumentorum proprias appellationes in
 lingua vernacula edisceret, teste Colomesio
 in particularibus relationibus, quæ inter
 ejus opuscula habentur, p. 13 l. seq., qui &
 addit, Jo. Sambucum propterea alieniorem à
 Junio factum, cum causam sordidæ societa-
 tis ignoraret. vid. Morhofius in Polyhist. lit.
 Lib. IV. c. IX. §. VI. p. 108. add. Crenius Me-
 thodorum Tom. II, Num. VI, p. 233. ubi de
 ejus perfectione disserit. De cæteris conf.
 Franc. Sweertius in Athen. Belg. pag. 98.,
 Ghilinus Theatr. literat. Vol. II. p. 4. Eras-
 mus Vindingius in Reet. Hafn. pag. 122. &
 Casp. Barchius ad Lib. VI. Theb. Papin. pag.
 1142 *Isaacus Junius* Antapologiam sive A-
 nimadversiones in XVI, priora capita Apo-
 logiæ Remonstrantium reliquit, impressas
 post ejus obitum MDCXL. in 4to. *Melchior*
Junius (non confundendus cum quoad præ-
 nomen etiam cognomine, Juridici Ordinis
 in Academia Argentinenfi Antecessore cele-
 berrimo, vid. Jo. Mölleri Homonymoscop.
 Sect.

Sect. I. c. IV. §. XII. p. 95.) Acad. Argentorat. Orator celeberrimus, de cujus vita privata & difficili vitæ exitu pluribus egit Excell. Dn. Carolus Arndius noster in Bibliothec. Politico-Herald. Select., Class. II. Gen. Class. III. Spec §. IV. p. 199. 200. Add. quoad prius Casp. Henr. Starckius de Doctorum vita privata, c. II. §. XXVIII. p. 81. Orationes illius, maximam partem à discipulis conscriptas, non ob nitorem styli, sed ob materias fortè legi posse censet Morhofius Polyhist. lit. Lib. VI. c. III. §. V. p. 280. Qui & sequentem in modum de Scholis ejus Rhetor. judicat Lib. III. c. IX. §. XL. p. 668: Subjicere etiam possumus Collectanea argumentorum & enthymematum, quæ in singulis Epistolis tum Ciceronistum aliorum adhibentur, ita tamen, ut per indicem tantum excerpamus. Qua in re viam prævit Melch. Junius in Scholis Rhetoricis de conficiendis Epistolis, qui liber magni ad epistolas contexendas usus est. *Patricius Junius*, Jacobi Magnæ Britanniae Regis Bibliothecarius, qui librum Jobi ex antiquissimo codice edidit, vid. Andr. Rivetus Opp. Tom. II. pag. 904. G. M. Königius in Bibl. p. 440. b.

(b) in Biblioth. Vet. & Nov. p. 440. b.

(c) in Vitis Theologorum extraneorum, p. 97. a.

(d) judice Dn. D. Fechtio Coll. ad Rechenbergii Summarium Hist. Eccles. Sect. IV. §. X.

- (e) juxta Thom. Crenium, Animadv. Philol. Histor. Tom. I. c. II. §. VIII. p. 27.
- (f) in Apologetico pro vera pace Eccles. §. CXXXV. p. 266. Conf. Crenius Tom. III. c. V. §. I I. p. 186., §. IV. p. 195. seqq.
- (g) Epist. Cent. II. Miscell. Epist. XCI. ad Regnerum Grüterum, apud Thomam Pope Blount in Censura celebr. Aut. p. 853.
- (h) in Præfatione librorum de Historicis Latinis.
- (i) Epist. XXIV. p. 82., apud Crenium Animadv. Tom. XII. c. I. §. I. p. 15.
- (k) cit. præf. ad Hist. lat.
- (l) Exercitat. XIX. p. 491. 495.
- (m) Systematis Mnemonici lib. I. c. XIII. p. 135.
- (n) in Theriote Sect. & cap. ult. p. 331.
- (o) l. c. p. 310.
- (p) judicio Rütgersii, apud Crenium Tom. IV. c. IV. §. I. p. 142.
- (q) in quadam ad Nostrum Epistola, quam exhibet Crenius loc. cit. c. IV. §. II. p. 146.
- (r) Tom. V. Animadvers. c. I. §. X. p. 56.
- (s) in Vitis Clarissimorum in re literaria Virorum, Part. V. p. 32.
- (t) quod elogium est Crenii Tom. II. Animad. c. IV. §. VII. p. 163.
- (u) in Epistola Dedicatoria, M. Antonii Mureti Commentariis in Aristotelis X. libros Ethicorum, Ingolstadii anno MDCII. in Jussem emissis, præmissa.

(x) de

- (x) de Histor. Græcis, Lib. III. p. 368. Conf. Crenius I. III. c. IV. p. 164. seqq.
- (y) in Descriptione Vitæ suæ, apud Adamum loc. cit.
- (z) Prolixius ea de re egit B. Theoph. Spizelius in Felice literato, sive de Vitiis Literatorum Commentationibus Historico Theosophicis, ed. Augustæ Vindel. MDCLXXVI. in Svo, Commentat. I. §. X. p. 133. seqq. add. M. Jo. Tob. Gleichii Dissert. de singularibus quorundam Theologorum fatibus, cap. III. §. XVIII.
- (aa) loc. cit.
- (bb) in Theatro Viror. erud. clar. p. 322. seq.
- (cc) in Dial. de Patriis illustrium Virorum, pag. 41.
- (dd) Præfat. ad Lect. anno MDCLI. Bibliis latinis Junii, Tremellii & Bezae præmissa.
- (ee) in Theologia problematica nova, Loco II. Problem. XXVII. pag. 137. apud Crenium Tom. V. c. I. §. X. p. 56.
- (ff) Bibliothecarii Parte II. Lib. I. c. IV. §. ult. pag. 167.
- (gg) in Officina bibl. Repositor. I. Thec. IV. §. CCCCXLIII. p. 364.
- (hh) in Antibarbari bibl. Præfat., p. 65., qui numerus manu meâ adscriptus est.
- (ii) Historiæ Antichristi illius magni, X. Exercitationibus explicatæ, Exercit. I. p. 30.
- (kk) Synops. Criticorum Præf. Vol. I. præmissa.

(II) Conf. Thom. Pope Blount in Censura Auctoris, p. 853. seqq.

§. XIV.

Prodeat nunc JOHANNES LASCUS vel à LASCO, illustrem in Polonia nactus ortum, unde in scriptis suis Poloniæ Baronem semet nominare consuevit. (a) Eum ob reformatam, cui addictus fuerat, religionem è patria exulem per aliquot annos Pastorem fovit civitas Frisiæ Orientalis Embdana, ad Ecclesiarum verò reformationem Anna, Comes Oldenburgica, adhibuit. In Angliam dein ab Eduardo Rege hortatu suasuque Thomæ Crammeri, Archiepiscopi & Primatis Angliæ (de quo supra) evocatus, peregrinarum Ecclesiarum, in Londinensi regia conlectarum, Superintendens constitutus, sed rerum potitâ Mariâ, in Pontificias partes quasi insaniante (b), inde expulsus, post varias passim susceptas peregrinationes Francofurti ad Moenum (c) anno supra millesimum quingentesimum sexagesimo ad plures abiit. De eo sequens fert judicium Adamus (d): *Fuit vir verè nobilis genere, virtute & pietate, & propter ingenii dexteritatem Regi quoque Poloniæ charus, qui in arduis negotiis ejus operâ non semel usus.* Tigurina Ecclesiæ doctrinam

Arinam de Sacramentis constanter retinuit, & varia tentavit, ut dissidium Eucharisticum componeretur ac tolleretur. Qua de re etiam conferatur Ludovici Lavateri Historia de ortu & progressu controversiæ sacramentaria. Non potuit tamen à partium studio sibi temperare Adamus, dum calumniarum arguit Nostrates Theologos, Lasci antagonistas, D. Joh. Bugenhagium Pomeranum, (à quo erroneis titulo insignitus fuerat Lascus) Timannum & Joachimum Westphalum; de postremo, γυνώσκω illo Lutheri discipulo, Pastore ac Superintendente Hamburgensi (e) scribens: Westphalus sanè eò intemperantiæ progressus est, ut in libro contra Lascum, Reip. Francofurtensis Senatui dicato, quo hortatur eum vehementer, ne Zvinglianos foveat, scribere non dubitavit, &c. (f) Joh. Andr. Quenstedius: Johannes à Lasco, inquit, Calvinisticæ sectæ antesignamus, qui multos simplices homines blandiloquentia suâ in errorem Calvinisticum induxit. Idem ex Anglia in Daniam advexit suæ sectæ homines anno 1553. sed qui à Rege Christiano eodem anno regno excedere jussi sunt. (g) De cætero laxiorum ex numero Theologorum fuisse videtur Lascus, infensus quippe & inimicus formulis omnibus & Symbolis, ad quæ adstringi Christiani, quibusve

busve ceu tesseriis tum à sese tum ab aliis extra Christianam constitutis Ecclesiam distinguui ac secerni debent. Elucet ipsum illud ex propriis ejus verbis à Godofredo Arnoldo (h), & ipso omnibus Symbolis infensissimo, adductis. Scripsit Librum contra Menonem, Anabaptistarum principem, de quo vid. Jo. Henr. Hottingerus (i): De recta Ecclesiarum instituendarum ratione Epistolas tres: De Coena Domini librum, in quo & fons ipse & ratio totius sacramentariae controversiae paucis exponitur: Purgationem Ministrorum in Ecclesiis Peregrinis Francofurti, quâ demonstrare annisus est, Reformatorum doctrinam de Christi Domini in coena sua non pugnare cum Augustana Confessione, (quod & asserunt hodierni Irenici; quibus opposuisse sufficiat Diss. Theol. Magnif. Dn. D. Gottlieb Wernsdorffii Professoris Theologi in Academia Vitembergensi Celeberrimi, quâ demonstravit, Dissensum inter socios A. C. & Reformatos in Artic. de Coena fundamentalem esse (k), & Vindicias illius Dissertationis, binis Dispp. comprehensas & (l) D. Sam. Strimesio, Theologo Reform. Francofurtano oppositas) & Formam Ecclesiastici Ministerii in peregrinorum Ecclesia Londini instituta. Cujus libri Excerpta ha-

habentur apud Autores des Alten und Neuen aus dem Schatz Theologischer Wissenschaften (m), sequentem in modum de eo sententiam suam pronunciantes: Es scheinet zwar dieses Buch Anfangs von geringer Wichtigkeit / doch wird man nach genauer Überlegung befinden / daß er sich der Mühe wol verlohne / es durchzulesen (n) Et post multa (o): Es ist nicht zu läugnen / daß in diesem Buche viel lobwürdige Dinge anzutreffen sind / sonderlich was den dritten Theil desselben (in qua agit de correctione fraterna) anlanget / jedoch sind nebst dem Sauerteig der Reformirten / so darinnen überall zu mercken ist / auch andere Dinge / die wir bey Christlicher Überlegung nicht billigen können / zu befinden: zum Exempel / daß der Autor p. 85. meynet / die Fast-Tage müsten sämtlich abgeschaffet werden / daß er p. 141. ff. lehret / es sey nothwendig / daß das Heil. Abendmahl sitzend gehalten werde / & quæ sunt ejus farinae plura, Conf. de Lasco pluribus Jab. Aug. Thuanus (p) Jo. Sleidanus (q) D. Lucas Osiander (r) aliique.

(a) vid. Thesaurus Veterum & Novorum, de anno MDCCCL. p. 111.

(b) vid. Melch. Adamus in Vitis Theologorum extraneorum, num. I, de vita Thomæ Crammeri.

(c) Kö-

(c) Kōnigius in Bibl. p. 459. a. Anglia ejectum variâque fortunâ jactatum, in Poloniam concessisse ibidemque extinctum asserit. Ad cuius sententiam accedere videtur Joh. Micrælius in Hist. Eccles. Lib. III. Sect. II. pag. 719., affirmans, Lascum post multas peregrinationes in Polonia subsedisse & ad mentem Helvetiorum Evangelium ibi exposuisse.

(d) in Vitis Theologorum extraneorum, pag. 12. a.

(e) de quo videri plura notatu digna poterunt apud Præclarissimos Viros, Dn. D. Dav. Schultetum, Hamburgensem, in Innocentia Theologorum Hamburgensium, contra God. Arnoldum asserta, edit. Hamb. MDCCVI. in 4., Sect. II. à p. 6-54. & Dn. M. Joach. Mantzelium, Rostochiensem, in de Doctis Westphalum, Pastorem Suerinensem, anno MDCCV. in 4to Gryphiswaldiae edito, num. VII.

(f) loc. cit.

(g) in Dialogo de Patriis illustrium Virorum, p. 253. 254.

(h) Hist. Eccl. & Hæret. Part. IV. num. V. p. 10. ex præfatione libri Lasciani de Sacramentis.

(i) in Bibliothecar. p. 381.

(k) hab. Vitemb. anno MDCCV. Resp. Phil. Dav. Ilgio.

(l) quarum unam pro Licentia defendit M. Gottlob Timæus, Ecclesie Gommerane Pastor

Pastor & vicinarum in Burggraviatu Magdeb. Superint., anno MDCCVI., alteram M. Andreas Spere/ eod. ann.

(m) de anno MDCCl. mens. April. p. 111. seqq.

(n) loc. cit.

(o) p. 116.

(p) in Historia.

(q) in Commentariis.

(r) Epit. Histor. Eccles. Centur. XVI. lib. III. c. XV. & XL. add. Königius l. c.

§. XV.

Commemorandus quoque venit JACOBVS MONTACVTIVS, Eques auratus Anglicanus, aliis Jacobus, Montagu dictus, ex Montacutorum, qui Comites Sarisburienses per aliquot secula floruerunt, familia ortus: Theol. Doctor, Collegii Sydnæani Cantabrigiensis Præses, inde Sacellanus regius, mox Wigorniae Decanus, tum Ordinis à periscelide cognominati Antistes, Episcopus Bathoniensis & Wellensis, postremò Wintoniensis, anno superioris seculi octavo & decimo, ætatis vero suæ undequingagesimo denatus. De eo vel hoc notabile est, quod viginti millia coronatorum in sacrorum usum liberalissimè erogaverit. Conf. pluribus de eo agentes Anonymus (a), Franciscus Goodvvinus (b) & Paulus Freherus (c), quamvis sua hic illis accepta referat. Opera

U

Jaco-

Jacobi, Magnæ Britanniæ Regis (de quo supra Sect. I. Gen. cap. II. §. V. actum) edidisse fertur, vid. Henningus Wittenius. (d) An & quânam attingant Jacobum huncce propinquitate NICOLAUS & RICHARDVS MONTACVTII, me hætenus latet. Claruit Nicolaus circa annum Christi MCDXL. sub Henrico VI. Anglorum: Rege scripsitque Opus de Regibus Anglorum: Scalam temporum à nato Christo, & alia. Vid. Quenstedius (e) Richardus verò, pariter Angelus, Episcopus Norwicensis, longò post Nicolaum claruit tempore, anno demum superioris seculi primo post quadragesimum defunctus. Quem Virum doctissimum appellat Slüterus (f) Anglorum doctissimum Spizelius (g) Præter Tractatum de Originibus Ecclesiasticis (h) aliaque scripta, in publicum emisit pro Isaaci Casauboni Exercitationibus adversus Diatribas Julii Cæsaris Bülengeri, (Julioduno Galli, Theol. D. & Prof. Cadurci, anno MDCXXVIII. ibidem denati (i) in quem adeò detonat Montacutius, ut (k) eum appellet hominem nullius pretii, rei, momenti, terræ filium, nescio quem ex Jesuitis murcum, murcidum, cucullatum asinum, semidoctum literatorem, Theologastrum stultum) Anti-Diatribas suas anno MDCXXV.

MDCXXV. De quibus sequentem in modum judicat Adamus Tribbechovius (Lubecensis, S. S. Theol. D. Hist. Prof. Kiloniensis, dein Ernesti Pii, Ducis Saxo-Gothani Consil. Eccles. & Superintendentens Gen., denatus MDCLXXXVII. (l)) *Præter Capellum Richardus Montacutius, Presbyter primum, dein Episcopus in Anglia, majori cum apparatu, nec sine fastu, (m) contra Bulengerum præcipuè in arenam descendit: qui majori in pretio apud omnes fuisset, nisi doctrinæ laudes impotentis ac parum constantis animi fervore decoxisset. Omnium siquidem hypercriticus, nemini ferme se probavit, jam perstringens, jam quoque defendens Casaubonum, & Baronium pari modò nunc in astra laudibus evebens, nunc projectâ viliorẽ algâ exigens atque conculcans. Unde & bilem suis movit, postquam Papismi suspensionem antea, nec popularium tantum odia, sed & calamos Riveti, Blondelli & Molinæi in se concitavit. (n) Notatur idem Montacutius à doctissimo Viro, Dan. Franco, quod Pseudo-Clementi paravit defensionem. (o) Postquam enim asseruerat: Licet delicatuli, nescio, qui de falso Clementem postulent & tanquam falsarium συματίστῃ; nos tamen patrociniū illius contra quosvis suscipere οὐδὲ θεῶν εἰπεῖν & audere nos*

palam profitemur ; Subjicit Francus : *Sed videat Montacutius, quos sit habiturus suffragatores. Solidissimè & cum pulvisculo excussit omnia Dallæus in Pseude pigraph. Apostol.*
 (p) Quædam de eodem Montacutio dabit
 Casp. Sagittarius (q)

(a) in Heroologia Anglicana.

(b) Commentario de Præsulibus Angliæ.

(c) in Theatro Virorum erud. clarorum,
 pag. 397.

(d) Diar. Bigr. Tom. II. ann. MDCXVIII.
 pag. 23.

(e) Dial. de Patriis Virorum illustr. p. 98.

(f) in Probylæo Historiæ Christianæ, Sect. I.
 pag. 25.

(g) in Felice literato, Commentat. II. quæ est
 de Literatorum fastu sive superbia, §. V.
 p. 228.

(h) Londini in fol. editus, vid. König. in Biblioth. p. 549. b.

(i) recensum vitæ brevem habes apud Casp.
 Sagittarium Introd. in Hist. Eccl. c. XII.
 §. XVIII. p. 116. seq.

(k) Libro de Vita Christi, p. 243.

(l) Historicum & Theologum excellentem &
 Antiquitatum imprimis Ecclesiasticarum
 peritissimum eum adpellat CL. Vir, Joh.
 Möllerus Isagoges in Historiam Chersonesi
 Cimbr. P. IV. c. I. §. IV. p. 370.

(m) Conf.

(m) Conf. & Spizel. l. c. p. 228. 229.

(n) in Prolegom. Exercitationum ad Baronii Annales, p. 2.

(o) in Exerc. Eccles. Annal., Exerc. XI. S. IV. p. 387.

(p) de Indicibus librorum prohibitorum Disquisitione Acad. eruditissima, p. 219.

(q) Introd. in H. E. pag. 755. 855. 1105. & alibi.

§. XVI.

Non obliviscemur SAMVELIS PETITI (a), antiquâ & nobili familia, inter Gallos jam olim celebratissima, sed ob lanienam orbi notissimam inde ad Helvetios profugâ, oriundi, in Academia Nemausensi Sacræ Theol., Hebrææ & Græcæ Lingg. Professoris & Concionatoris. Is tantâ assiduitate & industriâ studiis fertur invigilasse, ut alternis noctibus pernox & insomnis evigilaret, sequenti die officii munia æque præstaret hilariter, ac si totam noctem somno traduxisset sepultus. Quô labore indefesso summam linguarum Orientalium peritiam sibi comparavit, habitus in illis à quibuslibet ad stuporem usque versatissimus. Quoad Hebræum quidem illud ex alloquio quodam ad Judæum patescit. Cum enim aliquando Judæorum Synagogam, quæ Avenione est,

unà cum amicis invisendam adiret, Rabbi quispiam Hebræo sermone cœpit eosdem maledictis proscindere, ratus, uti putabat, neminem eorum intellecturum, quæ dicebat, cui tamen Petitus Hebraicè illicò respondens, tantum maledico terrorem incussit, ut tremens, adpedes hujus provolutus, ab eo supplex petierit veniam, quam ultrò ipsi lubentissimòque animò concessit, eumque linguâ Hebræâ purâ & eleganti ratiocinatione cohortatus est, ut deinceps saperet. (b) Excellentem inter Reformatos Theologum vocat Casp. Sagittarius (c), Virum ingeniosissimum, Virum non sui nominis, sed verè inter Gallorum literatorum maximos numerandum Thom. Reinesius, Polyhistor maximus & incomporabilis (d), eximiæ doctrinæ virum superioris seculi Varro, Gerh. Joh. Vossius. (e) Claudii Salmasii, viri stupendæ eruditionis, sequens de eo est judicium (f) *Petitus hic nomine, doctrinâ magnus est; nam & scriptis multis inclaruit, quibus eruditissimum se linguarum Orientalium ostendit, & in omni antiquitate Ecclesiastica versatissimum, ne de Theologia & Philosophia dicam, cujus est peritissimus.* Paulus Freherus de eodem: (g) *Pollebat (inquit) ingenii acumine, judicii gravitate & memoria feli-*

felicitate. Ad summum virtutibus omnibus moralibus, prudentiâ, iustitia, fortitudine, temperantiâ, modestia, comitate, liberalitate, sed potissimum pietate pectus ejus instructum erat. Doctrinam ejus omnigenam, facilem, claram, profundam omnibusque numeris absolutam probè noverit, qui sinceris animi oculis introspexerit inexhausto labore facta ejusdem opera. (h) Prodire in publicum fecit *Miscellaneorum* libros IX., in quibus varia veterum scriptorum loca, quæ Philologiam, Philosophiam ac Chronologiam spectant, emendantur, illustrantur & explicantur: *Eclogas Chronologicas*, in quibus de variis annorum Judæorum, Samaritanorum, Græcorum, Macedonum, Syromacedonum, Romanorum aliisque veterum Christianorum Paschatis agitur, quas opus pereruditum appellat laudatus Vossius. (i)

(a) Non confundendus est ille cum *Petro Petito*, cujus nota est controversia, quæ eidem intercessit cum *Isaaco Vossio* de ignis accidentalitate, quam assererat Vossius, Petitus verò negabat. Argumenta utrinque subtilissima (judice Morhofio in *Polyhist. Philos. Lib. II. P. II. cap. XVI. §. II. p. 374.*) adferuntur. Inter alia concinnavit Poëmata, quibus præfixit Dissertationem de Furore Poëtico, quam elegantissimam vocat, & dignissimam utique

quæ legatur, Morhofius Polyhist. Lit. Lib. VII. c. I. §. XIV. p. 324.

(b) Vid. Freherus in Theatro Virorum crud. claror. p. 511. a.

(c) Introduct. in Hist. Eccles. cap. XII. §. LIX. pag. 224.

(d) lib. I. Variar. lectionum cap. XXV.

(e) de Mathemat. Scient. p. 238.

(f) Epistola ad Guil. Stackmannum anno MDCXXXV. scripta.

(g) in Theatro loc. cit.

(h) Plura dabit Colomesius in Gallia Orientali, & Thomas Pope Blount in Censura celebr. Aut. p. 1023. seq.

(i) loc. all.

§. XVII.

Huic subjungendus est JOHANNES PHILPOTVS, in ditione Angliæ Hamptonenſi ex equeſtri familia in lucem editus, S. Theol. Doctor & Winceſtriæ Archidiaconus, qui poſt biennalem captivitatem Londini vivus combuſtus eſt eodem, quò Thomas Crammerus, Archiepiſcopus & Primas Angliæ, annò, ſcil. ſeculi ſexti decimi quinquageſimo ſexto. Vid. D. Paulus Crocius (a), Johannes Balæus (b), & qui ſua illis fert accepta Paulus Freherus. (c)

(a) in Martyrologio magno.

(b) libro

(b) libro de Viris illustribus in Anglia & Scotia.

(c) in Theatro Virorum erud. clarorum, p. 167. b.

§. XIIIX.

Eandem cum Philpoto fortunam expertus est NICOLAUS RIDLEIVS, nobili pariter in Anglia, & speciatim quidem in Episcopatu Dunelmensi, locò natus, Theol. Baccalaureus, regnante Eduardo VI. Episcopus primò Roffensis, dein Londinensis. Post obitum enim Regis in carcerem obscurum conjectus à Stephano Gardinero, Episcopo Wincestrensi, ex eoque unà cum Thoma Crammero, Hugone Latimero, Episcopo Wigorniensis Oxonium deductus, ad mortem ibidem damnatus, cum Latimero eadem die anno supra millesimum quingentesimum quinto & quinquagesimo flammis exustus est, ceu ex Anonymi Heroologia Anglica & Pauli Crocii Martyrologio magno commemorat Freherus (a) Ejus sunt inter alia Tractatus de Coena Domini: Amica Valedictio Oxoniensi in carcere ad amicos scripta: Lugubris lamentatio de misera conditione Ecclesiæ Anglicæ propter recentem Evangelii apostasiam. &c.

(a) in Theatro Virorum eruditione clarorum, pag. 166. b.

§. XIV.

In conspectum penultimò prodit locò ANTONIVS SADEEL, parentibus nobilibus Chabotis, Matisconensis agri castello, in confiniis Galliaë & Sabaudiaë sito, in hanc mundi lucem editus, cujus clarissimum longè genus est, illustri & antiquâ Chandæorum gente, cujus Gallicis in Historiis haud infrequens occurrit mentio, ortum. Pastor fuit primum Parisiensis, tum Laufannensis, ac demum per multos annos Genevensis, ubicunque coëtui suo & Magnatibus etiam (a) clarissimus, è vivorum sublatus numero seculi decimi septimi primo post nonagesimum anno, ætatis suæ septimo & quinquagesimo. Vir præter Theologicam scientiam, quam habuerat accuratam, in variis studiis versatissimus. Nam & Philosophiam haud perfunctoriè tractaverat, & Poësin excoluerat felicissimè, & Antiquitatum Philologiaëque ad stuporem fuerat peritus. De studiis philosophicis Melch. Adamus (b): *Novæ, inquit, & arrogantis sectæ, quam Jesuitarum appellant, novas & exitiabiles tricas cum videret: Aristotelicæ disciplinæ præcepta avidè arripuit, sicque artem egregiam penetravit atque ex umbris & Scholis in usum praximque revocavit, ut eorum hominum laqueos omnes acutè*

&

Et subtiliter excusserit dissolveritque. Quare quod præcipua Et obscuriora religionis capita tam industriè tam utiliter Sadeel enucleavit: quod tantâ arte differuit: quod cœlestis doctrinæ nitidum jubar ab effectata seculi nocte vindicavit: id verò talium Sophistarum procacitati ac impudentiæ posteritas ferat acceptum. De Poëmatibus ejusdem idem Adamus (c): Delectabatur Et carminibus aliquando pangendis Latinis Gallicisque; non, ut plerique Poëtarum nostri ævi, ad luxum Et licentiam; sed quò animum magis ad divina accenderet. Pia in his vota tantum hymnique Et ad solidam constantiam incitamenta Et inanum docti contemptus. Atque ejus ingenii hac quoque in parte felicitatem talia quedam in lucem missa testantur. Qui de cæteris quoque ejusdem studiis plura in medium protulit. Celebrata ejus ætate est Synodus Aurelianensis, cui ex superiorum jussu non interfuit solùm, sed profuit. Post & Rupellanam, Nemausensem & Montalbanensem moderatus est. Symbolum ejus hoc fuisse: Quonam pacto juvenit viam suam inculpata agere? Si custodiat Verbum tuum, Psal. CXIX, 9., observat Crenius (d). Cæterum de vita & scriptis (in IV. Tomos distinctis) prolixè egit Jacobus Lectius, J.C. in Oratio-
ne

ne peculiari ad Archiepiscopum Cantuariensem Johannem Whithgiftum, ex qua sua excerptit Adamus. (e) Libellum ejus de sacramentali fruitione corporis & sanguinis Christi solidissimè refutavit maximus Ecclesiæ nostræ Theologus, B. D. Philippus Nicolai. (f)

(a) quod vel exinde elucescit, quod, cum noctu per vim è domo sua abductus inque carcerem conjectus esset, Antonius Borbonius, Rex Navarrae, qui ante sacris ipsius concionibus interfuerat, ipse in carcerem contendens, Sadeelem, quem è suorum esse numero dicebat, inde liberatum secum abduxerit. Vid. Freherus in Theatro Virorum erud. clar. p. 283. b.

(b) in Vitis extraneorum Theologorum, p. 81. b.

(c) loc. cit.

(d) Animadversionum Tom. XII. c. II. §. I. p. 134.

(e) l. c., cui addi possunt ea, quæ habentur apud Freherum in Theatro l. c. & Jo. Andr. Quenstedium in de Patriis illustr. Virorum Dialogo, p. 55.

(f) Vid. Freherus l. c. p. 351. b.

§. XX.

Ultimum denique inter Nobiles Theologos Reformatos locum occupat PETRVS STREITHAGIVS, ex perantiqua & nobili

bili apud Aquisgranenses familia oriundus, primum Ecclesiæ Germersheimensis Minister, mox Comitibus Nassoviensis Concionator castrensis, tum Ecclesiæ Embricensis in Ducatu Clivenfi Pastor, porro Friderici Regis Bohemiæ Concion. Aulicus, dein Ecclesiæ Dürnmsteinianæ Antistes & vicinarum Inspector, post Eccles. Heidelb. ad D. Petri Pastor ac demum Electori Palatino, Carolo Ludovico à Consiliis Ecclesiasticis & Concionibus aulicis primariis, appoplexiâ extinctus, anno superioris seculi quarto & quinquagesimo, ætatis suæ sexagesimo secundo. De eo sequentia commemorat Freherus: *Concionator fuit egregius, animo hilari & in adversis infracto, erga amicos ingenuus & erga pauperes summè beneficus, ab omni avaritiæ sorde alienus. Post fata quoque Ecclesiæ prodesse cupidus, conscripsit & heredibus reliquit egregia quedam Volumina.* (a) Inter illa sunt: Florus Christianus, sive Historiarum de rebus Christianæ religionis libri IV. (b) Novus homo, sive de regeneratione Tractatus. (c) &c.

(a) in Theatro Virorum eruditione clarorum, p. 575. a.

(b) vid. Sev. Walth. Slüteri Propylæum Historiæ Christianæ, Sect. II, p. 64.

(c) Conf.

(c) Conf. Henningus Wittenius Diar. Biogr.
Tom. I. ad ann. MDCLIV. G. M. Köalgius
in Bibl. Vet. & Nov. p. 781. b.

CAPUT III.

DE

NOBILIBUS THEOLOGIS
PONTIFICIIS.

S U M M A R I A.

§. I. Ex infinitis in Romana Ecclesia Nobilibus
Theologis doctiores & illustriores presenti in
capite seligendos asserit. §. II. Ex illustrio-
ribus istis omnium primum Albertum Ma-
gnum, è Circulo Suevico nobilem sistit. §. III.
Secundo loco commemorat Terentium Alcia-
rum, Nobilem Romanum. §. IV. Franciscum
Amicum, Nobilem Italum, producit. §. V.
Thomam Aquinatem, & ipsum Italum, recen-
set. §. VI. Rodericum de Arriaga, Hispa-
num Nobilem. §. VII. Guilielmum Bailum,
Nobilem Gallum non subicit. §. VIII. Theo-
logis Pontificiis Sebastianum Barradium, No-
bilem Lusitanum, adnumerat. §. IX. Eò quo-
que refert Ludovicum Blosium, Nobilem Han-
nonem. §. X. Non existimat praterendum
Simonem Mallium Brezum, Nobilem Gallum.
§. XI. Octavium Cajetanum, Nobilem Siculum
in lucem profert. §. XII. Johannem Raphaë-
lem Cobenzi, Italum Nobilem. §. XIII. Ex

Succis

Suecis Nobilibus Conradum percenset. §. XIV.
 Ex Hispanis Franciscum de Cuniga. §. XV.
 Ex Hispano-Belgis Martinum Antonium Del-
 rium. §. XVI. Memorat Franciscum Escri-
 vam, Nobilem Hispanum. §. XVII. Baribo-
 lomaum de Escobar & ipsum Hispanum Nobi-
 lem. §. XVIII. Inter illustres ex Pontificio-
 rum cœtu Theologos, tanquam hesperum inter
 cæteras emicantem stellas, producit Claudium
 Espencerum, Nobilem Itatum. §. XIX. Non
 excludit à numero eorundem Guilielmum Gif-
 fordum, Nobilem Anglum. §. XX. Antonii
 Mariae Gratiani, Nobilis Itali, rationem habet.
 §. XXI. Ex Nobilibus Polonis prodire in con-
 spectum jubet Stanislaum Grodicium. §. XXII.
 Ex Guevararum inclyta in Hispania Gente,
 commendat Antonios binos Seniores & junio-
 rem, Hieronymum & Johannem Beltranum,
 Guevaras. §. XXIII. ad Arnoldum Huven-
 sium, Hispano-Belgam Nobilem accedit. §.
 XXIV. Locum inter Nobiles Theologos Ponti-
 ficios Hinemaro Rhemensi, Gallo Nobili assi-
 gnat. §. XXV. Huc pertinere asserit Andream
 Eudæmonem, Joannem, Nobilem Cretensem.
 §. XXVI. Non silendum dicit Martinum Li-
 psium, Nobilem Bruxellensem. §. XXVII.
 Ex Ledesmarum in Hispania prosapia adlegat
 Johannem, Franciscum, Petrum & Jacobum
 de Ledesma. §. XXVIII. Ordine percenset
 Societatis Jesu Antesignanum, Ignatium Lojo-
 lam, Baronem Hispanum. §. XXIX. Ex
 Suecia

Suecia arcessit Magnum, Nobilem. §. XXX.
Ex Hispania Boetica Johannem Maldonatum.
§. XXXI. Ex Gallia Petrum de Marca. §.
XXXII. Ex nobili in Italia Mastrillorum gen-
te Gregorium & Marcellum Franciscum Ma-
strillos commemorat. §. XXXIII. Ex anti-
qua Mendozarum in Hispanie & Portugallie
regnis prosapia Franciscum, Petrum Gongale-
zium, Ferdinandum, Petrum Hurtadum &
Gregorium Hurtadum Mendozas. §. XXXIV.
Johannem Monlucium, Nobilem Gallum citat.
§. XXXV. Magnum Nicolai, Nobilem Suecum.
§. XXXVI. Non vult oblivioni tradi Petrum
Paëz Hispanum Nobilem. §. XXXVII. Ad-
ducit Hieronymum Pallantherium, Nobilem Ita-
lum. §. XXXVIII. Ex Italiae Marchionibus
Sfortiam Pallavicinum prodire facit. §.
XXXIX. Jacobum Pamelium, Flandro Belgam
Nobilem adlegat. §. XL. Pamelio Petrum
Pazmany, Nobilem Transylvanum, subnectit.
§. XLI. Recenset Jacobum Davidem Perro-
nium, Gallum Nobilem. §. XLII. Gasparem
Petrovski, Polonum Nobilem. §. XLIII.
Johannem de Pineda, Nobilem Hispanum.
§. XLIV. Hieronymum Povodovium, Nobilem
Polonum. §. XLV. Augustinum de Quiros,
Nobilem Hispanum. §. XLVI. Matthæum
Riccium, Nobilem Italum. §. XLVII. Dio-
nysium Ryckelium, Nobilem Leodiensem.
§. XLVIII. Jacobum Sadol tum Nobilem Ita-
lum. §. XLIX. Thomam Sanchez, Nobilem
Hispa-

num. §. L. Gasparem Savvicki Nobilem Polonum. §. LI. Antepenultimum locum tribuit Petro Scarga, Polono Nobili. §. LII. Penultimum binis Franciscis Suarezis, Hispano alteri, alteri Lusitano Nobilibus. §. denique LIII. ultimum Ponto Tbiardo, Nobili Gallo, locum vendicat.

§. I.

IN Ecclesia Romano-Catholica tantus occurrit Nobilium Theologorum numerus, ut vel integrum Volumen istis percensendis omnibus sufficere haud videatur. Delectus itaque nobis habendus est & clariores doctioresque à minus claris minusque doctis discernendi. Rectissimè enim sæpius laudatus Dn. D. Fechtius: *Quorum* (Pontificiorum, qui ex illustribus & generosis familiis Theologicis studiis sese dicantes, ad maximas eminentissimasque in Ecclesia functiones ascenderunt) plerosque non tam ipsa nobilissimi studii æstimatio, quam suprema illa, quas poterant indipisci, eaque conjuncta cum summo integrarum provinciarum dominio, magnificisque divitiis, dignitates honoresque ad studium istud potuerunt commovere. Nec etiam qui bodie in Episcopalibus solis collocantur, aut ad ipsam summorum Pontificum, quàm major nulla est, gloriam adspirant, Theologico aliquando

studio

studio incubuisse, aut certè singulares præ aliis profectus in illo fecisse, putandi sunt. Officium Ecclesiasticum & Civile per vicarios consiliariosque plerumque obeunt, nec opus habent, ut Theologia accuratiori notitiâ sint imbuti, nedum ut in hoc studio excellent. (a)

(a) in Dissert. de Nobilitate Studii Theologici, §. XXIII. lit. D. 2. a.

§. II.

Inter illustriores ex Pontificiorum partibus, Theologos Nobiles, ordine nobis recepto, primò collocandus loco est ALBERTVS, Lavingæ Suevorum ex Dynastarum Bolstatensium familia nobilissima, anno supra millesimum centesimum tertio & nonagesimo, natus, Magni cognomento (a) ob inusitatam in omnibus ferè peritiam insignitus : Theol. & Phil. Doct. & utriusque primum Professor Parisiensis, inde Monachus Dominicanus Coloniensis, tum Episcopus Ratisbonensis, qua spartâ ultro relictâ Coloniæ privatum vitæ genus postremò vitæ tempore sectatus fertur. *Cum aliquot annis (verba sunt Freheri (b)) eam (Ratisbonensem) Ecclesiam summâ cum laude & integritate rexisset, quia videbatur publicis his occupationibus à studiis privatis distrabi, functionem*
banc

hanc onerosam alteri cessit & Coloniam Ubiorum reversus est : ubi in monasterio suo privatus reliquum vite exegit docendo & scribendo. Ad doctos itaque, qui honoribus officiisque publicis vitam privatam prætulerunt, merito referendus est. Eum, virum eruditionis admirandæ, appellat Sixtus Senensis, (c) quem divinarum rerum pauca, humanarum fortasse nulla latuerunt, sublimibus ingenii ac memoriæ viribus usque ad miraculum præstantem, in divinis studiis longè eruditissimum, & Philosophorum omnium, quos vel ante vel post eum universa Germania protulit, principem : ob scientiam ejus multitudinem magnitudinemque Magni cognomen, quod nulli unquam eruditorum contigit, ante mortem adeptum. Joh. Trithemius : Non surrexit, inquit, post eum (Albertum) vir similis ei : qui in omnibus literis, scientiis & rebus tam doctus, eruditus & expertus fuerit. (d) Joh. Andr. Quenstedius : Post Aristotelem, ait, & Theophrastum in Philosophia & in ea maximè, quæ rerum naturam scrutatur & interpretatur, non habuisse creditur parem. (e) Thomæ Lansii, celeberrimi JC. sequentia sunt : Albertus ille Magnus, profunda rerum omnium divinarum & humanarum contemplatione & curiosâ la-

rentium reconditarumque in natura potestatum indagine hoc consecutus est, ut vero Magiæ ministerio inferiora superiorum dotibus copulando, artemque ad naturæ commercium flectendo, stupenda sæpè miracula ediderit : à prophanis cæteroquin diabolicæ magiæ alienissimus. (f) G. Jo. Vossius: *Anno 1252. longè (inquit) latèque radios sui nominis dispergebat Albertus Magnus, - - nulli suo ævo doctrinâ secundus : qui emisit monumenta sui ingenii ac doctrinæ permulta.* (g) Joh. Camertis Minoritani, Artium & Sacræ Theol. Doctoris judicium (h) suppeditat Crenius (i), ita habens: Scio quosdam contracturos frontem, quod in iis Solinianis Commentariis nostris tam frequenter Magnum Albertum coarguerim. Id autem eâ ratione factum sciant, ne scil. quempiam pulchro allectum nomine, falsum pro vero, vel contra, quo studiosis perniciosius nihil est, amplecti contingat. Simulque ut quorundam tolleretur anilis error, qui in iis, in quibus Albertus à primæ classis Autoribus contraria prodidit, abjectis Ptolomæo, Solino, Pomponio, Strabone, Plinio, Columella, Varrone, Theophrasto, Aristotele judicio omnium peritissimo, eisque non inferioribus, uni Alberto, ad aras usque etiam pejerando,

rando, credendum putant. Maluimus enim jure Albertum carpere, quam injuriâ amicam lædere veritatem. Miror, quosdam politiorum etiam literarum studiosos tantum eum facere Authorem, cum in iis, quæ ad particularia & bonas fruges maximè pertinent, raritate rarius verum dicat. Fatebuntur id, qui libros ejus de natura locorum, de lapidibus pretiosis, de vegetabilibus & plantis, de animalibus deque aliis quamplurimis diligenter introspexerint. Nisi quis non Alberto, sed tempori, quo floruit, culpam tribuat. Affuit alia me rursus causa movens magis, quod is Solinum, quem in manus sumpseram exponendum, præter jus omne, id est, in quibus verum dicit, plerumque laniat & sugillat. Peperci Alberto plurimum, DEum testor, cum sexcenta errata ejus alia, quæ jam ad manus erant, iis Commentariis inferre distulerim. Vellem Alberti sectatores tam gratum iis Authorem in manus sumerent, eumque tandem quacunque ratione ab erroribus vindicarent. Sed reor, hoc laboriosius multò esse, quam vel Jovis fulmen, vel Herculi clavam subtrahere. Quibus subjungit Crenius: *At & apud non nota infima Scriptores Solini non adeò magna est auctoritas. Nullibi enim ferè non Plinium*

exscribit, cujus & SIMILA ea de causa dictus fuit. Majus sanè pretium Alberti meritis statuere didicit illustris Polyhistor, Dan. Geo. Morhofius: Prodeat nunc Germanicæ gentis decas Albertus, meritò Magnus dictus, omnium illorum argutiorum Scholasticorum Princeps & Pater, Thomæ Aquinatis Præceptor, è cujus fonte omnes penè rivulos suos derivarunt, ut ille ex Alberti M. Oceano. Fuit ille genere illustris, ortum trahens è Sueviæ regulis, docuit Parisiis & Colonia Agrippina, ac unus penè Bibliothecam scripsit, cujus omnes Tomi 200. marcarum pretio constant. Fuit ille vir argutus, nec in nudis speculationibus substitit, ut cæteri faciunt Scholastici, sed multa impendit in res naturales & mathematicas, quarum ad miraculum fuit peritus, adeò ut pro Mago ab imperitis haberetur, in quam suspicionem facile apud ineruditos ingeniosior quis incurrit. Scripsit de Arithmetica, Musica, Geometria, Astrologia, de quibus omnibus parum solliciti fuerunt cæteri. Formatio illius capitis ænei Mechanica, quod loqui potuit, agnuit interiorem Mechanicæ & Anatomes peritiam, isto seculò planè inusitatam. A Magia suspicione strenuè ipsum defendit Naudæus, in Apologia Virorum doctorum, Magia insimulatorum. Ad illum solet referri secunda Scholasti-

lasticorum etas. (k) Opera ejus, quæ scripsit, recensentur à Jo. Jac. Boissardo in Iconibus Virorum Illustrum. Præter Commentarios in libros sacros & philosophica, scripsit Commentarium super sententias Lombardi & Summam Theologie. Liber de Secretis mulierum & nonnulla alia creduntur ipsi affingi. (l)

(a) Teste Paulo Jovio in Elog. Doct. p. 15. non Magni solum, sed & Maximi cognomen Gymnasiorum omnium consensus defererebat, nisi publico voto christiana verecundia restitisset.

(b) in Theatro Virorum Erud. clarorum, p. 1420. b.

(c) in Bibliotheca S. Lib. IV. apud Thomam Pope Blount in Censura celebriorum Authorum, p. 416.

(d) Catal. Ser. Eccl. apud eundem Blount. l. c.

(e) Dial. de Patriis illustr. Virorum. ex Spondano in Annal. Eccles. ad annum MCCLIX.

(f) Orat. pro Germ.

(g) de Scient. Mathemat. p. 362.

(h) quod Enarrationibus ejusdem in C. Jul. Solini Polyhistora, editionis Viennensis opt. de anno MDXX. annexum est, neglectum verò ab Henrico Petri in editione Basileensi.

(i) Animadvers. Philol. Hist. Tom. II. c. I. §. I. p. 2. 3.

(k) Dividuntur commodè Doctores Scholastici in tres ætates. Quarum prima incipit à Petro Lombardo, Sententiarum Magistro, usque ad Albertum Magnum per integrum Seculum. Qui adhuc Scripturam magis, quàm rationes philosophicas allegabant, adeoque sequentibus puriores & meliores erant. Media ætas ab Alberto M. usque ad Durandum, medio Sec. XIV., pertingit, qui Aristotelem coluit ac pro Deo adoravit. Tertia omnium corruptissima ac impurissima à Durando ad Reformationem usque. Doctores hic illuminatissimi, resolutivi, profundi, irrefragabiles. Causa tam corruptæ Theologiæ ignorantia Scripturarum, linguarum imprimis Hebrææ & Græcæ omniumque bonorum studiorum. Vid. Dn. D. Fechtii Coll. ad Rechenbergii Summ. Hist. Eccl. Sec. XII. §. V. Add. Jo. Henr. Heideggeri Diss. de Theologia Scholast. §. VI. seqq.

(l) in Polyhist. Philosoph. hoc anno primum edito, Lib. I. c. XIV. §. II. p. 86. Conf. de cætero Jovius in Elogiis p. 15. Rhodiginus Lect. Antiq. I. p. 111. Guil. Cave in Hist. Ser. Eccl. Lit. P. I. p. 507. a. & Rechenberg. Summ. p. 379.

§. III.

Præceptori statim subjungerem discipulum, Aquinatem, nisi ad alios prius recensendos

sendos ordine compellerer. Commemorandus itaque secundo loco est **TERENTIUS ALCIATUS**, (a) Romanus patriâ, familiâ nobilis, Societati, quæ Jesu nomen præfert, addictus, Phil. & Theol. in Collegio Romano multos per annos Professor & studiorum ibidem moderator, post Pœnitentiariæ Vaticanæ Rector & domus Professorum Præpositus, anno post Christum natum supra millesimum sexcentesium primo & quinquagesimo, ætatis suæ climacterico maximo defunctus. (b) *Eruditorum, ut nonnemo de illo scribit, urbanissimus & Theologus clarissimus, cujus amabile ingenium & in tradendis sanctioris Philosophiæ præceptis industriam, plusquam fraternè exosculeris.* (c) Paravit autoritate Urbani VIII. Pont. Max. Acta Concilii Tridentini adversus hostes veritatis, aliaque.

(a) Distinguendus est Homonymis, *Andrea* scil. *Alciato*, Mediolanensi, JCto non incelebri, inter Præcoces Doctos relato nuperrimè à Præcellentiss. Dn. M. Davide Schulteto in der Schaubühne der Gelehrten Jugend / Erste Oeffnung / Hamb. MDCCVIII. p. 32. qui primus omnium Juris disciplinam, nimis disputationibus & barbaro dicendi genere involutam, pristino nitore restituere & ad veros revocare fontes conatus est. Vid.

Guido Pancirollus in Jctis L. II. c. CLXIX. & Thom. Crenius Diss. de singularibus Scriptorum, §. VI. p. 18. Opera ejus VII. Tomis distincta exstant. In quibus haud postremo habentur loco ejus Emblemata. De iis quippe subtilissimus Scaliger de re poët. lib. VI : *Alciati, inquit, Emblemata talia sunt, ut cum quovis ingenio certare possint. Dulcia sunt, pura sunt, elegantia sunt, sed non sine nervis. Sententiæ verò tales, ut etiam ad usum civilis vitæ conferant.* Nec minus Thom. Crenius Methodorum Tom. II. Num. VI. p. 315 : *Hujus (ait) Emblemata tametsi paucissima, artis emblematicæ respondent regulis, tanto tamen olim in pretio habitæ sunt, Classici ut Autoris loco publicè prælegerentur in Academiis ; quod non ab re improbatur Vavassori in libro de Epigrammate.* Simile de illis judicium est Morhofii, in Polyhist. lit. Lib. VII. c. III. §. V. p. 375. *Melchiore Alciato, itidem Jcto, qui commentatus est in Cæs. Constitutionis status Mediolanensis.* Vid. Hier. Ghilinus Vol. I. Theatr. lit. p. 171. ut & à Jobanne Alciato, Mediolanensi, quem præter Valentinum Gentilem, Georgium Blandratam, Franciscum Davidis aliosque sectatorem nactus est Mich. Serverus, Hisp., blasphemis Arii dogmatibus, ex orco reductis, notissimus & Genevæ combustus. Vid. Sagittarius Intrad. in Hist. Eccles. c. XXXIII. Sect. XI. p. 853.

p. 853. Kortholtus Hist. Eccles. Sec. XVI.
Sect. II. c. .II. § LXVI. p. 785.

(b) Vid. Henningus Wittenius D. B. T. I. ad
ann. MDCLI. G. M. Königius in Bibl. V.
& N. p. 23. b.

(c) Verba sunt Philippi Alegambii in Bibl. Je-
suit, p. 429. b.

§. IV.

Hunc sequitur FRANCISCUS AMICUS
(a) Italus Consentinus Nobilis Theologiæ
suæ Doctor ejusdemque in Italia Aquilæ &
Neapoli, in Germania verò Græcii, Stiria-
que per multos annos Professor, Academiae
Græcensis Cancellarius, studiorumque mo-
derator & præfectus generalis in Collegio
Viennensi, qui anno superioris seculi primo
& quinquagesimo, ætatis suæ septuagesimo
primo ad plures abiisse fertur. (b) Virum
moribus candidissimis & priscâ simplicitate,
Evangelicâ prudentiâ temperatâ, appellat
Phil. Alegambius. (c) Dedit Cursum Theo-
logicum juxta Scholasticam Societatis Jesu
Methodum, Tomis II. constantem, quorum
prior de Deo uno & trino, posterior de
natura Angelorum eorumque proprietatibus
inscriptus est.

(a) Ομώνυμος Francisco est Bartholomæus
Amicus, & ipse Italus, Phil. & Theol. in
Colle-

Collegio Neapolitano Prof. & studiorum præfectus, qui in Aristotelem commentatus est. Operum hic est Titulus : In universam Aristotelis Philosophiam, Notæ & Disputationes, quibus illustrium Scholarum Averrois, D. Thomæ, Scoti & Nominalium sententiæ expendantur earumque tuendarum probabiliiores modi afferuntur, Tomis VIII. Eorum verò suppeditabit lemmata Alegambe in Bibl. Jesuit. p. 55. b.

(b) Vid. Wittenius D. B. ad ann. MDCLI.

(c) in Bibliotheca Jesuitica (de qua sequentem in modum judicat Morhofius in Polyhist. lit. Lib. I. cap. XVIII. §. LIV. p. 226. edit. noviss : *Præ cætris omnibus laudanda est Ordinis Jesuitici Bibliotheca, quæ plenè & copiosè scripta est post Petrum Ribadeneira à Philippo Alegambe, Bruxellensi, quæ edita est Antverpiæ in fol. anno 1653. Prodiit denuò auctior (& in quibusdam locis correctior) illa Bibliotheca, Nathanaëlis Sotvvelli (Angli, Soc. Jesu Presbyteri & Secretarii in domo Professorum Romæ) operâ 1676. Conf. & Magnif. Dn. D. Mayerus in Bibliotheca Scriptorum Theologiæ moralis & conscientiaræ, p. 66.) p. 113. a.*

§. V.

Justo nunc ordine huic succedit THOMAS AQUINAS, ex illustri Comitum Aquinatum stirpe natus seculi tertii decimi
anno

anno viceſimo quarto, Theol. Doctor & Prof. Pariſienſis. De quo ſequentia, vitæ curriculum complectentia, ex Phil. Labbeo (a) notabimus: S. Thomas Aquinas, Theologorum Aquila & verè Doctor Angelicus, vitâ, doctrinâ & miraculis illuſtriſſimus, natus è nobili Comitum Aquinatum ſtirpe anno 1224. in caſtro Larii Aquino, ingreſſus eſt ordinem Sancti Dominici, miſſusque Pariſios & Coloniam, philoſophicis theologicisque ſtudiis operam dedit, Magiſtris præſtantibus uſus, Alexandro de Hales, Anglo, & Alberto Magno, Suevo. Inde ipſe eadem die cum Sancto Bonaventura anno 1255. creatus in Facultate Pariſienſi Doctor Theologus & ibidem per plures annos eaſdem diſciplinæ profeſſus, ſcriptis in Ariſtotelem, Scripturam S. ac Theologica dogmata quam plurimis doctiſſimisque voluminibus, ſanctiſſimè obiit die 7. Martii anno Chriſti 1274. ætatis 50. in Cœnobio Foffæ novæ Ordinis Cisterciensis prope Amasenum, Campaniæ fluvium, cum evocatus à Gregorio X. Romano Pontifice ad Concilium Lugdunense iter in Galliam meditaretur. Sanctorum catalogo adſcriptus eſt die 18. Julii 1522. à Johanne Papa XXII. ejusque corpus Urbano VI. Romano Pontifice anno 1368. Tolo-

Tolosam delatum. Haftenus ille. Breve, sed admodum honorificum Erasmi de eo est iudicium: *Thomas Aquinas* (inquietis) *Vir non suo tantum seculo magnus*: Nam meo quidem animo nullus recentium Theologorum, cui par sit diligentia, cui sanius ingenium, cui solidior eruditio, planeque dignus erat, cui linguarum quoque peritia, reliquaque bonarum literarum supellex contingeret, qui iis, quæ per eam tempestatem dabantur, tam dextrè sit usus. (b) Rolando Maresio summâ vi ingenii & singulari doctrinâ præditus audit. (c) Morhofio Alpha Scholasticorum. (d) Sixto Senensi maximo & altissimo ingenio vir, itemque Theologorum ac Philosophorum omnium, quos in hanc usque diem Scholasticorum Academia protulit, sive ulla controversia Princeps, quippe qui primus omnium Latinorum Philosophorum non minus incredibili quam felici usu omnem Aristotelis Philosophiam Commentariis lucidissimis illustravit. In sacris verò sincerioris Theologiæ studio ita sapientissimo Augustino proximus incescit, atque ita mentem ejus & omnes reconditos sensus introspectit exhausitque, ut juxta Phytagor. *μετεμψύχωνται* communi doctissimorum omnium adagio iactatum sit: Augustini animam migrasse in Tho-

Thomam. (e) Jeremias Drexelius, celebris Jesuita (f) sequens de Aquinate nostro iudicium suppeditat: *Thomas Aquinas Theologiam omnem in eum deduxit ordinem, eâ perfudit luce, iis locupletavit incrementis, ut universa posteritas illi quam plurimum debeat. Compendio utendum est in bujus viri elogiis, alioqui ea ad diei finem non finiemus. Aquinas sapientiæ ac sanctitatis magnum jubar, tametsi opem divinam suis scriptionibus faventem habuerit, humanam tamen industriam in se desiderari neutiquam passus est. Legit plurima & excerpfit. Considera septendecim tomos editionis Romane, quos Thomas posteris reliquit; imò vel tres solum tomos inspice, decimum, undecimum, duodecimum, quibus tres partes Summæ Theologiæ complexus est. Quanta, DEus, in his scriptis, quam varia, quam sublimis eruditio, quot è priscis Patribus, aliisque Scriptoribus testimonia? (g) De sermonibus ejus Theologicis Thomas Campanella ita judicat: Sermones D. Thomæ verè Theologici ac philosophici censeri debent, siquidem paucis verbis definit, distinguit dicendaque propinat, ut ex illis nihil non ad rem, nihil indoctè, nihil inutiliter sinat proflaere. (h) Liber ejus de Veritate Catholicæ fidei opti-*

optimus omnium est, judice Thoma Crenio. (i)

- (a) de Script. Ecclesiast., Thomam Pope Blount in Censura celebriorum Autorum, p. 414.
- (b) in I. Rom. p. 244.
- (c) Epistolar. lib. II. Epist. XLI.
- (d) Polyhist. Philosoph. Lib. I. c. XIV. §. III. pag. 87.
- (e) in Biblioth. Sancta lib. IV.
- (f) judice Jo. Andr. Bosio de comparanda Eloquentia civili, §. XXXIII. apud Crenium Methodorum Tom. II. p. 428., ubi & de Aurifodina ejus habetur judicium. Vid. ejusdem Dissert. §. XLIV. apud eundem Crenium, p. 435. Conf. Morhofii Polyhist. lit. Lib. VI. c. IV. §. XV. p. 296.
- (g) in Aurifodina Artium & scientiarum omnium, P. I. c. VII. p. 44. 45. edit. Colon. de anno MDCXLIII. in 12. Plura aliorum, nominatim Richardi Simonis, ex Hist. Crit. V. T. Lib. III. c. X., Gabr. Naudæi ex Bibliogr. Polit., Bellarmini ex de Scripturis Ecclesiasticis libro produxit Th. Pope Blount in Censura celebr. Aut. p. 414. seqq.
- (h) de Libris propriis & recta ratione studendi, c. IV. Art. III., apud Crenium Methodorum Tom. II. p. 206.
- (i) Exerc. I. de Libris Scriptorum Opt. & utiliss. pag. 7.

§. VI.

Post Aquinatem ex ordine Theologorum Nobilem Pontificiorum conspiciendum sese offert RODERICVS de ARRIAGA (a) Lucronii Hispanorum nobili loco prognatus è Soc. Jesu, ac primum Philos. in Vallisoletana, post suæ Theologiæ in Salmantina Academia Professor, dein quoque Doctor, atque in Collegio S. Clementis Scholast. Theol. Prof. Pragensis, istius Acad. Cancellarius & studiorum præfectus generalis, demortuus anno superioris seculi septimo & sexagesimo, ætatis suæ septuagesimo quarto. (b) Præter Cursum Philosophicum, quem Professor Philosophus concinnavit, edidit Disputationes Theoll. in Thomam VI. Voluminibus. (c) Scriptis quoque se opposuit Antonio Arnolfo (à quo Arnaldismus, quem peculiar. Diss. olim Tubingæ examinavit D. Joh. Adamus Osiander) Theologo Gallicano, occasione libri ejus: *De l'autorité de S. Pierre & de S. Paul, qui reside dans le Pape Successeur de ces deux Apostres*. (d)

(a) Non confundendus est cum *Paulo Josepho de Arriaga*, Hispano Vergarensi, è Soc. pariter Jesu, qui in Provincia Peruana Evangelium docuit, inde Romam contendens naufragio periit anno superioris seculi supra

viceſimum ſecundo. De eo Alegambe in Bibl. Jeſ. p. 365. b. *Vir fui (inquit) tantis & tam illuſtribus à DEO donis cumulatus, ut P. Jacobus Alvarez de Paz, rerum ipſius omnium conſcius, dicere ſoleret, fore, ut, ſi illi eſſet ſuperſtes, in admirationem illius vocaret orbem terrarum.* Et p. 366. a. *Sic erat in literis verſatus, ut philoſophiam ac Theologiam non ſine laude tractarit.* Hiſpanicè edidit Tract. de Extirpatione idololatriæ & de mediis ad converſionem Indorum aptiſſimis, quem Opus perutile parochis & viſitatoribus Indorum vocat Alegambius l. c. p. 367. a.

(b) vid. Henningus Wittenius D. B. T. I. ad annum MDCLXVII.

(c) Conf. Volckmannus in Elogiis Pragenſ. pag. 133.

(d) Vid. Caſp. Sagittarius Introduct. c. XXXIII. Sect. XIII. p. 876. ſeq.

§. VII.

Neque ſuum vult heïc ſubtriceri nomen **GVILIELMVS BAILIVS**, Wittenio Baillius dictus, (a) Gallus natione, nobili apud Velaunos loco Monſtrolii in Anicienſi Diœceſi natus. Qui cum biennio operam Jurisprudentiæ navaffet, Societati Jeſu nomen profeſſus, Eloquentiæ apud Gallos & Hiſpanos Profeſſor ac demum Concionator conſtitutus eſt. Quod poſterius officium per XXII. annos

annos ad mortem usque, quæ eidem climaterico magno, anno superioris seculi vice-
 simo, contigit, sustinuisse dicitur. (b) De
 eo inter multa alia hæc lego apud Phil. Ale-
 gambium, Bruxellensem: Cum omni Hære-
 ticorum genere tantâ felicitate concurrir,
 uticum nemine confereret, quem non ad Ec-
 clesiam adduceret. - - Santonas Calvinî la-
 be infectos ita religioni restituit, ut pa-
 lam negent, inde usque ab S. Eutropio, San-
 tonum Apostolo, quemquam laboribus, ze-
 lo & pietate parem Bailio nostro in illis oris
 esse visum. - - *Celebritate nominis sui &
 zelo animarum eò devenit, ut velut proverbio
 Bailii appellarentur, qui in eo genere maximè
 strenui essent.* (c) Edidit Catechismum (Com-
 pendium appellat Wittenius (d)) Contro-
 versiarum: Tract. Græcorum arte gram-
 matica de Græcorum accentibus & syllaba-
 rum quantitate: De Dialectis Græcorum, &
 plura alia. (e)

(a) D. B. ad annum Christi MDCXX.

(b) vid. Wittenius l. c.

(c) in Bibliotheca Jesuitica, p. 168. a.

(d) loc. all.

(e) Conf. præter Alegambium l. c. G. M. Kö-
 nigius in Bibliotheca Vet. & nova. p. 79. b.

§. VIII.

Adnumerandus non minus ac præcedentes Pontificiis Theologis est SEBASTIANVS BARRADAS five BARRADIVS, (a) Ulyssippone, splendida Lusitanorum metropoli nobilibus in lucem parentibus editus, è Soc. Jesu, Rhetor. primum & Philosophiæ, dein S. S. literarum tum apud Conimbricenses tum Eborenses Interpres & Concionator. Vir summis in Romanam Ecclesiam meritis inclytus. De eo ex Alegambii Bibliotheca (cum in paucorum ea sit manibus) (b) sequentia commemoramus: Ab ipso statim Tirocinio summam apud omnes suæ virtutis existimationem excitavit, ut jam tum digito monstraretur, & ventitarent plurimi ad Societatis Gymnasium admirabundi, ut illius tanquam emeriti in sanctitate Magistri adspectu ad modestiam & virtutis amorem erudirentur. Tempore verò sic adolevit ea opinio, ut totâ Lusitaniâ consummatæ sanctitatis elogio celebraretur, & undique ad illum spectandum plurimi confluerent, egregium itineris ac laboris fructum arbitrati, si possent fimbriam vestimenti ejus vel capillos à tonsore impetrare, cujus quodlibet pignus non minoris sibi esse significabant, quam

quam sint eorum, qui sunt jam in Ecclesiæ fastos relati. - - Sacras literas tum Conimbricæ tum Eboræ magnâ Auditorum celebritate est interpretatus, semperque illi nomen sanctimonix stetit: at postquam Concionatoris partes aggressus est agere, eò increvit apud omnes viri reverentia, ut jam apud Lusitanos non communi nobis nomine APOSTOLVS duntaxat, sed PAVLVVS appellaretur. (c) At ipse de se ita sentiebat, ut se primum esse peccatorum, hominum postremum ex animo diceret. Nec desuit maximus iste omnium in Sebastianum suum affectus, cum efferetur. Sic enim de-nuò Alegambius: Funus tanto omnium Ordinum concursu procuratum est, ut inter osculantes sacrum cadaver, & vestes, capillos, ungues, & quicquid ipsius erat, vellicantes ægrè potuerit officium persolvi. (d) Elaboravit Commentarios in Concordiam & Historiam Evangelicam, Tomis IV: Itinerarium filiorum Israël ex Ægypto in terram re-promissionis, &c. (e)

(a) vid. Königius in Bibl. Vet. & Nov. p. 87, 8.

(b) p. 418.

(c) Habuerunt & Hispani olim ob conciones ad populum habitas inter omnes alios sum-mæ dignationis virum, Johannem de Avila,

(huic Barradio non adeò dissimilem) de quo Morhofius in Polyhist. Lit. Lib. VI. §. XXVI. p. 300. Stupebat, inquit, ipsemet Ludovicus Granatensis Johannem de Avila, Almodoverâ Castellatum, qui cum alio hujus nominis Jesuita Madritensi confundendus non est, cujus tanta erat, ut ajunt, perorantis & insectantis vitia vis, ut vix concipi major robustiorve posset, ipsique propemodum muri ædium, in quæ concionabatur, coneuti, auditoresque, velut fulmine aliquo tacti, toti cohorrescere & ardere viderentur. Meruit sanè iis Orationibus suis & sacro per Hispaniam Boeticam munere docendi, nomen Apostoli Boetici, speratque Nic. Antonius fore, ut aliquando Ecclesiasticâ ἀποθεώσεται in Sanctorum numerum recipiatur. Vid. Sched. nostrum Hist. lit. de Eruditis climacterico maximo denatis, pag. 8. seq.

(d) p. 419. a.

(e) Conf. præter Alegambium Bisselius in Sententiis hujus Seculi, Septenn. III. p. 56.

§. X.

Huc quoque referendus est **LVDOVICVS BLOSIVS**, Hanno, ex nobili & per-
 vetusto Blosiorum stemmate oriundus, Ve-
 teris Benedictinorum cœnobii Latiensis
 Hannoniæ Abbas & Imperatoris Caroli V.
 Eleemo-

Eleemosynarius, denatus anno supra millesimum quingentesimum sexto & sexagesimo. In quo singularis laudanda est modestia, quod Archiepiscopatum Cameracensem, ab Imperatore sibi oblatum, constanter repudiavit, quamvis ab eruditione instructissimus. Tumulus ejus sequenti ornatus est epigrammate:

Qui tres exactè linguas callebat ab ipsa
Ephebia, virtutum & omnium Narthe-
cium

Blosius, heu cecidit, tumbâque recondi-
tur istâ,

Nostri decus miraculumque seculi.

Huic age, fac, Lector, felicia cuncta pre-
care,

Et te para ad summi tribunal Judicis.

Casp. Cunradus, Medicus, hoc ei scripsit
Distichon: (a)

Blosius exacto tres linguas calluit ore,
Stemmata par cuivis, nec pietate
minor.

De scriptis ejus Asceticis sequentem in modum judicat Possevinus: (b) *Scripsit Ascetica, quibus nihil ad homines à cura mortalium rerum abducendos & ad cœlestis patriæ annuere inflammandos inveniri potest ardentius.*

Cæterum conf. de eo Franc. Svveertius (c)
& Paulus Freherus. (d)

(a) in *Prologographia Melica*, millenario III.

(b) apud *Quenstedium* in *Patriis illustr. Virorum*.

(c) in *Athenis Belgicis*.

(d) in *Theatro Virorum erud. clarorum*, p. 208.

Neque prætereundem existimo SIMONEM MALLIVM BREZÆVM, Gal-
lum, Andino ex agro nobilibus ortum pa-
rentibus (cujus rei fidem faciet Sammartha-
nus, (a)) Archiepiscopum Turonensem,
quem idem Sammarthanus (b) ab incompa-
rabili morum candore, verèque Christiana
pietate, & qui ab ejusmodi fortuna plerum-
quæ abhorret, literarum amore flagrantissi-
mo, commendat optimique Præfulis elogio
mactat. Inter singularia illius referri mere-
tur, quod quietioris vitæ cupidus, officio
se suo abdicaverit inque Brezæo prædio vi-
tam ad obitum usque, qui ei contigit anno
MDXCVIII., privatam vixerit, (c) qua ra-
tione omninò ad Doctos, qui vitam priva-
tam honoribus officiisque publicis prætule-
runt, referendus est. (d)

(a) in *Elogiis Gallorum doctrina illustrium*,
pag. 191.

(b) loc.

(a) loc. cit.

(c) qua de realiisque quæpiam protuli in Schediasmate de Eruditis Climacterico maximo denatis p. 9. 10.

(d) quos pecul. nuper Tractatu exhibuit Casp. Henr. Starckius.

§. XI.

Eum consequitur OCTAVIVS CAJETANVS (a) natione Siculus, patriâ Syracusanus, nobilissima Comitum Sortini familia ortus, Soc. Jesu, Collegiorum Mamertini & Panormitani, nec non domus ibidem Professorum Rector & Confessarius, denatus anno supra millesimum sexcentessimum vicesimo, ætatis suæ quarto & quinquagesimo. (b) Quo pacto is in societatem venerit, commemorat Philippus Alegambius: Cum juvenis (inquiens) oraret aliquando Syracusis in Templo nostro, Christum Dominum in altari crucifixum aspexit, qui, quò propius accedebat, eò grandior fieri videbatur. Eò viso commotus, Societatem expetiit. (c) Idem Alegambius vocat virum magnâ morum innocentiam & vitæ integritate item doctrinâ & sanctis moribus conspicuum. (d) Emisit Latine Martyrologium Siculum in singulos anni dies: Ideam Operis de Vitis sanctorum Siculorum famæ sanctitatis illustrum:

strium : De sanctissimæ Deiparæ cultu in Sicilia. Plura vid. apud Alegambium, (e) Henningum Wittenium (f) & Sagittarium. (g)

- (a) Ab Homonymis probè discernendus hicce est sequentibus tribus, quorum primus est *Thomas Cajetanus* sive de Vio, Ord. Prædicatorum Magister Generalis dein R. Eccl. Presb. Cardin. tit. S. Sixti & Legatus, Episcopus Cajetanus & Archiepisc. Panormitanus, Romæ anno MDXXXV. denatus. Est is, qui cum Luthero negotium intercessit, imprimis quæ spectant indulgentias & fidem ad salutarem Sacramentorum usum necessariam, Vid. Kortholtus in Hist. Eccl. Sec. XVI. Sect. I. c. II. §. XXIX. p. 709. Ipse verò ingenuè fassus est, referente in Epistolis Luthero, se imparem ei esse non tantum ingenio, sed & in literarum Sacrarum studio. Ita scil. Lutherus sophismatibus Cardinalis obviam ivit, ut vix inveniret medium, quo pudori suo succurreret. Prolixior hac de re legi potest narratio Lutheri Tom. I. Jen. Germ. fol. 109. & contractior Tom. I. Isleb. fol. 2. Item præfatio in Opera Lat. & Tom. I. Epist. LXII. LXIII. LXIV. LXV. & Jo. Matthes. de Vita Luth. Conc. II. Gæterum Sixto Senensi in Bibl. S. audit vir tam vitæ sanctimoniâ quàm ingenii præstantia illustris, subtilissimus Dialecticus, admirabilis Philosophus, Theologus incomparabilis & inter erudi-

eruditissimos doctissimi sui seculi longè eruditissimus. P. D. Huetius de Claris Interpretibus, apud Thom. Pope Blount in Censura cel. Aut. p. 547. *Cajetanus* (ait) *quamvis in compluribus sacri Voluminis partibus Latine magnâ fide convertendis facultatem suam exercuerit, in obscuro tamen jacuit ejus labor, nec suffragiis doctorum comprobatus est. Cum enim Ebraicæ & Græcæ linguae ignarum se profiteretur, viros utriusque peritos, non ad eruendos sensus, quos aperte neglexit, sed ad verborum significationes cognoscendas, quas spectavit unas, in consilium adhibuit. Merito itaque alienæ eruditionis sætum exclusisse creditus est. Arnoldus Boot apud Kōnigium in Bibl. p. 151. b. Cajetanus, inquit, scripsit ingravescente senectâ Comm. in Pentateuchum, omnes libros historicos, Jobum, Psalmos & Prov., sensui literali duntaxat intentus, idque secundum Hebræam veritatem, cujus linguae ipse quidem parum gnarus erat, sed habebat ad manum homines hebraicè doctos, qui ad verbum omnia ipsi interpretarentur, non modò exactè, sed superstitiosè ac sæpè absone: id quod & expositiones consimiles à bono viro baud rarò elicuit. Conf. & Olearius in Abaco p. 457. Melch. Canus aliquoties cum errorum & Lutheranismi coarguit, Lib. VII. c. III. n. 10. scribens (Illud breviter dici potest, Cajetanum summis Ecclesiæ edificatoribus parem esse potuisse, nisi quibusdam*

dam erroribus doctrinam suam, quasi cuiusdam lepræ admixtione fœdasset. Causam conjicit in Erasmus, quem nimium amaverit, & quod non legerit Patres. Vid. Dn. D. Fechtius Coll. ad Hist. Eccl. Sec. XVI. c. XVI. §. XVIII. Alter est *Constantinus Cajetanus*, Syracusanus, Abbas Congregat. Cassinensis, Ord. S. Benedicti & Præfidentis Collegii Gregoriani in Urbe. Scripsit libros II. pro Johanne Diacono Cardinali, de S. Gregorii Magni ejusque discipulorum Monachatu Benedictino, Saltzburgi MDCXX. Plura vid. apud Leonem Allatium in Apibus Urbanis, p. 73., Ludov. Jacobum in Bibl. Pontif. lib. II. p. 286., Sagittarium in Introduct. c. XXI. §. XLVI. p. 542. c. c. XXV. §. XXI. p. 675. §. XXXIII. p. 690, seq. Tertius denique est *Petrus Victor Cajetanus*, Navarrus. Inclaruit Paradigmatibus, quatuor linguis orientalibus, Arabica, Armenâ, Syrâ & Æthiopicâ scriptis & ed. Paris. MDXCVI. Conf. Colomesius in Gallia Orientali, p. 144.

(b) vid. Wittenius D. B. T. II, ad annum MDCXX. p. 25.

(c) in Bibl. Jesuit. p. 358. a.

(d) l. c. p. 359.

(e) l. c. p. 360. a.

(f) loc. cit.

(g) Introd. in Hist. Eccles. c. XIX. §. XLVI. p. 466, seq.

§. XII.

JOHANNEM RAPHAELEM COBENZI, Italum natione, gente Carnum, è Soc. Jes. phil. & Theol. Doctorem & utriusque Professore, Collegii Clagenfurtani, mox etiam Græcensis Rectorem, ut & domus Professæ Viennensis primum Præpositum, superioris seculi anno vicesimo septimo, ætatis suæ quinto & quinquagesimo demortuum, ex illustri Baronum familia suam traxisse originem, pro certo adserit Philippus Alegambius, qui hunc in modum de eo judicat: *Vir fuit non scientiâ duntaxat, quam in illo sæpè Viennenses Academia sunt admirati, & gubernandi peritia atque aliis naturæ dotibus, sed præclaris etiam virtutibus ornatissimus. Multa illi in Deum Divinasque res pietas fuit & sensus tenerrimus. Tempus antemeridianum penè ex integro illi dicarat.* (a) Edidit libellum de norma fidei & religionis: *Epistolicam velitationem, an ex fide, quæ nihil recipiat, quod scriptum non sit, probari possit, Baptismum sub consueta verborum forma administratum esse verum & legitimum Christi Baptismum? &c.* (b)

(a) in Bibliotheca Jesuitica, p. 267.

(b) Vid. Henningus Witsenius D. B. ad annum MDCXXVII.

§. XIII.

Ante exortam noviter Evangelii lucem inter Sueciæ Præsules claruit CONRADUS, (a) nobili in Suecia loco prognatus, Episcopus Aboënsis. De quo audiemus Jo. Messenium, (b) rerum quippe Suecicarum scientissimum: M. CONRADUS (inquentem) nobilis viri, Henrici Bitz, Castellani Aboënsis filius, Senis in Italia apud Bernardinos, cum facultate Pii II. insignia cepit Episcopalia; sed in patriam inde reversus, sacellum omnium S. S. fabricat, illud uno die cum XII. in Ecclesia Cathedrali consecrans alteribus; atque ad canendas jugiter horas in memorato Sacello Virgineas ab illo institutas, Cantorum liberali sustentationi, Ecclesiam Abogiæ parochialem & amplissimos illius assignavit redditus; In Cœnobium quoque vallis Gratia, ipsius autoritate confirmatum, Cœnobitas utriusque sexus sub perpetua introduxit Clausura; Denique Cœniterium Cathedralis Ecclesiæ universum affabrè restauravit. His aliisque per hunc sumptuosè completis Antistitem operibus, in arce Cnustensi, quæ tempore illius cum plurimis maximi momenti Ecclesiæ Cathedralis Diplommatibus & monumentis conflavit,

gravit, postridie B. Gregorii Papæ, anno MCDLXXXIX. expiravit, & in Choro DD. Petri & Pauli tumulo nonnihil elevato commendatus. (c)

(a) Alius ab eo est *Conradus*, Abbas *Urspergensis*. De quo B. D. David Chytræus noster in *Chronologia Herodoti & Thucydidis*, p. 96. edit. Rostoch. MDLXXVIII. in 8vo: Inter omnes (inquit) Germanicos Scriptores Veteres lectu utilissimus est, nemo enim unus de rebus Germanicis plura complexus est. Nec quisquam diligentius & accuratius omnium rerum gestarum tempora adnotavit. Quæ ab anno post diluvium exorsus, continuâ serie usque ad Friderici II. Imperatoris annum XX. qui est à nato Christo annus 1210. contexuit. Est autem *Ursperga* monasterium *Sueviæ*, paucis milliaribus ab *Augusta Vindelicorum* distans versus occasum. Addita sunt autem *Chronico Urspergensis* Paralipomena rerum, quæ annis 300. postea in *Germania* & reliquo ferè orbe Christiano usque ad nostram ætatem memorabiles acciderunt: cognita dignissima: ex quibus permulta in primis editionibus *Chronici Carionis* ad verbum descripta sunt. Vid. *Thomas Crenius de Libris Scriptorum optimis & utilissimis Exerc. II. §. XIV. p. 21.*

(b) Fuerat *Johannes* ille *Messenius Ostrogothus*; *Phil. D. & Poëta Cotonatus*, *Eloq. pri.*

primum & Juris Prof. Upsal., post Regii Dicasterii Holmenfis Assessor, multis scriptis inclytus; qui verò tandem carceri Cajanoburgensi inclusus est, in quo vitam finisse dicitur. Vid. Jo. Schefferi Argentoratensis Suecia literata (Holmiæ primum excusa MDCLXXX. & postmodum à Jo. Möllero, Flensburgensi, Bibliothecæ Septentrionis eruditi inserta, MDCXCVIII. Num. V.) p. 83.

(c) in Chronico Episcoporum per Sueciam, Gothiam & Finlandiam, (de quo videri potest Wilh. Ern. Tentzelius in Colloquiis Mensuris de anno MDCXC. p. 154. seq.) ed. Lips. MDCLXXXIV. in 12. cap. XII. Num. XVII. p. 149. seqq.

§. . XIV.

Haud vulgarem apud suos consecutus est eruditione Theologicâ famam FRANCISCUS DE CVNIGA, natione Hispanus, patriâ Cantaber, domo Nobilis, è Soc. Jesu, Philos. in Academia primum Compostellana, Theologiæ postmodum in Salmantina Professor, qui anno superioris seculi quarto decimo, suæ verò ætatis quadragesimo tertio vivere desinit. (a) De eo sequentia reperio apud Alegambium: *Franciscus de Cuniga - - sprete hereditate lautissimâ, & patris lacrymis, Societati se Burgis addixit,*

in qua confectis Philosophia ac Theologia studiis, ostendit reipsa, posse in malè tornato corpore pulchram animam habitare: cum enim ad subtiliores disciplinas, ob vultus totiusque corporis quandam quasi rusticitatem videretur ineptior, eò tamen evasit doctrina, ut Philosophiam Compostellæ, Theologiam Salmanticæ summo cum plausu omnium explicaret. (b) Prostat ejus Tractatus posthumus de SS. Trinitate, in primam partem Summæ S. Thomæ. (c)

(a) Vid. Henningus Wittenius D. B. ad annum MDCXIV.

(b) in Bibliotheca Jesuitica, p. 120., non verò p. 104. quæ per mendum citatur Königio in Bibliotheca Vet. & Nova, p. 227. b.

(c) ed. Lugduni anno MDCXXIII. in 4to.

§. XV.

Quæ suam debet Amstelodamo ruinam, florentissima olim Antverpia, nobilibus dedit natum parentibus Hispanicis Seculi sexti decimi sub medium MARTINVM ANTONIVM DELRIVM, qui, quamvis splendidissimis, sub Philippo II. Hispaniarum Rege, Cancellariatus & Regii Fisci Quæsturæ fungeretur officiis, sua tamen sponte iisdem

depositis, quæ à Jesu adpellationem sortita suam est, Societati nomen professus defunctus est in illa seculi superioris anno octavo. De eo Antonius Sanderus: *Delrius* (inquit) *Vir maximis hujus ævi Heroibus adnumerandus, Poëta, Orator, Historicus, & Cetus Theologus, variorum item idiomatum scientissimus.* (a) Aubertus Miræus: *Historicos omnes, (ait) cum sacros tum profanos, Philosophos, Theologos, omnium denique disciplinarum scriptores sic exhausserat, nihil ut ignorare, & quod disceret, deesse videretur.* (b) Hieremias (perperam Hieronymus Jo. Andr. Bosio vocatus (c)) Drexelius, qui Delrio usus est familiarissimè, librorum eundem helluonem adpellat. (d) Cujus de eo quoque sunt sequentia: *Delrius Latinè, Græcè, Hebraicè, Chaldaicè, Flandricè, Hispanicè, Italicè, Gallicè, Germanicè ita loquebatur, (sunt distincta novem idiomata) ut in plerisque eloquentissimus, in nullo hospes esset.* Q. Ennius, teste Gellio, tria corda habere sese dicebat, quod loqui Græcè, & Oscè, Latinè sciret. Num igitur non novem corda habuerit Delrius, qui novem linguas percalluit? Poëtarum, Oratorum ac Historicorum scripta omnia, quæcunque in quibuscunque Belgicæ bibliothecis reperiri poterant, magnâ cum cura & diligentia

evoluit. (e) De studendi ratione idem sequentia consignavit: Studendi rationem Delrius hanc tenuit. Cum pubertatis annos nec dum attigisset, primo mane ipso diei crepusculo, postquam rei Divinæ interfuit, intinctum vino panem modicè sumpsit, dein subito se illatebravit in cubiculum, quod ei sub bibliotheca seu technophyon quoddam fuerat. Hic sellam & pluteum subjectis rotulis ita fabrefieri curaverat, ut levi pedis impulsu, per omnia circum pulpita & loculamenta, seipsum, omnemque studiorum supellectilem circumveheret; illi cum infidisset, non prius inde dimovebatur, quam adulta nocte tempus, & familiaris ephebus ad coenam, non rarò invitum ac reluctantem cogeret. Ita totos soles diesque totos in museo impransus, veluti jam sepultus inter libros exegit. (f) Inter scripta nemini non notæ sunt Disquisitiones Magicæ in tres Tomos, sex libris distinctos, distributæ, quas opus illustrissimum vocat Drexelius, (g) diligentia & accurationis cæteris in hoc argumento laudem præripere judicat Dn. D. Fechtius. (h) Morhofius non minimum illis tribuit: *Ad noscendum itaque, inquit, omne genus istarum nequitiarum* (in Magia scil. illicita sive dæmoniaca occurrentium)

conferent Disquisitiones Magicae Mart. Delrii.

(i) De scriptis Exegeticis sequentia commemorat Drexelius: *Nec omittendum magis laboris & limati iudicii opus in Cantica Canticorum. - - Scripsit & in Threnos Hieremias.*

In omnes Sacrae Scripturae libros non facem modo accendere, sed Pharum attollere meditabatur. In Genesin dedit; reliqua mors interceptit.

(k) De Adagiis ejusdem sacris Morhofius: *Scripsit & Adagia sacra Martinus Delrio, Hispanus (Antverpiensem diximus, parentibus Hispanis natum) Autor satis notus è Disquisitionibus Magicis aliisque scriptis.*

Habentur verò illic adagia è Patribus excerpta; sed imperfectus ille labor est, quem quidem Aloysius Novarimus ampliorem suscepit, publicato ejusdem argumenti libro.

(1)

(a) de Brugenſibus eruditione claris.

(b) in Elogiis, apud Thomam Pope Blount in Censura celebriorum Autorum, p. 885.

(c) Diss. Isagog. de comparanda Eloquentia civili, §. XXXIII. apud Thom. Crenium Methodorum Tom. II. Num. VIII. p. 428.

(d) in Aurifodina Artium & scientiarum omnium, Part. I. c. V. p. 23. edit. Colon. MDCXLIII. in 12.

(e) l. c.

(e) l. c. p. 25. Plura de eo dabit Alegambe in Bibliotheca Jesuit. p. 323. seq.

(f) pag. 26.

(g) l. c.

(h) Colleg. MS. ad Hist. Ecclesiast. Seculi XVI. c. XXVII. §. IV.

(i) Polyhist. Philos. Lib. III. c. I. §. XV. p. 494.

(k) l. c. p. 26.

(l) Polyhist. Lit. Lib. I. c. XXI. §. XCIV. XCV. Plenissime de cætero Delrii scripta recensita videri possunt apud Alegambium l. c. p. 323. seq.

§. XVI.

Post Delrium ex eodem ordine commemorandus venit FRANCISCVS ESCRIVA, (perperam Wittenio Esciva, (a) aliis, sed iisdem mendosè, Scriba & Scribanius appellatus (b)) Jesuita non incelebris, Theol. Doctor, Canonicus & Collegii Cæsaraugustani Rector: natione Hispanus, patriâ Valentinus, domo nobilis, qui superioris seculi anno septimo & decimo, suæ vero ætatis octogesimo septimo inter vivos esse desiit. De eo Phil. Alegambius: Societatem tum suis lucubrationibus atque concionibus, tum verò magis authoritate, quâ valuit plurimum, illustravit. - - Omnium illi animos

conciliabat ingenuitas, integritas, candor, prudentia, rara morum facilitas & studium de omnibus benè merendi. Solus ipse sui erat despicientissimus. Religiosæ disciplinæ exactus observator. Nihil in victu cultuque singulare, ne in extrema quidem ætate, nisi coactus admisit, & ipse se interior quotidie flagellabat, & abjectissima cuæque munia liber obibat. (c) Publicæ vitæ privatam eum prætulisse ex his Alegambii enitescit: Sed postea ad nullum alium Magistratum gerendum adigi potuit, tametsi præclaris ad gubernandum dotibus polleret. Privatâ vitâ delectabatur, per quam posset commodius in Sacræ Scripturæ sanctorumque Patrum studio versari, quo unò mirificè capiebatur. (d) Præter Disc. de Obligationibus status uniuscujusque, secundum quas judicabatur, Discursus scripsit de quatuor Novissimis, quos Alegambius pietate, eruditione, brevitate ac perspicuitate eximie & ad formandos Divini Verbi declamatores appositos vocat. (e)

(a) D. B. ad annum MDCXVII.

(b) vid. Alegambe in Bibl. Jesuit. p. 121. a.

(c) loc. cit. p. 121. b.

(d) ibid.

(e) loc. all. add. Wittenius ad ann. cit.

§. XVII.

Proximum ab isto locum sibi vendicat **BARTHOLOMÆVS DE ESCOBAR** (a) Hispalensis Nobilis, è Soc. Jesu, ad Indos Occidentales, quibus Evangelium prædica- vit Missionarius & Sacerdos, anno supra mil- lesum sexcentesium quarto & vicelimo, ætatis suæ tertio & sexagesimo denatus. (b) De eo sequentia habentur apud Alegam- bium: Bartholomæus de Escobar, natione Hispanus, patriâ Hispalensis, nobili genere natus, in India occidentali ætatis anno 17. se societati adjunxit, magnis à natura dotibus instructus. Ex lauta hæreditate, quam adiit, nihil in suum usum, nihil in suorum com- modum, sed in pia opera convertit univer- sam. Virtutibus magnis in societate excel- luit. - - Doctè simul & appositè ad fructum concionabatur; promptus ad omnem supe- riorum nutum quovis loco ac tempore alio- rum vices obire, factus certum superiorum perfugium, qui nullam concionem exposce- ret, nullam defugeret. (c) Ejus sunt Concio- nes quadragesimales & de Adventu: De Festis Domini: Sermones de Historiis Sacræ Scri- pturæ: Super omnes B. Virginis festivita- tes. (d)

(a) De hujus *ἡρώων*, Antonio de Escobar è Soc. pariter Jesu, prolixius paulò egi in Schediasm. nupero de Eruditis Climacterico maximo denatis, p. 17. 18., unde heic de-
nuò de eo agere supervacaneum ducò.

(b) vid. Henningus Wittenius, D. B. ad annum MDCXXIV.

(c) in Biblioth. Jesuit. p. 56.

(d) Vidd. Alegambius & Wittenius. ll. cc.

§. XVIII.

Inter celebriores ex Pontificiorum ordine Theologos, ceu hesperus inter ceteras stellas, eminet CLAUDIUS ESPENCÆVS, natione Italus, illustri ad Catalaunum in Campania loco natus, Professor Theologus Parisiensis Sorbonicus, denatus arno supra sesquimillesimum primo & sep- uagesimo. Vir in Philosophicis Theologicisque studiis ad stuporem usque versatus. Unde haud abs re Virum pietate, candore & omnium disciplinarum absolutâ cognitione illustrem appellat Gerhardus à Stöcken, (a) adposi-
tèque admodum integerrimum è Papatu Theologum Magnus Fechtius. (b) Is enim profectò, si quisquam alius, abusus horrendos in Ecclesia Romana occurrentes dexterimè detexit. Sic e. g. de Taxa poenitentia-
ria (quam vocant) Apostolica, instituto,
quod

quod cui vel mica salis inest, negare non
sustinebit, planè diabolico, judicat: Prostat
Et in questu pro meretrice sedet, liber hic pa-
lam Et publicè impressus, Et hodie quoque, ut
olim, venalis, Taxa Camera sive Cancellaria A-
postolica inscriptus, in quo NB. plus scelerum
discas licet, quam in omnium vitiorum sumi-
stis Et summaris, Et plurimis quidem licen-
tia, omnibus autem absolutio empturientibus
proposita. Parco nominibus, nam hæc ait,
nescio quis, sunt ipso penè tremenda sono.
Mirum, hoc tempore hoc schisma depresso,
tot tamque scædorum tamque horrendorum
scelerum velut indicem adeò infamem, ut non
putem in Germania, Helvetia Et ubicunque à
sede Romana defectum est, opus prostare ma-
jore, quam hoc, scandalo, adeò tamen non sup-
primitur à Romana Ecclesia favioribus, ut
tantorum ac talium facinorum licentia Et im-
puritates in facultatoribus Legatorum illinc
huc venientium bona ex parte innoventur at-
que confirmentur. (c) Scævola Sammarthani
sequens de eo est judicium: Nemo Theolo-
gorum Parisiensium major omnium ordinum
concursum Et admiratione frequentes de rebus
Divinis ad populum conciones, habuit quam
Claudius Espenceus, nobili ad Catalaunum lo-
co natus. Ut qui ad munus illud clarissimum

*eximiam eruditæ facundia laudem, firmissima-
que latera & gestum oris maximè decentem,
afferret: tantisper in eo, dum viribus immi-
nente senio diminutis, ad scribendi laborem
se contulit. Extant enim quam plurimæ de
religione quæstiones, ab eo Latinè Gallicèque
magnâ subtilitate ac diligentia pertractatæ.
Quarum rerum existimatione permota Catha-
rina, regis pueri mater, instituto, de rei Cbri-
stianæ controversiis, apud Pissiacum celeberrimo
doctorum hominum congressu, hunc vi-
rum inter alios dignum censuit, cujus maximè
operâ & judicio res tanti momenti disceptare-
tur. (d) Sinceritate verò, de qua paulo an-
te, justoque zelo suæ religionis homines imò
ipsos Collegas adversus se concitavit idque
effecit, ut majoribus dignioribusque, quæ
merebatur, officiis haud fuerit admotus.
Qua de re denuò Sammarthanus: Nonnul-
la spe sacri etiam galeri à summo Pontifice
obtinendi: quem ei nec Italia invidebat,
homini videlicet ex Apuliæ finibus oriundo
maternumque genus ad illustrem Ursinorum
familiam referenti. Sed occultus Collega-
rum livor hanc, viro de religione benè me-
rito, justissimæ dignitatis occasionem ade-
mit. (e) Opera ejus uno Volumine conti-
nentur, quorum sequens est inscriptio. Cla-
riss.*

riff. Viri Claudii Espencae, Doctoris Theologi Parisiensis, Opera omnia, quæ superstes adhuc edidit. Quibus accesserunt posthuma, à D. Gilberto Genebrardo, Doctore Theologo Par. & Hebraicarum Divinarumque literarum Professore Regio in lucem edita. Omnium Scriptorum Elenchus initio proponitur. Lutetiae Parisiorum, MDCXIX. in folio.

(a) in Thuano enucleato, apud Paulum Freherum in Theatro virorum eruditione clarorum, p. 217. a.

(b) De Historiæ Ecclesiasticæ Seculi XVI. ubertate, lit. A. 2. a.

(c) ad Tit. I. Opp. p. 479. Plura ejus de sceditate vitiorum abusuque in Ecclesia Romana, videri poterunt apud M. Dan. Francum in eruditissima Disquisitione de Papistarum Indicibus librorum prohibitorum, (quæ agrè carere posse Theologiæ Polemicæ studiosam adserit Thom. Crenius Animadv. Philol. Histor. Tom. I. c. IV. §. VII. p. 66.) edita Lips. anno MDCLXXXIV. in 4to, cap. X. §. CLIV. p. 172. seq. & cap. XIII. §. CLXXXVIII. p. 207. seq.

(d) in Elogiis doctorum in Gallia virorum, Lib. II. p. 73. Elogia ista à Sammarthano prudenter scripta affirmat Justus Lipsius in Epist. ad Dominic. Baudium. Magirus in ejus vita isa de iisdem judicat: *Elogia virorum*

rorum doctrinâ illustrium tantâ elegantiâ & styli puritate scripsit Sammartbanus, ut quam proximè accedat, & si ausim dicere, vix cedat quidem eloquentissimus priscorum temporum Scriptoribus. Isaacus Bullart. apud Thomam Pope Blount in Censura celebr. Auctorum, p. 852. Sed an, inquit, dum verba facio de sublimibus illis fœtibus silentio præteream, præclarum illud opus, quod illustrium Gallie virorum, qui seculo ipsius in Literarum professione excellerant, memoriæ consecravimus: Doctorum gloria nunquam majori pompâ & reverentiâ fuit celebrata. Quoniam ingenii imaginem tantum delineat, ejus Elogia succincta quidem sunt, sed splendidissimis Eloquentiæ Latine veneribus condecorata. Et sanè in bocce labore non minus propria famæ, quam magnorum istorum disciplinarum Geniorum celebritati litavit: Quandoquidem horum nomina Honoris Templo inscribens, eidem suum insculpsit, eò splendore, quem tempus delere nunquam poterit.

(e) loc. cit.

§. XIX.

Non excludendum autumo à Nobilium Theologorum Pontificiorum numero **GVILELMVM GIFFORDVM**, (a) Lib. Art. Mag., S. Theol. Baccalaureum, Prof. primo Rhemensem, dein Pontamuffanum in Lotharingia, tum Decanum Insulensem in Flandria,

dria, porro Academia Rhemensis Rectorem, mox Ordinis Benedictini Priorem de S. Macclavio in Gallia & Congregationis Benedictinorum Præsidem nec non Archiepiscopi Rhemensis suffraganeum ac demum Archiepiscopum & Ducem Rhemensem, superioris seculi anno vicesimo nono, ætatis suæ sexto & septuagesimo demortuum; illustri enim loco in Angliæ Comitatu Staffordiensi natus est. (b) Publico dedit sub nomine Guilelmi Reginaldi Calvino-Turcismum, sive Calvinianæ perfidiæ cum Mahometana collationem libris IV., Antverpiæ MDXCVI. teste Scavenio, excus., qui & eidem tribuit sub nomine Guilelmi Rossæi de justa Reipublicæ Christianæ in Regis impios & hæreticos animadversione librum. (c)

(a) Distinguendus est ab homonymo *Johanne Giffordo*, pariter Anglo, cujus est Tractatus de ratione alendi Ministros. Vid. G. M. Königius in Biblioth. Vet. & Nova, p. 346. a.

(b) vid Henningius Wittenius D. B. ad ann. MDCXXIX.

(c) conf. Vinc. Placcius de Anonymis & Pseudonymis, p. 246. 249.

§. XX.

ANTONIVS MARIA GRATIANVS (a)
cum antiquâ gaudeat & illustri inter Italicas
fami-

familiâ, nemo quæso existimet, nullam impræsentiarum nos ejus rationem habituros. Officia quod spectat, primum Cardinali Commendono in Legationibus à Consiliis fuit, dein Abbas Saxiferratus, tum Sixto & Clementi IIX. PP. MM. ab Epistolis Latinis, demum Episcopus Amerinensis & ad Christianos Principes Nuncius Apostolicus, denatus super. Seculi anno undecimo, ætatis suæ quinto & septuagesimo. (b) Composuit Synodum Ecclesiæ Amerinæ: de Casibus Virorum illustrium Tract: Vitam Joh. Francisci Commendoni, Cardinalis: de bello Cyprio libros V., quæ omnia scriptorum egregiorum titulo ornat Henningus Witte-nius. (c.)

(a) Longo ante nostrum tempore claruit *Gratianus* Clusinus, Monachus Benedictinus, anno scil. MCXLV., qui Decreta Pontificum in unum opus redegit ac juxta materiarum diversitatem digessit. Quod opus postea auctoritate Gregorii XIII. anno MDLXXX. à mendis purgatum & integritati suæ restitutum est. vid. Königius in Bibl. p. 360. a. In Epitaphio Juris Cæsarei & Pontificii, enucleator prope divinus vocatur. Conf. Guido Pancirollus in JCrts III. 2. Quenstedius de Patriis illustr. Virorum p. 324. Delrius apud Maresium T. II. Syllog. p. 352.

p. 352. Calixtus in Epit. Theol. p. 94. & Jac. Thomafius de Plagio literario. §. CCCCLII. In idem verò tempus ferè incidit ætas *Thome Gratiani*, MDCXXVII. defuncti, qui *Anastasin Augustinianam* confecit, in qua Scriptores ordinis Eremitarum S. Augustini enarrantur, vid. Franc. Siveerius in Ath. Belg. Nec non *Stephani Gratiani*, J.C., cujus extant Disceptationes forenses V. Tomis comprehensæ, & MDCXIX. in fol. vulgatæ. Vid. Königius l. c. pag. 360. a.

(b) Vid. Wittenius D. B. App. Partis I. ad ann. MDCXI.

(c) loc. cit. vid. de illis quoque Sagitt. Introd. in H. E. c. XXVII. §. II. p. 722., c. XXXI. §. XI. p. 780.

§. XXI.

Nobili in Polonia genere ortum esse STANISLAVM GRODICIVM, è Soc. Jesu, Theol. suæ Doctorem ejusdemque Vilnæ Professore, ut & Pultoviæ, Jarosleviæ, Posnaniæ & Cracoviæ Collegiorum Rectorem, anno millesimo sexcentesimo tertio decimo, ætatis suæ secundo & septuagesimo denatum, credere nos jubet, qui Vitam ejus exposuit, Philippus Alegambius. (a) De eo notatu dignissimum est, quod à studiis ad mercaturam, ab hac denuò ad studia redierit.

rit. Loquatur Königius: *Post navatam, in-*
quiens, Philosophiæ operam, mercaturæ se to-
tum septennium impendit; inde rursus ad
studia se contulit & insignis inter Pontificios
Theologus factus est. (b) Ejus merita sequen-
tibus dilineat Alegambius: Eò tempore
Lithuania prope universa præceps ruebat in
hæresin, studio novitatis, quam illi sub Evan-
gelii specie proponebant Sectarii. Eos ubi
de periculo P. Stanislaus admonuit & singu-
lari eloquentiâ, eximia eruditione, vitæ
probitate conciones instituit, ad eum au-
diendum magna animorum conversio facta
est. Tunc enimverò facile illi fuit adversa
convellere, legitima firmare: tantumque di-
cendo & scribendo effecit, ut vulgò Lithua-
niæ Apostolus audiret. Vilnæ complures
annos Theologiam docuit, magno ingenii
eruditionisque præconio, & quam concio-
nando fidem asseruerat, scriptis pro re nata
Commentariis defendit. Incomparabili se-
dulitate divinis muneribus excipiendis se
comparabat. (c) Prodire fecit Latine Tomos
VIII. Concionum pro Dominicis & Festis
totius anni: Concionem de probandis Spi-
ritibus per missionem ordinariam. Polo-
nicè verò Regulas fidei Hæreticorum, qui-
bus demonstratur, Hæresiarchas non Scri-
pturam

pturam S. sed sui cerebri somnia pro regulis habere: Conciones VI. de usu Sacramenti Eucharisticæ sub una specie, perperam Witenius: sub utraque specie. (d) Plura vid. apud Alegambium. (e)

(a) in Bibliotheca Jesuit. p. 423.

(b) in Bibl. Veteri & Nova, p. 364. b.

(c) loc. cit. p. 423. b.

(d) Diar. Biogr. ad ann. MDCXIII.

(e) loc. all.

§. XXII.

Plures dedit Hispania nobiles Guevaras, ex quibus hâc vice quatuor saltem celebriores producemus Theologos, suis in Ecclesiam Romanam meritis inclytos. Primum inter eos locum occupat ANTONIUS DE GUEVARA, Senior, illustri apud Alavenses familia oriundus, Ordinis Minorum S. Francisci Frater, Imperatoris Caroli V. Concionator aulicus, Historicus & Consiliarius, ac demum Episcopus Mindoniensis, qui cursum peregrinationis suæ absolvit anno supra sesquimillesimum quarto & quadagesimo. De eo in Bibliotheca Hispanica variorum Autorum (a) sequentia reperiuntur: Antonius Guevara, Ordinis Minorum & Mindoniensis Episcopus, lingua patria disertissimus,

ut Caroli V. Ecclesiastes & Historicus sit delectus. Inclaruit anno Christi 1540. solenni facello à se condito in sua cathedrali Ecclesia sepultus. Scripsit vernaculo sermone, in quo affectasse nimium schemata visus, pompâ quadam tumens, & antithetis putidè nimium iteratis lectorem enecat. In rebus Historicis eidem parum habendum esse fidei, cordatiores jam dudum observarunt probavitque idem multis B. Christophorus Adamus Rupertus, Altorfinus, Histor. in Acad. patria Professor olim celeberrimus, Vir melioribus literis abundè dives, (b) Poëta felicissimus, Orator disertissimus & Historicus planè insignis, (c) in suo (quem vocat) Oratore Historico (d) & in Florum Commentario. (e) Scripsit ediditque inter alia Oratorio de Religiosi & esercizio de virtuosi: L' Orologio de Prencipi, sive de vita M. Aurelii Imp. & Faustinae conjugis. Quem librum, quod Principem potissimum juventutis formet, multis æstimari asserit Celeberrimus Burcardus Gotthelff Struvius. (f) In Bibliotheca verò Hispanica variorum Autorum (g) de eodem judicatur, quod pleraque in eo conficta sint, non ex Historiis petita. Notatu digna sunt, quæ de semetipso in hocce Horologio alicubi scribit Autor: *LII. quos vixi,*
annis

annis omnia bujus vitæ vitia delibare volui, tantum ut periculum facerem, an quicquam humane satisfaceret improbitati, sed omnibus perspectis, tentatis, exploratis, cognovi, me, quò plus comedo, eò magis fame enecari; quò plus bibo, eò magis sitire; quo plus recreor, eò magis frangi; quo plus dormio, eò magis, esse somnolentum; quantò plura babeo, tantò plura petere; quò plus cupio, eò magis torqueri; quò plus affecto, eò minus assequi, denique nunquam me desiderio alicujus rei flagrasse, quin eam adeptus & satietate captus, & mox alterius cupiditate incensus sim. (a) Cæterum conf. de eo Hier. Ghilinus (i) & Waddingus. (k) Secundus est ANTONIUS DE GUEVARA, Junior, (l) ex JCto Palatino & Milite Sacerdos Philippi II., Hispanorum Regis, circa Annum supra mille quingentos tertium & octogesimum Aulicus, S. Michaëlis de Schalada Prior & tandem Eremita, cujus extant Comment. in Cap. I. Geneseos, Psalmos & Habacuci Prophetiam. Distinxerunt binos hosce Antonios accuratè Bibliothecarum Hispanicarum Scriptores, ut & Jacobus Tirinus; (m) Confuderunt eos Guilh. Crocæus (n) & Joh. Christoph. Bectmannus (o) priore dignitates ac officia utriusque, posteriore amborum scripta uni eidemque Auto-

ri vindicantibus. (p) Tertius est HIERONYMUS DE GUEVARA, Segovienſis nobilis, Theol. Moralis Interpres & Concionator. De quo ita Philippus Alegambe: *Atque in hoc quidem munere ita excelluit, ut nunquam ſine admiratione auditorum dicat, ob exquisitam adinveniendi ſagacitatem & inventa Patrum ac Scripturarum testimoniis firmandi, illuſtrandi, ſingularem præſtantiam.* (q) Quartus denique eſt JOHANNES BELTRANVS DE GUEVARA, Pacenſis Nobilis, Canonicus Abulenſis, Doctor & Cancellarius Pincianus, tum Regii Patrimonii Senator, porro Archiepiſcopus Salernitanus, mox Præfectus Senatus Neapolitani, ac denique Compoſtellæ Metropoliſita, denatus ſuperioris ſæculi anno ſecundo & vicesimo, ætatis ſuæ octogefimo primo. (r) Vulgavit inter cætera Diſcuſſum de principio Monarchiæ in Sicilia, adverſus Card. Baronium. Inſeruerat ſcil. hicce Baronius XI. Annalium Tomo longam de Monarchia Sicilia diſputationem, quam contra uſurpationem Hiſpaniarum Regis ſedi Pontificiæ vindicare voluit. Quare vehementer commotus Rex Philippus III. peculiari edicto, III. Octobris MDCX. publicato, quod exhibet Goldaſtus, (s) hunc XI. Annalium Tomum proſcripſit & à ſubditis ſuis

suis gravi sub pœna haberi legique vetuit, adeò quidem, ut duo etiam librarii, qui contra edictum illud exemplaria habuissent, ad triremes damnarentur. (t) Jam Baronius Ascanii Columnæ Cardinalis judicium ea super re exquisiverat : qui verò exarata ad illum Epistola moderationem in ea dissertatione requirebat ac de acerbitate illius conquerebatur, rem ipsam non attingens. Ad quam censuram prolixo scripto respondit Baronius, quod hunc gerit titulum: De Monarchia Siciliae cum Apologetico adversus Cardinalem Columnam. (u) Cui verò scripto Johannes noster Beltranus de Guevara Discursum suum, ceu diximus, opposuit.

(a) Tom. II. apud Freherum in Theatro Virorum eruditione clarorum, p. 117. b.

(b) judicio Celeb. Crenii Animadversionum, Philol. Histor. Tom. I. c. IV. §. VIII. p. 68.

(c) juxta Königium in Bibl. Vet. & Nova. pag. 708. b.

(d) pag. 4.

(e) ad lib. II. c. XVII. §. XVII.

(f) in Bibliotheca Philosophica, c. VII. §. VIII. p. 145. Add. Möllerus in Homonymosc. Sect. II. c. VII. §. LV. p. 682.

(g) apud Freherum l. c. & Königium in Bibl. p. 370. a.

- (h) lib. III. c. XXIII.
- (i) in *Theatro literatorum* Vol. I. p. 17.
- (k) in *Script. Ord. Min.* p. 32.
- (l) *perperam* Königius p. 416. Ant. de Huec-
ra appellat.
- (m) in *Indice Autorum Alphabetico*, quem
Commentario Biblico præfixit,
- (n) in *Elencho Interpp. Script.* p. 62.
- (o) in *Catal. Bibliothec. Francof.* p. 215.
- (p) vid. Jo. Möllerus l. c. p. 682.
- (q) *Biblioth. Jesuit.* p. 185. b.
- (r) à me idpropter ad *Eruditos Climacterico*
maximo denatos, in *Schediasmate* ea de ma-
teria superioris anni sub exitum edito, rela-
tus, p. 22.
- (s) de *Rom. Monarchia* Tom. III.
- (t) vid. Jac. Aug. Thuanus lib. CXXXIV.,
Gramondus lib. I. Marcus Ant. de Domi-
nis de *Rep. Eccles.* lib. IV. c. III. §. XXIX.
lib. VI. c. XII. Paulus Sarpus Venetus in
Hist. Inquisitionis, ab Andr. Colvio Latinè
versa, p. 163. seqq. Gisb. Voëtius in *Despe-*
ata causa Papatus, lib. II. p. 387. Jo. Hoorn-
beckius *Miscell. sacr.* lib. I. c. I. p. 21. Jo.
Henr. Heideggerus in *Hist. Papatus* p. 311.
& quos præterea citat *Sagittarius Introd.* in
H. E. c. XIV. §. X. p. 298.
- (u) edit. Paris, anno MDCIX.

§. XXIII.

Accedo ad ARNOLDUM HAVENS-
SIUN, Sylvæducensem Nobilem, è Soc.
Jesu, Theol. Doct. primo Collegii Coloniensis
Rectorem, post Carthusianum, Lovanii, Bru-
xellis, Leodii & Gandavi Priorem atque Visita-
torem, cui anno superioris seculi nono, ætatis
sexagesimus nonus extitit fatalis. (a) Virum de
universo ordine optimè meritum adpellat Fre-
herus (b) Prodire fecit Speculum! crudelitatis
hæreticæ, (speculum pravitatis hæreticat ap-
pellat Königius (c)) sive de crudelitate mo-
ribusque priscorum ac recentium hæretico-
rum: De autoritate SS. Patrum in decernen-
dis fidei dogmatibus: De erectione novo-
rum Episcopatum in Belgio librum. (d)

(a) vid. Wittenius D. B. ad annum MDCIX.

(b) in Theatro Virorum erud. clarorum, pag.
353. a.

(c) in Bibliotheca Vet. & Nova, p. 382. a.

(d) Conf. Franc. Sweertius in Athenis Belg. p.
142. Valerius Andreas Desselius in Bibl.
Belg. p. 9. add. Sagittarii Introd. in Hist. Ec-
cles. c. XX. §. XXI. p. 487.

§. XXIV.

Locum inter Nobiles Theologos Pontifi-
cios quod assignem HINC MARO Rhemen-

si, neminem malè habebit, cogitantem, non familià solùm apud Gallos nobili ortum, sed & virum fuisse, iudicio Trithemii Abbatis, in Divinis Scripturis singulariter doctum, sapientià & morum honestate conspicuum atque eloquentissimum. Professus primò est Monachum in Monasterio S. Dionysii in Francia, tum in locum Ebbonis, ob conjurationem adversus Ludovicum Pium Imperatorem remoti, adnitente Carolo Calvo Rege in Archiepiscopum Rhemensem (unde Rhemensis cognominatus) promotus. De eo Matth. Flacius Illyricus sequentia consignavit: *Hinemarus fuit Archiepiscopus Rhemensis, vir doctus & pietatis studiosus. Sub Carolo Secundo, Ludovici Pii filio circa 870. Domini annum: tametsi & Magni Caroli tempora adolescens attigerit. Is dum corrigere vitia morbosque Clericorum conatus est, multum molestiarum à perditæ vitæ Clero eorumque ad Papam appellationibus, imò & à Papis ipsis sustinuit. (a) Philippus Labbeus: Quamvis (inquit) in quibusdam eum aberrasse, (qua de re & in Apparatu Sacro Possivinus: eum non modò dubiam, verum etiam constantem de se reliquisse opinionem, eum in plerisque haud rectè incessisse) ut humanum est, nemo negare possit; constat tamen,*

*men, inter ætatis suæ eruditissimos ac sancti-
tatis & disciplinæ Ecclesiasticæ retinentissimos
vindices meritò annumerandum esse. (b)*
Guil. Cave postquam asseruerat, Ecclesiæ le-
ges & jura neminem illo melius intellexisse,
neminem animosius defendisse; de scriptis
ejus ita judicat: *Tandem ad ejus opera deve-
niamus, multâ quidem eruditione, doctrinâ,
pietate referta, & quæ Ecclesiæ Gallicanæ Hi-
storiæ mirè illustrant, de quibus rectè Sir-
mundus, in iis nullum esse, quod utilitate suâ
careat, & in quo præstans Autoris judicium
cum scientia copia non eluceat. (c)*

(a) in Catalogo Testium Veritatis, apud
Thomam Pope Blount in Censura celebr.
Autorum p. 344.

(b) de Script. Ecclesiast.

(c) in Hist. Script. Eccl. lit. apud eundem
Blount. in Censura loc. cit.

§. XXV.

Huc quoque pertinet ANDREAS EU-
DÆMON JOANNES, natione Græcus, pa-
triâ Cydionus, è Creta Insula, ex Imperato-
ria Palæologorum familia oriundus, è Soc.
Jesu, Romæ primum Philosophiæ, dein Pa-
tavii Theol. Prof., denique Collegii Græco-
rum in urbe Romana Præpositus & S. Inqui-
sitionis in sacro Tribunali Censor, qui vivere

desiit superioris seculi anno quinto & vice-
simo. Virum linguæ utriusque juxta peri-
tum ac Theologum egregium, summa & in-
genii acrimoniâ & judicii præstantiâ prædi-
tum, multiplici Divinarum humanarumque
rerum eruditione instructum adpellat Phil.
Alegambius. (a) Præter Castigationem
Lamb. Danæi pro Card. Bellarmini contro-
versis: De Antichristo Libros III. adversus
Rob. Abbatum, Anglum Oxoniensem: Epi-
stolam monitoriam adversus Joh. Barclajum:
(b) Castigationem Apocalypseos Thomæ
Brightmanni Angli: Admonitionem ad Le-
ctores librorum M. Ant. de Dominis, alia-
que, quæ recensita sunt ab Alegambio (c)
G M. Königio (d) & Henningo Wittenio,
(e) edidit Parallelum Torti ac Tortoris
ejus, (f) quem librum nihil aliud nisi fœ-
dissimam convitiarum & impudentissimo-
rum mendaciarum cloacam esse monet do-
ctissimus Casaubonus in Epist. ad Frontonem
Ducaem. (g) Adornavit quoque Refuta-
tionem Exercitationum Casauboni ad Baro-
nii Annales libris duobus constantem. Quo
de instituto ita judicat Casp. Sagittarius:
*Andreas ille Eudæmon Johannes, ex Creta
oriundus, Societati Jesuiticæ addictus, cum
jam vivum Casaubonum ob Epistolam ad Fron-
tonem*

tonem Ducaum, fuisset aggressus, nunc mortuo etiam leoni *Refutatione Exercitationum*, libris II. insultare coepit. (h) De eo ut & Heriberto Rosvveydo, qui librum & ipse ediderat contra Casaubonum, hoc titulo: *Lex Talionis XII. Tabb.* Card. Baronio ab Isaaco Casaubono dicta, retaliante Heriberto Rosvveydo; suam sic pronunciat sententiam, Adamus Tribbechovius: *Uterque nequam & indoctus, siquidem in vitam moresque Casauboni invebendo defungi se optimè posse crediderunt; ceterum argumentorum colori cum pares opponere lacertos non possent, linguas tantum affricuerunt.* (i) Joh. verò Hoornbeckius scribit, Andream Eudæmonem scurriliter Casauboni Exercitationes excepisse. (k) Contra Eudæmonem Jo. Prideaux Castigationem pro Casaubono scripsit. Contra eundem ut & alios Casauboni antagonistas Jacobus Capellus, Ecclesiastes & Professor Theologus Sedanensis edidit *Vindicias pro Casaubono*, continentes examen præcipuarum controversiarum, quas adversus illum moverunt Heribertus Rosvveydus, Andreas Eudæmon Johannes, Julius Cæsar Bulengerus. (l) Quâ de re denuo Tribbechovius: (m) *Nec Casaubono defuere Parasitæ, ac primum quidem Jacobus Capellus antagonistarum*

*starum trigam vindiciis suis excepit confecit-
que, cause bonitate & ingenio multum hosti-
bus superior, etsi lectione Casaubono inferior
aliquantum, cui Rosvveydus histrionico more
suo rursus respondit. Cæterum & hic Eu-
dæmon usitatam Casaubono Græcæ linguæ
cum Latina mixturam carpit Epistolâ qua-
dam ad Casaubonum, quam nuper in lucem
primum produxit Thomas Crenius. (n)*

(a) in Bibliotheca Jesuit. p. 26. a.

(b) quæ & postmodum illata est Opp. Bellar-
mini Tomo VII, edit. Colon. MDCXVII.
p. 998.

(c) in Bibl. Jesuit. l. c.

(d) in Biblioth. Vet. & Nova. p. 283. a.

(e) D. B. T. I. ad annum MDCXXV.

(f) Colon. evulg. anno MDCXI.

(g) Conf. Casp. Sagittarius Introd. in Hist.
Eccles. cap. XXVII. §. II. p. 719.

(h) Introd. c. XIV. §. XVIII. p. 312. seq.

(i) in Prolegom. Exercitat. ad Baronii Annales,
pag. 2.

(k) Miscell. Sacror. Lib. I. c. I. p. 1.

(l) quæ prodierunt Sedani anno MDCXIX.
eodem anno Francof. ad Moenum recusæ.

(m) loc. cit. apud Sagittarium l. c. p. 314.

(n) Diss. elegantiss. de Singularibus Scripto-
rum, §. LVII. p. 74.

§. XXVI.

Nec silendus est MARTINVS LIPSIUS, (Justi, celeberrimi istius Polyhistoris (a) avunculus) *studiis Theologicis & humanioribus* (quod à suis nactus est elogium) *per omnem vitam deditus*, Bruxellis nobili domo natus, Canonicus primum regularis Lovanii ad S. Martinum, dein Monialium in Monasterio Crucialensico ditionis Leodiensis Præfectus, cui annus millesimus quingentesimus quintus & quinquagesimus extitit fatalis. Sequens ei epitaphium positum fertur: Frater Martinus Lipsius, Bruxellensis, Vir egregiè doctus, & qui perpetuò studiis, quibus & immortalus est, incubuit. In castigandis veteribus autoribus usque ad supremum spiritum insudans. Testantur id Opera Augustini, Hilerii & aliorum multorum ex ipsius recognitione edita. Testis est & ipse Macrobius, cum Symmacho ab illo castigatus. Fuit præterea vir iste Erasmi Roterodami amicitia & scriptis Epist. fatis clarus. Præfuit monasterio Crucilensico cum multo ipsius Cœnobii fructu, &c. Canonici Regulares in Conventu S. Martini hoc socio scripserunt elogium:

Squallida multa situ veterum monumen-
ta jacebant,

Abdebatque suo Bibliotheca sinu.

Eruit hæc tenebris & castigavit uterque
Lipsius, antiquum restituitque decus.

Sic par conditio est, Martinum sacra de-
cebant,

Justus Romanam reddidit historiam.

Ejus curâ & studio prodierunt Opera Hilarii
Pictaviensis recognita A. MDL. excusa. Per-
peram itaque editionem istam Ludov. Elias
du Pin, Justo Lipsio tribuit, (b) ceu ob-
servarunt Lipsienses (c) & ex illis Jo. Möl-
lerus. (d) De cætero vid. Hier. Ghilinus
(e) & Paulus Freherus. (f)

(a) Quem eruditionis primæ, judicii maximi,
scriptis eruditissimis jam pridem orbi no-
tum adpellat Hier. Drexelius, in Anrifod.
P. I. c. IV. p. 18. Judicia Thomæ Crenii
vid. in ejusdem Animadversionibus Phil. Hi-
stor. Tom. III. c. II. p. 79. Tom. IV. c. I. §.
VIII. p. 32. & alibi. Vitam scriptaque
prolixè recensuit Adolphus Clarmundus in
Vitis Clarissimorum in re literaria Virorum,
Part. I. n. XIII. p. 97. seqq.

(b) Tom. II. Nov. Biblioth. Autt. Eccles.

(c) in Actis Eruditorum, A. MDCXCII.
m. oct. p. 460.

(d) in

(d) in Homonymosc. Sect. II. c. VII. §. LXIX.
p. 692.

(e) in Theatro Ital. Virorum literatorum.

(f) in Theatro Virorum eruditione clarorum,
p. 164. b.

§. XXVII.

Nobilibus in urbe Mexicana, inter Americanas caput obtinente, parentibus Hispanis natus est JOHANNES DE LEDESMA, è Soc. Jes., Theol. suæ Professor in Academia patria & Provinciæ totius Mexicanæ Procurator. De quo notabile est, quod mortem sibi prædixerit, quam invenit anno supra millesimum sexcentesium septimo & tricesimo, ætatis suæ Climacterico magno, id est, tertio & sexagesimo. De illo sequentia lego apud Phil. Alegambium: *Ab ipso statim initio magnæ virtutis jecit fundamenta, quibus deinceps excelsum prorsus fastigium imposuit.* (a) Et mox: *In studiorum decursu prout scientia provehebatur magis ac magis, ita ad eandem mensuram intendebat virtutes suas. Evasis autem ad summum doctrinæ culmen, tantamque apud omnes auctoritatem, ut difficilimis in rebus ferè decerneretur. - - Certè vir doctissimus P. Didacus de Santistevan non dubitavit in cathedra citare Ledesmam, Magister discipulum, cum eadem in exedra*
Theo-

Theologiam uterque, veteranus ille ante meridiem, hic à meridie novitius Professor explicaret. Reliquit Commentariorum in S. Thomam aliarumque lucubrationum Tomos XIV, quos verò imprimi ut faceret, vivus induci non potuit. (b) Ex eadem Ledesmarum nobili apud Hispanos familia nati sunt ERANCISCVS de LEDESMA, qui collegit monumenta ordinis Minorum. (c) PETRVS de LEDESMA, qui Tractatum de matrimonio in publicum emisit. (d) Et JACOBVS de LEDESMA, Vir ingenii & doctrinæ magnitudine nobilissimus adpellatus Phil. Alegambio, (e) itemque optimus & doctissimus, (f) de Collegio cumprimis Romano, cui præfuit, optimè meritus. Inter scripta ejus est de divinis Scripturis, quâvis passim linguâ non legendis: simul & de sacrificio Missæ cæterisque officiis in Ecclesia Christi, Hebræa tantum, Græca aut Latina lingua celebrandis, Liber unus. (g)

(a) in Bibliotheca Jesuit. p. 252. a.

(b) Conf. Henn. Wittenius D. B. T. I. ad annum MDCXXXVII.

(c) vid. Waddingus in Scriptis ordinis Min. p. 121.

(d) Königius in Biblioth. Vet. & Nova, p. 464. b.

(e) in

(e) in Bibliothec. Jcl. p. 205. a.

(f) loc. cit. p. 206. a.

(g) Vid. Paulus Freherus in Theatro Virorum
erud. clarorum, p. 235. seq.

§. XXVIII.

Dum plures è Societate Jesu percenseo
Theologos, non est oblivioni tradendus
ejusdem societatis antesignanus, IGNATIVS
LOJOLA, Cantaber Baro, qui cum militiæ,
quam sectatus fuerat, pertæsus esset, (nul-
lum siquidem decus aut emolumentum aliud
præter membrorum mutilationem inde re-
portaverat) literis humanis divinisque anno
ætatis suæ tertio & tricesimo operam dare
cœpit. In illis feliciter progressus, Socie-
tatem Jesu, à Paulo III. P. R. promulgato
diplomate Anno MDXL. approbatam, pri-
mus instituit, ejusdemque Præpositus omnium
primus constitutus est. Fato concessit anno
supra mille quingentos quinto & sexagesimo.
Câsp. Cunradus, Med. D. sequens in eum,
composuit epigramma: (a)

Quid mirere meos gaudentes cæde so-
dales?

Qui pater hos genui, Martis alumnus
eram.

Epitaphium verò sequens à suis ipsi positum
est: Ignatio Lojolæ, Bertrani F., Cantabro,
fam

familiæ sacerdotum societatis Jesu conditori, qui pro salute patriæ annos triginta natus, in Pompælonis arce fortiter cum Gallis pugnavit, & acceptis mortiferis vulneribus, singulari Dei beneficio sanatis, desiderio visendi loca Hierosolymorum sacra inflammatus, iter cœpit facere, castitatem vovens, atque ita ornamentis militaribus abjectis & repositis in Templo DEI Genitricis Mariæ Serrati Montis indutus sacco & cilicio penè nudus relictus, hic inde primum jejuniis, lachrymis & orationibus flere anteactæ vitæ crimina meruit, & vindictam de eis tyro Christi miles sumere inchoavit. Tantæ rei memoriæ conservandæ ergò ad DEI gloriam & splendorem claritatis societatis suæ Joan. Bapt. Cardona Valentinus Aufetanus Antistes Dertusanus design. sanctitati societatique ejus dicatissimus Viro piissimo optimè de publica re Christiana merito fieri curavit. Quinto Xysto Pont. & Philippo II. Regum Max. (b)

(a) in Prosographiæ Melicæ Millenario II. apud Paulum Freherum in Theatro Virorum eruditione clarorum, p. 170.

(b) Conf. de eo Thuanus enucl. Gerhardi à Stöcken, & Bibl. Hisp. variorum Autorum in Vita Jo. Bapt. Cardonæ; ex qua sua transsumpsit Freherus, l. c, p. 169. seqq.

§. XXIX.

Produximus supra ex Suecia *Conradum*, Præsulem tempore Papatus Aboënssem; jam ex iisdem terris septentrionalibus alium sistimus Nobilem Theologum, nomine pariter meritisque MAGNUM, durantibus adhuc tenebris papalibus Aboënsium Episcopum, anno Christi millesimo quadringentesimo secundo & quinquagesimo, ætatis suæ nonagesimo quinto denatum. De quo præter ea, quæ consignavit Joh. Messenius, non memini quicquam me hætenus apud quenquam legisse. Hunc verò in modum Messenius: MAGNUS, nobilis & famosi illius Vasalli Olai Tavasti generosus filius, cujus tanta in Ecclesiam Abogensem sunt cumulati merita collata, ut præter DD. Hemingum & Henricum, nemo omnium Antistitum Abogensium in hoc ipsi conferendus. Siquidem Sacellanus Regis Erici Pomerani, & Archidiaconus existens Abogensis, consensuque Johannis XXIII. Archifflaminis Romani Anno MCDXXII. in Præsulem Romæ Abogensem insignitus, domumque reversus, castrum Cnustense multum adauxerit, Curiam Abogiæ Episcopalem, Sacellum Corporis Domini & Cœnobii Vallis Gratiæ adytum cum choro primario fundaverit, Ecclesiam Cathedralem

anno MCDXXIX. exustum eleganter restauraverit, Archi-Diaconatum redditibus cumulaverit, Caput & brachia D. Henrici procuraverit, rediens ex votiva in Terram Sanctam instituta peregrinatione, Venetiis exquisitissima in usum Ecclesiæ Abogenſis ornamenta librosque comparaverit; juxtaquamlibet suam per Diœcesin Curiam, magnam pauperum & ægrotorum frequentiam aluerit; Denique in Templo pius, in Senatu prudens, Regi, Nobilitati, Clero, Indigenis & alienigenis extiterit percharus. Sed mundanas tandem pertæsus sollicitudines, postquam XXXVIII. in Cathedra compleſſet annos Abogenſi, illi renunciâns, biennio in Curia prope Cœnobium Vallis Gratiæ constructa commoratus est, quo evoluta IX. Maji ætatis XCV. sed Christi MCDLII. illic mundo valedixit, Abogiæ in Choro Christi sepulturæ consignatus. (a)

(a) in Chronico Episcoporum per Sueciam, Gothiam & Finnlandiam, sive Compendio Historiæ Ecclesiast. Suecanæ, ed. Lips. anno MDCLXXXIV. in 12mo, cap. XII. num. XVII. p. 149. seqq.

§. XXX.

Nobilibus in Hispania Boetica parentibus
JOHANNEM MALDONATUM, (a)
 è Soc.

è Soc. Jesu, Theologiæ Professore primò Romanum, dein Parisiensem, prognatum asserere nulli dubitamus, cum præter Alegambium, de vita ejus prolixè agentem, plures uno illud ore confirment. Theologum eruditione inter Pontificios nemini secundum, in eo certè sine pari dicere ausim, quod, ubicunque docuit, tanto stipatus Auditorum numero fuerit, ut Auditorium quamvis maximum amplissimumque non caperet universos, ipseque adeò in aperto sæpè atque in viis publicis docere necesse habuerit. (b) Professus est (inquit Alegambe) Theologiam magnâ celebritate ingentique Auditorum concursu & fructu; ut vox ipsius ex illo celebri theatro per universam Galliam quam latissimè exaudiretur, & vix doctus esset quispiam, Episcopus, Abbas, Concionator, Parochus, qui non ad Scholam ejus ventitaret: ne ipsi quidem Calvinistæ & Calvinistarum Ministri ipsius Prælectionibus abstinerent. Duabus quotidie tribusve horis ante subsellia certatim implebant, quam ludum ille ingrederetur, ne excluderentur. Ex Schola ejus prodierunt viri eruditi quamplurimi, & vix quisquam postea fuit in Gallia, qui cum ejus auditor esse non potuisset, quæ in Scholis dictaverat, sibi do-

mi descripta non haberet. (c) Et post quædam : *Fuit is vir multis à DEO magnisque donis cumulatus, ingenii subtilis, judicii admirabilis, memoriæ excellentis, diligentie incredibilis, indefessi studii, laboris supra corporis vires assidui.* (quò morbum mortemque sibi contraxit (d)) - - *Hinc eximiam ejus & reconditam, eruditionem, summam in docendo gravitatem, prudentiam, modestiam, quâ omnes ad se faciliè raperet & studio veritatis incenderet : doctarum linguarum peritiam, in concertatoria Theologia efficacitatem, præstantissimum ingenium eximiamque doctrinam omnes passim Scriptores deprædicant.* (e) Ex multis Alegambio concinentibus vidd. Gilbertus Genebrardus, (f) Joh. Mariana, (g) Antonius Possevinus, (h) Florim. Remondus, (i) Herm. Langevelt, (k) Daniel à Jesu (l) Andr. Saussajus (m) & Franciscus Syvertius. (n) Hermannus certè Conringius, Vir πολυμαθής ατ, doctissimum appellat Jesuitam, adeoque maximè γνήσιον Papistam, nec non virum doctrinâ & ingenio præstantem (o) Jacobus Augustus Thuanus Virum exasciati judicii. (p) Isaacus Casaubonus acris & magni ingenii virum. (q) Matthæus Polus acutum & eruditum Interpretem (r) Idem Scriptorem ingenii atque eruditionis nomi-

ne laudandum, quamvis manifesto partium studio in sequiora non rarò abreptum. (s) Optimis Pontificiorum Interpretibus eundem accenset his verbis Thomas Crenius: *Optimi verò (ex Interpretibus Pontificiis præter Lorinum, de quo paulò ante dixerat) sunt, quos in gratiam discentium Studiosorum hic numero. Benedictus Pererius, Nic. Serarius. Joan. de Pineda, Casp. Sanctius, Corn. Jansenius, Joan. Maldonatus, Guil. Estius & Benedictus Justinianus. Hi enim, quia præ cæteris occupatiorem in verbis Sancti Spiritus expendendis animum habuere, parciori nugas, fabulas & legendas, huic aliàs hominum generi usitatissimas, obtulerunt manu.* (t) Præter Commentarios in Jeremiam, Ezechielem, Danielelem, qui haud parvi sunt ab Eruditis, in quatuor Evangelistas opus elaboravit doctissimum, de quo Thuanus: Nihil (inquit) vivens (Maldonatus) publicavit. Post mortem ejus operâ ac curâ Clementis Puteani ex eodem sodalizio viri doctissimi prodierunt eruditissima Commentaria in IV. Evangelistas Mussiponti edita, meliora & integriora multorum judicio futura, si superstite auctore edita fuissent; quibus tamen si pari diligentia elaboratæ in Acta Apostolorum & Apostolicas Epistolas interpretationes, quas

scripsisse illum constat, olim accedant, habebunt profectò omnes docti & pii opus paucis in hoc genere comparandum, & quod unum multorum instar esse possit. (u) Nilominus tamen doctissimus Jesuita non à Protestantibus solum, sed & à suorum quibusdam plagii accusatur. Inter illos Eruditissimus Causaubonus, cujus elogia legantur alibi, (x) *Scriptor, inquit, maledicentissimus, qui eò nomine Theophylactum reprebendit, si apud aliquem Protestantium, quorum observationibus tot locis utitur pro suis, ballucinationem huic suæ parem deprehendisset, quas verborum ampullas edidisset?* (y) Inter hos Thomas Malvenda inter alia: *Protestantes, ait, de eo queruntur sapissimè, quod eorum scripta sit suffuratus.* (z) Quibus Crenius sequentia subnectit: *Quæ pluribus adducere volui, ut Lector sciret, non ab omnibus Papistis æquè magni Maldonatum haberi.* (aa) Et post quædam: *Nec improbat Malvenda Protestantium accusationem, quæ plagii Maldonatum arcessunt.* (bb) Ex Scaligerianis verò fratrum Puteanorum (cc) hæc citat: *Maldonatus in Evangelia maledicens, insignia tamen quædam habet bona, ayant tout pris de Monsieur de Beze; il en mesdit: quando aliquid habet boni, furatur à Calvino, & ut agnoscas,*
male-

maledicit ei, ut Eusebius ex Africano conatur furta sua tegere.

- (a) Probè distinguendus venit ille ab altero *Jo-
hanne Maldonato*, Sacerdote Burgenfi, diser-
to Latinæ linguæ scriptore, qui floruit cir-
ca Annum Christi MDL. & Sanctorum Vitas
compendio scripsit. Conf. Bibliotheca
Hispan. variorum Autorum, & ex ea Freherus
Theatr. Virorum erud. clarorum, p. 256. a.
- (b) Vid. G. M. Königius in Bibl. Vet. & Nova,
p. 498. b.
- (c) in Biblioth. Jesuit. p. 255. b.
- (d) Unde ad Eruditos studiorum intemperie
mortem sibi accelerantes refertur à M. Joh.
Christoph. Tschantero in Diss. ea de mate-
ria, publicè propos. Lipsiæ Anno MDCCIV.,
cujus Sect. I. Histor. cap. I. §. XX. hæc de eo
sunt verba : *Ubi* (Romæ, quo à Gregorio
XIII. Pontifice vocatus fuerat, ut operam
suam conferret ad Græcam editionem LXX.
Interpretum procurandam, veluti testatur
Thuanus Histor. Lib. LXXVIII. ad annum
MDLXXXIII. p. 637. edit. Genev. MDCXX.)
*Vir assiduius in studiis & lucubrationibus suis
exactè digerendis intentus, ex nimis vigiliis
contracto morbo decessit.*
- (e) loc. cit. p. 256. b.
- (f) in Chronol. ad Ann. Chr. MDLXXXIII.
- (g) Præf. Scholiis suis in Scripturam S. præ-
fixa,

- (h) in Apparat. Sacr. Lib. V.
- (i) de Orig. Hæres. Lib. V. c. II. n. VI.
- (k) in Vita Mart. Ant. Delrii, p. 7.
- (l) in Apologia pro Catholicis in Anglia, c. VII, num. III.
- (m) in Supplimento Martyrologii Gallecani ad diem 5. Januar.
- (n) in Athenis Belg. in Vit. Franc. Balduini.
- (o) Præfat. in Cassandr. & Wicel. apud Tobiam Magirum in Eponymologio Critico, cura Christiani Wilhelmi Eybenii auctius ed. Francof. & Lips. MDCLXXXVI., pag. 560. 561.
- (p) Hist. ad annum MDLXXXIV.
- (q) in Exercitat. ad Baronii Annales (pro quibus quotidie à Magnæ Britannia Rege Ducatum accepit, vid. Dr. D. Fecht. Coll. MS. ad Hist. Eccles. Seculi XVI. c. XVI §. X.) Exerc. XV. p. 347.
- (r) Præfat. in Tom. III. Synops. Criticorum.
- (s) Præfat. in Tom. IV. conf. Thomas Pope Blount in Censura celebriorum Autorum, p. 758. seqq.
- (t) Animadvers. Philol. Hist. Tom. III. c. V. §. V. p. 202.
- (u) ad annum Christi MDLXXXIII.
- (x) Sequentia de hoc viro reperiuntur apud Theophilum Spizelium in Infelice literato, Commonefact. XXX. Num. I. p. 888. 889. *Nescio profectò, an ullus dignior fuerit Isaaco Casaubono, viro ad miraculum usque erudito,*

ac universæ, tum sacræ tum profanæ antiqui-
tatis promocondo, quem Literatorum etiam
Principes splendidissimis exornare elogiis, mox
fulgentissimum Galliae lumen ac immortale li-
teratorum decus columenque antiquitatis,
(Joh. Justus Scaliger in Epist. ad Casaub.)
mox Eruditorum Phœnicem, (Dan. Heinsius
in Theor.) mox solem Eruditorum, ætatis
decus, omnes doctrinæ opes velut in sanctiore
quodam ingenii arario reconditas habens
(Thom. Lansius in Orat. pro Gallia) appel-
lare non dubitarunt. Tantum scil. fame &
existimationis ex præstantissimis ingenii indu-
striæque suæ monumentis est consecutus, quibus
rem auxit literariam, scriptores & mores cor-
ruptos emendavit ac tantum non universam
illustravit antiquitatem. A teneris etenim
unguiculis illi suppetebat rara linguarum co-
gnitio, in Græcis vix secundum, nedum parem
habebat; non deerat sacræ nec historicæ veri-
tatis illustrandæ studium, &c.

(y) Exerc. I. in Adparat. Annal. Baronii, num.
VIII. §. IX. p. 63. edit. Londin. MDCXIV.
in fol. apud Thom. Crenium Anim. Philol.
Hist. Tom X. c. II. §. VIII. p. 195.

(z) De Antichristo Tom. II. Lib. X. c. XII. p. 155.

(aa) Diss. elegantiss. de Furibus librariis, num.
LXIX. p. 78.

(bb) loc. cit.

(cc) p. 213. seqq.

§. XXXI.

Ex Hispania in vicinam progredientes Galliam, in eadem nobili prognatum loco conspicimus PETRUM DE MARCA, Præsidentem primò Parlamenti Navarresiensis, dein Episcopum Cofferanum & Tholosanum, ac demum Archiepiscopum Parisiensem, defunctum anno supra millo sexcentos secundo & sexagesimo. Quem Virum summâ eruditionis gloriâ illustrem summò equidem jure adpellavero; iis haud abs re à Magno Fechtio adnumeratum Gallis, qui in Historia Ecclesiastica cæteris Nationibus omnibus superiore seculo palmam præripuerunt. (a) Vitam meritaque præter Paulum Fagetium, qui suam Commentationem Posthumis Marcæ præmisit, alius in Gallia magni nominis scriptor, ipso Marcâ postmodum nullâ in re minor, Stephanus Baluzius, Tutelensis, exposuit, qui in Dedicat. Agobardi eum vocat *virum magnum, omniumque seculorum memoriâ dignum, itemque Ecclesiæ Gallicanæ jurium ac libertatis propugnatorem & studiosissimum ac fortissimum.* (b) Ejus Opera de Concordia Imperii & Sacerdotii, seu deliberate Ecclesiæ Anglicanæ: de Primatu Lugdunensi & cæteris Primatibus, cum Notis ad Canones Concilii Claromontani: De discrimine

mine Clericorum & laicorum, aliaque passim memorata Eruditis, (c) auro gemmisque contra habentur à plerisque. Fidem faciet Summus Fechtius noster : *Petrus de Marca* (inquiens (d)) *Tbolosanus primum Episcopus, mox Præsul Parisiensis, admirandi operis libro de Concordia Sacerdotii & Imperii, sive de libertate Ecclesiæ Gallicanæ omnium ora, omnium oculos in se convertit. Cui cum postea varias de gravissimis argumentis, utpote de primis Galliæ Apostolis, de Primatu Lugdunensi, de Eucharistia, de Sacrificio Missæ, de Constantinopolitani Patriarchatus institutione, de Epistolis Eutychii & Vigilii Paparum, aliaque id genus addidisset, summæ eruditionis famam & hunc promeruit ἐπιτάφιον λόγον:*
„Petrus de Marca, illustri & antiqua gente
„nobilis Bearnus, moribus, virtutibus, pietate,
„rerum gerendarum peritia, scriptis,
„juris publici, divini atque humani, Ecclesiastici atque civilis scientiâ inter omnes
„perinsignis. (e) De primo Opere Caspar Sagittarius scribere nullus dubitat: Sed verè incomparabile Opus est Petri de Marca, Nobilis Galli Barenensis, - - quod de Concordia Sacerdotii & Imperii, sive de Libertate Ecclesiæ Gallicanæ inscripsit, cujus alteram editionem Parisiensem anni LXIX. Stephanus Baluzius,
Tute-

Tutelenfis, insignibus Additamentis auxit. Jam quidem prior editio anni LXIII. sequenti anno die XVII. Novembris in Catalogum damnatorum librorum relata erat Romæ: sed benè observant Auctores Ephemeridum Gallicanarum anno LXV. (Tom. I. p. 12.) hoc Decretum impedire non posse, quò minus magno semper, ut antea, pretio hic liber habeatur: cum nihil aliud contineat, nisi regulas certissimas, quæque optimè stare possint salvis Monarchiæ hujus legibus fundamentalibus. (f) Daniel verò Georg. Morhofius hæc commemorat: Legendus est in hoc argumento (de Jure Magistratus circa Sacra) est Petrus de Marca de Concordia Sacerdotii et Imperii, sive de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ. Sed ille magis circa specialia occupatus est, et circa Galliæ consuetudines et jura. (g) Interim hoc effecit libro isto, ut Papa (ceu observavit nuper Eruditiss. Dn. M. Dav. Schultetus (h)) eundem in Archiepiscopatu, nonnisi in mortis agone constitutum, confirmare voluerit.

(a) Colleg. MS. ad Adami Rechenbergii Summarium Hist. Eccles. Secul. XVII. §. VIII.

(b) Vid. Casp. Sagittarius Introduct. in Hist. Eccles. cap. XVIII. not. (b) p. 421.

(c) Conf

(c) Conf. Sagittarius Introd. l. c. ut & cap. XX. §. LXXVI. p. 505. Marefius Tom. I. contra Tirin. p. 221. Joh. Hallervordius in Bibliotheca curiosa p. 323. Sev. Walth. Shüterus in Propylæo Hist. Christ. Sect. II. p. 77. 88. 144. 147. 164. 182. 183. & 187.

(d) in Oratione de Viris in Gallia hodie eruditionis laude illustribus, Rostochii, finito Academiae Rectoratu, Anno MDCXCI. D. XX. Octob. habita.

(e) vid. Paulus Fagetius in Vita Marcae, Posthumis ejus præmissa, p. 120.

(f) Introd. in H. E. c. XVIII. §. XVIII. p. 421. seq.

(g) in Polyhist. Pract. hoc ipso anno primum evulgato, Lib. V. c. I. §. XXVII. p. 63.

(h) in der Schaubühne der gelehrten Jugend / in der ersten Deffnung / p. 41.

§. XXXII.

Ex nobili in Italia Mastrillorum Gente duo nobis commemorandi sunt Theologi. Quorum prior est GREGORIUS MASTRILLVS, (a) Nolanus Nobilis, Societatis Jesu socius, domus Romanæ & Neapolitanæ Professæ Rector. De quo Alegambius: Domus Professorum Romanam & Neapolitanam gubernavit, atque in hac plenus dierum & meritorum abiit ad cœlum 1633. (b) Italico edidit

dit idiomate Discursus de Passione & morte Christi: de æterna generatione Christi: Discursus XXX. in Jonam Prophetam, aliaque quæ videri possunt apud Alegambium (c) & Henningum Wittenium. (d) Posterior est MARCELLVS FRANCISCVS MASTRILLVS, & ipse Nolæ nobili loco natus, anno supra mille sexcentos tertio, è Soc. Jesu & ad Japones, à quibus interfectus est, Missionarius. De eo hæc refert Alegambius: *Deprehenderunt altâ occupatum contemplatione (Marcellum) tantôque Spiritus ardore succensum, ut oris majestate perterriti, non auderent in eum manus injicere; donec ipse decussatis ante pectus brachiis placidissimo vultu juberet. Ipsi tamen nescio quid humano majus reveriti, modestissimè comprehenderunt: quo tempore tanto impetu terra movit, ut omnes perterrefecerit.* (e) Qui & ipse post prolixè admodum explicatum mortis genus sequentia subjicit: Hic exitus fuit invicti pugilis, quem fama inusitatæ vocationis & opinionione virtutis orbis uterque suspexit. Certè priusquam Europâ excederet, quaqua transibat, capillos & quicquid usu tractarat, vulgò in reliquias servabant. Ipsi hospites cubacula, lectos, sellas, quibus erat usus, ad venerationem adhibebant. Imò & Catholicus Hispa-

Hispaniarum Rex cum insolitis eum titulis coram appellasset, falsus est, se occulto quodam fulgore sanctitatis inductum, ut notabili eum reverentiâ persequeretur (f) Scripsit narrationem miraculi in se à S. Francisco Xaverio, Indiarum Apostolo, patrati, quod auctoritate Francisci Cardinalis Boncampagni Archiepiscopi Neapolitani legitime probatum est. Prodiit Italicè & Latinè Neapoli, Hispanicè Madriti & Viennæ Austriæ, Gallicè Luxemburgi. Plura vid. apud Alembium. (g)

(a) Gregorium adpellat Henningus Wittenius D. B. T. I. ad Annum MDCXXXIII, sed minus rectè.

(b) in Biblioth. Jesuit. p. 164, b.

(c) loc. cit.

(d) ad annum cit.

(e) in Bibliotheca Jes. p. 321. a.

(f) p. 322. a.

(g) l. c.

§. XXXIII.

Antiqua est & nobilis Mendozarum in Hispaniæ Portugalliæque regnis prosapia (quæ verò utrum illi an huic primam referat in acceptis originem, me quidem fugit) ex qua recensendi veniunt sequentes: FRANCISCVS DE MENDOZA, Nobilis Olyssiponen-

ponensis, è Soc. Jesu, in Patria & Conimbricæ Philosophiæ primum, post Ebrææ & S. literarum Professor, Concionator & Collegii tum Conimbricensis tum Eborensis Rector & hinc Provinciæ Procurator, anno superioris seculi sexto & vicesimo, ætatis vero suæ quinquagesimo quarto demortuus. (a) De eo sequentia lego apud Alegambium: *Floruit in eo* (Collegii Societatis, cujus adeò flagrasse dicitur amore, ut à suis inclusus conclavi, ne societatem, quam ambiebat, iniret, fenestrâ sese ejecerit, atque sic Collegium ingressus fuerit) *inde usque à primis annis modestia, pax, puritas, tranquillitas, rerum humanarum despicientia. Ingenium ei fuit acre, motus cogitationis celeres, expediti judicii maturitas, memoriæ vis ingens: ad hæc omni genere literarum affatim abundavit. - Par sibi semper in omni munere, hoc est, summus. - Vir omnibus numeris absolutus, Concionator, Scriptor, Doctor, Superior, Religiosus perfectus.* (b) Eidem omnigenâ literaturâ, morum vitæque innocentiam summis viris par dicitur. Franciscus de Macedo, Conimbricensis, Vir elogio Alegambii (c) planè eruditus, sequens Nostro Epitaphium posuit:

Siste Hospes ; Jacet hic Mendoza. Quis
ille ? requiris ?

Accipe. Erit merces hæc satis ampla
moræ.

Hic patriâ Lusus. Genus alta à stirpe.
Latino

Tullius eloquio. Carmine Virgilius.
Vifus Aristoteles Sophiâ. Documenta
salutis

Dum dedit, os aureum dictus est Am-
brofius.

Scripturâ Hieronymus, Pastor bonus ar-
te regendi.

Doctrinâ quantus, Laurea parta docet.
Et pius in Superos & moribus integer.
Idem

His titulis tantus , spe quoque major
erat.

Ex ille Regum monumenta & fama super-
funt.

Præterea cinis est, & dolor heu ! Pa-
triæ.

Autor est Commentariorum in libros Regum
Tomis III., Viridario sacrae & profanae eru-
ditionis operibusque aliis ab Alegambio &
Wittenio (d) recensitis. PETRVS GON-
GALEZ DE MENDOZA, Madritensis Hi-
spanus, Ecclesiæ primum Toletanae Canoni-

cus, postea è Soc. Jesu, Philos. & Theol. Moralis Professor, Collegiorum Toletani, Complutensis & Madritensis Rector, tum Provinciæ Boeticæ Visitator, denique Romæ pro Hispania & India occidentali Assistent, qui ad plures abiit seculi superioris anno nono & quinquagesimo, ætatis suæ tertio & octogesimo. Præter Conciones funebres edidit Tractatum de Matrimonio contrahendo inter Infantem Hisp. Mariam & Walliæ Principem. (e) FERDINANDVS DE MENDOZA, Hispanus (non confundendus cum cognomine, Pro-Regis Neapol. Confessionario, post Archiepiscopo Cusensi, Tractatibus Moralibus famam adeptus) Philos. Frengenaliæ & Hispali primum, post Theologiæ Moralis & Scholast. Astigi, Cordubæ, Hispali ac demum Madriti Professor, cujus inter alia est Apologia pro Societate Jesu. (f) PETRVS HVRTADVS DE MENDOZA, Hispanus Cantaber, Phil. Pompejopoli, & Theol. Vallisoleti & Salmanticæ Professor, dein Collegii S. Ambrosii Vallisoletani Præfectus & S. Inquisitionis Censor, seu (ut vocant) Qualificator, qui Commentarios in universam Philosophiam, multis vicibus recensos, edidit. *Indoles ejus, Verba sunt Phil. Alegambii, (g) & ingenium lucent in scri-*

*scriptis, quæ vulgavit; ea vix sine laudis titulo à doctis hujus ævi Scriptoribus citantur. Dan. verò Georg. Morhofius: Petrus, inquit (h) Hurtadus de Mendoza, Magni nominis Scholasticus è Recentioribus, scripsit Cursum Philo-
sophicum, qui rarior est. - - In Theologi-
cis exstant ejus Disputationes de Deo Homine,
sive de Incarnatione Filii Dei, magnâ diligen-
tiâ conscriptæ, in quibus omnes illæ controver-
siæ à Scholasticis agitatae, vel ab Hæreticis mo-
te, operosè excutiuntur. Opus illud est excu-
sum Antvverpiæ apud Martinum Nutbium in
fol. A. 1634. Et denique (ne mentionem fa-
ciamus DIDACI DE MENDOZA, officio
quippe non Theologi, sed Caroli V. apud
Venetos Oratoris (i)) GREGORIUS
HVRTADVS DE MENDOZA, Lusitanus,
qui in Evangeiia totius anni Annotationes
paravit. Anno MDCXXXVIII. editas.
(k)*

(a) Vid. Henningus Wittenius D. B. T. I. ad
Annum MDCXXVI.

(b) in Bibliotheca Jesuitica, p. 126. b.

(c) in eadem Bibl. p. 126. a.

(d) ll. cc.

(e) Conf. Wittenius D. B. T. I. ad Ann.
MDCLIX.

(f) Vid.

(f) Vid. Alegambius in Bibl. Jesuit. p. 110. b.

(g) in Bibl. Jes. p. 383. b.

(h) Polyhist. Philos. Lib. I. c. XIV. §. XL. p. 98.

(i) De eò sequentem in modum laudatus Morhofius in Polyhist. Lit. Lib. I. c. IV. §. XXII. p. 34. 35. edit. noviss: Ut Bibliothecæ integræ in spolia cedunt, ita per furta insidiæ MStis Codicibus strui solent, qui vel planè subducuntur, vel mutilantur etiam à viris doctis. Quare præ cæteris à rapacibus unguibus secretius custodiri solent, nec facilè ad eos admitti, nisi quorum explorata fides est. Onerat hoc crimine Didacum Mendozam, Caroli V. apud Venetos oratorem Schoockius in Orat. IV. de libris & bibliothecis, cujus illinc ingeniosum furtum recenset: Ut ornare posset Bibliothecam, quam animo moliebatur, legatos à Bessarione Thesauros expilavit, & quidem tam subtiliter, ut jurare aulam, nunquam furem aliquem doctius furtum perpetrasse. Ad suos jam redierat gratus hospes, antequam aut persentisceret Respublica, aut quis ex Bibliothecæ procuratoribus. Nam armaria, ex quibus MSCtos & membranaceos codices abstulerat, aliis vulgaribus & ejusdem prope molis libris replevit, ne ante deprehenderetur furtum, quam speciosa ejus ejurandi foret ratio. Putat tamen Morhofius, in nomine erratum esse à Schoockio, &

& tributum Didaco, quod alii tribuant Jacobo Hurtado de Mendoza. Monuit verò Tentzelius, unum esse idemque nomen Jacobi Latinorum & Didaci Hispanorum, Colloq. Menstr. de Anno MDCLXXXIX. m. Jan. p. 15. 16.

(k) vid. Waddingus in Scr. Ord. Min. p. 147.

§. XXXIV.

Gallorum doctrinâ illustrium nitidissimò expressit stylo Elogia Scævola Sammarthanus. In illis de nunc memorando nobis JOHANNES MONLVCIO, Episcopo Valentino, nobili apud Condomenses loco in Gallia nato, & anno supra mille quingentos septimo & septuagesimo denato, sequentia refert: *Johannes Monlucius, cum in literis primâ etate educatus, ad Religionis & Reipublicæ curam pari ardore amplectendam peracre ingenium & solidam eruditionem, cum eximia dicendi ubertate conjunctam attulisset, magnus omninò & admirabilis in utroque genere vir evasit, adeò ut Episcopatum Valentie promeruit. Tunc sacris concionibus nunc Valentie, nunc in Regis aula præclarè habitis, aulicorum animis deliciis & luxu diffuentes, ad severiorem Christianæ vitæ disciplinam commodissimè omnium excitare visus est, atque ob id efficacius, quod præter eas, quibus eminebat,*

bat, virtutes Oratore dignas, ipsa sibi persone dignitas magnam auctoritatem conciliaret. Nec in illa disputatione apud Possiacum instituta, ubi amicè de Religionis rebus tractatum, ullus inter ceteros Gallie Præsules repertus est doctior, qui Catholicorum partes defendendas susciperet. (a) Eundem Monlucium Gerhardus à Stöcken Virum vocat doctrinâ & animo præstantem & concordiae in Ecclesia faciendae perstudiosum. (b)

(a) Elogiorum Lib. III. p. 96. seqv.

(b) in Thuano enucleato, apud Paulum Freherum in Theatro Virorum eruditione clarorum p. 247. a.

§. XXXV.

Binis ex Sueciae regno supra productis Nobilibus Theologis unicum addimus **MAGNUM NICOLAI**, ortu nobilem & Episcopum, durante inibi Pontificis dominatione, Aboënses, ipso anno supra millesimum quingentesimo demortuum. De eo juvat audire Johannem Messenium, Scriptorem rerum Sueciarum scientissimum: **M. MAGNVS NICOLAI**, inquentem, non tantum generis nobilitate, sed etiam animi constantiâ, doctrinâ & auctoritate insignis, qui Præpositi fungens Abogiae officio, cippum illum æneum, quo Magni & Olai, Præsulum

sulum Abogensium tumulus eleganter in-
sternitur, Cathedræ sumptibus ex Flan-
dria procuravit: Sed Calendis Aprili^s
MCCCLXXXIX. latis suffragiis unanimi-
ter designatus, & anno sequenti festo D. Jo-
hannis Baptistæ Ubsaliæ in Episcopum in-
signitus Abogensensem, Cleri reformationi, li-
bertatis Ecclesiasticæ propugnationi, Archi-
diaconatus & Diaconatus restaurationi, con-
victui Canonorum communi apparando,
animosè & labriosè sumptuoseque se accin-
xit complevitque. De numero autem vi-
vorum sublatus Abogiæ, festo Gregorii Pa-
pæ, anno seculari MD. ante aram Salvato-
ris in sacello SS. omnium tumulatus. (a)

(a) in Chronico Episcoporum per Sueciam,
Gothiam & Finlandiam, cap. XII, num.
XX. p. 153. seq.

§. XXXVI.

Non est oblivioni tradendus PETRUS
PAEZ, natione Hispanus, patriâ Toletanus,
gente nobilis, è Soc. Jesu, & in Goam, Cam-
bajam & Æthiopiam Missionarius, denatus
supra mille sexcentos secundo & vicesimo,
ætatis suæ quinquagesimo octavo. (a) Quem
Virum magnis in DEI causa perfunctum la-
boribus & apostolicæ virtutis gloriâ clarum

adpellat Phil. Alegambius, (b) nec non verè Patrem missionis Æthiopicæ & diligentem in vinea Domini operarium. (c) Elucubravit justum volumen, quò copiosè de rebus Æthiopicis differitur: Tractatum de Abyssinorum erroribus: Literas de suo in Æthiopiam ingressu. Memoratu dignum est, quod Imperator, Sultam Seguedus, quâ die nuncium mortis ejus acceperat, cibo omni abstinerit, nec solatii quicquam intra animum admiserit. Quod Imperatoris æstimum ex literis ad Provinciale Indicæ societatis P. Ludovicum Cardosum perscriptis abundè patescit. Quarum hæc est summa: Venerandus P. Petrus Paëz perfectissimum prototypon poenitentiae & virtutis, pater animæ nostræ. Sol resplendentissimus, qui cinctus clarissimis radiis veræ lucis illuminavit Æthiopiam & disjecit tenebras Eutychetis. Postquam Sol hic lucidissimus eclipsatus est, & ab oculis nostris evanuit, pro lætitia successit in nobis mœror, pro gaudio planctus; neque is qualiscunque, sed qualis Alexandriæ excepit obitum S. Marci, & Romæ jacturam SS. Petri & Pauli Apostolorum Christi. Sed quid hic verba facimus de præstantissimis virtutibus hujus Apostoli, qui intus & foris in dictis factisque nihil nisi humilitatem spirabat?

bat? Si charta hæc amplitudine cœlum ex-
 æquaret & atramentum mare, omninò im-
 par nobis videretur capiendæ vel minimæ
 partis bonitatis & fructus tanti Patris. Os
 fuit nostræ benedictionis, noster Magister,
 noster Apostolus, quantus quantus est, laude
 dignus. Hæc Imperator. Qui cum postea
 Templum in quo sepultus erat Petrus illè,
 subiisset, accurrit ad sepulchrum, patris bra-
 chiis apertis, & illud dissuaviatus, uberibus
 lacrymis irrigavit; nec parcius, quam si tunc
 illi parens interiisset aut filius: cumque Pa-
 trum quispian conaretur illum retrahere;
 Haud ita, ait, sed sine me meo amoris satisfacere
 erga hunc Patrem, quem non Doctorem
 solum habui, sed Patrem & amicum fidum.
 In egressu dein Templi ita lacrymis appres-
 sus est, ut ad eas temperandas secedere de-
 buerit. (d)

(a) Vid. Henningus Wittenius D. B. Tom. II.
 ad Annum MDCXXII. p. 28.

(b) in Bibliotheca Jesuitica, p. 390. a.

(c) pag. 391. b.

(d) Commemorat illa prolixè Alegambius,
 l. c.

§. XXXVII.

Illustri quoque ex familia, claris semper
 viris affluente, in celebri Flaminia oppido,
 Bonon.

Bononesio, natus fertur HIERONYMUS PALLANTERIUS, Philos. primo Professor Bononiensis, tum Ferrariensis, porro Theol. Prof. Ticinensis, postque neglectum Cardinalatum Provinciæ Bononiensis Regens, illiusque Conventus Gubernator, ac demum Theologus Patavinus, multis in suam Ecclesiam meritis celebris. Modestiam cum primis fuit studiosissimus, tantoque ab omni ambitione alienus opere, ut & Cardinalatum & Generalatum recusarit. Qua de re luculenta sunt verba Antonii Riccoboni: *Fuisset autem (inquietis) declaratus Pater Generalis Franciscana religionis, nisi magis virtutis semper quam honoris studio incensus fuisset & ab omni prorsus prensatione alienum se ostendisset.* (a) Idem Riccobonus sequentia de eo commemorat: *Cathedram Ticinensem quinque annis tenuit, incredibili cum auditorum admiratione, & solus novo exemplo, cum ante & post eum nemo ferè sine Collega eam tenuisse memoretur. - - Cognitus fuit hinc non solum magnus Philosophus & Theologus, tum in publicis Disputationibus, quas Romæ ter habuit, presentibus multis Cardinalibus & Mediolani & Florentiæ, tum verò eum fuit Regens in Conventibus Ferrariæ, Ticini,*

cini, Bononia & Patavii; sed etiam magnus Orator. (b)

(a) in Descriptione Gymnasii Patavini, & ex eo Paulus Freherus in Theatro Virorum eruditione clarorum, p. 295. b.

(b) in alleg. Descripr. apud Freherum l. c.

§. XXXVIII.

Marchionum Status Pallavicini in Italia profapiae suum acceptum fert ortum SFORTIA PALLAVICINUS, Theol. Doct. Prælatus utriusque Signaturæ, post Gubernator civitatum Æsinæ, Urbevetanæ, Camerinensis, tum Soc. Jes. Socius, Phil. & Ethicæ in Collegio Romano nec non Theol. Scholasticæ Professor, Studiorum Præfectus, Qualificator Generalis ac demum S. R. E. Presbyter Cardinalis, qui ad plures abiit superioris seculi anno septimo & sexagesimo, ætatis suæ sexagesimo. Condidit Historiam Concilii Tridentini, inter scripta ejus omissam ab Alegambio, (a) adversus Petrum Suavem Polanum. (b) Cui viro adeò infensus fuit Pallavicinus, ut fidem Catholicam non fuisse eundem animo complexum adseruerit. (c) Audiemus verò de isthoc Pallavicini, quò Suavi sese opposuit, instituto Dn. D. Fechtium, ità pronunciantem : *Petrus Suavis condidit*
Histo-

Historiam Concilii Tridentini planè admirabilem, quæ quamvis ab homine Pontificio scripta sit, tamen ingenuè de fraudibus Romanorum ubique judicat, invisus ideò Pontificiis, qui subornarunt Sfortiam Pallavicinum & Scipionem Henrici, qui scriptâ alia Concilii Tridentini Historia Suavem refellerunt. Quod tamen quam infelici successu factum sit, ostendit. Petrus Aquilinus in judicio de Scriptoribus Historiæ Concilii Tridentini, itemque Amelot de la Huiffay, Gallus, in Censura Theologica, edita ante duodecennium Curie Variscorum à Job. Christoph. Layritzio. (d) Nec aliter Thomas Crenius judicat: Quod, inquit, scriptum (Hist. Concilii Trid. Suavis Polani, de qua antea) etsi P. Sfortia Palavicinus magnis duobus Romæ voluminibus editis refellere tentaverit, nullum tamen operæ fecit pretium nec multum obtinuit. (e) Christ. Kortholtus: Historiam ejus (Sarpii, ait) prolixo scripto refellere voluit Card. Sfortia Pallavicinus, sed quo successu, ex ipsa Schola Romana nos doceant Galli illi doctissimi in suis Ephemeridibus Eruditorum Tom. I. Ephemeride XII. Quorum verba ibi inter cætera p. 112. periculum est, ne quis hujus (Petri Suavis) historiam, utpote egregiè scriptam præferat Pallavicini historiæ, quæ forsàn verior, non

autem

autem vero similior. (f) M. Dan. Francus (g): Malis (inquit). avibus (Petro Suavi) se opposuerunt cum Scipio Heinrici, tum Sfortia Pallavicinus, quorum hic patronum potius aulae Romanæ, quam Historicum egit. Conf. Ephemer. Erud. T. I. fol. 116. sqv. (h) Cæterum an reliqui, qui in Historiarum celebrantur monumentis, Pallavicini nostri cognomines, utpote Fabricius (i) Ferrantes, (k) Nicolaus Maria (l) aliique nobilitatis quoque gavisifuerint juribus & privilegiis, hætenus me latet.

(a) in Bibliotheca Jesuit. p. 421. a.

(b) Verò nomine Paulum Sarpium Venetum, quem virum in omni eruditionis genere versatissimum, prudentiâque & dexteritate admirabilem adpellat jure meritoque Consummatissimus quondam Kiloniensium Theologus, Christ Kortholtus, in Prodromo ingenui Theologiæ Cultoris, cap. II. §. X. p. 56.

(c) in Hist. Concil. Trid. Appar. cap. II.

(d) Coll. MSC. ad Rechenbergii Summar. Hist. Eccles. Secul. XVI. §. VII.

(e) Animadversionum Philol. Histor. Tom. III. c. I. §. VIII. p. 20.

(f) in Prodromo Theol. Cult. c. II. §. X. p. 57.

(g) in eruditissima Disquisitione Academica de Indicibus librorum prohibitorum & expurgando-

gandorum. ed. Lips. MDCLXXXIV. n. 29.
pag. 19.

(h) Plura dabunt Hottingerus in Sfortia Pallavicino infelici Concilii Tridentini Vindice, Tiguri ed. anno MDCXCII. in 4to & Crenius Tom. XII. Animadvers. c. I. §. VII. p. 86. ac Methodorum Tom. II. Num. VIII. pag. 382.

(i) *Fabricius ille Pallavicinus*, Genuensis, Societatis Jesu extitit socius, Græcæque primum Ling. & Mathematicum Prof. Romæ, tum Florentiæ in Hetruria, mox Posnaniæ in Polonia, iterum Romæ Phil. Interpres, inde domus probationis seu tironum Cracoviæ Rector, dehinc Collegii in Gallia Avenionensis & denique Subalpinorum Collegiorum Inspector, anno supra millesimum sexcentesimo, ætatis suæ quinto & quadragesimo defunctus. Scripsit de Perfectione religiosa & de Cambiis mercatorum. vid. Phil. Alegambii Bibl. Jesuit. p. 107. b. Wittenii Diar. biogr. T. I. ad annum MDC.

(k) Fuerat *Ferrantes Pallavicinus*, Placentinus Italus, Canonicus regularis S. Augustini congregationis Lateranensis, ob scripta quædam Satyrica (inter quæ quod inscribitur: *il divorzio celeste*, in Italia ne nominare quidem convenit) decollatus. Vid. de eo Ghilinus in Theatr. literatorum Vol. II. p. 77. Placcius de Anon. & Pseudon. p. 118. G. M. Königius in Bibl. Vet. & Nova, p. 601. b. Henning.

ning. Wittenius D. B. Append. T. I. ad Ann. MDCXLIV. Joh. Christoph. Wagenfeilius im Buch von der Meister-Singer holdseligen Kunst/Anfang/ Fortübung/ Nutzbarkeit und Lehr-Sätzen/ quem annexuit Commentationi de Sacri Rom. Imperii Libera civitate Noribergensi, Altorfi Noricorum ed. MDCXCVII. in 4to. p. 459. seqq. ut & God. Vockerodtius Comm. Acad. de Eruditorum Societatibus, P. II. c. II. §. III. p. 104.

- (1) Inclaruit *Nicolaus Maria Pallavicinus*, Jesuita, Defensione Pontificatus Romani Romanæque Ecclesiæ: quâ demonstratur suprematus, infallibilitas, sanctitatis aliæque dotes sublimes Apostolici Principatus, refutantur hæreses modernæ universæ, detegitur impietas schismatum Orientalis atque Anglicani, erroris denique indirectè convincuntur omnes sectæ religioni Catholicæ contrariæ. Romæ MDCLXXVII. vid. Casp. Sagittarii Introd. in Hist. Eccles. cap. XXVII. §. II. p. 721. De libro isto in Actis Erud. Lips. Supplem. Sect. IV. p. 182. seq. post ejus recensum sequentia reperio: Cum ergò præfens Author tantum non ubivis elegantia ac eloquentia magis quam ængelschæ historicæ studiosus fuerit, cordatioribus forsan lectoribus æquè facile videbitur Pallavicinum enervatum ac Amelio Bellarminum enervatum in Christiani orbis scenam producere.

§. XXXIX.

Ex perillustri Baronum de Pamele, quæ Brugis Flandrorum jam olim claruit, familia natus est JACOBUS PAMELIUS, Theol. suæ Doctor, (Licentiatum vult Thomas Cre-
nius (a)) Canonicus, Archi-Presbyter Bru-
gensis atque Ultrajecti ad S. Salvatorem Præ-
positus, demum Episcopus Audomaropolita-
nus, quem fato concessisse anno supra mille
quingentos septimo & octogesimo, testatur
Epitaphium ipsi positum, cujus hæc est sum-
ma: D. O. M. Nobili Viro, Jacobo, Adolphi
F. Franc. N. Pamelio, Presbytero, Summo
Theologo, D. Salvatoris Ultrajecti Præposito,
Ecclesiæ Audomaropolitanæ Archi-Diaco-
no, ejusdemque nominato Episcopo, multis
in Tertullianum, Cyprianum aliosque Scri-
ptores monumentis editis clarissimo, intem-
pestivâ eheu morte abrepto, Fratres mœstiss.
poss. &c. Præter Tract. de ritu sacrificii Mis-
sæ apud Latinos, ab Apostolis & Patribus ob-
servato, Tomis II. digestum, (b) Epistolas
Cypriani curavit editionibus non con-
temnendis, ad quas curata est Altorfina edi-
tio, quam Lucaë Frid. Reinharto, Theol. in
Univ. Altorfina Prof. & Ecclesiæ Ministro de-
bemus, MDCLXXXI. in 4to. (c) Edidit quo-
que Notas & Commentaria in Apologeti-
cum

cum Tertulliani, (d) ceu testatur Celeberri-
mus Gisbertus Voëtius. (c)

(a) loc. mox citando.

(b) vid. Franc. Sweertius in Athenis Belg., &
qui inde sua transumpsit, Paulus Freherus
in Theatro Virorum eruditione clarorum,
pag. 270.

(c) Thomas Crenius Exerc. II. de Libris Scri-
ptorum optimis & utilissimis, §. XIX. p. 24.

(d) qui lectu propterea dignus est, quia de-
scribit statum veteris Ecclesiæ, ceremonias
& disciplinam, iudice incomparabili Eccle-
siæ nostræ Doctore, Martino Chemnitio,
Orat. de Lctione Patrum, Locis ejusdem
Theoll. edit. MDCLIII. Francofurtanæ in
fol. præmiss., p. 3. & annexa Summario Hist.
Eccl. Rechenbergiano, p. 752. 753.

(e) Lib. I. Bibl. Studiosi Theol. c. XV. p. 160.
apud Crenium, l. c. §. XLVIII. p. 55.

§. XL.

Subnectendus Pamelio venit PETRUS
PAZMANY, gente Transylvanus, nobili-
tate pervetustâ, ducto etiam per Margare-
tam Massajam, matrem suam, ex Marchioni-
bus Massæ Italicis sanguine, clarus, è Soc. Je-
su, Phil. primum & Theol. Prof. Græcensis,
dein Archiepiscopus Strigoniensis & Hunga-
riæ Primas simulque tandem S. R. E. Cardi-

nalis & ad Papam Urbanum VIII. Ferdinandi II. Imp. Rom. Legatus, denatus superioris seculi anno septimo & tricesimo. (a) De eo Alegambius : *Romam* (inquit) *cum venisset, in sui admirationem convertit urbem, tantam oris Majestatem, tam robustam eloquentiæ vim, tam profundam omnis sapientiæ humane ac divinæ ubertatem, tam singularem prudentiam, excelsum animum, constantiam, in agendo suavitatem, in urgendo dexteritatem, absolutissimam denique in uno homine & Principis & religiosi formam exhibuit.* (b) Idem sequentem in modum de illo judicat: *Erat ingenio præstantissimus, judicio maturissimus, doctrinâ politissimus, eloquentiâ uberissimus, Theologia juxta ceterâque omni literatura, etiam de pulpitis & prælo, dudum spectatissimus, rerum experimentis atque usu exercitatissimus.* (c) Edidit Latinè Diatribam de visibili Christi in terris Ecclesia adversus Gul. Whitakerum : Acta & decreta Synodi Strigoniensis, anno MDCXXIX. celebratæ. Hungaricè de Cultu sanctorum responsum : Consultationem de fide capeffenda & plurima alia quæ leguntur apud Alegambium (d) & Wittenium. (e)

(a) Vid. Henningus Wittenius D. B. ad ann. MDCXXVII.

(b) in

(b) in Bibliotheca Jesuit. p. 393. a.

(c) loc. cit.

(d) loc. alleg.

(e) ad ann. cit.

§. XLI.

Non est oblivioni tradendus JACOCUS DAVID PERRONIUS, Gallus Nobilis, anno supra mille quingentos sexto & quinquagesimo ad S. Lardum in Normannia in lucem editus, Galliarum primò Regis, Henrici III. Bibliothecarius, post Episcopus Ebroicensis, tum S. R. E. Presbyter Cardinalis ac demum Archiepiscopus Senonensis, magnus Franciæ Eleemosynarius & Status Consiliarius. Qui tantæ inter suos est autoritatis, ut flagelli & mallei hæreticorum, nec non præcipui Religionis Catholicæ defensoris meruerit elogium. Aubertus Miræus: *Jacobus* (inquit) *Perronius, Vir sanè præstantissimus, ingenio & eruditione admirandus, facundia Nestor, atque ut Theologus nemini secundus, sic & Poëta Latino ac vernaculo sermone elegantissimus.* (a) Joh. Dallæus, quanquam ἀλλόφυλος, magnum & curiosum antiquitatis indagatorem vocat. (b) Et Virum, cujus nomine nullum ferè sit apud adversarios illustrius. (c) Ab aliis tamen, inter quos subtilissimus Scaliger, pro solidè docto non habetur. Demonstra-

vit ipsum in Colloquio cum Mornæo, quem cum soliditate exæquare non posset, fraude superare aggressus est. Ediderat scil. Mornæus hicce (d) librum de Eucharistia ejusdemque usu & abusu. Simulac oculos iste Perronii subiret, laude eum omni coram aliis defraudavit, quos credere insuper iussit, se plus quam quingentos errores in eodem admissos Mornæo ostensurum. Cujus rei ergò Colloquium in Monte bellaqueo Mornæum inter & Perronium, cui & intererant Rex, Ministri primarii & Status Imperii, institutum est, in quo Mornæo Perronius objecit, malâ eum fide Patres allegasse. Mornæo cum non suppeterent, quibus usus fuerat, genuinæ Patrum editiones in ipso Colloquii loco, castratas corruptasque eidem Perronius prorexit, rogans, ut loca allegata evolvantur. Non advertens fraudem Mornæus, confusus est à Perronio, triumphum ante victoriam agente; finito verò Colloquio solidissimè se defendit fraudemque in Solis disco jacentem orbi universo demonstravit, tanto quidem cum successu, ut nec hiscere nec mutire ausus fuerit Perronius. (e) Memorabile prorsus est de hoc Perronio, quod Articulum de Transubstantiatione labore non exiguo stabilire in scriptis suis studuerit,

rit, ipse verò eundem nunquam crediderit. Qua de re sequentem in modum Adolphus Clarmundus: Wie Er dann kurz vor seinen Tode unterschiedlichen seinen guten Freunden gestanden/ daß Er zwar alle Kräfte dran gestreckt/ wie Er der Catholiquen Lehre von der Transsubstantiation in seinen Schrifften ein Färbigen geben und anstreichen möchte; Dennoch wäre alle seine Mühe vergebens gewesen/ weil sich diese Lehre unmöglich defendiren liesse. (f) Ad eundem ferè modum Isaacus Waake: *Mirari magis subit, quod Vir adeò eminens inter Romanos scil. Cardinalis Perronius, quique tam multa scripsit in Transsubstantiationis patrocinium, nunquam tamen illam ullatenus crediderit. Hoc uilominus eum quibusdam amicis paulò ante mortem confessum liquidò nobis constat, quod nimirum hanc doctrinam monstrosam censeret; se quidem omnes adhibuisse conatus, ad illam, quantum fieri poterat, infucandam; sed male causæ patrocinium se suscepisse, quamque nemo tueri possit.* (g) Opera ejus duobus in majori forma Tomis distincta prostant. Ex quibus notamus ingens de Evcharistia & Missæ sacrificio adversus sectarios opus, ut & Replicam ad Jacobum I. M. B. Regem. De illo Clarmundus: Seine Beweisgründe/ die

Er

Er vorbringeret/ sind nach der Gelehrten Aus-
 Ausspruch gar schlecht/ und halten den Stich
 nicht. (h) De hac verò sequentem in modum
 pronunciat: Wiemohl nun zwar auch unter-
 schiedliche von den Protestanten, insonderheit
 Petrus Molinaeus dieses vor eine wohl aus-
 gearbeitete Schrift halten; jedennoch geben
 sie zugleich vor / daß Er zum öfftern hierin-
 nen gestrauchelt/ weil Er in der Griechischen
 Sprache und denen literis humanioribus nur
 mäßig versiret gewesen. Er hatte darinnen
 gezeiget/ daß Er ein subtiler und verschmis-
 ter Kopff gewesen. (i) Orationes ejus à multis
 magni fiunt, eo enim in genere valuit plu-
 rimum, quod ipse haud obscurè indicat,
 scribere non veritus, se de stylo quam opti-
 mè judicare novisse, cum per integros quin-
 que & viginti annos bonos probatosque Au-
 tores Latinò pariter & aliis idiomatibus per-
 scriptos plerosque omnes evolverit, per
 quindecennium verò Ciceronis Oratorem
 in perula semper gestaverit. (k) De Poë-
 matibus ejusdem honorificè sentit Auber-
 tus Miræus, (l) deque Epistolis Clarmundus
 (m) censet, quod sint expolitæ, elegantes &
 nitidæ. Pluribus de Perronio egit, non in-
 super habitis variis singularibus, Gramon-
 dus, (n) cui jungi possunt Andr. Sauffay, (o)
 Tho-

Thomas Pope Blount, (p) Phil. Labbe (q) & Morhofius. (r)

(a) in Elog. Belg. apud Thom. Pope Blount loc. mox citando.

(b) de vero usu Patrum, p. 155.

(c) de Pseudepigraph. Apostol. lib. I. c. I.

(d) qui tanti fuit inter Reformatos Galliae nominis, ut vix quisquam Pontificiorum cum ipso congredi in Religionis negotio ausus fuerit, teste Colomesio in Gallia Orientali p. 247. apud Königium in Bibl. Vet. & Nov. p. 555. a. Vid. Dn. D. Görzcius in Meletem. Annæberg. p. 97. seq., cujusque viri nomen apud se magnum esse dicit summus Reformatorum Theologus, Andreas Rivetus in Apologetico, §. XXX. p. 53. apud Crenium Animadvers. Philol. Histor. Tom. VIII. c. III. §. V. p. 192.

(e) Vid. de Colloquio isto Theoph. Spizelius in Infelici literato, Commonefact. XXIII. §. IV. p. 685. seqq. ubi & Causaboni de eo verba allegat ex Epist. CCLIX. ad Scaligerum. Hoffmanno certè Perronius in Lexico universali insignem Mornæi librum frustra dicitur aggressus.

(f) in Vitis clarissimorum in re literaria Virorum, Part. V. p. 82.

(g) Præfat. Diss. suæ de Sacram. Eucharistiæ præmissa.

(h) loc. cit. p. 83.

Dd 5

(i) ibid.

(i) *ibid.* p. 82.

(k) in Perronianis p. 306. 307. 'Ex quotidianis Perronii discursibus (quod obiter addo) Perroniana ista, eodem, quo Scaligeriana, modo, quamvis illis præstent, vel à Vassanio, ut conjicit Morhofius Polyhist. lit. Lib. I. c. XVI. vel à Puteanis fratribus conlecta & congesta, varias ad rem literariam spectantes observationes complectuntur. De Baronio sequens ex iisdem judicium notavit Sagittarius Introd. in Hist. Eccles. c. XIV. § IX. p. 297: *Bonus homo multis in locis historie deceptus fuit: magni in eo paracronismi in infinitis locis fallitur, minimè est exactus, ne in ipso quidem stylo. Nonnisi labriosum est Opus.*

(l) *loc. cit.*

(m) *l. c.* p. 83.

(n) Lib. III. Hist. Gall. p. 201. seqq.

(o) in Continuatione Libr. de Scriptoribus Eccles. Rob. Bellarmini, p. 72.

(p) in Censura celebriorum Autorum p. 889. seq.

(q) Dissertationum de Scriptoribus Eccles. Tom. II. p. 489.

(r) *loc. all.*

§. XLII.

Nec minus memorandus est GASPAR PETROWSKI, Polonus Podlachus Nobilis, è Soc. Jesu, Ebrææ Græcæque Lingg., nec
non

non Mathematicum, Theologiæ item Moralis & S. literarum Interpres & Episcopo Cracoviensi, Petro TYLICKI, à Confessionibus, superioris seculi anno duodecimo, ætatis suæ sexagesimo denatus. (a) De quo sequentem in modum commentatur Phil. Alegambius : (b) Caspar Petrovski, - - Hebraicæ Græcæque linguæ scientiâ clarus fuit in paucis, has & Mathematicas disciplinas, Theologiam de moribus & Sacras Literas interpretatus multis annis est. Eruditioni multiplici ac variæ parem habuit memoriam, ob quam vulgò Calepinus vocitabatur. Innumeris ob-
rutis laboribus, ex iis ipsis videbatur usque vires redintegrare; quod eò magis mirum fuit, quod cum prandio abstineret, vulgari coena utebatur. - - Episcopo Cracoviensi, Petro Tylicki, diu fuit à Confessionibus; qui hominis virtutem ita admirabatur, ut profiteretur, se tam sancti viri consuetudine indignum esse. (c) Edidit Concilium Florentinum è Græco, in Polonicum à se translatum. (d)

(a) vid. Henningus Wittenius D. B. ad Annum MDCXII.

(b) in Bibl. Jesuit. p. 150. seq.

(c) Conf.

(c) Conf. & Königius in Bibl. Vet. & Nova,
p. 626. a.

(d) vid. Alegambius & Wittenius ll. cc.

§. XLIII.

Non post fata demum inter Romanos æstimari cœpit JOHANNES DE PINEDA (a) Nobilis Hispalensis, sed & vivus magno est honore affectus; hinc cum Philosophiam & Theologiam Granatæ. Cordubæ, & Hispali professus esset, ac postremò Madriti profiteretur, Inquisitionis quoque Consul-tor, domus professæ & Provinciæ Boetiaæ Procurator nec non Generalis omnium in Hispania Bibliothecarum Visitator constitu-tus est, octogesimo ætatis suæ anno, Christi septimo & tricesimo supra mille & sexcen-tos denatus. Magnæ apud suæ religionis homines fuisse cum auctoritatis, vel inde liquet, quod Eborensis Academia, cum il-lâc transfret, plenô eum Magistratu, ceu Principem quendam, exceperit, oratione salutaverit atque parieti memoriæ ergò in-scripserit: *Hic Pineda fuit.* Virum excel-lenti ingenio, magno judicio variâque eru-ditione, itemque rerum literariarum oracu-lum appellat Philippus Alegambius (b) In-terpretibus inter Pontificios optimis eum ad-
nume-

numerat Celeberrimus Thomas Crenius :
Optimi verò (inquiens, ex Interpretibus Pontificiis præter Lorinum, de quo paulò ante dixerat) *sunt, quos in gratiam discentium studiosorum hic enumero. Benedictus Pererius, Nicolaus Serarius, Joannes de Pineda, Caspar Sanctius, Corn. Jansenius, Joan. Maldonatus, Guil. Estius & Benedictus Justinianus. Hi enim quia præ cæteris occupationem in verbis sancti Spiritus expendendis animum habuere, parciore nugas, fabulas & legendas, huic aliàs hominum generi usitatissimas, obtulerunt manu. (c) Scripta ejus recensuit Alegambius, (d) inter quæ eminent Commentarius in Jobum & Ecclesiastem doctus & prolixus, judice Königio, (e) Prælectiones in Canticum Canticorum, & de rebus Salomonis libri VIII. De Comm. in Jobum (f) apud Alegambium sequens occurrit judicium (g) : Opus, quod fidei nihil habet adversum, & Ecclesie Catholicæ est utilissimum : in quo elucet magnum & felix Autoris ingenium, stupenda eruditio, trium linguarum peritia mirabilis, varia veterum Patrum lectio, & electio rara in eruendis explicandisque genuinis & bucusque non auditis Jobi sensibus, inaudita fecunditas miraque dexteritas, unà cum modestia, pietate & religione singulari. Singula-*

ris

laris est Pinedæ sententia in Commentariis de rebus Salomonis, quando prolixè inibi propugnat, Salomonis sapientiam ad omnia omninò se extendisse. Examinavit verò illam aliquot Disputationibus in Academia Kiloniensi habitis deque Prisca Salomonis Sapientia inscriptis Celeberrimus Nicolaus Möllerus. Juvat hic audire Dn. D. Fechtium: (h) *Et quanquam (inquentem) non negamus, ineptam esse Johannis de Pineda sententiam, qui Comment. de rebus Salomonis Salomonem omnium disciplinarum philosophicarum, juridicarum, medicarum, historiarum, ipsius etiam Grammaticæ peritissimum, fuisse, & ex illo omnes has scientias quasi ex fonte profluxisse docuit, (i) cujus sententiæ absurditatem peculiaribus Disputationibus in Academia Kiloniensi nuper demonstravit Dn. Nic. Möllerus; non tamen ideò Salomo scepticus fuisse dicendus est, eò cum primis sensu, qui notitiam rerum naturalium vel sacrarum earumque vel necessitatem vel certitudinem excludat.*

(a) Non confundendus est cum cognomine, qui claruit circa annum supra mille quingentos octavum & octogesimum, composuitque Monarchia Ecclesiasticæ Historiæ universalis totius mundi, in quinque Tomos divi-

divisâ, famam consecutus est. In illa verò Monarchia omnium Regnorum & Rerum-publicarum origines, Reges & Principes recenset veramque Ecclesiæ Monarchiam ab Adamo ad nostra usque tempora deductum perseverasse demonstrare adnititur. Vid, Waddingus in Script. Ord. Min. p. 220.

(b) in Bibliothec. Jesuit. p. 264.

(c) Animadversionum Philol. Histor. Tom. III. c. V. §. V. p. 202.

(d) loc. cit. p. 264.

(e) in Biblioth. Vet. & Nova p. 641. a.

(f) In quo versatus in explicatione cap. XXXI. fol. 642. seq. proluxâ digressionem styli sancti verecundiam doctè declaravit, ceu observat Crenius l. c. §. VI. p. 204.

(g) loc. cit.

(h) Coll. MSC. in Syllogen recentiorum Controversiarum, ad Disp. IV. §. IV., quò contra Observatores Halenses, Jobum & Salomonem Tom. VIII. Observ. XIII. p. 327. Scepticos fuisse audacter & ineptissimè pronunciantes, solidissimè disputat.

(i) In Textu I. Reg. III. 7. seqq. dum quærit præsidium Pineda, fallitur; non enim in eo dicitur, quod Salomo petierit sapientiam ad regendum populum.

§. XLIV.

Pertinet huc HIERONYMUS POVO-
DOVIUS, Cracoviensis Nobilis, qui post
gesta variis in locis laudabiliter studia theo-
logica, ad Archipresbyteratum in patria eve-
ctus, naturæ anno superioris seculi tertio &
decimo concessit. Ejus merita exposuit Si-
mon Starovolscius: *Erat* (inquiens inter a-
lia) *Canonicus Presbyteratu insignis, & cui*
ad eruditionem magnam natura addidit elo-
quentiam. Celebris etiam nomine Ecclesiastes
fuit, qui concionibus suis ad movendum aptis,
non modò vulgus hominum ad officium com-
pelleret, sed doctiorum quoque aures mirificè
impleret. (a) Inter scripta ejus exstant Dispu-
tationes in Smiglenses hæreticos & contra
Arianos. (b)

(a) in Elogiis centum illustrium Poloniæ Scri-
ptorum, apud Paul. Freherum in Theatro
Virorum eruditione clarorum, p. 66. a.

(b) vid. Freherus loc. cit.

§. XLI.

Post eum paucis adlegandus est AU-
GUSTINUS DE QUIROS, Hispanus na-
tione, patriâ Illiturgitanus, domo nobilis, So-
cietati, quæ à Jesu nomen sibi tribuit, puer
penè ætatis anno XV. adscriptus, Humanita-
tis

tis primum ac Theol. Interpres, post Collegii Granatensis Rector ac tertiæ Probationis Præfectus, demum Boeticæ Provincialis, Censor simul Fidei, seu, ut vocant, Qualificator in Hispalensi & Cordubensi Tribunalibus religionis, omniumque postremò Provinciæ Mexicanæ Visitator; quâ lustratione, delatus in Mexicam, vix inchoatâ è vivorum numero sublatus est superioris seculi anno secundo & vicesimo. Virum disciplinis omnibus egregiè instructum eximièque doctum Græcè & Hebraicè appellat Alegambius; (a) qui inter alia sequens ipsi elogium suspendit: *Nimirum viri multa virtus tam erat perspecta, ità, ut cum primum in vulgus enotuit ejus vitæ periculum, incredibili mœrore civitas universa consternaretur. ProRex Mexicanus ad illum accurrit cum proceribus & virum, DEI genuflexus veneratus est; impensè illi se suæque fidei orbem illum commissum commendavit, oblatâ quoque liberaliter operâ suâ, si quem haberet è suis, cui commodatum vellet; manus interim ejus exosculari, ubertim lacrymari, poscere supplex benedictionem. (b) Et mox: Vir fuit, qui cum virtutibus cæteris, tum verò disciplinæ religiosæ procuratione cum singulari comitate benignitateque conjuncta optimi Gubernatoris laudem obtinuit.*

E e

nuit.

nuit. . . In privatis sermonibus magnâ vindicendi pollebat, & inflammabat faciliè ad virtutem eos, quibuscum egisset: nimirum exprimebat in se opere, quod verbis commendabat, legebaturque in eo imago quædam pietatis, eminens in toto oris ac corporis habitu comitas gravis, sapiens bonitas & erudita modestia. Elaboravit Commentarios Exegeticos literales in Canticum perstreum Mosis: in Prophetas Nahum & Malachiam: In Epistolas D. Pauli ad Ephesios & Colossenses: In Epistolas Catholicas Jacobi & Judæ, & plura alia. (c)

(a) in Bibliotheca Jesuit. p. 50. b.

(b) loc. cit.

(c) Videri ea possunt apud Alegambium I. c. Henn. Wittenium D. B. T. I. ad Annum MDCXXII. ut & G. M. Königium in Bibl. Vct. & Nova, p. 673.

§. XLVI.

Hunc excipiat MATTHÆUS RICCIUS (a), natione Italus, patria Macerataensis, gente Nobilis, è Soc. Jesu, ad Indos Orientales & Sinenses Missionarius, ex hac mortalitate excedere jussus anno supra millesimum sexcentesium decimo. De quo sequentem in modum Königius: *Hic primus in ultima Chinarum fidem invexit, fundatis*
quin-

quinque Ecclesiis. Tabula cosmographica, sphaeris, gnomonibus aliisque mathematicis instrumentis comparatis & in Magistratus distributis, tantam inter Gbinenses existimationem consecutus est, ut maximus ex universo orbe astrologus haberetur. (b) Neophytis tam charus tamque acceptus fuisse fertur, ut primum in lacrymas, mox in ejus laudem conversi, effigiem sibi ejus ad solatium coloribus exprimi curarint, suum patrem, suum Apostolum, nuncupantes. Refert ea Phil. Alegambius, (c) qui praeterquam quod asserat, à Scriptoribus passim illi attributam sanctitatis laudem & apostolicæ titulum virtutis, cum magna ejus merita commemorasset, (d) hæc subjicit: Sed nimirum ita ingeniosus erat in tempore dispensando, ut ad exercitia spiritualia non solum sufficeret, sed etiam redundaret: neque enim ille statis temporibus contentus, semper inveniebat, quod necessariis etiam negotiis suffuraretur. Hæc omnia focios in eum rapiebant attonitos, dubios, quid primum mirarentur, animumne infatigabilem, an corpus; nam ab illo nullus non labor assumebatur, ab hoc nullus recusabatur. Scripta ejus complura enarrarunt Alegambius (e) & Wittenius (f) inter quæ eminent Explicatio Doctrinæ Christi-

stianæ amplior, Ethnicis potissimum accom-
modata. Tractatus de Amicitia, quo con-
gessit ea, quæ Philosophi, sacri Doctores alii-
que probati Scriptores de eo argumento tra-
diderunt. Opus apprimè acceptum & sæpius
recusum &c.

- (a) *Ὁμωνύμως* habuit *Bartholomæum Riccium*,
Italum Castrocaldensensem, Siculiæ Provinciæ
Propositum provincialem, denatum superio-
ris sæculo anno decimo tertio, qui innotuit
Tract. de vita Jesu Christi, ex Evangeliorum
contextu, imaginibus insignito & ad medi-
tandum aptissimo: Monotestaro Evangeli-
co cum Scholiis & figuris prophetis: Trium-
pho Jesu Christi crucifixi, cum iconibus o-
mnium martyrum, qui post Christum in
crucem acti sunt. vid. Alegambius in Bibl.
Jes. p. 58. a. De eo sequentia invenio apud
Morhofium in Polyhist. Lit. Lib. III. c. X.
§. IX. X. p. 671. ed. noviss. de Metaphoris
poëtis earumque discrimine & abusu le-
gendus etiam Buchnerus lib. de Commut.
dic. rat. cap. 2. sect. 5. §. 13. Eam latinita-
tis poëtici rationem singulari libro osten-
dere voluit Bartholomæus Riccius, Vir do-
ctissimus, benè de eloquentia meritis. Nam
in præfatione istius libri, quem Apparatum
latini locutionis inscribit, à se perfectum
illud fuisse opus testatur, quod ipsi incen-
dio periit. *Josephum Riccium*, Brixianum.
qui

qui condidit librum de bello Germanico ab anno MDCXVIII. usque MDCXLVIII. *Mich. Riccium*, qui de Regibus Hispaniæ commentari aggressus est. Vid. Königius in Bibl. p. 690. b. *Paulum Riccium*, Judæum conversum, à Maximiliano I., cui fidem & industriam suam constanter probavit, in numerum Medicorum cooptatum. Vid. Jo. Andr. Quenstedius in Dial. de Patriis illustrium Virorum, p. 244.

(b) in Bibl. Vet. & Nov. p. 690. b.

(c) in Biblioth. Jesuit. p. 336. a.

(d) loc. cit. p. 335. b.

(e) l. c.

(f) D. B. T. I. ad Annum MDCX.

§. XLVII.

Quatuor habuit præcipuè Doctores Ecclesia Romana, ob summam auctoritatem & præ aliis eminentiam singulari quodam cognomine omnium consensu insignitos inque sanctorum catalogum relatos. Fuerunt illi Thomas Aquinas Doctor Angelicus, Scotus Doctor subtilis, Bonaventura Doctor Seraphicus, & impræsentiarum Nobilibus Theologis Pontificiis accensendus, DIONYSIUS RYCKELIUS, Doctor Ecstaticus; qui Leodii ex nobili familia natus, Philosophiæ Magister & Monachus Cartusianus Ruræmundanus exstitit, denatus anno supra mille quadrin-

gentos primo & septuagesimo. De eo Franciscus Svercius (a) sequentia suppeditat: *Fuit illi ingenium perspicax, memoria ad stuporem tenacissima, & voluntas proximorum saluti totum se impendere gestiens. Noctes atque dies transegit scribendo, orando & meditando. Tanta est Operum ejus moles, ut librorum multitudine superavit D. Augustinum, & quod mireris, propria omnia manu, nullo usus amanuensi scripserit. Dignus est ob scriptorum, à Frehero allegatorum, (b) multitudinem, qui inter πολυγράφες referatur, qui laboriosâ sedulitate suâ pluribusque scriptis se posteritati commendarunt; quorum longam seriem suppeditat doctissimus & diligentissimus, Vir Henningus Wittenius. (c)*

(a) in Athenis Belgicis, apud Paul. Freherum in Theatro Virorum eruditione clarorum, pag. 91. a.

(b) loc. cit. p. 91. 92.

(c) Præfat. Diario Biograph. præmissa.

§. XLVIII.

JACOBUS SADOLETUS, (cujus vitam scripsit Antonius Florebellus, editam Colon. MDXC.) Mutinæ parentibus nobilibus natus, Episcopus Carpentoratenensis in Gallia & demum S. R. E. Cardinalis, diem
supre-

supremum Romæ, non sine dati veneni suspicionem, obiit. (a) Virum inter Cardinales ob eruditionem, moderationem & pietatem laudatissimum adpellat illustris Vitus Ludovicus Seckendorffius. (b) Antonius Teissier: *Cardinalis (inquit) Sadoletus Vir erat, qui eruditionem insignem virtuti non vulgari consociaverat, quique Catholicorum & Protestantium estimationem ex æquo sibi demeritus est, suâ facundiâ, doctrinâ, modestiâ, lenitate & pietate. Per totam enim vitam illi cum pluribus utriusque Religionis eruditis viris commercium intercessit, ejusque excellentes Epistolæ ad Melanchthonem & ad Erasmus scriptæ visuntur.* (c) Evulgavit Commentarios in Epistolam S. Pauli ad Romanos. De quibus Erasmus sequentem in modum: (d) *Commentarios in Epist. ad Romanos edidit illud eximium hujus ætatis decus, Jacobus Sadoletus, admirabili sermonis nitore & copia planè Ciceroniana, nec deest affectus Episcopo Christiano dignus. Fieri non potest, quin tale opus à tali viro profectum, bonorum omnium suffragiis approbetur, vereor tamen, ne apud complures ipse phræseos nitor nonnihil haberet aculeos ad pietatem.* De iisdem aliisque ejus scriptis Joh. Imperialis ita judicat: (e) *Si poëmata ipsius nonnulla, & Orationes va-*

rias, & Epistolarum Volumen, & Commem-
tatiunculas in Psalmos & D. Pauli Epistolas
æquus rerum æstimator advertat, *solidam*
prorsus eruditi suspiciendique ingenii laudem
attigisse fateatur. Insigne illud Danorum
olim decus, Olaus Borrichius: (f) Celebrior
(ait, Fausto Sabæo Brixiano) fama Jacobum
Sadoletum, Episcopum Carpentoractensem,
sub initium seculi decimi sexti commendat,
qui non modò aliis clarus operibus, sed &
insigni epico carmine de Statua Laocoon-
tis, atque altero de Marco Curtio, utrumque
enim maturi judicii opus. (g)

(a) Vid. Boissardus in Iconibus.

(b) in Historia Lutheranismi lib. III. p. 224.
apud Casp. Sagittarium Introduct. in Hist.
Eccles. c. XXXI. §. XI. p. 781.

(c) in Elogiis Virorum Eruditorum.

(d) Lib. XXVII. Epist. XXXVIII.

(e) in Musæo Historico.

(f) De Poëtis p. 104.

(g) Plura videri poterunt apud Thomam Pope
Blount in Censura celebriorum Auctorum
p. 573. seqv.

§. XLIX.

Non immeritò huc referimus THOMAM
SANCHEZ, maximum inter Pontificios
Theologum, cujus omnes hodieque vene-
rantur

rantur merita; inde à sedecimo ætatis anno Jesuitam, nobili loco natum Cordubæ Hispanorum, defunctum anno superioris seculi decimo. (a) De cujus authoritate, quâ inter suos polluerat, judicari poterit ex sequentibus Phil. Alegambii: *Porro (inquietis) quod ad doctrinæ ejus ac sapientis existimationem, vel è remotissimis Orbis partibus à Præsulibus, Virisque Principibus consulebatur per literas tanquam absolutissimus Theologus & utriusque juris peritissimus: passim à Scriptoribus appellabatur ipse Scriptor gravissimus, eruditissimus, illustrissimus; Moraliùm Scriptorum Princeps; splendidissimum Moralis Theologiæ lumen; tantæ auctoritatis & existimationis auctor, ut apud Tribunalia & Jurisperitos, sine alio adminiculo vel Auctorum censu, lumen adferat veritati, decisionem causis, terminum litigiis.* (b) De vitæ verò cultu sequentia consignavit idem Alegambius: De severitate, quâ in seipsum fuit, quicquid dixeris, infra rem ipsam videri potest. Homo vitæ purissimæ innocentissimeque actæ & nulla unquam graviori labe taminatæ, tenuissima valetudine, decem quotidie duodecimve horas contente, & jejunos quidem ad studia incumbibat. - Semel in die sub noctem capiebat cibum, eumque vilem & parabi-

lem &c. Elaboravit de Sacramento matrimo-
nii Tomos III: (c) Operis Moralis in Præ-
cepta Decalogi Tomos II: Consiliorum seu
Opusculorum Moraliū Tomos II. Plura e-
jus scripta consignavit Alegambius. (d) De
cætero vid. de eo Maresius (e) & Rivetus. (f)

(a) Vid. H. Wittenius D. B. ad Annum MDCX.

(b) in Biblioth. Jesuit. p. 436. seq.

(c) In ea materia adeò fuit versatus luculen-
ter, ut confessus fuerit Clemens VIII. P.
M., nullum unquam Scriptorem extitisse,
qui dubias de matrimonio controversias
uberius & accuratius enodasset. Vid. Ale-
gambius l. c.

(d) loc. cit.

(e) Tom. II. contra Tirinum, p. 917.

(f) In Jesuita vapulante, c. III. Num. III. &
Opp. Tom. II. p. 926.

§. L.

Cui compertum est, GASPAREM SA-
WICKI, Jesuitam, Theol. Prof. Vilnensem,
Post Cracoviæ Novitiorum instituendorum
præfectum ac domus ibidem professæ Re-
ctorem & Concionatorem, superioris seculi
vicesimo denatum anno, Nobili ex Podla-
chia, Poloniæ Provincia ducto genere ortum
fuisse, cur suum ille heic locum obtineat,
quærere desinet. *Virum omninò prudentem*

&

Et spiritualem ac virtutibus egregiè instructum perque assiduum Orationis studium Deo conjunctissimum adpellat Alegambius, (a) qui de ejusdem superstitioso (religioso dici debebat) in Mariam Deiparam cultu hæc profert: In B. Virginem Deiparam eximiè pius: nec ullis se negotiis patiebatur ab ea quotidie Rosarii recitatione salutanda impediri. (b) Sub nomine *Gasp. Cichocki Canonici* edidit Latinè Anatomiam Concilii de stabilien- da pace Poloniæ Jesuitis pulsus. Polonicè sub nomine *Lunouski* Dialogum cursoris & nautæ. Sub nomine *Jo. Golubski* Replicam rumorum Posnanensium ac Hæretico ministro per Prussiam sparsorum: Mirabilem Evangelicorum inter se concordiam, &c. (c)

(a) in Biblioth. Jesuit. p. 152.

(b) loc. cit.

(c) Vid. Alegambius l. c. Vincentius Placcius de Anonymis & Pseudonymis, p. 177. G. M. Königius in Bibl. Vet. & Nova p. 727. a. Heuningus Wittenius D. B. T. I. ad Annum MDCXX.

§. LI.

Antepenultimum inter nostros locum occupat PETRVS SCARGA (a) Vir tota Poloniâ celeberrimus, Masoviensis nobilis, Ecclesiæ

clesiæ Rohatiniensis Præpositus & Canonicus Leopoliensis, tùm Soc. Jesu socius, Concionator Jaroslaviensis & Pultoviensis, Collegii item Vilnensis Rector & totius Provinciæ semel iterumque Vice-Provincialis, ac demum Sigismundi III. Concionator aulicus. De quo bina observatu digna sunt singularia, alterum, quod vitam privatam, publicæ prætulerit, alterum, quod animi contentionibus manuum labores junxerit. De priori Alegambius : *Aulicam tamen vitam semper pertæsus, speciosum exilium vocabat, ad vitam privatam & suorum sociorum consuetudinem adspirabat. Missionem cum annis compluribus à Rege postulasset, non prius obtinuit, quàm cum solito ardentius, tanquam suæ mortis præsagus, efflagitavit, eò ipso anno, quo vitâ functus est. Cracoviam ergò delatus, ita omnes actiones sermonesque instituit, ut nihil unquam cogitasse aliud, quàm Deum & Divina videretur. (b) De posteriore idem : Vetus (inquit) illi erat consuetudo, contentionem animi, quam orando, legendo, scribendo adhibebat, interposito corporis aut manuum labore aliquo temperare, sociis candelas, atramentum, fibulas librarias, thecas scriptorias parare ; strophiola etiam & indusia sibi aliisque censuere. Ergo paucis ante obitum*

tum diebus album conflavit cereum, quem B. Virgini Czeslochoviensi domum mitteret. Is missus illicò accensus est, & quando ille ar-
dendi, Pater vivendi finem fecit. (c) Opera
ejus Latine & Polonicè seorsim ante edita,
junctim postea IV. comprehensa Tomis pro-
dierunt, quorum Tomorum contenta recen-
suit Alegambius. (d) Ex istis præter Anna-
lium Ecclesiast. Card. Baronii Compendium
Polonico editum ab se idiomate, nobis suf-
ficiet adlegasse Selectas Sanctorum Vitas, in
singulos anni dies digestas, additis docu-
mentis ad mores formandos idoneis. Qui-
bus octavum se adhuc superstitie recusis ad-
jecit Vitas sanctorum, beatorum & marty-
rum Societatis Jesu. (e) De cætero Conf.
Simon Szarovolscius (f) & Freherus. (g)

(a) Skargam scribit Sev. Walth. Slüterus,
Ecclesiarum Ducatus Saxo-Leoburgici quon-
dam Ephorus Generalis, in Propylæo Hist.
Christ. p. 30. ubi & egregium Verbi Di-
vini præconem eundem adpellat.

(b) in Biblioth. Jesuit, p. 398. b.

(c) loc. cit.

(d) pag. 399. seq.

(e) Conf. Casp. Sagittar. Introduct. in Hist.
Eccl. c. XIX. §. XXXIII. p. 453.

(f) in Elogiis centum illustrium Poloniæ Scri-
ptorum, p. 128.

(g) in

(g) in Theatro Virorum eruditione clarorum,
p. 363. seqv.

§. LII.

Locum ultimo proximum sibi vendicat summus πολυγλωσσος inter Pontificios Theologus, FRANCISCUS SUAREZ, Nobilis ex testimonio Alegambii (a) Granatensis è Soc. Jesu, Theol. D. Phil. Professor Segoviensis, Theologiæ verò Pincianus, Romanus, Complutensis, Salmantinus & demum Conimbricensis Primarius, anno supra mille sexcentos decimo septimo, senex septuagenarius, vitâ functus. Quo loco habitus à suis fuerit, Epitaphium quoddam ejus memoriæ consecratum, docere potest, in quo dicitur *Europe atque adeò orbis universi Magister, Aristoteles in naturalibus scientiis, Thomas Angelicus in Divinis, Hieronymus in scripture, Ambrosius in Catbedra, Augustinus in Polemicis, Athanasius in fidei explicatione, Bernhardus in melliflua pietate, Gregorius in tractatione Bibliorum, ac (verbo) oculus populi Christiani; sed suo ipsius judicio Nihil.* Docent historiarum monumenta, multos eruditos, imò Principes, Conimbricam profectos esse, ut Suarezium coram viderent audirentque, dixisseque eum, plura quàm com-

comperta ipsis erant, percipientes, Magnum Suarezium, hujus ætatis prodigium & oraculum: Lumen Philosophiæ ac Theologiæ, Theologorum Coryphæum & antesignanum, hujus seculi in scholasticis Gigantem. Quantum illius nomini ac doctrinæ tribuerit Paulus V. Pontifex Max. exinde patet, quod datis ad eum quaternis literis apostolicis Doctorem eximium vocaverit. Phil. Alegambius Virum vocat immortalitate dignum. (b) Idem: *Simul verò (inquit) inque se explicare cœpit admirabilis viri eruditio atque doctrina, & in tanto publici splendore plausus, par morum gravitas atque facilitas, verborum modestia, animi submissio, incredibile dictu, quentum attraxerit omnium animos quantumque sui admiratione defixerit. Omnes fateri, id loci, id honoris longè infra Suarium esse, forma sui multò majorem, felicemque Academiam, cui talis ac tantus Doctor obtigisset. Alii persuadere sibi, infusam ei divinitus sapientiam esse; quem proinde Communem omnium Magistrum quàm publicè quàm privatim nuncupabant. Conimbrice annis XX. circiter post impensos totidem aliis in locis, Theologicam spartam exornavit, tam prosperâ famâ, ut Scriptores hujus ætatis florentissimi, quoties incidit Suarii mentio, nunquam*

quam sine titulo laudis appellent. Autorem gravissimum celeberrimumque Doctorum Algarbiorum & Lamecensis Antistes; Alterum hujus ætatis Augustinum Conimbricensis Episcopus indigeravit. (c) Opera ejus omnia ingentibus XXIV. (juxta quosdam XXI.) Tomis distincta prostant, quorum contenta longo exhibet ordine Alegambius. (d) Cæterum conf. de eo possunt Magnif. Dn. D. Jo. Frid. Mayerus, B. D. Jo. Andr. Quenstedius, (f) B. D. Christ. Kortholtus, (g) & G. M. Königius. (h) Non est confundendus Noster cum FRANCISCO SUAREZIO, Ullyssiponensi Nobili, è Soc. pariter Jesu, Humaniorum, Philos. & Theol. Prof. Conimbricensi & Eborensi, demum Collegii & Academiae Eborensis Rectore; cujus est Cursus Philosophicus IV. Tomis comprehensus, Tract. de Censuris Ecclesiasticis, aliaque. (i) Reliqui, qui sub Suareziorum nomine innotuerunt, utp. Cyprianus, Jacobus, Johannes & Jo. Franciscus (k) nobilitatis quoque juribus atque privilegiis utrum gavisi fuerint, ignorare me profiteor.

(a) in Biblioth. Jesuit. p. 136.

(b) loc. cit. p. 137. a.

(c) pag. 136. a.

(d) p. 137. 138.

(e) in

(e) in Bibliotheca Scriptorum Theol. Moralis & Conscientiaræ, Theologiæ Morali D. Ægidii Strauchii in Acad. Gryph. MDCCV. primum, secundum MDCCVIII, in 8. editæ, subjuncta, p. 101. 102.

(f) Dial. de Patriis illustrium Virorum, p. 13.

(g) Hist. Eccles. Sec. XVII. c. IV. §. V. p. 873.

(h) in Bibl. Vet. & Nova, p. 784. a. add. Jer. Drexelius in Aurifodina, P. I. c. VII. p. 46. 47.

(i) vid. Henningus Wittenius D. B. ad Annum MDCLIX.

(k) *Cyprianus Suarez*, Hispanus fuit natione, in Acad. primum Eborensi, post in Complutensi Theol. Prof., quem Virum candidi ingenii vocat Alegambius, item priscae fidei, multæ ac variæ eruditionis, Latinis, Græcis atque Hebraicis literis perfecte doctum, liberalibus artibus apprimè ornatum, SS. Scripturarum scientia probè instructum, & qui subtilitati in Scholis disputandi, Conciliorum, Sanctorum Patrum, humanæ atque divinæ historiæ cognitionem adjunxerat. in Bibl. Jesuit. p. 88. b. Vid. & Freherus in Theatro p. 287. seq. *Jacobus Suarez* edidit Thesaurum quadragesimalem. *Johannes Suarez*, Episcopus Conimbricensis, qui Concilio Tridentino interfuit. Dedit in Matthæum, Marcum & Lucam Commenta-

ria. Quibusdam dicitur Soarez. Vid. Königius in Bibl. p. 761. b. Jo. Franciscus Suarez, laudatus à P. Diana in Catal. Autorum, quibus usus fuit in formatione primi Voluminis suorum operum: scripsit Enchiridion Casuum Conscientiæ. Vid. Dn. D. Mayerus l. c. p. 101.

§. LIII.

Ipsam denique locum postremum tuetur PONTUS THIARDUS (a) Gallus natione, Matiscone nobili loco natus, Episcopus Bisianus & Cabilonensis, anno superioris seculi quarto, ætatis suæ quarto & octogesimo defunctus. De quo juvabit audire Scævolum Sammarthianum: *Pontus Thiardus* (inquentem) *vir nobilis, duce natura ipsa, quæ pro cujusque ætatis decoro diversa nos ad officia compellit, hunc simul vitæ cursum & studiorum ordinem tenuit, ut adolescens poëtico in otio, vir factus in mathematicis & in omni adeo philosophia, piusque demum senex omissis inanibus curis in assidua rerum cœlestium cogitatione totus esset. Hoc enim testantur egregiæ tanti viri lucubrationes, Gallicæ quidem illæ, sed eo stylo conscriptæ, qui numerosam illam Græcæ Romanæque facundia concinnitatem planè referret. - Legitimam Regis auctoritatem acerrimè defendit, utque erat in sententia dicenda gravis & apprime facundus, multorum permovit ani-*

mos ad officiumque revocavit. (b) Memorabile est, quod vitam privatam amplexus, officio se suo abdicaverit. Loquatur denuò Sammarthanus: Sed ab his turbarum initiis exorta est repente sævissima tempestas, cujus tedio vir prudens & moderatus abdicavit se Pontificatu, Cyrumque fratris filium virtutis meritò non minus quam ipsà cognatione commendabilem sibi suffecit. Scilicet, ut qui tam honestè prèque diu vixerat, mortem quoque tali vità non indignam avito in prædio procul ab hominum improbitate meditaretur. (c) Præter carmina varia (d) de erroribus amatoriis libros III: De Divinationis veritate per astrologiam: in Evangelia & Decalogum Homilias, & alia plura composuit. Conf. Thuanus (e) & Paul. Colomesius. (f)

(a) *Paulus Tiardæus* Königio dictus, in *Bibl. Vet. & Nova* p. 807. item *Tyardas & Tyardæus*, p. 823. b.

(b) in *Elogiis doctorum in Gallia viroꝝ*, Lib. V. p. 224.

(c) l. c. p. 225.

(d) quæ illata sunt Tomo III, *Delic. Gall.* pag. 1112.

(e) *Histor.* lib. CXXXIV.

(f) in *Gallia Orientali*, sive, in *Vitis Galloꝝ*, qui linguas Orientales excoluerunt, p. 101.

SECTIO TERTIA

PRAGMATICA.

CAPUT I.

DE

THEOLOGICÆ INTER CÆTERAS DISCIPLINAS EMINENTIA.

SUMMARI A.

- §. I. Ad enodandum hanc Sectione negotium principium viam sternendam esse excellentie Studii Theologici demonstratione innuit §. II. Thesin primariam: Omnibus disciplinis reliquis præstare Theologiam, ex ejusdem principio tum essendi tum cognoscendi comprobatur. §. III. Lubrica aliorum principia, quæ si vigerent, nulla esset prætensa Theologie eminentia, rejicit. §. IV. Theologie Objectum considerat, & ex eo maximam illi accedere nobilitatem & eminentiam adserit. §. V. Sanctitatem Scripturæ multum admetiri excellentie Theologie exponit. §. VI. Novum ex eo argumentum arcessit, quod Theologia in se non solum sanctum reddat, qui eidem operatur. §. VII. VIII. IX. non minorem Theologie Nobilitatem ex affectionibus principii sui primariis, Certitudine scil., Perfectione & Efficacia, ostendit. §. X. Difficultatem quoque quandam eidem præ aliis præcellentiam conciliare demon-

demonstrat. §. XI. Thesin propositam quibusdam Eruditorum testimoniis confirmat.

§. I.

Post absolutum proximâ Sectione Nobilium Theologorum recensum, pro instituti ratione ad iudicium de Nobilium studiis sacris Theologicum nos accingimus. Ut verò in eo feliciter progrediamur, viam nobis præparabimus primo hujus Sectionis capite, quod Theologiæ inter omnes Disciplinas eminentia inscripsimus. Illâ enim luculenter demonstratâ & evictâ, omni rem ipsam difficultate carituram arbitror.

§. II.

Principio itaque Dn. D. Fechtio (a) pronunciare nulli veremur: Inter omnes disciplinas, quas ullatenus comprehendere humana industria potest, Theologiam ita eminere & excellere, ut nobilitate & præstantiâ nulli omninò cedat, omnes in universum vincat, & infinitis post se parasangis relinquat. Quam ut probemus adsertionem, primò nobis locò ipsum Theologiæ principium expendendum est. Est verò illud duplex, effendi alterum, alterum cognoscendi. Effendi principium quodnam sit, nulli hominum obscurum esse censeo. Cum enim

omne donum bonum & omne donum perfectum à DEO descendat, tanquam à Patre luminum, juxta Jac. I. 17; eccui potius, quam summo æternoque Numini ea disciplina, quæ circa DEum resque divinas versatur, in acceptis esset ferenda? A DEO discendum, inquit Hilarius Pictaviensis, (b) quicquid de DEO intelligendum. Et rectè quidem, ipse enim Jacobus, c. I. 5. Si quis vestrum, ait, destituitur sapientiâ, postulet à DEO, qui dat omnibus affluenter. Ubi Apostolus speciatim quidem sapientiam in adversitatibus non tantum patienter, sed & cum gaudio perferendis; generatim vero notitiam quoque, mysteriorem fidei & salutis intelligit. (c) Cognoscendi Principium, ex quo universa conclusionum & veritatum sacrarum, quas in se complectitur Theologia, compages educitur, & in quod ultimò resolvitur, est Scriptura Sacra, immediato Spiritus S. impulsu (d) per Prophetas, Evangelistas & Apostolos in literas redacta. Qua de re bina sunt binorum Apostolorum affata prorsus illustria, quæ in loco de Scriptura S. utramque paginam faciunt, Paulinum alterum, alterum Petrinum. Illud habetur 2. Tim. III. 16. & ita sonat: Omnis Scriptura à DEO inspirata & ad informationem utilis est. (e) Hoc verò

2. Pet.

2. Pet. I. 21. Non voluntate hominis allata est quondam Prophetia, sed locuti sunt sancti DEI homines *Φερόμενοι ὑπὸ πνεύματος ἁγίου.* (f) Ex hoc itaque Theologiæ principio, fidem non verosimilem & errori obnoxiam, sed immotam prorsus & irrefragabilem generante, tantus accedit Theologiæ splendor, tanta dignitas, quanta de nulla in universum disciplina affirmari potest. Graviter hanc in rem Dn. D. Fechtius: (g) *Tali autem tamque excellentis dignitatis principio nullam reliquarum disciplinarum, quantalibet de cætero eminentiâ præfulgeant, gaudere sole meridiano clarius est. Facient Medici experientiam, quæ rerum omnium vulgò audit magistra; Philosophi rationem, quandam expressam in homine æternæ sapientiæ imaginem; Jureconsulti Imperatorum Principumque leges, qui cum DEI in his terris personam sustineant, Divinam quasi constitutionibus & decretis suis imprimunt auctoritatem; quantò DEus rebus omnibus creatis præcellit, tantò eminet id, quod ab ipso, immediato Autore, quam quod à creaturis quibusvis, quantalibet à DEO nobilitate præditis, proficiscitur. Quò propius verò ad Divinitatem quidpiam accedit, eò magis id de ejus dignitate participare, ultrò intelligitur. Propius autem Theologia,*

que ex verbo Divino proximè educitur, quam ceteræ artes, quæ tantæ Divinitatis originem non agnoscunt, ad eandem accedit. Quemadmodum & in hujus mundi rebus nobilior imago quæ ad *περιόριον*, quam quæ ad quamlibet aliam, ad vivum jam antea factam expressa est, esse meritò censetur. Rectè Nicolaus Henningius, Theologus Danus, in Epistola Dedicatoria, Syntagmati Institutionum Christianarum præfixa: DEus est autor sapientiæ hujus mundi. Ut ergò DEus & homo distant in infinitum inter se & bonitate & dignitate: ità sapientia DEI bonitate & dignitate sapientiam hominis excellit.

(a) in Dissertat. de Nobilitate Studii Theologici, §. VI.

(b) Lib. V. de Trinit. apud B. D. Joh. Andr. Quenstedium loc. mox cit.

(c) vid. Quenstedius System. Theol. Didactico-Polem. Part. I, c. I. Sect. I. Thes. XXXI. Observ. II. p. 12. a. Add. D. Justi Christoph. Schomeri Exegetis in h. l. p. 64. 65.

(d) Impulsus vox non notat h. l. violentam aliquam actionem, nec etiam mediatam tantum Spiritus S. assistentiam, quam piis præstat in concinnandis scriptis interventu precum, lectionis, meditationis Scripturæ S., aliorumque mediolorum ordinariorum, quæ assistentia non excludit ab homine omne lapsus

lapsus periculum ; sed notat (1) actionem specialem, quâ Spiritus S. Scriptores Sacros ad scribendum excitavit, ut animum ad scribendum appellerent. (2) inspirationem & suggestionem rerum, quas DEUS hominibus notas fieri voluit. Habuerunt enim se faceri Scriptores in ordine ad Spiritum S. in concinnanda Scriptura ut amanuenses. Ut itaque his non convenit pro arbitrio quas-cunque voluerunt, res, consignare : ita Scriptores Sacri non potuerunt nisi ea, quæ Spiritus S. iisdem suggessit, literis consignare. (3) verborum ipsorum dictationem, quæ probatur partim ab universalitate literæ, quæ ipsa verba à Θεοπνευσία non excludit, 2. Tim. III. 16. 2. Pet. I. 21. partim ab erroris periculo, quod Scripturæ inhæreret, si res tantum essent inspiratæ. (4) suggestionem ordinis, quod & ipsum ex 2. Tim. III. 16. luculentissimè patet. Vid. B. D. Fridem. Bechmannus Annot. in Hutterum Loc. I. Q. I. §. VI. p. 5. 6. Dn. D. Fechtius Comp. Thetico-Antithet. c. II. §. VII. Coll. Fundam. c. III §. VI.

(e) Vid. D. Abr. Calov. Bibl. Illustr. Tom. II. P. II. p. 1030 seqq. Andr. Prücknerus Vindic. Bibl. P. V. p. 693. seq. D. Frid. Baldwinus Comm. in omnes Epistolas Paulinas, pag. 1441. seqq. Dn. D. Fechtius Coll. Fundam. c. III. §. III. B. Schomerus h. l. pag. 202.

(f) Conf. Calov. l. c. p. 1546. seqq. Bibliorum Crit. Tom. V. p. 1742. seqv. Prücknerus l. c. pag. 863. Dn. D. Fecht. Coll. Fund. c. III. §. IV.

(g) de Nobil. Studii Theol. §. VIII.

§. III.

Non posset verò ista Theologiæ tribui excellentia, si aliud ea præter Verbum immediate à DEO profectum admitteret principium. Pontificem suum, Traditiones non scriptas, Canones universalium Conciliorum, omniumque Scholasticorum consensum, quæ omnia præter Scripturam pro Theologiæ principiis, pari pietatis affectu recipiendis, venditant, (a) sibi solis servant Pontificii. Adorent rationem sociniani & Arminiani atque religionem ad eam inflectant. (b) Adhibeant eandem Reformati; neque enim quisquam ab isto illos crimine absolvet, qui eorum dogmata in articulo de præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, in universo argumento de absoluto decreto, & quæ inde dependent, controversiis, noverit. (c) Exigant ad naturam omnia Scripturæ effata Naturalistæ. (d) Quinque secularem Ecclesiæ Veteris consensum Scripturæ superaddant Syncretistæ. (e) Jactent revelationes immediatas Fanatici & ad

ad easdem Sacrarum literarum effata contorqueant. (f) Nos, quos non fugit, in quolibet disciplina, juxta sapientissimam Philosophi adsertionem, (g) principia debere esse prima, immediata, vera, infallibilia, certa, indubitata, per se fide digna, præcognita, ante concessa atque adeò extra controversiam posita, & denique indemonstrabilia, solam Scripturam S., cui soli requisita illa conveniunt, pro principio veneramur. (h) *Aptius enim principium in disciplinis dari nequit, quam quod cuius proprium est. Philosophus ex rationis, Medicus ex Medicis, Jctus ex juris principiis docet & dijudicat. Sic de rebus divinis Theologus certius non judicabit, quam ex verbo DEI revelato. Quis enim de DEO testabitur firmitus, quam DEus ipse mediante verbo suo?* (i) Solam verò Scripturam S. quando principium vocamus Theologiæ, Scripturam intelligimus non secundum literam tantum spectatam, sed & secundum sensum sive explicitum sive implicitum, adeoque & secundum ea, quæ virtute in Scriptura continentur & per legitimam, consequentiam inde deducuntur. Frustra ergò sunt ex Pontificiis illi, qui Nostratibus injungere quasi & imperare, ausu quamvis stolidissimo, & olim conati sunt, & hodie conantur,

nantur, ut ex solo & puro DEI verbo, remotâ omni interpretatione & consequentia, dogmata sua comprobent: ad id eosdem vi hyotheseos suæ, *Sola Scriptura S. est principium fidei & conclusionum Theologicarum*, obligatos esse clamantes. Dum enim Noſtri unicam ſolamque Scripturam principium Theologiæ dicunt, eâ phraſi quæcunque ab heterodoxis Scripturæ Sacræ æquiparantur & tantum non anteponuntur, principia, nuſquam verò legitimas conſequentias ex Scriptura deductas, excludunt. Has enim ipſe Salvator noſter diſertis verbis Scripturam appellat Marc. XII. 26. Matth. XXII. 29. 31. ſeq. ita compellans Sadducæos: *Erratis, neſcientes Scripturas, & virtutem DEI. De reſurrectione mortuorum nonne legiſtis: quæ dicta ſunt vobis à DEO, dicente: Ego ſum DEus Abrabami, & DEus Iſaaci, & DEus Jacobi?* (k) Eò itaque principio infallibili proriſus poſito, Theologiæ ſummam præ omni- bus excellentiam negare quis eſt qui vel poſſit vel audeat?

(a) Vid. Dn. D. Fechtius Comp. Thet. Antithet. c. II. § XXIII. XXIV. & prolixè Jo. Andr. Quenſtedius System. P. I. c. III. Sect. II. p. 36. ac præter ibidem magnò citatos numero B. D. Val. Alberti in Interelle Religg., Protheor. §. XI. p. 47. ſeq. (b)

- (b) Quensted. l. c. p. 40. seqq. Alberti l. c. §. XIII. XIV. p. 49. seqq.
- (c) Dn. D. Fechtius l. c. §. XXV. Quensted. l. c. Alberti §. XII. p. 48. seq.
- (d) Dn. D. Fecht. l. c. §. XXVIII.
- (e) Dn. D. Fecht. l. c. §. XXVII. Quensted. l. c. p. 45. seqq.
- (f) vid. Dn. D. Fecht. §. XXVI. Ejusdem Lect. publ. in recentissimas Theologorum controversias, Part. II. c. II. §. 1. Dn. D. Sam. Schelgvig. Synops. Controv. sub piet. prætextu motorum Art. IV. p. 41. f. & Quensted. l. c. p. 48. seqq.
- (g) lib. I. Potter. c. II. & lib. I. Topic. c. I. num. VI.
- (h) Rectè D. Alberti Interesse Proth. §. XVI. p. 52. seq. Nos (inquit) fiduciâ bonæ causæ nostrum principium primum dogmaticum sicut in actu exercito, quando de quæstionibus fidei particularibus disputamus, semper & ubique adhibemus; ita in actu signato, cum in genere de ipso quæstio est, illud nunquam dissimulamus, sed categoricè aperteque designamus, nominamus, non versantes per astutiam, neque dolo tractantes verbum Dei, sed manifestatione veritatis commendantes nos ipsos apud omnem conscientiam in conspectu Dei. 2. Cor. IV. 2. cum sua heterodoxi principia sæpius tanquam τὰ κρυπτὰ τῆς αἰχρύνης apud Paulum ibid. tractent.

(i) B. D. Jo. Nic. Mislerus, Theologus quondam Gieß. . in Synops. Theol. ed. Gießæ anno MDCLXV. in 8vo, Disp. I. Thes. II. §. I. p. 3.

(k) vid. ea de materia Dn. D. Jo. Musæus, Tract. de Convers. Disp. VIII. §. I. seqq. itemque Disp. IX. tot. & imprimis de usu principiorum rationis in Theol. contra Nic. Vedelium, Lib. II. c. XI p. 418. seqq. D. Mislerus Synops. Disp. II. Thes. IX. §. V. p. 27. seq. Dn. D. Fecht. Noct. Christ. Exerc. XII. Num. I. p. 977. 978. ut & Coll. Polem. Privatiss. in Königium, MSC., Art. de Script. S. §. XI. & quos eidem citatos inibi reperies.

§. IV.

Non infirmius sanè, sed longè validissimum pro adstruenda Theologiæ inter omnes Disciplinas eminentia argumentum suppetat ejus Objectum; quod ipsum quò est nobilibus & excellentius, eo quoque nobilior & excellentior ipsa disciplina, cujus est illud objectum, censenda venit. Haud verò existimo, quenquam existituum mortalium, qui & hac in re Theologiæ præ omnibus Disciplinis palmam non sit lubens concessurus, si consideret, Ens omnium nobilissimum & præstantissimum, ipsum immensum & infinitum DEUM resque Divinas esse Objectum Theo-

Theologiae. Plenissime hocce exhausit argumentum Dn. D. Fechtius cujus adscribere verba huc facientia haud pigrabor. Ita verò ille: (a) *Quicquid Theologus considerat, id in se non potest esse nisi eximium atque praeclarum, quippe à DEO ipso, ut revelaret, ut aeternitati scripto commendaret, dignum judicatum.* Quod si gentilium Philosophorum sapienter dicta, sententias aureas, apophthegmata, scripta: si Jurisconsultorum veterum leges & constitutiones, ob summam, quae in iis continetur, sapientiam, velut oracula caelo delapsa admiramur & tantum non adoramus, quanquam navi humanae infirmitatis ex illis subinde promicent: quid non dicendum est de perfecto omnis sapientiae thesauro, quem ex aeternitatis penu immediate depromptum sacer complectitur codex? Tratat Theologus de rebus omnem pretii mensuram, omnem estimationem superantibus. Quid nobilius Deo est? Cui collata omnis rerum creatarum excellentia, quantumvis obstupescenda, juxta Originem Commentario in Caput XIX. Matthaei, κατὰ χεῖρας ἢ seu abusive tantum bona est & nobilis, cum Dei nobilitas sola sit κατὰ φύσιν & proprie talis. &c.

(a) Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. X.

§. V.

§. V.

Ex cognoscendi principio summum Theologiae accedere splendorem supra diximus. Jam pauca de ejusdem principii sanctitate in medium producenda sunt: illa siquidem Theologiae maximam omnino nobilitatem & prae aliis eminentiam conciliat. Hæc verò Scripturæ sanctitas tanta est (verbis utor Dn. D. Fechtii (a)) ut nec in formandis castissimis moribus, nec in eloquendis Divinissimis mysteriis, majorem puritatem simplicitatemque jure desiderare queas. Pietatis virtutumque omne genus non describit tantum, sed inculcat. Id facit stylo adeò plano, sincero & aperto, ut omnis absit fucus, omnis malitia & simulatio. Quicquid non in verbis tantum factisque, sed cogitationibus etiam turpe est, quicquid pias honestasque aures quomodolibet offendere potest, (b) quicquid vel speciem præbere cujuscunque mali posse videtur, id à Scriptura S. longè proculque abest, quippe quæ ideò per ἁγιότης & eminentiam, quandam SANCTA vocatur, Rom. I. 2. (c) Qui verò affecta aliter Scriptura esse queat, cum Autorem immediatum habeat Spiritum, qui verè sanctus est, qui sanctitas ipse est, qui sanctitatis omnis fons est. Quacunque unquam
san-

sanctitate enituerunt ii, qui in Ecclesie historiis celebrantur sancti, huic se origini sanctitatem suam, innocentiam, morumque pudicitiam debere libentissimè sunt professi. Quanto major autem Scripturæ, tanquam principii, sanctitas est, tantò quoque major Theologiæ ceu principiati, sanctitas esse ex se intelligitur.

(a) de Nobil. Studii Theol. §. XI.

(b) Quo pertinet Modestia Scripturæ in rebus verecundis, de qua integrum conscripsit Tract. Medico-Sacrum, anno MDCCII. Vi-tembergæ in 4to editum, D. Christ. Warlitzius, Med. ibid. P. P. nec non Archiater Saxonicus & Anhaltinus.

(c) Sancta aliàs vocatur Scriptura (1) à causa efficiente tum principali, quæ est DEus ter sanctus, Es. VI, 3. Sanctus Sanctorum, Dan. IX, 24. tum ministeriali, qui sunt sancti Dei homines, 2. Pet. I, 21. (2) à causa formali, qui est sensus sacer & ἁγιόπνευστος. (3) ab objecto sive materia circa quam, res enim sacras, sacra & divinina mysteria, sancta vitæ præcepta, sanctorum vitas, continet. (4) à fine & effectui, quia Spiritus S. per ejus prædicationem, lectionem & meditationem homines sanctificat, Joh. XVII. 17. (5) ab adjunctis, quia non solum ab omnibus profanis, sed & Ecclesiasticis scriptis longè separata est, & non nisi sanctè nec ἀνίπτοις χερσίν,

illotis (ut ajunt) manibus, tractari debet. Vid. Fechtius Compend. c. II. §. II. Quensted. Syst. P. I. c. IV. Sect. II. Thes. I. Not. V. D. Seb. Schmidt. Comp. Theol. c. II. §. II. p. 14. 15. *Quamvis verò sanctum ob hasce causas rectissime de Scriptura dicatur, primò tamen & precipuè dici ob modum revelandi, qui est immediatè à DEO, cuique adeò repugnat, quicquam impurum atque profanum subesse, dubitari nequit.* D. Fecht. Coll. fundam. c. III. §. I.

§. VI.

Nec verò, Theologiam in se tantum sanctam esse, putandum est; sanctum etenim & eum redidit, qui, ut eam acquirat animoque complectatur, omni nisu studioque laborat. Fieri non potest, inquit Dn. D. Fechtius (a) qui in re tam sancta occupatur studiumque suum ponit, quin & ipse sanctitatem inde & castitatem contrahat; quemadmodum fieri nequit, quin calefiat, qui ambulat in sole. Quantumvis verò firmissimè sim persuasus, falsum esse Pietistarum hypothesein, non dari nec dari imò ne concipi quidem posse Theologiam veram, nisi quæ conjuncta sit cum pietate; nihilò tamen minus id veritas confiteri me jubet, Theologiam (cum habitus quodam Theologorum consensu practicus sit) ex natura sua eò

eò tendere, ut hominem, illi deditum, erroribus vitiisque, quibus totus fuerat immersus, abstrahat verâque pietate imbuat. Quod verò non omnes Theologiæ operam navantes, quas intendit ipsa, virtutibus sint dediti, æquè non imputandum Theologiæ, ac non potest imputari morali disciplinæ, quod multi eam professi, meliores non redantur. Huc pertinent Fechtianæ sequentia: (b) *Non tamen ideò veræ Theologiæ nomen amittit Theologia, quæ veritates, in Scriptura revelatas, tuetur, si sine isthoc pietatis, secundum scientiam institutæ, quem habitus ex sua natura intendit, excidat aut destituatur; sicut naturalis gentilium Theologia falsa ideò non fuit, quia, qui eandem docebant, scientiæ rerum Divinarum morales virtutes haud conjunxerunt; aut, sicut ideò manducatio & bibitio corporis & sanguinis Christi vera esse non desinit, quia in sacro Eucharistiæ sacramento indigni & scelerati sine fructu suo edunt bibuntque.* (c)

(a) in Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. XI.

(b) loc. cit. §. XV.

(c) Fusè de eadem materia idem D. Fechtius pluribus in locis egit, quæ supra Sect. I. Gen. cap. I. §. V. not. c. produximus.

§. VII.

Non minor adnascitur Theologiæ nobilitas & præcellentia ex affectionibus principii sui primariis, ex quibus hac vice attendimus Certitudinem sive Veritatem, Perfectionem & Efficaciam. Certitudinem primò quod concernit, ea immota prorsus est & cum nulla omninò oppositi formidine conjuncta, adeò, ut æquè sit impossibile, posse quicquam vel ulli Sacrarum literarum apici falsum subesse, ac est impossibile, duo simul vera esse contradictoria. Quod si enim non ex arbitrio & instinctu voluntatis suæ, sive, ut aliàs Scriptura loquitur, ἀφ' ἐαυτῶν, à se ipsis, Joh. XI. 51. XVI. 13., sed Φερόμενοι ὑπὸ πνεύματος ἁγίου, 2. Pet. I. 21. locuti sunt & scripserunt Prophetæ & Apostoli, necessariò consequitur, nullò eos modò in scribendo errare potuisse, nullamque falsitatem, nullum errorem, nullum erroris periculum, nedum mendaciū ullum sermonibus aut scriptis eorum subesse aut subesse posse. Spiritus enim S., utpote Spiritus veritatis & fons omnis sapientiæ, cujus manus tantum fuerunt & calamus Scriptores sacri, fallere aut falli non potest, nec errare aut labi memoria. (a) *Qui, quod verum non sit, Fechtianis* utor, (b) *immediatè ab eo esse possit, qui in*
se

se nihil est quam ipsa veritas, quæ mentiri mutarique nequit? Mal. III. 6. Quamcumque Philosophi vel ex sensibus vel ex experientia, vel ex demonstrationibus certitudinem jactent, quantum excellunt Divina humanis, tantum Scripturæ certitudo quamcumque naturalem superat, ut ejus respectu humana sapientia omni ferè teste carere videatur, ut scitè inquit Nicolaus Henningius. Quò certius verò Theologiæ principium est principiis aliarum scientiarum, hoc certiores etiam generare conclusiones ex se intelligitur. Quare ἡ τὴν ἀσφάλειαν, firmitatem ἡ certitudinem Theologiæ adscribit Lucas Cap. I. 4. Si quis Theologorum nobis infinitas dissensiones ἡ immortales rixas ogganniat, ille cavillari confestim desinet, si neque Juris, neque Medicinæ, nec ullius alterius disciplinæ, quarum apodictica sunt principia, studia iisdem destitui in memoriam sibi revocet ἡ in universum meminerit, nullam unquam extitisse rem magnæ estimationis ἡ communi vitæ utilem, quæ non in varias opinionum sectas fuerit divisa; ut Celso, idem Christianis objectanti, respondet libro contra ipsum tertio Origenes.

- (a) Vid. B. D. Quensted. System. Part. I. c. IV. Sect. II. Quæst. V. p. 79. b. Dn. D. Fecht. Colleg. Pol. Privatiss. in Königium, ad Art.

de Script. S. §. III. & Coll. fundam. c. III.
§. IX.

(b) Diss. de Nobil. Stud. Theol. §. XVI.

§. VIII.

De Perfectione unicum, sed longè illustrissimum, suffecerit adnotasse locum Paulinum, 2. Tim. III. 15. 16. 17. *Quia à puero sacras literas novisti, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu. Omnis Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia. Ut perfectus sit homo DEI, ad omne opus bonum perfectè instructus.* (a) Ex quibus quoque, quantâ Theologiæ studium præ cæteris omnibus prærogativâ gaudeat & eminentiâ, oppidò patescit. Thomas equidem Brovne, Anglus, imperfectionis arguere Theologiam conatur, in suo, quem scripsit de Religione Medici, libro; sed rectissimè judicat Dn. D. Fechtius, (b) quod in re seria ludere videatur. Cui proinde æquè ac aliis divinæ scientiæ contemptoribus in memoriam revocandum est illud Pauli, Gal. VI. 7: Ne errate, DEus non irridetur. Justius sanè pretium statuere perfectioni Theologiæ novit D. Fechtius, hunc in modum

dum de eadem pronuncians: (c) Nulla est rationis disciplina, quæ perfectionem promittere cultoribus suis possit. Querelarum de humanarum rerum & scientiarum imperfectione omnes omnium autorum libri, omnes paginae repletae sunt. Sola Theologia est, cujus principio nihil deficit, quò minus ex eo, quæcunque Theologo necessaria & ad obtinendum illustrissimum finem proficua sunt, & hauriri possint & determinari. Nulla unquam nata est heresis, aut nasci potest, quæ non possit ex eo refelli. Nulla hominem aut tentatio vexat, aut passio, quin ex illo remedium ei possit opponi. Nullus conscientiae scrupulus, quin ex eodem decidi. Omne consilium Divinum de salute nostro, nullo excluso, in eo traditum & enunciatum est. Act. XX. 27. Quantâ itaque Theologiæ studium præ cæteris disciplinis prærogativâ & nobilitate gaudeat, vel hinc quoque patet.

- (a) Multis equidem modis Pontificii, Syncretistæ, Schwenckfeldiani, Anabaptistæ, Weigeliani, Sociniani, Judæi & Labadistæ perfectioni Scripturæ detrahere adlaborant, sed quam lubrico adsertiones erundem nitantur fundamento, apud Quenstedium, qui prolixè eas destruxit, videri potest, in Syst. P. I. c. IV. Sect. II. Quæst. X. p. 102. seqq.

(b) de Nobilitate Studii Theol. §. XVII.

(c) loc. all.

§. IX.

Efficacia denique Scripturæ S. tanta est, ut major validiorque ne cogitari quidem aut concipi possit. Nam & ea, quæ sunt ὑπὲρ πάντα νῦν καὶ ὑπὲρ πάσαν κατάληψιν firmissimè persuadet, & ad omne virtutum genus hominum corda fortissimâ quadam vi commovet, & in adversis quibuslibet solatium præbet, & in ipsa denique morte securum reddit & imperterritum. Stupendam & admirandam istam verbi efficaciam (quæ adeò est actu primo ab eodem inseparabilis, ut non possit verbum DEI vocari, nisi conjunctam semper & ubique eandem habeat) iusto mactaturus elogio Gentium Apostolus, potentiam vocat ad salutem omni credenti, Rom. I. 16. & Ebr. IV. 12. vivum sermonem DEI & efficacem, & quovis gladio ancipiti penetrantior, (a) qui pertingat usque ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & dijudicet cogitationes atque conceptus cordis. De hac efficacia plurima suppetere illustrium Theologorum elogia, utpote Origenis, (b) B. D. Jo. Hülsemanni, (c) B. D. Joh. Adami Osiandri, (d) aliorumque, sed con-

contenti erimus hâc vice solis Dn. D. Fechtii verbis, & brevitate & accuratione cuilibet sese commendantibus. Ita verò illa habent: (e) *Oratores gentiles verbis humane sapientie persuasoriis 1. Cor. II. 1. 4. multarum admirandarum rerum fidem sæpè in animis hominum efficere poterant; non poterant autem eosdem adducere, ut crederent, res ab omni ratione remotas imò cum ratione pugnantes, ut DEum habere filium, hunc fieri hominem, DEum pati, mori, resurgere, hominem per fidem in ipsum justificari, aliquando resurrecturum, & similia. Quodcunque ergò verbum hæc talia, & quidem sine omni orationis lenocinio fortissimè persuadet, adeò, ut quis mille citius mortes quam horum fidem deponere velit, id Verbum est utique miraculosè efficax. Atqui Verbum Divinum. Ergò. Minor probatur ex loco Paulino: 2. Verbum nobis æternam salutem procurat, nosque per correctionem à profanis moribus hujus seculi ad virtutes spirituales, ab opinionibus carnalibus ad mysteriorum Divinorum notitiam deducit, id nobis ista persuadet. Atqui Scriptura S. Ergò. Ex istis itaque attributis SS. literarum cum propullulet effectus, quò nullus ex parte hominis nobilior aut excellentior esse potest, animarum scilicet æterna salus; vel eò no-*

mine solo Theologiam, quæ ad effectum illum procurandum producendumque omnifusu & conatu tendit, prorsus inæstimabilem esse cuilibet ad oculum patet.

(a) Augustinus Lib. XX. de Civit. DEI c. XXI. apud B. D. Sal. Glassium in Philol. Sacra Lib. I. Tract. IV. Sect. III. p. 242. edit. optimæ Francof. & Hamburg. MDCLIII: Sermonem (inquit) DEI Scriptura dicit gladium bis acutum, propter aciem geminam Testamentorum duorum.

(b) Lib. quo contra Celsum Epicurium disputat, apud Dn. D. Fechtium de Nobil. Studii Theol. § XVIII.

(c) Prælect. in Form. Concord. Art. VIII. Sect. I. P. II. §. II.

(d) qui de eadem in Syst. Theol. Tubingæ Anno MDCXCI. in 4to edito. P. I. Disp. integra XXI. p. 339. seqq. prolixè egit.

(e) Coll. Theol. fundam. MSC. in Königium, cap. III. §. XIV.

§. X.

Producta hætenus argumenta sine omni haud dubiè exceptione Theologiæ inter cæteras disciplinas eminentiam & excellentiam comprobant. Unum adhuc illis addemus, ab insigni difficultate, quo circumseptus undique est amplissimus Theologiæ campus, petitum. Cæterarum scilicet disciplinarum
nulla,

nulla tot adminicula, tot præsidia requirit, quanta ad Theologiam in universo ambitu & complexu suo consideratam requiri agnoscunt omnes & confitentur. Quò autem difficilius quid est, eò & præstantius & excellentius esse jam olim judicarunt sapientes. Juvat hic denuò audire Magnif. Dn. D. Fechtium: *Juris quidem scientiam, (inquentem (a)) quod linguarum instrumenta concernit, comprehendendi sufficienter posse, si lingua Latina peritia probè sis instructus, extra dubium positum esse arbitror. Nec plura requirit aut Medicina aut Philosophia. Si, qui hæc studia colunt, plurimum sibi linguarum notitiam compararunt, id equidem vel ad ornamentum fecerit scientiarum, vel ad eas facilius perfectiusque discendas. Ad lingua Hebrææ Græcæque, baud perfunctoriè imbibende, Theologo inevitabilis quædam incumbit necessitas, quippe sine quibus magistrum suum, in sacris proprio ore loquentem, sine erroris periculo nequit intelligere. Ceteræ quoque lingue, Chaldaea, Syriaca, Arabica, Æthiopica; quin & exotica, Italica, Gallica, Hispanica, Anglicana, aliæque non pœnitendum ad Sacrarum Literarum interpretationem subsidium afferunt. In universo verò Philosophiæ & Historiarum studio nihil omninò esse, cujus notitiam non majorè*

vel

vel necessitate vel utilitate Theologus, quam cæterarum artium Doctores, sibi vendicet, neminem negare existimo. &c.

(a) Diss. de Nobilitate Studii Theol. §. XX.

§. IX.

Concludam hocce caput Eruditorum quorundam testimoniis, istam Theologiæ inter reliquas disciplinas eminentiam luculentissimè comprobantibus. Ex veteris Ecclesiæ Doctoribus Johannem produco Chrysostomum, qui disertè profitetur: (a) Viam Theologiæ omni humana sapientia profectò longè esse majorem, cum & Apostoli ea facti sint externis sapientibus sapientiores atque præstantiores. Idque eò magis, quò majus est, res divinas fide accipere, quam earum rationes perscrutari. Ex recentioribus Ecclesiæ Doctoribus David Chytræus, Theologus quondam hujus Academiae, sive edecumatam spectes eruditionem, sive pietatem, sive gravitatem, nemini maximorum secundus: *Hoc affirmo, inquit, (b) inter omnes doctrinas & artes, quæ DEI concessu & munere hominibus tributæ sunt, nullam præstantiorem & omnibus cognitu magis necessariam esse, eâ doctrinâ, quæ fini, ad quem conditus est homo, immediatè servit; & ad quem velut ad ultimum*

*mun & summum finem, ceteræ artes & vitæ genera omnia referuntur, quæque & certum præsidium est vitæ præsentis, & aditus est ad æternam salutem. Idem studium Theologiæ omnium studiorum & actionum humanarum summum & Dignissimum & maximè omnibus (quamvis non eodem modo) necessarium appellat. (c) D. Jo. Adamus Osiander, Theologus quondam Professor Tubingensis, Academiæ Cancellarius & Ecclesiæ Præpositus, de singulis officiis præclarissimè meritus, (d) Theologiam ait superare reliquas disciplinas omnes, cujuscunque sint generis, ordinis & dignitatis (e) Ernestus Stifferus, S.S. Theol. Lic., Magdeburgensium Ecclesiarum Collegiatus & Ebr. Ling. in Acad. Helmæstad. Professor sequentem in modum pronunciat: (f) *Quantò æterna caducis, immortalia terrenis, divina humanis præstant, tanto Theologiam, reliquis omnibus disciplinis meritò suò anteferri optimo jure dixeris. Ita rectissimè ille rem æstimavit, qui in aliis fecem, in sola Theologia florem omnium scientiarum contineri scripsit. Et sanè sive objectum ejus, quod est Summus ille, qui superiorem agnoscit nullum, DEus ter Opt. Max., sive finem aspicias, qui gloriâ DEI & salute nostrâ absolvitur, nihil omnino in rebus mortalium est, quod cum illa**

*comparari possit : Si enim absque cognitione
supremi nostrum parentis nihil omnino est,
quod in hac vita scitur : Igitur sine hac disci-
plina omnis hominum vita vana, ludicra, ni-
bil erit. Si totum, quod hic degimus, ævum,
soli omnipotentis DEI gloriæ sacrum est & esse
debet : aut nullibi, aut in sola hac Cynosuram
misere nostræ navigationis habemus. Si de-
nique in salute æterna summum omnium bo-
norum bonum situm est : frustra iterum sint
sine hac omnes reliquæ discipline. Addemus
hisce binorum Ictorum testimonia, alterum
Guil. Budæi, immortalis suæ gentis decoris,
utpote Viri non solum omnium, quos un-
quam Gallia genuit, eruditissimi, verum
etiam diligentissimi, (g) alterum Thomæ
Lansii, Tubingensium Professoris quondam
celebratissimi. Illud paucis hiscè constat
verbis : Theologiam principem esse scientiam
notum est, sapientiamque quondam propriè ap-
pellatam. (h) Hoc verò sequentis est teno-
ris : (i) Academia sive Universitas plerumque
quatuor facultatum sive Collegiorum Professo-
res numerat, nempe studii Theologici, Juridici,
Medici & Philosophici ; Singulis Collegiis sta-
tis temporibus Decanum Præsidentem ex suis Pro-
fessoribus eligentibus, qui negotia Collegii mo-
deretur. Primas autem merito & jure optimo
maxi-*

*maximò possident Theologi; quia scientiâ Theologicâ, quam illi tractant, nihil est sublimius, nihil sanctius, & cui rectissimè omnes aliæ scientiæ & artes fasces suos humiliter submit-
tunt.*

- (a) Homilia IV. in I. Pauli ad Corinth. Epistolam, apud Dn. D. Pechtium de Nobil. Studii Theologici, §. XXII.
- (b) in Oratione de Studio Theologiæ, cum omnibus cæterarum artium studiis conjungendo, in solenni Doctorum Theologiæ promotione habita, apud Fechtium l. c. §. VI.
- (c) Oratione de Studio Theologiæ rectè inchoando, apud eundem l. c.
- (d) de cujus vita, meritis scriptisque videri potest Pl. Rev. M. Henr. Pippingius in Sacro Decadum Septenario, Dec. V. p. 690. seqq.
- (e) in System. Theol. P. I. Exerc. I. §. XXXI. p. 12.
- (f) Dissert. Theol. de Prædestinatione æterna, sub Præsidio B. D. Balth. Meisneri Wittebergæ hab. Anno MDCXVIII. apud Celeb. Thomam Crenium de Libris Scriptorum Optimis & utilissimis Exerc. III. p. 2.
- (g) judice Erasmo Roterodamo Adnotat. in Matth. V. p. 29. Idem Budæus Paulo Jovio in Elogg. Doct. Virorum, Num. XCVII. non Galliæ modò, sed totius Europæ longè doctissimus audit. Casp. Barthio Adversariorum

riorum Lib. I. c. X. col. 20. humanarum artium Princeps. De cætero vitam ejus scriptaque recensuit Adolphus Clarmundus in Vitis Clarissimorum In re literaria Viro- rum P. I. Num. III. p. 37. seqq.

(h) de Studio literarum rectè & commodè instituendo, §. XLII., apud Th. Crenium Methodorum Tom. II. Num. I. p. 47.

(i) Commentat. de Academiis, eò loco, ubi de Professorum ordine agit, apud Dn. D. Fechtium de Nobilitate Studii Theol. §. XXII.

CAPUT II.

DE

QUÆSTIONE:

AN NOBILI CONVENIAT STUDIUM THEOLOGICUM?

SUMMARIA.

§. I. *Ostensâ Theologiæ eminentia ad Quæstionem: An Theologiæ studium Nobili conveniat? brevibus enodandam, progreditur.*

§. II. *Sensum quæstionis hunc non esse: An Theologia quocunque, rudiori etiam sive Catecheticò, tractata modò Nobili conveniat?*

ostendit. Sed huc ejus summam redire. §. III. docet: An Nobili Theologiæ Acromatica seu accuratiori eousque operam navare conveniat, ut officio aliquando sacro præesse queat?

§. IV.

- §. IV. Quando sit neganda quaestio, notat.
§. V. Quando eadem affirmanda, demonstrat.
§. VI. Unicum adhuc pro adstruenda Officii
Ecclesiastici dignitate argumentum producit,
& §. VII. finem Tractationi imponit.

§. I.

Cum luculenter satis & immotis, ut arbitror, argumentis exposita haecenus fuerit Theologiae & Studii Theologici Nobilitas, ejusdemque inter omnes Disciplinas eminentia; ad Quaestionem propositam: An Theologia ejusque studium Nobili conveniat? jam convertimur, paucis (minus enim superesse difficultatis videtur) de ea disserturi.

§. II.

Id verò (ut in principio hoc moneamus) non vult Quaestio nostra: An Theologia quocunque, rudiori etiam sive catechetico, tractata modo Nobilem deceat? Extra omnem quippe controversiam positum est, Nobiles, si in Christianorum haberi numero cupiant, haud secus ac alios Christianos, quæ ad salutem sunt necessaria, perspecta & in numerato quasi habere debere, jamque inde à prima ætate ad pietatem esse manducandos verique Christianismi præceptis imbuendos. Graviter ea de re differit Ce-

leberrimus Jo. Schefferus, Upsaliensis quondam Academiae Professor Regius & Skyttianus : Respectu (inquiens) rerum informatio in univēsum pertinere debet vel ad sacra vel non sacra. Initium à sacris facio, quia prius ante omnia volo fieri discipulum, etiam nobili sanguine ortum, non privatis solum causis, quas pro se quilibet & intelligere & observare debet, verum multò magis publicis, quia versaturus est in negotiis ad commoda communia facturis. Nimirum sine Gratia Divina nihil paulò gravioris momenti expeditur, nec conficiendis cum successu talibus prudentia, cautio, circumspectio, calliditas mortalium, quantumvis summa, est sufficiens. Ea porrò gratia qui haberi possit per impietatem? Adde, quod sublatâ pietate plurimum amittatur ex præceptis regulisque, quas in vita & negotiis, si verè salutaria esse cupimus, observari necesse est. Pietatem igitur in Discipulo exigo ante omnia, ejusque in educatione primam puto habendam rationem. Scio aliter hic multos judicare, nec deesse magnorum aliquando Virorum auctoritatem. Sed docet eventus, eos, qui non ab initio ætatis de religione sua redduntur certi, post in peregrinationibus vel ad alienam & erroneam

neam abduci non modò cum exitio ipsorum proprio, sed & cum infamia gentis, quandoque publico etiam cum damno, quando verò ex hoc dissensu contentiones turbæque oriuntur etiam in reliquis de republica deliberationibus; vel planè incertos ac ancipites vagari, denique negligere religionem omnem, unde primum vitæ morumque dissolutionem, deinceps iniquitates varias ac injurias oriri necesse est, quibus non modò gerendarum feliciter rerum auspicia everuntur, Deo id genus hominum averfante; sed ipsa etiam societas distrahitur divelliturque. Ut omittam errores infinitos, in quos in deliberationibus ferè omnibus hos incidere necesse est, vel, ignorantia, vel negatione Providentiæ Divinæ, cujus accurata consideratio notitiaque præcipuam prudentiæ humanæ partem continet, ipsamque adeò vel constituit vel absolvit. Informatio igitur incipere à pietate debet, ad quam pertinet cura sacrorum. Sacra spectant vel notitiam de Deo & religione vel cultum. Notitia nostro sufficiens haberi poterit ex Catechesi primum Lutheri, cum sueta explicatione, item Quæstionibus & Responsionibus Laurelii. Post Catechesi Latina Dieterici, Compendio Hutteri, (b) aut Hafenrefferi, (c)

(c) Epitome Credendorum Hunnii. (d) Quibus absolutis ea, quæ sunt scitu necessaria, petentur ex scriptis majoribus, ut sunt Loci de Christo, Fide & Operibus, Providentia, Lege, Magistratu Politico & similes. Sunt autem scripta illa majora varia nec ignota, inter quæ eminent Chemnii Opera & Loci Gerhardi. Cultus instituetur ad inductionem Avenarii per preces matutinas & vespertinas, cum lectione Bibliorum in lingua vernacula, cui posset addi versio Germanica cum notis Vinariensium, vel Latina Osiandri, ubi locus Difficilior occurreret. Avenarium juvabunt preces Arndii, Meditationes Gerhardi, (e) Augustini similesque, item qui de vita ex præceptis veri Christianismi rectè instituenda scripserunt. Volo autem hisce dari operam, non ut omnium controversiarum nodos sciat solvere discipulus, ac subtilissimas quasque teneat distinctiones: sed ut de fide sua ex principiis Sacræ Scripturæ præcipuisque ejus dictis sit certus, partesque supra nominatas de fide, Providentia, fato &c. probe intelligat. Rectè enim Jo. Caselius, Vir summus: *Ut exquisita (inquit) linguæ ratio ad Grammaticum, ut causæ forenses ad Jurisconsultos: ita quæ in Ecclesia moventur de Religione ad Collegia sacerdotum referenda sunt.* (f) (2)

- (a) Diss. de Generosi nobilisque informatione literaria, quæ Hamburgi primum prodiit MDCLXXXIII. in 8vo, Notis postmodum illustrata à Th. Crenio, Tomo II. Methodorum, Lugduni Batav. edito anno MDCXCVI. in 4to, illata est, §. IV. p. 448. seqq.
- (b) Præter egregias ac utiles in illud notas D. God. Cundisii (ceui laudat eas Crenius l. c. p. 449.) exstant quoque D. Fridem. Bechmanni Annotationes uberiores, MDCXCV. primum editæ, de quibus in præf. novissimæ editioni præfixa videri potest D. Jo. Franc. Buddeus.
- (c) Loci Theoll. Matthiæ Hafenrefferi jam inde ab anno Christi MDCXII. regio re-
scripto jubente in Universitate Upsaliensi & Gymnasiis aliis publicis prælectionibus traduntur, ut nos docet pretiosus noster D. Dorscheus in p. 275. Latronis Theologi. Crenius loc. cit. p. 449. Ostendit quoque, quâ apud Suecos sint autoritate, D. Jo. Hülsemannus in Verm. Conscient. Calixt. c. III. p. 119. seq.
- (d) Epitomâ Credendorum Nic. Hunnii nihil solidius, nihil eruditius, nihil exactius: quippe quæ sola animum in religione Lutherana tranquillum & ut in tuto sit adversus heterodoxos, reddere valet; instar omnium itaque Compendiorum erit auctor:
- Hh 3 Jo.

Jo. Andr. Bosio Diss. de comparanda prudentia civili, apud Crenium Method. T. II. Num. VII. §. CXXIV. p. 407.

(e) De his Mich. Schneiderus Orat. in obitum Gerhardi hab. Patrologiæque Gerhardianæ subjunct. cum cæteris Orationibus, p. 140. Meditationum libellum ipsi religionis nostræ hostes elogiis & laudibus extolunt. Tanta scil. veritatis vis est, ut etiam clausos oculos feriat, & vel ex invitis pectoribus prorumpat. Conf. Crenius l. c. p. 450.

(f) apud Crenium in Notis ad Schefferi Diss. loc. cit. p. 451.

§. III.

Sed huc redit sensus quæstionis: An Nobili Theologiæ Acroamaticæ seu accuratiori eousque operam navare conveniat, ut officio aliquando sacro præesse queat? Quamvis neminem sanæ mentis negare quæstionem posse quilibet ultrò confessurus sit, invenias tamen Nobilium quosdam, qui non ipsi solum à Theologiæ sacrae studio penitus abhorreant, sed & suos, quanquam ad illud excolendum natos, factosque, quidvis potius aliud, quam studium Theologicum, tractare velint. Absurdè profectò & stolidè! Rectè enim Franciscus Stypmannus, celeberrimi olim

olim nominis in Academia Gryphica JCtus: Non levis (inquit) apud Nostrates Nobiles error est, non convenire ingentibus animis sacra studia, plebejorum esse ea relicta occupationibus, (mirum quod non addant, non convenire sibi Deo servire, eaque quæ ad salutem necessaria sunt, curare) quos vel unicum hoc Nostri defuncti (Bartholdi Krakevitzi) exemplum, ut alios, quos ex illorum numero Episcopalis, quæ Camini est, Cathedra habuit, taceamus, absurditatis arguit. (a) Nec istam immeritò Nobilium absurditatem reprehendit Melch. Adamus: Multi (inquiens) eodem (nobili) loco nati hodierno die, ad aulicas se delicias natos ducunt & equos canesque ad venationem alunt: sacrarum verò literarum studium etiam debonestare suum ordinem statuunt. Quanto rectius Grünradus, qui veram Dei agnitionem summam arbitratus sapientiam, nobilitatis ornamentum maximum duxit, secutus in eo exemplum illustrissimi Principis Georgii Anhaltini, illustris Joannis à Lasco, nobilissimi Antonii Sedealis ac Theodori Beza: quorum scripta & monumenta bodie adhuc testes nobis sunt, quales & quanti fuerint Theologi.

(a) in Programm. funebri Barth. Krakevitzi, apud Henningum Wietenium in

Memoriis Theologorum renovatis, Dec.
IV. p. 503.

(b) in *Vitis Theologorum Germanorum* p.
395, edit. MDCCV, in folio.

§. IV.

Nos sequentem in modum ad quæstio-
nem respondemus. Si nobilis studio sese
Theologico consecret, non inductus maxi-
mo adversus nobilissimum studium æstimio,
nec intentione Gloriam Dei & gregis, ali-
quando sibi concredendi, salutem promo-
vendi; sed tantum ut officia adipisci lautissi-
ma possit, male omnino agere censendus est.
Plurimorum nobilium pessima ista est in Ec-
clesia Pontificia consuetudo, quos non tam
ipsa nobilissima studii æstimatio, quàm su-
prema illæ, quas poterant indipisci, eæque
conjunctæ cum summo integrarum provin-
ciarum dominio, magnificisque divitiis,
dignitates honoresque ad studium istud com-
movent. Qua de re supra (a) Dn. D. Eech-
tium differentem audivimus. Quales ha-
beant illi sæpenumerò Clericos, summis
quoque admotos officiis, gulæ prorsus indul-
gentes, parum de cætero de officio, quod ge-
runt, Ecclesiastico sollicitos, quotidiana con-
firmat experientia. Vidit Tridentum, tem-
pore

pore celebrati ibidem Concilii, complures Episcopos Pontificios, nil præter idioma vernaculum callentes, nec ullâ quidem, nedum Theologicâ, scientiâ instructos. De quibus Andreas Duditus: (b) *Singulis nostrum centenos de suis Papa potuit opponere: ac si centeni parum multi viderentur, repente mille creare potuit, quos suis laborantibus subsidio mitteret. Itaque videre erat, quotidie Episcopos famelicos & egentes, ex majori parte barbutulos adolescentes luxuque perditos, Tridentum volitare, conductos ad sententiam secundum Papæ voluntatem dicendam, indoctos illos quidem & stolidos, & tamen impudentiâ & audaciâ utiles. Et mox: Erant Episcopi illi conductitii plerique ut utres rusticorum, musicum instrumentum, quos, ut vocem mittant, inflare necesse est. Imò plerosque Pontificiorum proletariam saltem habere notitiam sacram, illique Theologiæ, quæ tricis absolvitur, Scripturam verò, cui Theologia omnis superstructa esse debet, prorsus negligit, incumbere, exploratum omnibus est & perspectum. Rectissimè Magnus Mayerus: Equidem, ait, tantum abest, ut mirum mihi videatur, Mazonium tam exiguo temporis spatio Theologum evasisse, ut mirer potius, non paucioribus eum mensibus absolvisse Theologiæ*

III, I. quo sequentem in modum commen-
dat Apostolus Officium Ecclesiasticum: *In-*
dubitatus sermo, si quis Episcopi munus appe-
rit, bonum opus desiderat. Attentionem mo-
vet & fidem sibi conciliat verbis initialibus:
πιστὸς ὁ λόγος, quibus ea quæ dicturus est,
longè certissima indicat. Ita enim præfari
solet Spiritus S., cum, quod vel supra huma-
nam fidem, vel aliàs memoratu dignum est,
proponit, ut c. I. 15. 2. Tim. II. II. Apoc. XXI, 5.
& alibi. Idem itaque est, ac si dixisset Pau-
lus: *sermo, quem ad te, Timothee, jam facio,*
tantâ gaudet certitudine, ut de ejus veritate
nunquam dubitare queas. (a) Significantis-
simè expressit Lutherus das ist je gewißlich
wahr. "Εγγον verò Paulus vocat Episcopa-
tum, quia non tantum honoris est & dignita-
tis, sed laboris & molestiarum, quod ipsum
stupenda arguit difficultas, quâ circumse-
ptum est officium quodcunque Ecclesiasti-
cum. Addit voci isti epitheton τὸ καλὸν,
quod eundem gignit sensum, ac si Apostolus
Timotheo suo dixisset: *bonestum, præclarum,*
bonum & pretiosum coram DEO opus deside-
rat, qui Episcopatum appetit. (b) Eleganter
Lutherus: der begehret ein köstlich Werk.
Pulchra sanè & honorifica est hæc functio, in-
quit Hugo Grotius (c) & propterea requiruntur

*tur ad eam non tantum communes omnibus
verè Christianis virtutes, sed & quædam ex-
cellentiora: quantò ipsi Presbyteri supra ple-
bem eminent. (d)*

(a) Vid. B. D. Frid. Balduinus Comm. in omnes
Epistolas Paulinas, p. 1295. a. Dn. D. Fecht.
de Ambitione Officii Ecclesiastici, Sect. I.
Exeg. §. III.

(b) Dn. D. Fechtius l. c. §. VII.

(c) ad h. l. apud B. Calovium in Bibliis Illustr.
P. II. Tom. II. p. 954. a.

(d) vid. Balduinus l. c.

§. VII.

Plura adhuc adduci possent, sed cum existi-
mem ex allatis hætenus & studium Theolo-
gicum, ceu omnium nobilissimum, & fun-
ctionem sacram, ceu pretiosissimam, suffi-
cienter nobili persuaderi posse, pedem hic
figo, nihil addens nisi illud:

Sit soli Summo Gloria summa DEO &c.

FINIS.

HYPOTHESIS.

HYPOMNEMATA

AD TRACTATUM

DE

NOBILIBUS THEOLOGIS

AD Sect. I. Gen. cap. I. §. VI. *Eruditio in eo requiritur Philosophica & philologica.)* Ea de re Celeb. Dn. D. Jo. Andr. Schmi-
dius, Professor Theologus Helmæstadiensis in Meditationibus de Studiosi Theologi Fa-
ris, Vita, & Studiis, per Exempla Patrum illu-
stratis, ed. Helmst. MDCCVI. in 8vo, p. 34:
*Ab his ad specialia si Doctor descendet, nostro
laudabit duos pedes oculosque duos, Philologiam
intelligo atque Philosophiam sine quibus no-
stris temporibus nemo in Theologorum atrio
commode ambulare poterit. Fusè & accura-
tè eandem persecutus est materiam Reve-
rendissimus noster Dn. D. Fechtius integrâ
Exercitatione, jam olim in Gymn. Durlacen-
si Anno MDCLXVIII. publicè ventilata, de-
que Usu Linguae Sanctæ & primæ Philosophiæ
in Theologia inscripta, quæ primum in no-
ctibus (quas vocat) Christianis, sive Exerci-
tationum varii argumenti Libro Singulari
obtinent locum.*

Ad Sect. I. cap. II. §. IV. seqq. Plures dabit Hermannus Kirchnerus, V. J. Doctor & Academiae Marpurgensis Professor, in Oratione de Ducibus, Principibus, Comitibus atque Equitibus, Nobilibus Germaniae sexcentis abhinc annis publicè Magistris, Licentiatis, ac Doctoribus promotis, præmissa Actui Promotionis Marpurgi habitæ d. XVIII. Decembris Anno MDCVI. quæ unà cum præmissa Quæstione perpulchra: Utrum, Dignitas Doctoralis aut alterius gradus assumptio dedecoret aut obfuscet generis nobilitatem? in Academia Erphordiensis publicè proposita à Wolffgango Grüningio, U. J. Doctore atque ibidem Professore, & in Academia Jenensi publicè repetita ab Arnolde Reyger, Eq. Thubanto, U. J. Doctore & in illustri Aula Septemvirali Brandenburg. Consiliario; & cum subjuncta Disp. de Nobilitate, Johannis zur Medden / J. U. Cand., Westphali, lucem vidit publicam Spiræ Nemetum, Anno MDCX. in 4to. Add. Christoph. Sigismundi Gammersfelderi, Norimbergensis, Bibliotheca Cæsarea, sive Oratio de Cæsaribus Romanis, qui scriptis ab se editis immortalem sibi pepererunt gloriam, in Alma Noricorum Altdorfina hoc ipso anno habita & typis ibidem exscripta in 4to.

Ad Sect. II. Histor. cap. I. Post commissum typis Tractatum nostrum sequentes adhuc, quos suo quemque loco insertos cupissemus, Nobiles Theologi Lutherani, nobis innotuerunt.

REINHOLDUS à DERSCHAU, Nobilis Prussus, Patre cognomine, J. U. D. Electoris Brandenburg. in Supremo Appellationum Ducatus Prussiae Judicio & Aula Consiliario ut & Fac. Jurid. in Acad. patria Seniore, Viatore (quem vocat) Christiano famam consecuto, atque Anno Christi MDCLXVII. Aetatis suae LXVII. vid. Wittenius D B. T. I. ad annum cit. denato (de quo B. Chr. Hartknochius Hist. Eccles. Pruss. Lib. II. c. VII. §. X. p. 527. Im Gegentheil (inquit) wurden die Ausburgische Confessionis Verwandte hie und da gedrucket/ als das Exempel des D. Derschauen ausweist / welcher deshalb / wie dazumahl die Rede gieng / seines Ampts de facto non citatus, non auditus, nullius criminis condemnatus, nullò interveniente judicio, entsetzt ist / weil Er pro voto etwas frey geredet und zelum pro religione an den Tag gegeben. Factum illud est imperante Johanne Sigismundo, Electore Brandenburg. & Duce Boruss., qui jam ante

Anno

Anno MDCXIV. ad Reformatorum castra transierat. Qua ex re non contemnenda illata sunt damna Evangelico-Lutheranis. Quæ recenset Hartknochius l. c.) Regiomonti Anno post Christum natum millesimo sexcentesimo secundo & tricesimo in lucem editus, demortuus verò, unò quadragenario minor annò, MDCLXXI. S. S. Theol. Doctor & Regiomonti Pastor Veteroppidanus (juxta Wittenium D. B. T. I. ad Annum LXXI. Archipresbyter Rasteburgensis.) De quo Hartknochius l. c. Lib. II. c. VIII. §. X. p. 562., refert, daß Er dem Movio (de quo cap. cit. prolixè disserit) nicht abgeneigt gewesen. Emisit in publicum Disputationes aliquod & forsan quædam alia. Vid. Wittenius l. c.

CONSTANTINUS FIDLERUS, Nobili loco natus Dantisci Anno MDLXXIX., Templi Mariani Pastor & R. Ministerii Rostochiensis (quibus in officiis successorem nactus est Magnorum Meritorum Theologum, Dn. D. Joh. Quistorpium, seniore) Superintendens, denatus anno MDCXLIV. De ejus familia nobili ipsiusmet Nostri verba ex vitæ descriptione, ex qua ea retulit laudatus Quistorpius in Programmate fune-

bri, suppeditabimus. Ita verò ille : Avus meus paternus, Felix Fidlerus, ex odio erga Pontificiam abominationem à B. Luthero tum temporis, DEO mirabiliter dirigente, clarissimè detectam, patriam suam Helvetiam, prædia, agnatos, dereliquens, in Romanum Imperium & Germaniam, ubi sincerum Verbum DEI progerminare cœpit, venit, ceu vir juvenis, Linguarum, Historiarum, Politices & Poëseos (cujus amore cumprimis flagrabat) studiis diligenter incubuit, ita ut Imperator Carolus V. ipsius opera poëtica, in quibus inter alia egregiè Flumina Germaniæ descripsit, non sine singulari animi jucunditate (testante Cæsaris documento) legerit ac propterea ultrò laurea, quæ tum magna erat dignitas, eum coronarit, & hac occasione stemma Nobile Fidlerianum Helveticum, ad Album Nobilium Romani Imperii ante annos centum & ultra, pro placito Cæsareo cooptarit, ac posteritatem utriusque sexus derivandum, pro placito Cæsareo renovarit. Huncque meum prænominatum avum, Felicem Fidlerum, ob singularem eruditionem & præclaros ingenii & animi heroici dotes, pro belli Consiliario habuit. Hac nobilitate quamvis non glorior, sed
solâ

solâ gratiâ Domini mei Jesu Christi, in meo Ministerio clementer mihi immerito concessa: Tamen me ejus non pudet, sed magis me nobilitare credo Theologiam & S. S. Ministerium, ad quod Dominus me vocavit & Ministrum suum destinavit. Hæc vera nobilitas: hæc summa dignitas, omnes humanas dignitates & honorum titulos superans. &c. D. Quistorpius sequentibus laudat Collegam: *In officii Ecclesiastici partibus obeundis illam, quæ à fido Christi Ministro requiritur, adhibuit diligentiam. Docendi partes non facilè alteri, quantisper vires corporis id permittebant, committebat, & ut eloquio & concionandi donis excellebat: ita singulari quâdam felicitate consolabatur ac erigebat ægrotos & morituros.* B. D. Augustus Varenius, magnum inter Nostros nomen, Venerandum Theologum, Pastorem fulgidissimum & Superintendem inclytissimum vocare nullus veretur in Programm. fun. Cath. Batten, Viduæ Fidlerianæ, Anno MDCLXXII. proposito.

PETRUS HABERKORNIUS, Butisbaci in Wetteravia, quò parens uterque nobilis ob furorem belli tricennalis ex Franconia confugerat, Anno superioris seculi quarto

in lucem expositus, S. S. Theol. D. in Academia Giessensi Prof. Prim., Eccles. Pastor & Superintendens, ad meliora vocatus anno MDCLXXVI. Judicari de hujus Theologi maximi meritis poterit vel ex solis, quibus eum Magnus Fechtius noster in Diff. de Studio Biblico in Academiis exculto, quam Præfationis loco B. D. Justi Chr. Schomeri Exegesibus in Epistolas Pauli Minores, anno MDCC. hæc loci in 4to editis, præmisit, alloquitur verbis. Ita verò illa fluunt §. XII. p. 24. Quid verò de Te dicam, qui inter cœlites nunc agi, D. Petre Haberkorni, Theologe præ innumeris aliis verè βιβλικώτατς? Nec enim verbum ex ore tuo poterat exire, nisi denso dictorum Biblicorum quasi agmine stipatum. Obversaris adhuc perpetuo oculis meis, quum in Gießa, illa quondam tua, privatim publicèque differens, Testamentum tuum, vetustate & usu penitus obtritum, manibus tuis, tanquam unicum veritatis defendendæ clypeum, signatis singulis digitis testimoniis, quibus opponentem, si verba facere desinere, veritatem esse, teneres plura Scripsit. Loca digitis notatus, si plures tibi. Digitum per hanc colligissent. Quum verò disputantium loquendi

di

di tibi facultatem faceret, bone DEus, quo vigore, quâ virtute Scripturæ verba, sententias, nexum, Spiritum intus latentem eliquabas? Quomodo non convincebas nos tantum, qui ab ore tuo pendebaramus, sed cogebas, assentiri Spiritui, per te loquenti? Lapis fuerit necesse est, insipidusque truncus, qui tuo exemplo non commoveretur, ad pariter & audiendas & legendas & tractandas sacratissimas Scripturas. Sed verò desino recensere, quæ in Academiis ipse his oculis vidi, & de quibus mecum, qui adhuc bono publico supersunt, D. Phil. Jac. Spenerus, D. Sam. Bened. Carpzovius, D. Elias Veielius, D. Joh. Diecmannus, & plurimæ ex Commilitonibus olim meis testari possunt, quæ nisi grato animo prædicarem, non effugerem hominis impii & scelerati crimen. Orationem parentalem in memoriam Haberkornii nostri publicè habuit Lipsiæ MDCLXXVII. B. D. Val. Alberti Programma verò funebre conscripsit Academia Ludoviciniana t. t. Rector, Michaël Heilandus, Phil. & Med. D. & P. P., quod intulit Memoriis suis Wittenius, Dec. XV. p. 1893. seqq. Appellatur in illo *Theologus maxime insignis, de Patria & universa Ecclesia Christi dictis æquè*

ac scriptis meritissimus. Et sequentem in-
 modum in laudes ejus itur : Dolemus ere-
 ptum , aut rectius , ex militante in trium-
 phantem Ecclesiam translatum Angelum no-
 strum, non secundi vel tertii, sed primi Or-
 dinis primicerium. - - Dolemus coruscan-
 tem stellam ab Horizonte nostro remotam
 & aliò devolutam , cujus splendore totus
 irradiabatur Christianorum orbis, atque se-
 mita emergebat conspicua , super qua in
 doctrina æquè ac in moribus tutò incedere
 licebat. Dolemus ereptum Doctorem
 Theologum divina placita revelantem,
 mysteria dispensantem, doctrinâ & exemplo
 commissum cœtum excitantem, corde con-
 tritos consolantem, unô verbô : *Theologum*
undiquaque optimum, dolemus. Scripta
 Nostri longâ serie adlegat Wittenius l. c.
 p. 1898 seqq., inter quæ sunt sequentia: Vin-
 dicatio Luth. fidei contra Helffr. Ulr. Hun-
 nium, Apostatam , Marpurgi MDCXXXIII.
 3vo Dissertationum Theologicarum Syn-
 tagma, quibus tremendum S. S. Trin. Myste-
 rium ex Θεοπνεύματος Veteris Testamenti scri-
 ptis clarè , solidè atque invictè contra Rab-
 binos, Photinianos, Calvinianos, Pontificios,
 &c. demonstratur. Giesæ MDCL. 8. Syn-
 tagma

tagma secundum, ibid. MDCLII. in 8. Anti-Valerianus, i. e. solida & succincta refutatio duorum Tractatum fallacissimorum Valeriani, Mediolanensis Papistæ, quos vocat de Acatholicorum & Catholicorum regula credendi. ibid. MDCLII. MDCLIX. in 4to. Conf. de cætero Andreas Carolus in Memorabilibus Eccles. Secul. XVII. Lib. VI. cap. XII. p. 34.

JUSTUS BALTHASAR HABERKORNIUS, Petri jam laudati Filius, Ecclesiastes Gieffensis, qui pro Doctoratu Theologico disputavit de Passione Christi, quæ illata est Dissertatio Tomo IX. Dispp. Gieff. Num. XVII. Dedit quoque Vindicias pro D. Conradi Dieterici Catechesi, sub Tit: Exotesis, id est, Ejectio & Expurgatio quisquiliarum, quibus anonymus Papista Catechesin B. D. Dieterici contaminavit, publ. Disp. expos. An. MDCLXII. Vid. Carolus Memorabil. Lib. VII. cap. XIX. p. 291.

JOHANNES BALTHASAR HABERKORNIUS (eiusdem Petri Filius) natus Anno MDCXLVI., primum Phil. M. Superintendens Lausnicensis & Christia-

ni I. Ducis Saxoniae Concionator aulicus, tum praevia Disp. inaug. de Praedestinatione, quae illata est Tomo IX. Dispp. Gieß. Num. XXIII., Theol. D. Superintendens Sondershusanus & Concionator Aulicus Schvartzburgicus, mox Theol. Prof. Erfurtensis, Consistorialis, Pastor & Ministerii A.m C.m. professi Senior, ac demum Sere- nissimi Gustavi Adolphi Mecklenburgen- sium Ducis, gloriosiss. memoriae, Concion. Aul. Primarius, Consiliarius Ecclesiasticus & Superintendens Gustavoiensis, sub finem Anni MDCCVI. Aetatis suae primo & sexa- gesimo denatus. Vid. Max. Rev. Dn. M. Jo. Schröderi, Superint. hodie Gustrov., Con- cio funebris in nostrum habita. Bini hu- jus Joh. Baltharis supersunt filii, alter *Chri- stianus Theodorus*, Phil. M. in Holsatia Pastor Primarius Schönfeldensis & Consistorii Re- gii, quod Rendsburgi est, Assessor. Alter *Georgius Henricus*, Phil. itidem Mag. qui Consilarii Consistorialis Meklenburgici ti- tulo gaudet.

MATTHIAS vom Loh / Phil. Ma- gister & ad ædem S. Cathar. Pastor Ro- stochiensis, ex nobili & vetusta, in inclyto Clivo.

Clivorum Ducatu celebri , prosapia oriundus , Anno supra millesimum quingentesimum nonagesimo nono Patre cognomine natus , *qui derelictis*, (verba sunt Joh. Corfinii, S. S. Theol. D. Moral. in hac Acad. P. P. & Pastoris Mariani , in Programm. funebri MDCLIII. propos.) *bonis paternis & matris ob gravissimas sincerioris Religionis persecutiones , in Belgio quondam exortas , ad hæc maritima loca Baltica concessit & hic Rostochii domicilium fixit.* De ejus eruditione B. D. Joh. Gerhardus , Theologus Ecclesiæ nostræ inæstimabilis : Vir Literatissimus (inquit) Dn. Matthias vom Lohe / Rostochiensis , meus per annum & quod excurrit, in hac Salana Convictor singulariter mihi dilectus, cum ex Academia patria præclarum tum Philosophicæ , tum imprimis Theologicæ eruditionis thesaurum in hanc nostram Academiam secum deferret, eundem continuo & indefesso studio nocte dieque locupletare non destitit. In auscultandis Lectionibus Theologicis & Disputationibus hebdomadariis fuit assiduus, in Collegio Disputatorio publ. & Respondentis & Opponentis partes cum aliorum applausu

gnaviter sustinuit; Disputationem in eodem Collegio proprio Marte conscriptam & certis Aphorismis comprehensam me Præside masculè defendit; in vita & moribus se verè inculpatum præstitit, atque, ut verbo dicam, non Exemplum modò sed & Exemplar Theologi *συμπαλαιστέταις* sese exhibuit, rectissimè statuens, Eruditionem sine pietate esse gladium in manu furiosi. Vid. plura apud D. Corfinium, l. c.

GEORGIUS de MASCOU, Nobilis Pomeranus, S. S. Theol. D. & Prof. Gryphisvaldensis, nec non in aula Ducali Wolgastensi Ecclesiastes, natus Parente Nic. de Mascou (Acad. Gryph. Secretario ut & Dicasterii Wolgastensis Advoc. & Procuratore Fisci, cui Ferdinandus I. Romanorum Imperator Nobilitatis jura novis velut tabulis confirmavit, testante id in Programmate funebri Georgii nostri B. Dn. Lic. Rhavvio) Anno supra millesimum quingentesimum quarto & octogesimo, denatus supra sexcentesium tricesimo octavo. Edidit Commentarium in Epist. ad Hebræos capita IX. priora: De authenticis Bibliorum editionibus: De Justificatione hominis peccatoris
coram

coram DEO Disputationum Bigam : De æterna salvandorum Prædestinatione Dispp. II. De Bonis Operibus Dispp. II. Inauguralem Disp. Tubingæ habuit de Amplitudine Meriti Christi, Præside B. D. Stephano Gerlachio. Plura recenset Cl. Dn. M. Joh. Balth. Niehenckius in Diss., quam, cum sub prælo jam sudaret meus Tractatus, hæc loci edidit, de Theologo Lutherano Vita & famâ nobili, inscriptam, atque XX. Theologorum Lutheranorum Vitas & scripta complectentem, pag. 42.

NICOLAUS de MASCOU (Georgii jam dicti Filius, Professor (ut existimo) Linguarum Oriental. Gryphicus & Capituli Camminensis Canonicus. De quo sequentem in modum Dn. D. Georgius Röserus, Gymn. Carolini Sedinensis Rector & Professor, in Programmate : Nicolaus de Maschovv, natus est d. 26. Jan. An. MDCXXVII. ex antiqua & generosa prosapia, qua Hungariæ natales debet suos, inde belli Hussitici turbine in Saxoniam translata fuit, ubi gentis hujus candor Ordini Equestri insertus, postea fortunarum domicilium pradique Maschkoviorum nomine insignita in Pomerania obtinuit.

mit. Denatus fertur Ætatis suæ LXXVII. post Christum natum Anno MDCCIV. Professionis suæ initium fecit Oratione de Excellentia Linguae Sanctæ. Vid. Niehenckius loc. cit.

GEORGIUS BALTHASAR de MASCOU, Petri de Mascou, J. U. D. & Professoris Gryphisvaldensis celeberrimi, nec non Consistorii ibidem Regii Directoris, filius, primum Phil. M. S. S. Theol. & Metaph. P. P. Gryphicus, post Pastor Vismariensis & Consistorii ibidem Assessor, novissimè S. S. Theol. D. Professor Theologus & Pastor in Gymnasio & Ecclesia Sedinensi, quem in seros usque annos valere jubeat Summus rerum Moderator! Sequentes is habuit Disputationes: De Philosophiæ Natura, sub Præsidio M. Christ. Saalbachii, Orat. & Poës. Prof. Gryphici: De sensu Scripturæ literalis, sub Præsid. D. Jac. Henningii, Theologi quondam Gryphisvaldensis: De officio Christi contra Maresium Præsede D. Phil. Lud. Hannekenio: De primo primorum parentum peccato ex Gen. III. 1. seqq. Præsede D. Kiliano Rudrauffio: De Metaphysicæ Natura: De subsistentia speciali: De Polygamia Juri naturæ repugnante: De
Præ-

Præsentia DEI apud fideles propiore 1.
& 2.

JOHANNES WELLERVS à Molsdorff, Theologus meritis insignis. De quo ex Diff. Theol. Exeget. de Fervore, Tepore & Frigore Theologico ex Apoc. III. 15. 16., quam pro loco inter Candidatos Theol. capessendo Anno MDCCVII. in Vitembergensi Academia Præside Celeb. Dn. D. Gottlieb Wernsdorffio habuit M. Augustus Müller, Ord. Phil. ibidem Adjunctus, §. XXIII. pag. 32. 33. sequentia referre non pigrabor: *Pari fortitudine* (ac Johannes Baptista, Sanctus Ambrosius & Benevolus, de quibus eod. §.) *JO. WELLERUS* è nobili Molsdorffiorum gente natus, cum Georgius Barbatius Saxo vino eum obruere studeret, nec *WELLERUS* deprecando & abnuendo quicquam proficeret, tandem in hæc verba prorupit: *Es so will ich dennoch über mein Vermögen nicht trincken / und wenn auch gleich 3. Fürsten übereinander sässen / denn da stehet Gottes Gebot: Saufft euch nicht voll Weins / ut Spangenbergius refert P. II. Adel-Spiegel, Lib. X. c. XIII. fol. 167.*

VINCENTIVS WELLERVS à Molsdorff, quem Doctorem & Professore
Theo.

Theologum inter Italos floruisse refert Joh. Seb. Mitternachtius in Memoria Jacobi Welleri, apud Wittenium in *Memoriis Theologorum renovatis*, Dec. XI. p. 1503. *Vincentius Wellerus* (inquiens) *Theol. Doctor & Professor in Italia tantâ famæ celebritate fuit, ut veneno eum Doctores Itali, invidie æstro perciti, delere non dubitarint.* Cui adstipulatur Herm. Kirchnerus in *Orat. de Ducibus, Principibus, Comitibus atque Equitibus, Nobilibus Germaniæ sexcentis abhinc annis publicè Magistris, Licentiatis ac Doctoribus promotis, in Actu Promot. Marpurg. MDCVI. hab., Habent* (ajens) *Theologi Vincentium à Molsdorff, quem omnes Italica Cathedra decentem admiratæ.*

Ad Sect. II. Hist. c. I. §. I. De Ambrosdorffio prolixè agit Illustris Seckendorffius *Comm. de Lutheranismò, Lib. III. Sect. XXV. §. XCVI. p. 387. seqq.* Lumen eum Magdeburgensium appellat D. Hieron. Kromayerus *Hist. Eccles. Centur. XVI. pag. 583.* Errorem Matth. Flacii secutus quidem non est, benignè tamen explicavit, dixitque peccatum originis non substantiam, sed accidens, quamvis validissimum, ein stard
 acci-

accidens. Vid. Seckendorff. l. c. pag. 395. b.

Ad Sect. II. c. I. §. III. De Ambrosio Blaurero legi potest idem Seckendorffius Lib. III. Sect. III. §. VIII. pag. 18. & aliis in locis, quæ Index libri suggeret.

Ad Sect. II. Hist. c. I. §. X. Magdeburgenses Centuriæ Centuriarum nomen inde acceperunt, quod quolibet Volumine centum anni, adeoque singulis singulorum seculorum res gestæ comprehenderentur. Magdeburgensium verò cognomen illis adhæsit ab urbe Magdeburgensi, in qua elaborari cœptæ fuerant. Notanter addo: *cœptæ*; integrum enim Opus non fuit inibi consummatum, sed quatuor duntaxat Centuriæ priores cum parte Centuriæ quintæ. Hujus verò pars altera in Academia Jenensi, sexta in exilio Auctorum, (Flacii, Wigandi & Judicis) septima (ceu in frontispicio ejusdem habetur) in Ducatu Principum Megapolensium, octava in urbe Wismariensi, in qua & reliquæ contextæ sunt. Vid. D. Casp. Sagittarii Introduct. in Histor. Eccles. c. XIII. §. III. p. 245.

Ad

Ad Sect. II. c. I. §. XI. Programma in funere Burchardi Harbarti propositum fuit Lipsiæ d. XXIII. Febr. Anno MDCXIV. à Rectore Acad. Magnificentissimo. JOHANN E PHILIPPO, Dei Gratiâ Duce Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montium, &c. quod ipsum Memoriis Theologorum renovatis Dec. I. p. 78. seqq. intulit Henningus Witte-
nius. In eo Harbartus noster dicitur Theologus veteranus exercitatus, p. 79. Et mox: Notum omnibus est, eum nobis virum ereptum, cujus perspecta erat in omni doctrinarum genere, inprimis autem Sacræ Theologiæ studio, præclara eruditio & explorata singularis in docendi munere solertia atque industria cum animi quadam constantia judicii que gravitate & tolerantia laborum seu *Φιλοπαΐα* memorabili; adhæc confirmata & aucta rerum usu & experientia multiplici. De ejus *ὁρθοδοξία* p. 84. seq. sequentia reperiuntur consignata: Sinceram fidei confessionem, receptam in nostris Ecclesiis, magnò pietatis zelò propugnavit & defendit; errores omnes & opiniones, in corrupto DEI verbo quoquò modo adversantes, ex animo detestatus est. Olor fuit acerrimus omnis impietatis, improbitatisque & nequitiae.

Ad

Ad Sect. II. c. I. §. XIII. Wittenius in Memoria Matthiæ Hoëi, ex variis literarum monumentis collecta, translata & renovata, in Memoriis Theoll. Dec. VIII. p. 1014. *Archibeeologum hunc (inquit) gente pariter ac mente nobilissimum, Doctorem, si quem, alium, vitæ inculpata, sublimis doctrinæ, eloquentiæ rara, eminentissimum, non Rata solum Saxonica, sed totus Protestantium Orbis in deliciis habuit, præque aliis coluit maxime.* Idem p. 1019. eundem appellat *acerrimum Religionis Orthodoxæ Doctorem & inter Theologos Aquilam, nitidum pietatis speculum, universi ordinis Evangelici decus splendidissimum, Ministerii jubar & antesignanum animosissimum.* &c. Illustre prorsus est constantiæ animique imperterriti documentum, quod edidit in velitatione epistolari cum Petro Cutsenio, Saxonix Catholicæ authore, instituta, quando sequentem in modum scribit apud Wittenium l. c. p. 1016. 1017: *Insidias tum Jesuitarum, tum aliorum maximi nominis virorum multas magnasque jamdudum expertus sum, omnem imprimis lapidem moventibus Domino Klefelio, Georgio Scherero, Andrea Neubauero & aliis, num fastidium Confessionis Lutheranae mihi*

instillare possent; Sed Deo me corroborante, velut Marpesia cautes, immobilis semper perstiti, susque deque ferens omnes mundanas dignitates, prærogativas, vanitates, eaque conditione opes mihi semel atque iterum ante annos complures oblatas, si ad Rom. Ecclesiæ subsellia me recepero. Major verò & carior fuit, est, & erit mihi Deus, pretiosiorque animæ salus & pura conscientia, quam mundana quædam gloria, vel splendida potius miseria. Tu verò (Cutsemium compellat) nescio qua spe & vanitate vanissima ad Ecclesiam vestram allicere me audes? quid cogitas quæso? tamne levis tibi sum in oculis tuis, ut fidem & religionem favore vel odio, dignitatibus vel contemptu, opibus vel inopia, æstimare me putes? Missum itaque impost erum me facite, &, si quam spem de me concipistis, totam quæso abjicite; centies enim mori, quàm latum unguem à Confessione invariata Augustana deficere, & Ecclesiæ vestræ membrum, vel ad horulæ momentum, me profiteri mallem.

Ad Sect. II. c. I. §. XIV. Paucis multa complexurus Franc. Stypmannus, JCrus celeberrimus, in Programmate funebri
Bartholdi

Bartholdi Krakevitzii, apud Wittenium in Memoriis Theoll. Dec. IV. p. 505. ita de eodem pronunciat: *Erat in D. Barth. Krakevitzio ingenium, ut majus non optares, memoria, quæ, quicquid magnum, seponebat, & cum res posceret promptissimè reddebat. In primis autem judicio valebat, ceterorum omnium condimento.*

Ad Sect. II. c. I. §. XVII. Johannem Kromayerum Christianus Chemnitius in Orat. parentali, apud Wittenium in Memor: Theoll. Dec. V. p. 622. Virum vocat auctoritate reverendum, eruditione præstantem, dexteritate admirabilem, sanioris doctrinæ tenacem, omnique virtute præditum & florentem. Memorabile est, quod sub vitæ exitum in lectulo decumbentem memoria, quam penè divinam habuerat, prorsus ferè destituerit. Loquatur Chemnitius, apud Wittenium l. c. p. 627. Novimus (inquiens) omnes, quod in ingenio ejus effingendo adeò largiter sibi indulisset natura, ut memoriam & doctrinam in numerato haberet, & quod ei de verbis in consilium venire necesse non fuerit: sed quod aliis præstat longa cogitatio, id ei dederit prima

animi intentio. Cum verò illo tempore serenò animò recoleret, ut intellectum in Paroxysmo habuisset quidem integrum: memoriam autem & linguam planè infidam & deficientem: *Nil est, inquiebat, omnis nostra scientia, juvet nos Dominus.* Illud adhuc notandum, Johanni nostro Kromayero Hieronymi Polymathiam Theologicam & Scrutinium Religionum perperam adscribi à Dan. Hartnaccio in Hodego Bibliothecario vernaculo, P. II. p. 179. 283. Vid. Jo. Möllerus in Homonymoscopia Hist. Philol. Crit. Sect. II. c. VII. §. LXI. p. 687.

Ad Sect. II. c. I. §. XVIII. Rector Acad. Lips. in Programm. funebri apud Wittenium in Memoriis Theoll. Dec. XIII. p. 1686. Hieronymum Kromayerum incomparabilem Theologum vocat, p. 1687. Seculi nostri Hieronymum, p. 1689. Theologum famigeratissimum officiisque in universam J. C. Ecclesiam longè celeberrimum, p. 1692. Theologum ex nostræ ætatis præcipuis. A. B. Lic. Thoma Stegero sequens Nostro positum est Epitaphium:

KRO-

KROMAYERUS habet tumulo hoc: Tu
sisse, nec ultra

Pergito, sed propius flecte, Viator,
iter.

Non unâ virtute potens hâc clauditur
urnâ,

Omnis ea recubat sed pietatis ho-
nor.

Cernis ut Eusebie tumulum Sophieque
pererrent,

Hâcque piis lacrymis marmora dura
rigent.

Nam vita postquam Præsul decessit: &
ipsa

Numina jam metuunt, se quoque posse
mori.

De Scrutinio Religionum Hieronymi nostri,
B. D. Frid. Rappoltus, Theologus Lips., in
Præf. ad Lectorem, Anno MDCLXXIII.
eidem præmissa, lit. b. fol. 1. b. fol. 2. a. se-
quentem in modum judicat: Quo in nu-
mero præcipuum sanè sibi vendicat locum
consummatæ doctrinæ & sapientiæ Theo-
logus HIERONYMUS KROMAYE-
RUS, & cum ob cætera in Ecclesiam me-
rita,

rita, tùm ob cœlestis veritatis asserendæ studium, quod in Scrutinio hoc religionum adhibuit, immortalis laudis adorandæ dignissimus est. Nam cum intelligeret, nec rectè satis nec utiliter in mangonio illo religionum occupari alios, quâ erat prudentiâ, calamum de industria abstinuit, & ad discernendas magis quàm conciliandas Religiones operam ac studium omne contulit. Quod adeò pulchrè illi processit opus, ut, tametsi ultimam ei manum imponere non potuerit, in ea ipsa tamen describenda religione, quam ut verissimam postremo loco reservavit, vitæ pariter & laborum finem fecerit. Hactenus Rappoltus. Cæterum editioni Scrutinii hujus secundæ hæ quinque accesserunt Disputationes, I. de Satisfactione Christi, II. de Vita Christi, III. de Pacto legali & evangelico, IV. & V. de Elencho adversus errores, in fundamentales fidei articulos impingentes, non intermittendo.

Ad Sect. II. c. I. §. XXI. Cœlestinus Mislenta Theologus modis omnibus incomparabilis & constantissimus veritatis cœlestis assertor audit Rectori & Senatui Academiæ
Regio-

Regiomontanæ in Honore (quem vocant) novissimo, eidem exhibito, apud Wittenium in Mem. Theoll. Dec. VIII. p. 1057. Præter Honorem istum novissimum Mislentæ exhibitum, *Iusta quoque solennia, Theologo summo & incomparabili, COELESTINO MISLENTÆ, Athletæ Christi & Martyri constantissimo in publica panegyri Universitatis Electoralis Wittebergensis persoluta sunt* ab Abrahamo Calovio, anno MDCLIII. Eidem sequenti anno in Alma Ludoviciana Orationem funebrem dicavit M. Christ. Colbius, sub Titulo: Gregorius Theologus in Mislenta Theologo olim redivivus, nunc iterum denatus. Vid. Wittenius l. c. p. 1068. B. D. Nic. Hunnio, Superint. olim Lubecensi, Vir Reverendâ dignitate, Excellente doctrinâ, & rarâ linguarum cognitione, exquisitæ interpretationi Scripturarum necessariâ, instructissimus adpellatur in Διασκέψει Theol. de fundamentalis inter Lutheranos & Calv. dissensu, Dedic. lit. I. fol. 1, a. A Joanne Lœselio Regiomonti in Templo Cniphoviano sequens effigiei Mislentianæ adpositum est Epigramma:

Mislenta. hic. facie. Prussam.

Qui, contudit. Hydram.

Vis. penetrare. Virum. mente.

LUTHERUS. erat.

Ad Sect. II. c. I. §. XXIII. Johannes Pappus (inquit Andr. Carolus in Memorabilibus Eccles. Sec. XVII. Lib. I. c. LXIV. p. 226.) Lindaviæ natus, Theologus Argentinensis, qui strenuum se præstitit in Bello spirituali pro Ecclesia puriore militante, atque Athleram invictum. Eundem Pappum Simon Sulcerus in Supplem. Hist. Eccles. P. IV. Epist. LXXIX. laudat ob singularem modestiam, sincerum incorruptumque circa religionem judicium & pientissimum Zelum pro Dei domo. Vid. Dn. D. Wernsdorffii Diff. de Fervore, tepore & frigore Theol. §. XXII. p. 30. in fine.

Ad Sect. II. c. I. §. XXVII. De nobili Jacobi Reihingii prosapia hæc refert Jo. Mart. Rauscherus, Humanitatis in Academia Tubingensi quondam Professor, in Laudatione funebri Jac. Reihingii, admodum prolixa, habita Anno MDCXXIX. apud Witteni.

renium in Memoriis Theologorum, Dec. VII. p. 895. Ex profapia progressus est nobilissima, atque, ut ordo generis Reihingiorum indicat, jam Friderici III. Imperatoris Augusti ævo, meritis insigniter celebri: cujus majores, quod virtutem generosam, Cæsaribus ac Principibus Imperii Romani aliisque Orbis Christiani Summatibus luculenter approbassent, immortalis ille terrarum domitor Carolus V. inter majorum gentium Patritios, qui cum equestri nobilitate paria faciunt, consentiente Electorum calculo, in Comitibus Augustanis retulit. Idem Rauscherus l. c. p. 892 Theologum appellat, quem probitas & eruditio in solidum possederunt.

Ad Sect. II. c. I. §. XXX. Libelli isti Jo. Staupitii à quopiam unà cum aliis duobus Latinè versi atque impressi sunt, hoc Titulo: *Tetractys Tractatum vetè aureorum*, quorum duo, videlicet I. de Amore Dei. II. de Fide S. Christiana à Patre piissimo, Johanne à Staupitz, S. S. Theol. primum Doct., tum Ordinis S. Augustini Vicario Generali, ac tandem Episcopo Salisbur-

burgensi, amico Megalandri Lutheri nostri
 conjunctissimo. Tertius de Novo Homine à
 Valentino Crotoaldio, & quartus, qui Cor-
 bicula institoria inscribitur, ab incerto aucto-
 re Germanicè conscripti & superiori seculo
 à nonnemine Latinè redditi, nunc autem
 cum luculenta præfatione, in qua cum ge-
 neratim de Libris aureis, tum speciatim de
 hisce quatuor differitur, recusi. Ascaniæ
 MDCCVII. in forma minima. Notatu
 digna sunt, quæ Divus Lutherus de Stau-
 pitzio suo commemorat Tom. IX. Altenburg.
 p. 934. Ich wäre selbst mit der Papisten
 ihrem Betrug gefangen worden/ da ich noch
 ein Mönch war/ wo mich nicht D. Staupitz
 davon gezogen hätte/ der mich dazu gebracht
 hat/ daß ich öffentlich in der H. Schrift ge-
 lesen habe / da ich nach seinem Rath und
 Befehl war Doctor Theologiæ worden.

Ad Sect. II. c. I. §. XXXII. In Andr.
 Virginii Disputationes Theologicas sequens
 exstat Epigramma Georgii Mancelii, S. S.
 Theol. Lic. & Prof. Ord. Supremi Consisto-
 riæ Assessoris, ad Div. Joh. Pastoris Prim. &
 Districtus Dorpatensis Præpositi:

Non

Non temerè ANDREA , impositum tibi
nomen ab ipso

Fortius à forti credo fuisse , VIRO.

Scilicet ut gladius tibi sint sacra dogmata
Verbi,

Atque vibres labiis tela sacrata tuis.

Nec temerè impositum purâ cognomen
ab ipsa

VIRGINE , quæ nullum corpore tacta
virum.

Scilicet ut jactes munus nomenque JE-
HOVÆ,

Et solum CHRISTUM non simulanter
ames.

Hoc facis : hoc doctæ testantur , Amice,
palestræ,

Quas scio te nostris suppeditasse LI-
VIS.

Non itaque ANDREIÆ forti caret omine
nomen,

Mascula nam Virtus te decet esse VI-
RUM.

Nec quoque VIRGINII puro caret omine
nomen,

Illustras etenim dogmata pura DEI.

Perge

Perge aperire dolos, quæis terræ filia no-
ctis

HÆRESIS, incautos in Phlegetonta
trahit.

Perge piè & doctè à falso discernere ve-
rum,

Vera DEI ut laus hinc vestraque fa-
ma fiet.

Perge, inquam, à tenebris claram discer-
nere lucem,

Luceat & clarum nomen ut usque
tuum.

Ad Sect. II. c. I. §. XXXIII. Progr. fu-
nebre Sam. Vossii scripsit 26. August.
MDCLXXIV. Acad. hujus t. t. Rector,
D. Franciscus Wolffius, hodie Pastor Ham-
burgensium multò meritissimus. Qui Vos-
sium vocat columnen regionum Meclenbur-
gicarum & Heroa militantis Ecclesiæ.

Ad Sect. II. c. I. §. XXXV. Jacobo
Wellero pleraque Hieronymi Welleri scri-
pta falsò tribuit D. Jo. Christoph. Becman-
nus in Catalogo Bibl. Francof. p. 474. ceu
notavit CL. Vir, Johannes Möllerus, Homo-
nymo-

nymoscop. Sect. II. c. VII. §. CXXXVIII.
p. 729. 730. Idem Wellerus *Vir multis ma-*
gnisque meritis in Ecclesiam Dei præclarus
audit Andreæ Carolo in Memorabilibus Ec-
cles. Sec. XVII. Lib. VII. c. XXIX. p.
325.

Ad Sect. II. c. II. §. IV. Acerbè per-
stringitur & exagitur Theodorus Beza à
Gilberto Genebrardo, Arverno, Theologo
Parisiensi, Divinarum Hebraicarumque lite-
rarum Professore Regio, Comm. in Psalmos
Præfat., quod Deum Jehovam vocasset pro-
nunciassetque nomen Dei tetragrammaton.
Quamobrem & in causæ suæ patrocinium
advocat apellas superstitiosos, dicens: Ju-
dæi ad hunc usque diem inficiantur, se ul-
lum hujus prolotionis habere divinum vo-
cabulum, detestantur item profanationem
istorum, qui Deum ista nuncupatione affi-
ciunt. Additque post quædam:

Beza è Paganismo ad Calvinismum
transiit,

Beza è Calvinismo ad Paganismum re-
diit.

Esse enim detestandum Gentilium errorem nomen novum incertum, peregrinum, inusitatum Deo imponere, docet contra Celsum Origenes. Ad quæ Andreas Rivetus manu suâ (ceum refert ex Codice Genebrardiano, quem ex Bibliotheca Riveti consecutus est, Crenius Tom. VI. Animadvers. Philol. Histor. c. II. §. IX. p. 159.) hæc adscripsit: *Judaica superstitio. At Montanus Arias nomen יהוה pronunciat Jebveh, & Marcus Marinus Romanus Canonicus Jebvab, ut prodit morbum maledicendi.*

Genebrardus è Papismo ad Judæismum transit.

Idem è Judæismo ad Diabolismum rediit.

Blasphemia in sacrum Dei nomen.

Ad Sect. II. c. II. §. XIII. Epitaphium Chronostichum sequens, quo annus emortualis continetur, Francisco Junio, Theologo, positum refert Paulus Freherus in Theatro Virorum eruditione clarorum, p. 322. b.

O C t o b r I s t e r s e n a D i e s & q u i n a r e f V L g e t

S e n a

SenaqVē LeyDensI bls sonat hora
soLo :

Orbls Vbl Titan FranClscVs IVniVS
atrā

TaCtVs peste æthræ regna beata pe-
tlt.

Ad Sect. II. c. III. §. XVIII. Epi-
taphium Claudii Espencæi, insculptum in
marmore juxta ejus effigiem orantis in æde
SS. Cosmæ & Damiani, atque præfixum
Operibus, sequens est: NOBILISSIMO,
piissimo, omnique disciplinarum genere
cumulatissimo, D. CLAUDIO ESPENCÆO,
Theologorum hujus seculi facile Principi,
- - Divini Verbi Præconi celeberrimo,
pauperum Patri benignissimo: qui cum per
XLVI. annos continuos in hac Academia li-
teris humanioribus, philosophicis & divinis
operam cum omnium incredibili admira-
tione navasset, à Rege Christianissimo Fran-
cisco I. Melodunum, ab Henrico II. Bono-
niam, Francisco II. Aureliam, à Carolo IX.
Pissiacum Religionis componendæ ordinan-
dæque nomine, inter primos hujus Augu-
stissimi Regni Proceres partim Legatus, par-
tim Orator de re Christiana sanctissimè do-
ctis.

etissimeque disceptasset, permultos in Sacro-
sanctam Scripturam Commentarios edidisset,
tandem gravissimo calculi morbo diu mul-
tumque vexatus, cum omnium Principum,
senatorum, nobilium, plebejorumque luctu
ac desiderio, abiit anno ætat. LX. die V.
Octobris M. CCCCCLXXI. Guido Gassarus
Flaminius prior sanctæ Fidis apud Colum-
rios, ejusdem amanuensis & per annos
XVII. negotiorum gestor devinctissimus,
hanc effigiem cum vero Elogio piæ Domini
Charissimi & Benignissimi memoriæ eri-
gebat & mœrens ponebat, anno
MCCCCLXXII. die ulti-
ma Januarii.

TANTUM.

INDEX

AUCTORUM ET RERUM PRÆCIPUARUM

in
BIBLIOTHECA NOBILIIUM THEO-
LOGORUM SELECTA OCCUR-
RENTIUM.

A.

Academiis solis privilegium creandi Doctores
competit. p. 78.

Academicis de gradibus quinam scripserint 26.

Academiae Wittebergensis primus Rector quis 216.

Acroamatica Theologia quas complectatur partes.

23! eâ quis instructus esse debeat. ibid. an eous-
que operari eidem nobili conveniat; ut officio
sacro præesse queat. 476. ff.

Adamus (Melchior) partium studio deditus 301.
inensus Symbolis. 302.

ADOLPHUS Anhaltinus, Princeps Theologus.

38. pro concione populum docuit. ibid. de eo
eruditorum quorundam judicia. 38. f.

Adversaria Casp. Barthii quale opus 66. 68. f.

Affelmannus (Joh.) Professor Theologus qua æ-
tate factus. 193.

Alberti (Valentinus) 26.

ALBERTUS Bavarus, Princeps Theologus. 93. scri-
ptum ejus theologicum, ibid.

LI

ALBER.

Index

- ALBERTUS** Bolitadius quis. 312. b. cur Magnus cognominatus. ibid. relicto officio publico privatam agit vitam. 312. seq. variorum de eo elogia. 313. ff. ejus in naturalibus & mechanicis peritia quanta. 316. b. à magiæ suspitione defensus à quonam. ibid. Scripta. 317. b.
- ALCIATUS** (Terentius) quis. 319. b. ejus elogium ibid.
- Alciatorum quorundam recensio. 319. b.
- Alegambii (Philippi) Bibliotheca Jesuitica qualis 322.
- AMBSDORFFIUS** (Nicol.) quis. 82. f. à Papatu ad Lutheranismum transit. 82. cœlebs. 83. A. academiæ Jenensis inaugurationi interest. ibid. variorum elogia. 83. f. 500. phraseos: B. O. ad salutem noxia, primus autor, & quomodo eam intellexerit. 84. 87. scripta à Biographis omissa. 87. f.
- AMICUS** (Franc.) quis 321. elogium ejus & scripta. ibid.
- Apocalypseos titulus quem habeat autorem. 17. f. in illam paraphrasin Jacobi I. M. Brit. Regis. 51. in eandem Comm. Wolffgangi à Gemmingen qualis. 60.
- Apologeticus Tertulliani cur legendus. 409.
- AQUINAS** (Thomas) quis. 322. f. vitæ curriculum. 323. elogia variorum. 324. f. Opera ejus qualia 325. liber omnium optimus 325. f.
- Arminiani quodnam agnoscant Theologiæ principium. 448.

Arnoldus (Godofredus) Matthiæ Hoëi & Barthol-
di Krakevitzii famam lacerat. 148. 152. f.

ARRIAGA (Rodericus) quis. 237. scripta. ibid.
(Paulus Josephus) ibid. ejus elogia & scripta. 328.

Athanasius suo jam tempore Johannem Theolo-
gum appellavit. 19.

AUGUSTUS, Brunsvicensis & Luneburgensis, Prin-
ceps Theologus. 39. Rector Academiae Rostoch.
Magnificentissimus. 39. 41. eruditio ejus sacra
quanta. 39. Harmonia Evangelica quale opus.
39. f.

Avila (Johannes) 331. seq.

B.

BABINGTHON (Gervasius) quis & quæ ejus scri-
ta. 249.

Baccalaureatu de Theol. quis egerit. 26.

BAILIUS (Guil.) quis. 264. elogium ejus & scri-
ta. 264. f.

Baluzius (Stephanus) 386.

Baptismus socinianorum, licet vel maximè consue-
tâ Christi formâ peractus, cur non sit legiti-
mus. 77.

BARLÆUS (Lamb.) quis. 250. in literatura Græ-
ca quantopere versatus. 251. ejusdem elogia.
250. f. scripta. 251.

Barlæus (Caspar) quis. 252. infelix vitæ exitus.
ibid. variorum de eo judicia. 252. ff.

Baronii (Cæsaris) quodnam fuerit propositum in
refutandis Centuriis Magdeburg. 131. ejus Hi-
storia quale opus. 416. idem à suamet religionis
hominibus subinde refutatus. 131.

BARRADIUS (Sebast.) quis. 330. elogium. 330. seq. ob sanctitatem quanti factus. ibid. Apostolus. itemque Paulus appellatus. 331. ejus scripta. ibid.

BARTHIUS (Caspar) quis. 65. quanta ejus eruditio. 65. f. Adversaria quale opus. 66. 68. f. Commentarii in Claudianum. 69. Soli loquia ejusdem qualia. 66.

Bartholini (Alb.) liber de scriptis Danorum qualis 74. seq.

Bellarmini (Rob.) Catalogus scriptorum Ecclesiasticorum. 96.

BERNHARDUS Clarævallis. 88. medio sub Papatu vivens minimè cum eodem sensit. ibid. *αὐτοδίδακτος*. 89. ex ejus operibus testimonia quis collegerit nostramque illis doctrinam confirmarit. ibid. variorum de eo judicia 89. f. scripta ejus qualia. 91. seq.

Bernhardorum nonnullorum recens. 92. ff.

BEZA (Theod.) quis. 255. ejus ingenium præcox. ibid. valetudine quantâ perpetuò fuerit usus. 256. formâ quam fuerit excellenti. 256. 261. f. memoria ejus stupenda. 261. biennio ante mortem prorsus eam perdit. 256. Epitaphium. 256. f. varia variorum elogia. 257. f. Scripta ejus quædam & de iisdem judicia. 258. ff. scripta juvenilia ipse damnat. 255. f. perstringitur à Genebrardo ob pronunciatum nomen Dei tetragrammaton. 515.

Bibliorum Vinariensium paraphrasis qualis & à quibus confecta. 167. f.

Bibliotheca Jesuitica Alegambii qualis. 322.

BLAURERUS (Ambrosius) quis. 97.

ex Papista Lutheranus aliquantò mitior. ibid. ad

Calvinianorum classem relatus à quonam. ibid.

elogium ejus & scripta. 98.

BLOSIUS (Ludovicus) quis. 332. f.

BOSSEKIUS (Joh.) quis & quæ ejus scripta. 101. f.

BRETTUS (Richardus) 264. ejus elogium & scri-

pta. 264 seq.

BREZÆUS (Sim. Mallius) quis. 334. elogium.

ibid. publico officio vitam privatam præfert. ibid.

BRUNO, Archiepiscopus Colonienfis, Princeps

Theologus. 40. ejus eruditio omnigena. ibid.

Annotationes in Pentateuchum & quatuor Ev-

angelistas quales. ibid.

BRUNO, Episcopus Herbipolensis, Princeps Theo-

logus. 40. varia ejus scripta theol. 40. f.

Bucholcerorum antiqua profapia. 102.

BUCHOLCERUS (Abrahamus) quis. 103. f. mor-

tem sibi præfagiit. 104. f. 109. varia ejus elogia.

105. f. scripta chronologica qualia. 106. f.

(Georgius) Senior, quis 102. veneno subla-

tus à monachis. 103. ejus in Religionem

Lutheranam merita. 102. f.

(Georgius) Junior, quis. 103. epistolicum

ejus cum Melanchthone commercium.

Budæus (Guilielmus) 123. 468. seqq.

Bulengerus (Julius Cæsar) Montacutio quis habi-

tus. 306.

BÜLOVIUS (Carolus Augustus) quis. 110. studium

theologicum cum juridico permutat. ibid.

Index

C.

CAJETANUS (Octavius) quis. 335.

elogium & scripta. ibid.

(Thomas) quis. 336. ejus elogia. 336. ff.

(Constantinus) 338.

(Petrus Victor.) ibid.

Calixtus (Georg.) B. O. ad media salutis ex parte
hominis refert. 86.

Calovii (Abrahami) Pædia Theologica qualis. 168.
381.

Calvinianorum nomen an Reformatis conveniat.
247. quinam illud amplectantur. ibid.

Camerarius (Joach) 241.

Caroli (Philippus) 56.

Cæsareani militis in Ducatus Megapolensem & Po-
meran. tyrannis. 153.

Casaubonus (Isaacus) 384. f.

Caselius (Joannes) 474.

Catalogus Testium veritatis Flacii quale opus. 125.
quanto labore & periculo confectus. 125. f. e-
logium. 126. editiones. 126. seq.

Catecheticâ Theologiâ cur & quomodo imbuen-
dus nobilis. 471. ff.

Cellarius (Christophorus). 62. f.

Centuriæ Magdeburgenses quale opus. 123. f.
quare ità dictæ. 501. præcipuus earundem auctor
quis. 124. f. editiones quænam. 124. quinam il-
las refutarint. 123. 131. qui vindicarint. 123.
continuationem & emendationem quinam ten-
tarint. 125.

Certitudo Scripturæ S. quanta. 458.

Certi-

Certitudini Theologiæ an derogent dissensiones.

459.

Chemnitius (Martinus) 409.

(Christianus) 164.

Christianæ religionis de veritate liber Philippi Mor-
næi qualis. 65.

CHRISTIANUS WILHELMUS, Marchio Bran-
denb. Princeps Theologus. 41. à religione Lu-
therana ad Pontificiam transit. *ibid.* scripta ejus
theologica. *ibid.*

Chytræus (David) 90. 466. quanta adolescentis
eruditio. 138.

Ciceronis quanta vis eloquentiæ. 106.

Clavis Scripturæ Flacii opus quale. 127. f.

CLINGIUS (Zach. Laur.) quis. 71. ejus elogium &
scriptum. *ibid.*

COBENZI (Joh. Raphaël) quis. 339. elogium &
scripta. *ibid.*

COLETUS (Joh.) quis 266. à Pontificia ad Refor-
matam religionem transit. *ibid.* ejus scripta.
267.

Comites olim nobilium titulo usi. 12. f. Lippiaci
eodem hodieque utuntur. 13.

Concilio de Tridentino Epistola Dudithii. 115. ff. cur
non habuerit cum eo Spiritus S. commercium.
116. Episcopi in eodem quales. 115. f.

CONRADUS quis & quæ ejus gesta. 340. f.

Conradi Urspergensis elogium. 341. ejus Chroni-
con quale. *ibid.*

Conringius (Hermannus) 26. 40.

- Consequentia legitimò modò è verbo Dei educta
sunt verbum Dei. 450.
- CONSTANTINUS M. primus Imperator chri-
stianus, Princeps Theologus. 42. Concionibus
ad populum habitis errores gentilium refutat.
42. f.
- Controversia Majoristica historia. 86.
- CRAMMERUS (Thomas) quis. 267. ejus in An-
glicanam Ecclesiam merita. 268. dogmata. ibid.
reformatam religionem ejurat & pontificiam
assumit. 269. ad rogum damnatus palinodiam
priorem retractat. 270. judicia de eo. ibid. scri-
pta. 271.
- Crantzius (Albertus) quis & qualis scriptor. 15. seq.
de ejus vita, meritis scriptisque quis egerit. ibid.
de reformatione sub ejus primordia desperat.
261. f.
- Crenius (Thomas) 8. ejus Dissertatio de Singulari-
bus Scriptorum qualis. 97.
- Cunæus (Petrus) per Melchisedecum quem intelli-
gat. 30.
- Cundisii (Godofredi) Notæ in Hutteri Compen-
dium Theologicum quales. 475.
- CUNIGA (Franc.) quis. 342. elogium. 342. f.
- D.
- Dannhauwerus (Joh. Conradus) 30. 190.
- DAVENANTIUS (Joh.) quis & quæ ejus scripta.
272.
- DAVID, Rex Israëuitarum, Princeps Theologus.
33. an fuerit concionator. ibid. Psalterium ejus
quale. 33. ff. 37.

Delphinatus inter Galliae provincias quâ re illustris. 273.

DELRIUS (Martinus Antonius) quis. 343. f. variorum elogia. 344. f. disquisitiones magicæ quales. 345. f. Scripta exegetica & Adagia qualia. 346.

DERINGIUS (Edoardus) quis. 272. seq.

Derschovius (Reinholdus) pater, quis & cur ab officio remotus. 486.

DERSCHOVIVS (Reinholdus) filius, quis. 486. f. Deus principium essendi Theologiæ. 443. f. idem ejusdem objectum. 452. f.

Dei nomen tetragrammaton an pronunciandum 516.

Dietericus (Joh. Conradus) 127. ejus editio Catalogi Testium veritatis Flaciani qualis ibid.

Difficultas studii theologici quanta. 464. f.

Dionysius Arcopagita quis. 18. Apocalypseos inscriptio eum an agnoscat autorem. ibid. de scriptis ejus quid habendum. 19.

Dissensus in Cœna inter Lutheranos & Reformatos an fundamentalis. 302.

Dissensiones Theologorum an derogent quicquam certitudini Theologiæ. 459.

Doctoratu de Theologico quis scripserit. 26

Dornkrelliorum antiqua prosapia quibus gaudeat insignibus nobilitatis. 111.

DORNKRELLIVS (Tobias) quis. 112. elogium & scripta. ibid.

(Jacobus) quis. 112. vitam privatam publicis

Index

blicis officiis præfert. 112. f. Opera ejus
biblica. 113. f.

Dorscheus (Joan. Georg.) 475.

DUDITIUS (Andreas) quis. 114. nomine Cleri
Hungarici interest Concilio Trid. 115. dein ex
Papista Lutheranus. 114. f. Epistola ad Maximil.
II. de Concil. Trid. 115. ff. ejus Biographi. 117.
ff. varia ejus elogia 117. f. Orationes 118. po-
stremo vitæ tempore an ad Arianismum prola-
psus. ibid.

E.

Ecclesia, de ea Tractatus Mornæi qualis. 64.

Ecclesiasticæ Historiæ Compendium Gothanum
quale & quis ejus Autor. 59.

Ecclesiastici officii dignitas quanta. 481. f. difficul-
tas. 482.

EDELINGIUS (Petrus) quis. 119. f. ejus merita &
scripta. 120.

Elogia Sammarthani qualia. 333. f.

Eloquentiæ Ciceronianæ quanta vis. 106. sectator
Duditius. 117.

Episcopi Pontificii in Concilio Tridentino quales.
115. ff. 479.

ESAIAS Propheta, Princeps Theologus. 36. de eo
& Prophetia ejus quorundam judicia. ibid.

ESCOBAR (Barthol.) quis. 349. elogium & scri-
pta. ibid.

(Franc.) quis. 347. elogium. 347. f. pu-
blicis officiis vitam privatam præfert.

348. Discursus illius de quatuor no-
vissimis quales. ibid.

ESPEN.

ESPENCÆUS (Claudius) quis. 350. *elogia*. 350. *f.*
taxat abusus papales. *ibid.* eō ipso sibi quid con-
traxerit. 352. *f.* *epitaphium*. 517. *seq.*

Evangelica Harmonia Augusti Brunsvicens. & Lu-
neburg. Ducis opus quam præclarum. 39. *seq.*

Extrema duo, in Tractatum Dissertationumque
generalibus enodandis vitanda. 5.

F.

Fanatici quodnam agnoscunt **Theologiæ** princi-
pium. 448. *f.*

FARELLUS (Guil.) quis. 273. ejus maximam in
prædicando acerbicatem & in elencho excessum
reprehendit Oecolampadius. 274. *elogium*.
274. *seq.* *scripta*. 275.

Fechtius (Johannes) 1. 20. 21. 58. & alibi. Pie-
tistarum hypothesein: Theologiam irrogenito-
rum non esse veram, variis in scriptis refutavit.

21. **Oratio** de Baccalaureatu Theologico. 26.
Apparatus ad Epistolas Marbachianas qualis.
134.

FERDINANDVS ALBERTVS Dux Luneburgo-
Brunsvicensis, Princeps Theologus. 43. ejus scri-
ta theologica. *ibid.*

FIDLERVS (Constantinus) quis. 487. ejus fami-
lia vere nobilis. 487. *f.* *elogia*. 489.

Flacianismus, de eo qui scripserint. 130.

FLACIVS (Matthias) quis. 120. ex monacho Lu-
theranus. *ibid.* ob errorem de peccato exul. 121.
merita ejus in Ecclesiam quanta. 120. varia va-
riorum de eo judicia 121. *f.* *Scripta* quæ & qua-
lia. 123. *ff.* **Cognomines** ejus quinam. 129.

FOR-

FORBESIVS (Patricius) quis & quod ejus scriptum. 276.

(Johannes) quis, & Instructiones ejus Theologicae quale opus. ibid.

(Guilielmus) 277. ff. de eo judicium. 278. ff.

Considerationes modestae quales. ibid.

Franci (Dan.) Disquisitio de Indicibus librorum prohibitorum & expurgandorum qualis. 309.

353. 405.

Fresne (Carolus Du) 7. Glossarium ejus quale.

9. 10.

Fructiferae societatis Autor quis. 43. Historia ubi habeatur. 47.

G

Gaillardus (Jac.) per Melchisedecum quem intelligat. 30.

GEMMINGEN (Wolfgangus à) quis. 59. elogium. 59. f. Comm. in Apocalypsin qualis. 60.

GEORGIUS, Anhaltinus, Princeps Theologus.

43. à Juristudio ad Theologicum transit. 44.

scientia ejus Theologica quanta 44. f. scripta.

45. pro concione populum docet. ibid. de eo qui commentati. 44. f. 48.

Gerhardus (Johannes) 18. 30. 495. Loci Theoll.

quale opus. 89. Meditationes quanto in pretio religionis nostrae hostibus habitae. 476.

GIFFORDVS (Guil.) quis & quae ejus scripta. 354. f.

Glassii (Salom.) in Biblia Vinariensi praefatio

quantoperè commendata. 128. in iisdem quo-

rum librorum ejus paraphrasis. 168.

Glossa

Glossa Flacii in Novum Test. quale opus. 128. f.

ejus præfatio qualis. ibid.

Godenius (Rodolphus) 181.

Gothanum Historiæ Eccles. Compendium quale
& quis ejus Autor. 59.

Goulartii (Simonis) de editione Catalogi Testium
Flaciani quid habendum. 126. f. 133.

Gradibus de Academicis quinam scripserint. 26.

Graferus (Conradus) 293.

Gratianorum quorundam recensio. 356. f.

GRATIANVS (Ant. Maria) quis. 355. f. ejus scri-
ta. 356.

Gretferus (Jacobus) 288.

GRODICIVS (Stanislaus) quis. 357. à studiis ad
mercaturam, ab hac rursus ad ista rediit. 357. f.
elogium. 358. scripta. 558.

GRÜNRADIVS (Otto) quis. 282. merita in Ec-
clesiam suam. ibid. elogia 282. f. epitaphium.
283. f. scripta. 284.

Grüterus (Janus) 288.

GVEVARA (Antonius) Senior, quis 359. de eo ju-
dicium. 359. seq. fides in historicis quæ ei ha-
benda. 360. scripta. ibid.

(Antonius) Junior, 361.

(Hieron.) quis, & de eo judicium. 361.

(Jo. Beltramus) quis. ibid. scripta. 361. f.

GUSTAVUS ADOLPHUS, Dux Meklenbur-
gensis, Princeps Theologus. 45. scripta Theo-
logica qualia. 45. seq.

H.

HABERKORNIVS (Petrus) quis, 489. f. elogia. 490. scripta. 492. f.

(Jo. Balthasar) 493. f.

(Justus Balthasar.) quis & quæ ejus scripta. 493.

Hafenrefferi (Matthiæ) Loci Theoll. in quanto sint apud Suecos valore. 475.

Hamelmannus (Hermannus) 13.

HARBARTVS (Burch.) quis. 134. f. prosapia ejus verè nobilis. ibid. elogia. 135. 502. scripta. 135.

Harmonia Evangelica Augusti Brunsvicensium & Luneb. Ducis quale opus. 39. seq.

HAVENSIVS (Arnoldus) quis. 365. elogium & scripta. ibid.

HESSHVSIVS (Tilemannus) quis. 136. ejus in Ecclesiam merita. ibid. Rostochio pulsus. 137. cur restitui noluerit. ibid. varia ejus fata. 137. ff. elogia. 143. ff. scripta. 143.

Hildebrandus (Joach.) 35. Salomoni munus concionandi tribuit. ibid.

Hilliger (Joh. Wilhelmus.) 237.

HINCMARVS (Rhemenfis) quis. 365. f. severior in Ecclesiam Romanam. 366. elogia. 366. f. scripta ejus qualia. ibid.

Historia Baronii quale opus. 416. controversiæ Majoristicæ. 86. Ecclesiastica Gothana qualis. 59. Lutheranismi Viti Luth. Seckendorffii opus quam pretiosum. 58.

HOE (Matthias) quis. 145. ejus prolapia antiquissima. 146. variorum elogia. 145. seq. 503. constantia ejus in Religione Luth. 503. f. Scripta quædam 146. ff. Manuali ejus Evangelico quis conversus fuerit. 146. f. Famæ ejus detrahit Arnoldus ibid.

Hunnii (Nicolai) Epitome credendorum qualis. 475. seq. Præfatio in *Διάσκεψιν* magnopere commendata. 128. seq.

I.

Jacobus I., Angliæ Rex, Princeps Theologus. 49. inusitata ejus in omni doctrinæ genere eruditio 50. f. Scripta Exegetico-practica qualia. 49. Paraphrasis in Apocalypsin. 51.

Jesuitica Bibliotheca Alegambii qualis. 322.

Imperator christianus primus quis. 42.

Impulsus Spiritus S. in Scriptoribus Sacris quid notet. 446.

Interpretes inter Pontificios quinam optimi. 419.

JOANNES (Andr. Eudæmon.) quis. 367. elogium. 368. Parallelus Torti ac tortoris. ibid. Refutatio Exercitationum Casauboni qualis. 368. f. contra ipsum pro Casaubono quinam scripserint. 369.

Johannes Apostolus autor est Apocalypscos. 17. non item inscriptionis. 17. seq. Theologus appellatus Athanasio. 19.

JOHANNES, Dux Megapolitanus, Princeps Theologus. 46. Doctor in Academia Parisiensi creatus. ibid. varii de eo scriptores. 49.

Isagoge Aug. Pfeifferi in Kromayeri Theologiam Positivo-Polem. qualis. 171.

Juniorum quorundam recensio. 293.

JYNIVS (Franc.) quis. 285. de eo variorum judicia. 286. ff. Fama ejus lacerata à quo. 289. à quonam vindicata. ibid. in Atheismum prolapsus. 289. f. ex eodem quâ ratione ereptus. 290. Scripta potiora quæ & qualia. 291. ff. Epitaphium chronostichum. 516. f.

K.

Kortholtus (Christ.) 90. Historia Ecclesiastica, quæ sub ejus nomine exstat, an sit illius. 94. f.

KRAKEVITZIVS (Bartholdus) quis. 149. f. memoria ejus quanta. 150. varia variorum elogia. 150. ff. 505. famam ejus ab Arnolde laceratam quinam vindicaverint. 152. ff.

(Joachimus) quis. 155. f. scripta. 156.

(Albertus Joachimus) quis. 156. variorum elogia. ibid. scripta. 157. f. de orthodoxia ejus testimonium FCris Theol. Rostoch. 158. f. Controversia cum Sebast. Edzardo. 159. f.

Kromayerorum antiqua prosapia. 164. f.

KROMAYERVS (Joh.) 165. f. elogia. 166. 505. memoriam sub vitæ exitum planè amittit. 505. f. scripta. 166. seq.

(Hie-

(Hieronymus) Senior, quis. 169.

(Hieronymus) Junior. 169. variorum elo-
gia. 170. f. 506. epitaphium. 507. Scripta.
171. f. Scrutinium religionum quale 507.
seq. quædam Scripta Jo. Kromayero tri-
buita à quonam. 506.

(Augustus Frid.) quis. 172.

(Jo. Abrahamus) quis & quæ ejus scripta.
172. f.

L.

Lämmelius (Chr. Frid.) 229. 231.

Lansius (Thomas) 7. 10. 468.

Lapide (Corn. à) titulum Apocalypseos cui tri-
buit. 18.

LASCVS (Joh.) quis. 300. de eo judicia. 300. f.
scripta. 302. seq.

Latermannus (Joh.) 182.

LEDESMA (Joh.) quis. 373. mortem sibi prædicit.
ibid. elogium. 373. seq.

(Franciscus.) 374.

(Petrus) ibid.

(Jacobus) ibid. elogium & scripta. ibid.

Lenitas nimia Melanchthonis exosa orthodoxis,
& contra eam qui scripserint. 97. 100.

Liliorum familia nobilis. 174. f.

LILIVS (Georg.) quis. 176. fata. ibid.

(Caspar) quis. 176. f. elogia. 177. f. Vi-
ta, merita & scripta apud quos. ibid.

Lingelsheimii (Georg. Mich.) Epistolæ quales.
119.

Index

LIPSIUS (Martinus) quis. 371. elogium, ibid.
(Iustus) 371. seq.

Lohe (Matthias vom) quis 494. f. elogium. 495. f.

LOJOLA (Ignatius) quis. 375. epitaphium. 375. f.

Lutheranismi Historia Seckendorffii quale opus.
58. f.

Lutheranos inter & Reformatos diffensus in S.
Cœna an fundamentalis. 302.

M.

MACHABÆVS (Joh.) quis. 179. elogium. ibid.
epitaphium 179. f. scriptum. 180.

Magdeburgenses Centuriæ, vid. Centuriæ.

MAGNVS. quis. 377. elogium. 377. seq.

Majores (Georg.) phrasis: B. O. ad salutem neces-
saria. 84. 86.

Majoristicæ controversiæ historia. 86.

MALDONATVS (Joh.) quis. 378. f. Auditorum
ejus quantus numerus. 379. quâ re mortem sibi
contraxerit. 380. 383. variorum elogia. 379. ff.
unus ex optimis Interpp. Pontificiis. C81. scri-
pta exegetica qualia. 381. f. an plagiarius. 382.
seq.

Marbachius (Johannes.) 188. 192.

MARCA (Petrus de) quis. 368. elogia. 386. seq.
opus de concordia sacerdotii & imperii quale.
387. f. in catalogum librorum damnatorum re-
latum. 388.

MASCOLI (Georg.) quis. 496. scripta. 496. f.
(Nicolaus) 497.

(Georg. Balth.) quis. 498. scripta. 498.
seq. MA.

MASTRILLVS (Gregorius) quis. 389. elogium
& scripta. 389. seq.

(Marcellus Franc.) 390. elogium. 390. f.
scripta. 391.

MATTHÆVS CANTACVZENVVS, Princeps
Theologus. 52. deposito imperio in monaste-
rium se recipit. ibid. scriptum theol. ibid.

MAVRITIVS, Hassiæ Landgravius, Princeps
Theologus. 52. ejus in omni doctrinæ genere
eruditio. 52. f. scriptum. 52.

Mayeri (Jo. Frid.) diss. de Doctoratu Theol. 26.

Mazonius (Jac.) quam exiguo temporis spacio
Theologiæ Doctor evaserit. 479. f.

Meierus (Gebh. Theod.) 125. ad Centurias Maga-
deb. continuandas annuo honorario invita-
tus. ibid.

Melanchthon (Phil.) justo in Reformatos lenior.
97. cæteris in studiis quantus. 108.

MELCHISEDECVS, Princeps Theologus. 29.
ἀπαύτως & ἀμύτως cur dicatur. 29. f. an sit ipse
Filius Dei. 30. Concionatoribus illustribus à
quo adnumeratus. 31. f. de eo Scriptorum Syl-
labus. 30. 32. f.

Memoria quorundam excellens. 150. 189. 190.
417.

MENDOZA (Franc.) quis. 391. f. elogia & scripta.
391. f.

(Petrus Gongalez) 393. scripta. 394.

(Ferdinandus) 394. scriptum ibid.

(Petrus Hurtadus) 394. elogiata. 394. f.

Index

(Didacus) quis. 395. ejus furtum. 396.

(Greg. Hurtadus.) ibid.

MENGDEN (Gustavus) quis. 60. eruditio ejus & scripta theologica. ibid.

Messenius (Johannes) 341. seq.

Ministorum verbi divini officium. 23.

MIRANDVLANVS (Jo. Picus) quis. 53. variorum elogia. ibid. Amorum libros, quos scripserat juvenis, retractat & damnat. 53. seq.

Mislentiorum Profapia perantiqua. 183.

MISLENTA (Cœlestinus) quis. 180. in linguis orientalibus quantus. 183. variorum elogia. 180. f. 508. seqq. scripta. 181. seq.

MONLVCIVS (Joh) 397. elogia. 397. seq.

MONTACVTIVS (Jacobus) quis. 305. in sacra ejus liberalitas. ibid.

(Nicolaus) 306. ejus scripta. ibid.

(Richardus) 306. de eo judicia. ibid.

ejus Anti-Diatribæ pro Is. Casaubonæ
Exercitationibus adversus Diatribas
Bulengeri quales. 307. idem defensor
Pseudo-Clementis. 307. seq.

MORNÆVS (Philippus) quis. 64. vir quantæ authoritatis. 415. de eo judicia. 64. colloquium cum Perronio. 412. scripta theoll. quæ & qualia. 64. seq.

N.

Naturalistæ quodnam agnoscant Theologiæ principium. 448.

Nancle.

- Naclerus** (Joh.) quis & quale ejus Chronicon.
14. f.
- Nicolai** (Philippus) 316.
(Magnus) quis. 398. ejus elogium. 398. f.
- Niemeieri** (Jo. Barth.) iniquum de Mis lenta judi-
cium. 181.
- Nobilis** vocabulum unde dictum. 6. ejus Synony-
ma græca, germanica, gallica. 7. homonymia.
ibid.
- Nobilitas** in sensu generali quid notet quidve in-
cludat. 7. seq. in sensu speciali quid & quomo-
do dispescatur. 8. II. seq.
- Nobiles** dicti olim Principes & Comites. 12.
- Nobiles** quinam Theologica scripserint, gradu
licet theol. aut munere sacro non gavisi 57. seqq.
- Pontificii** cur plerumque operam dent studio
theol. 311. b.
- Nobilis** cur & quomodo Theologiâ catechetica
imbuendus. 471. ff. an illi conveniat, Theolo-
giæ eousque acroamaticæ operari ut officio sa-
cro præesse queat. 476. ff.
- Nobilibus** de Theologis quinam scripserint. 2.
485.
- Nonnus** Panopolita carmina juvenilia quomodo
tractaverit. 57.
- Novum in Test.** Glossa Flacii qualis. 128. seq.
- O.
- Objectum** Theologiæ quodnam. 452. f.
- Oecolampadius** (Jo.) Farelli in elencho excess-
um reprehendit. 274.

Oelhafiorum quorundam recens. 186. f.

OELHAFIVS (Nic. Hieron.) quis. 185. scripta.
ibid. epitaphium. 185. seq.

Officii Ecclesiastici dignitas quanta. 481. f.

Osiander (Jo. Adamus) 17. 467.

P.

PAEZ (Petrus) quis. 399. elogium. ibid. & seq.
quanti æstimatus Imperatori. 400. f.

PALLANTERIVS (Hieron.) 402. elogium. ibid.
modestia ejus quanta. ibid.

PALLAVICINVS (Sfortia) quis & qualis ejus Hi-
storia Concilii Trid. 403. f.

(Fabricius) quis & quæ ejus scripta. 406.

(Ferrantes) cur decollatus. ibid.

(Nic. Maria) ejus defensio Pontificatus
Romani Romanæque Ecclesiæ qualis.

407.

PAMELIVS (Jacobus) quis. 408. elogium. ibid.
scripta. 408. seq.

Papæ Principes & Comites quò titulò olim per epi-
stolam decorarint. 12. 16.

PAPPVS (Joh.) quis. 187. ex aula ad academica
studia delatus. 188. quo ætatis anno Ecclesiæ mi-
nister & Academiae Professor factus. ibid. memo-
ria stupenda. 189. f. elogia. 189. seqq. 510. mor-
tem sibi quò pactò prædixerit. 191. Symbolum
quodnam. ibid. Epitome Historiæ Eccles. qualis.
195.

Paraphrasis in Bibliis Vinariensibus qualis & à qui-
bus confecta. 167. seq.

PAZMANII (Petrus) 409. f. elogium & scripta. 410.
Perro.

Perroniana à quo & unde collecta quidve conti-
neant. 416.

PERRONIVS (Jac. David) quis & quantæ inter
suos autoritatis. 411. varia variorum de eo judi-
cia. 411. seq. in Colloquio cum Mornæo qua-
lem se gesserit. 412. dogma de Transubstantia-
tione summoperè defendit, sed nunquam pro
vero habuit. 412. f. Scripta potiora quæ & qua-
lia. 413. seq.

PETITVS (Sam.) quis. 309. summa ejus in studiis
assiduitas. ibid. Linguarum OO. ad stuporem pe-
ritus. 309. f. variorum elogia. 310. f. scripta. 311.
(Petrus) ejus controversia cum Is. Vossio.
311. Dissertatio de furore poëtico. qua-
lis. 311. f.

PETROWSKI (Gasp.) quis. 416. glogium. 417.
memoria excellens. ibid.

Pfeifferi (Aug.) Isagoge ad Kromayeri Theolo-
giam pos. polem. qualis. 171.

Philosophiâ & Philologiâ an imbutus esse debeat fu-
turus Theologus. 23. 484.

PHILPOTVS (Jo.) quis. 312. adversa fortuna.
ibid.

Pietatis quanta in nobili necessitas. 472. f. defectus
quanta adferat incommoda. 473.

Pietistarum assertum, Theologiam irregenitorum
non esse veram, qui refutarint. 21. f.

PINEDA (Joh.) quis & quantæ apud suos autho-
ritatis. 418. elogia. 418. f. unus ex optimis In-
terpp. Pontificiis. 419. Comm. in Jobum qualis.

ibid. de Salomonis sapientia singularis opinio.
420.

PLATEN (Balth. Hent.) quis. 195. f. à puero SS.
literarum studio consecratus. ibid. scripta. 196.

Plato carmina quædam sua combussit. 57.

Pontificii nobiles cur operam plerumque dent stu-
dio theol. & cur tantus eorum numerus. 311. b.

478. plerorumque Theologia qualis. 479. f. Do-
ctores quinam & cur singulare aliquod cogno-
men adepti. 427.

Pontificios inter Interpp. quinam optimi. 419.

POVODOVIVS (Hieron.) quis. 422. elogium.
ibid.

Prefationes Theologorum quænam cæteras ante
omnes commendatæ. 128.

PREENIVS (Adolph. Frid.) quis. 179. prosapia
verè nobilis. ibid. elogium. ibid.

Principes nobilis titulo olim usi. 12. f. Theologi
quinam. 29. seqq. è sexu sequiori scriptis theoll.
illustres quinam collegerint. 54. f.

Principia in disciplinis qualia esse debeant. 449.

Principium essendi Theologiæ. 443. f. quodnam
cognoscendi. 444. 449. f. principia aliorum fu-
tilia. 448. f.

Prophetæ majores cur ità dicti. 36.

Q.

Quistorpius (Joh.) Senior. 30. 487.

QVEIS (Erhardus) quis. 198. ex Papista Luthera-
nus quo tempore factus. 198. f.

QVIROS

QVIROS (Augustinus) 422. f. elogia. 423. f. scripta
ejus exegetica. 424.

R.

Rathmanni (Herm.) pertinacia. 184.

Reformati quodnam agnoscant Theologiae princi-
pium. 448. an illis Calvinianorum nomen con-
veniat. 247. quinam illud amplectantur. ibid.
eos inter & Lutheranos dissensus in S. Coena an
fundamentalis. 302.

REIHINGIVS (Jac.) quis. 202. f. familia nobilis.
516. f. ex Papista Lutheranus quomodo factus.
200. f. ejus liber retractationum qualis. 201. e-
logia. 201. ff.

Reinesius (Thomas) 310.

Religionis christ. de veritate liber Mornæi qualis.
65.

RICCIVS (Matthæus) 424. elogium 424. f. scripta.
425. seq.

Ricciorum quorundam recensio. 426. seq.

RIDLEJVS (Nicol.) 313. fata adversa. ibid. scri-
ta. ib.

Rivetus (Andreas) 258. 286. 415.

ROSENCRANTZ (Oligerus) quis. 66. honori-
bus officiisque publicis se abdicat. 66. f. ejus sci-
entia theologica quanta. 67. scripta theoll. ibid.
(Georg.) ejus scriptum theol. 69.

Rubri circa explicationem duplici modo pecca-
tur. f.

Rupertus (Christoph. Adamus) 360.

RYCKELIVS (Dionys.) 427. πολύγρᾳ. 428.
elogium. ibid.

S.

SADDEEL (Ant.) quis. 314. ejus prosopia illustris
ibid. elogia. 314. f. Symbolum. 315.

SADOLETVS (Jac.) quis 428. elogia. 429. Comm.
in Epist. ad Rom. qualis. ibid. Pœmata & Ora-
tiones. 429. seq.

SADOLINVS (Jo. Georg.) 72. f. cur ab officio re-
motus. 73.

Sagittarius (Caspar) 14.

Salmasius (Claudius.) 310.

SALOMO, Rex Israëlitarum, Princeps Theologus.
35. munus concionandi an obierit. ibid. Eccle-
siasticis an sit autor. 37. an fuerit Scepticus. 420.
de ejus sapientia Pinedæ sententia. ibid.

Sammarthani (Scævola) elogia qualia. 353. f.

SANCHEZ (Thom.) quis. 430. f. severus vitæ cul-
tus. 431. elogia. ibid. scripta. 432.

SANDOVAL (Cant.) ex Papista Lutheranus. 60.
Epistolæ ejus theoll. binæ quales & ad quos scri-
ptæ. 60. vitæ & Epistolarum historia. 62.

SAWICKI (Gasp. 432. elogium. 432. f. scripta. 433.

SCARGA (Petrus) quis. 433. f. vitæ privatæ stu-
diosus. 434. animi contentionibus manuum la-
bores jungit. 434. f. elogium & scripta. 435.

Schlüsselburgius (Conradus) 84. 87.

Scholasticorum ætates. 318. b.

Scriptores sacri quomodo se gesserint in ordine ad
Spiritus S. 447. an errare potuerint. 458.

Scriptura S. principium cognoscendi Theologiæ.
444. & quomodo. 442. quò pacto in literas re-
ducta. ibid. ejus sanctitas quanta. 454. quas ob
causas

causas eadem illi competat. 455. s. certitudo. 458. perfectio. 460. efficacia. 462. s. an possit ab ea separari. 462.

Scripturae clavis, vid. Clavis.

SCHWENCKFELD (Casp.) ex Lutherano fanaticus. 204. religio & dogmata. 205. sanctorum catalogo illatus ab Arnolde. 206.

SECKENDORFF (Vitus Ludov.) quantus Theologus. 58. s. Comm. de Lutheranismus qualis. ibid. scripta alia. 59.

Seldius (Jo. Christ.) quas Theologorum Praefationes maxime commendaverit. 128.

Sixti Senensis Bibliotheca sancta qualis. 55. s.

Societatis fructiferae autor. 43. Historia. 47.

Sociniani quodnam agnoscant Theologiae principium. 448. an in Christianorum numero habendi. 76. celebriorum recens. 76. seq.

Soliloquia Casp. Barthii quale opus. 66.

Spangenbergius (Cyrillus) 13.

SPERATVS (Paulus) quis. 207. fortuna adversa. ibid. elogia. 208. Hymni ejus quales. 208. seq.

STAVPITZ (Joh.) 211. s. SS. literarum cultor indefessus. 212. singularis Lutheri fautor. 213. variorum elogia. 213. s. primus Fictis Theol. Witteb. Decanus. 216. scripta 215. 511. s.

STIGZELIVS (Laur. Matth.) quis. 71. elogia & scripta. ibid.

STREITHAGIVS (Petrus) 316. s. elogium & scripta. ibid.

Stypmannus (Franc.) 476. seq.

Index

SVAREZ (Franc.) 436. elogia. 436. f. scripta. 438.
(Franc.) alter. 438. scripta. ibid.

Suareziorum quorundam recensio. 439. seq.

Suavis (Petri) elogium. 405. Historia Concilii Trid.
qualis. 403. seq.

Surius (Laurentius) 15.

Syncretistæ quodnam agnoscant Theol. princi-
pium. 448.

T.

Taxa poenitentiaria Apostolica in Ecclesia Romana
quale institutum. 350. f.

Tertulliani Apologeticus cur legendus. 409.

Testamentum Novum quis Glossâ illustrarit. 128

Testium veritatis catalogus, vid. Catalogus.

Theologiæ vox quid notet quoad etymon. 17. non
est scripturaria, sed tamen antiquissima. ibid. Sy-
nonyma. 20.

Theologia vera an in solo pio existat. 20. 456. ca-
techeticâ quis instructus esse debeat. 23. quis a-
croamaticâ ibid. hæc quas complectatur partes.
ibid. catecheticâ cur & quomodo imbuendus
nobilis. 471. ff. acroamaticæ an eousque operari
nobilem deceat, ut officio sacro præesse possit.
476. ff. eminentia Theologiæ inter cæteras sci-
entias. 443. ff. principium essendi. 443. ff. quod-
nam cognoscendi. 444. f. objectum quod. 452.
f. sanctum reddit eum, qui eidem operatur. 456.
ei imputari num possit, quod non omnes eam
tractantes sancti reddantur. 457. Certitudini e-
jus an derogent dissensiones Theologorum. 459.
perfectio quanta. 460. f. difficultas. 464. f. de e-
jus

jus eminentia inter omnes alias scientias testi-
monia Theologorum & Juris. 466 ff. Theo-
logia plerorumque Pontificiorum qualis. 479. f.
Theologus accuratus quis sit 23. f. | quibus præfidiis
instructus esse debeat. 23. 465. seq. 484. Theolo-
gi quinam principes. 29. ff. Theologis de nobili-
bus quinam scripserint. 2. 485. Theologico stu-
dio cur plerumque operam dent Pontificii no-
biles. 311. b.

THIARDVS (Pontus) 440. elogium. 440. f. vi-
tam privatam præfert publicæ. 441. scripta
ibid.

Titulus Apocalypseos quem habeat autorem incer-
tum. 17. à Johanne ipso non est additus. 18.

Transubstantiatio Pontificiorum monstra ex cujus
Papistæ testimonio. 413.

Tribbechovius (Adamus) 307. seq.

Tridentini Concilii Assessores quales. 115. 116. de
eo Epistola Dudicii. 115. ff.

Tyrannis militum Cæsar. in Ducatus Megap. & Po-
meran. olim exercita. 153.

V.

Valckenierius (Joh.) plagiarus. 277.

Venetorum quorundam recensio. 219.

VENETVS (Georg.) quis. 217. f. cur in exilium e-
jectus. ibid. elogium. 218. scriptum. ibid.

Veritate de Religionis christ. liber Mornæi qualis.
65.

Versio Novi Test. Theod. Beza qualis. 258. 291. Ve-
teris Tremelii & Junii. 291. ff.

Index

Vinariensis Biblia. vid. Biblia.

VIRGINIVS (Andr.) quis. 220. f. scripta. 221. f.
eorundem elogium. § 12. ff.

Voëtius (Gisbertus) 119.

Vossius (Gerh. Johannes) 50. ejus de Jacobo I. M.
B. R. judicium. ibid.

VOSSIVS (Sam.) quis. 222. f. in utero Deo conse-
cratus. 226. elogia. 223. f. epitaphium. 224.

Vossiorum nonnullorum recensio. 224. seq.

W.

Wellerorum prosapia antiquissima. 226. 230.
235.

WELLERVS (Hieron.) quis. 226. à Juris studio ad
Theologicum transit. 228. Lutheri per octenni-
um victor. ibid. variorum elogia. 226. f. 232. f.
quoties S. Coenâ usus 228. vivus prægustum vi-
tæ æternæ sensit. ibid. scripta. 228 seq.

(Petrus) Orientalium callentissimus. 234.

(Jacobus) quis. 234. ob paupertatem fa-
mulando in Academia se sustentat. 235.
quanto Auditorum gavisus numero;
235. f. elogia. 235. f. 525. Symbolum
240. Scripta quædam & de iisdem judi-
cia. 236. ff. pleraque Hieronymi scripta
quis eidem tribuat. § 14. seq.

(Georg. Paulus) quis. 238.

(Johannes) 499. elogium. ibid. memora-
bile quoddam. ibid.

(Vincentius) quis. 499. f. elogia. 500.

Winstrupius (Petrus) Senior. 73. seq.

WIN.

WINSTRUVIVS (Petrus) Junior, quis. 72. elogia.
ibid. Comm. in Matthæum qualis. ibid.

Wiccius (Herm.) 36.

Wittebergensis Acad. primus Rector quis. 216.

Wood (Antonii) Historia & antiquitates Academiae Oxoniensis quales. 265.

Z.

Zieglerorum quorundam recensio. 242. ff.

ZIEGLERVS (Bernhardus) quis. 240. Luthero &
Philippo charissimus. ibid, variorum. elogia.
241. scripta. 242.

ERRATA

quæ ob Auctoris absentiam irreperunt.

P. 7. lin. 11. pro: *quondam*
lege: *hodieque*.

p. 10. lin. 2. lege: *inveſtigat*.

lin. 2. lege: *r' imprimer*.

lin. 10. pro: *effet* lege: *effet*

lin. 14. lege: *Glossaire, en*.

p. 12. lin 7. lege: *caterique*.

p. 13. lin 12. lege: *openpaar*.

lin. 22. lege: *hodiernum*.

lin. 23 lege: *ornantur*.

p. 14. lin. 16. lege: *ſena*.

p. 16. lin. 1. pro *Vollerus* lege:

Mollerus.

lin penult. lege: *Schaum*.

burg.

p. 17. lin. penult. pro: *Latino*

rum l. christianorum.

p. 19. lin. 16, lege: *ῥεολογῆσαι*.

τας.

p 20. lin. 21. pro: *qua* lege
qua.

p. 22. lin. 14. pro: *proposita*

lege: *propositis*.

p. 28. lin. ult. pro: *Multè* le

ge: *Multò*.

p. 35. lin. 18. 19. lege: *Ducat*

um & Comitatum.

p. 36 lin. antepenult. lege: *co*

pioſum.

p. 37. lin. 23. 24. lege: *Petro*

Dan. Huetio.

p. 43. lin. 3. pro: *sunt* lege:

ſonant.

lin. 5. lege: *accurrebat*.

p. 44 lin 19 lege: *hujus ſeculè*

p. 45. lin. 14. lege: *inaſtim*

bilis,

p. 49. lin. 25, lege: *Latino*.

- p. 54. lin. 23. lege: *Gotzius*.
 p. 55. lin. 17. lege: *gravissimis*.
 p. 56. lin. 28. lege: *Daschitzky*.
 p. 57. lin. 10. lege: *Conversione*.
 p. 61. lin. 13. lege: *Schediasmati*.
 p. 63. lin. 18. lege: *decimi*.
 p. 67. lin. 3. lege: *audit*.
 p. 68. lin. 8. lege: *Olaus*.
 p. 69. lin. 7. lege: *doctissimos*.
 p. 78. post lin. 11. pro §. V. po-
 ne §. X.
 p. 83. lin. 21. lege: *Fechtius*.
 lin. 24. lege: *gentilitium*
 p. 84. lin. ult. lege: *Majoris*.
 p. 91. lin. 10. lege: *ἀπαθείς*.
 p. 92. lin. antepenult. lege:
Sermones.
 p. 93. lin. 5. lege: *Meletematibus*
 lin. 13 14. lege: *Kaynaudus*.
 lin. 15. lege: *Mollerus*.
 lin. 16. lege: *philologico*
 p. 94. lin. 11. lege: *Theatro*.
 p. 104. lin. 1. lege: *Μελαίγχο-*
Σεν.
 ibid. lege: *ἀπὸ τῆς εν*.
 p. 106. lin. 14. lege: *rostra*.
 p. 114. lin. 7. lege: *Quinquec-*
clesiensis.
 p. 117. lin. 24. lege: *Duditii*
 p. 120. lin. 1. lege: *millesimum*.
 p. 121. lin. 4. lege: *variis*.
 lin. 10. lege: *quos*.
 p. 122. lin. ult. lege: *Flacius*.
 p. 124. lin. 11. lege: *Præcipuum*
 p. 126. lin. ult. lege: *Prodiit*
 p. 127. lin. 4. lege: *Flacianis*
 lin. 20. lege: *Catalogo*
 p. 129. lin. 12. lege: *Niemeierus*
 p. 130. lin. 17. lege: *in modo*
 p. 132. lin. 4. lege: *notitiam*
 lin. 13. lege: *Seculi*
 lin. 24. lege: *Sluterus*
 p. 133. lin. 8. lege: *Methodorum*
 p. 134. lin. 9. lege: *Eccles*.
 p. 135. lin. 8. lege: *Principium*
Collegii.
 l. 25. lege: *doctrinam*
 lin. 26. lege: *Capita de*
 p. 136. lin. 15. lege: *adnumerat-*
um.
 p. 137. lin. 14. lege: *ipse*
 p. 142. lin. 3. lege: *sententiam*
 p. 143. lin. 19. lege: *calamo*
 p. 144. lin. 8. lege: *de Meritis*
 p. 145. lin. 20. lege: *Natus is*
 p. 148. lin. 3. lege: *Sancti Benedicti*.
 p. 151. lin. penult. lege: *invi-*
ctum.
 p. 152. lin. 14. lege: *delectatur*
 p. 153. lin. 20. lege: *Krakevitzius*
 lin. 22. lege: *Theatro*
 p. 158. lin. 7. lege: *insimulatio-*
nem.
 p. 162. lin. 5. lege: *triennium*.
 p. 163. lin. 3. lege: *superest*
 lin. 16. lege: *præcepsque*
 p. 164. lin. 10. lege: *Lignicio*
 lin. 17. lege: *deces*
 p. 168. lin. 20. lege: *Solemn*.
 p. 171. lin. 11. lege: *impertur-*
bata.
 lin. 16. lege: *consecuti*
 p. 175. lin. 19. post *ceterorum-*
que hæc sunt omnia: nobi-
lissima Liliorum nomina in
publico.

- p. 185. lin. 13. lege: *superioris seculi*.
- p. 191. lin. 6. lege: *propria*
- p. 192. lin. antepenult. lege: *Theologum*.
- p. 196. lin. 5. lege: *sua*.
lin. 6. lege: *augmentum*
- p. 199. lin. 17. 18. lege: *der Pommesanische Bischoff*.
- p. 201. lin. 17. 18. lege: *retrahationum*.
- p. 202. lin. 1. lege: *in ade*.
- p. 203. lin. 5. lege: *in Tubing Acad*.
- p. 204. lin. 9. lege: *in Memorabilibus*.
lin. 25. lege: *Connumerandus*.
lin. 29. *Mittimus*.
- p. 206. lin. 24. lege: *laudum*.
- p. 207. lin. 3. lege: *Suovo*.
lin. 20. lege: *quarto*
- p. 208. lin. 17. lege: *inserta*.
- p. 210. lin. 3. lege: *furthen*.
lin. 20. lege: *citirt*
- p. 219. lin. 17. lege: *Trithemius*
- p. 222. lin. 16. pro: *octogesimo*
lege: *septuagesimo*.
- p. 225. lin. 10. 11. lege: *improbat*
- p. 226. lin. 11. lege: *jam locô*
lin. 14. lege: *VVellerus*.
- p. 227. lin. 25. lege: *Freibergensium*.
- p. 233. lin. 11. lege: *MDCCI*
lin. 23. lege: *Theatro*.
- p. 235. lin. 3. lege: *ea de re*.
- p. 236. lin. 8. 9. lege: *Cæsarei*
- p. 240. lin. ult. post: *Adamus*
pone (e)
- p. 242. lin. 26. 27. lege: *annum*.
- p. 243. lin. antepenult. lege: *biogr*.
- p. 245. lin. 9. lege: *Sec. XVI*.
- p. 248. lin. 5. lege: *Calvinistica*
- p. 249. lin. 2. lege: *eiusdem*.
ibid. lege: *Exoniensis*
- p. 251. lin. 9. lege: *nach Thysit Bericht*.
- p. 252. lin. 21. 23. lege: *cuique*
- p. 255. lin. 13. 14. lege: *præcoces*.
- p. 262. lin. 23. lege: *Fechtium*
- p. 263. lin. 4. lege: *Vitis*
lin. 22. lege: *Sec. XVI*.
- p. 266. lin. 5. 6. lege: *Academiarum*.
- p. 268. lin. 8. lege: *eam liberabit*.
lin. 25. lege: *subjici*
- p. 271. lin. 1. lege: *errasset*
- p. 276. lin. 21. lege: *Gomarè*
- p. 278. lin. 3. lege: *Fechtii*
- p. 279. lin. 19. lege: *apricum*
lin. 22. lege: *Schisma*.
- p. 280. lin. 10. lege: *per singulos*
- p. 283. lin. 2. lege: *meretur*
- p. 285. lin. 20. lege: *nebulone*
- p. 286. lin. 2. lege: *Mernula*
- p. 287. lin. penult. lege: *majoraque*.
- p. 288. lin. penult. lege: *scurrili*.
- p. 290. lin. 3. lege: *venenum*
- p. 291. lin. 23. lege: *concinerunt*.
- p. 295. lin. ult. lege: *oleum*.
- p. 296. lin. 26. lege: *reliquit*

- p. 301. lin. 20. lege: *antesignanus*.
- p. 302. lin. 6. lege: *contra*
- p. 304. lin. 13. lege: *M. Dab. Schultetum*
lin. 19. *sensus ita est re.*
Rituendus: in de doctis
Vestphalis Schediasmate
Epistolico ad Georg. Vest-
phalum.
- p. 308. lin. 14. lege: *Propylao*
- p. 309. lin. 23. lege: *Orienta-*
lium.
lin. 25. 26. lege: *Hebraeam*
- p. 310. lin. 6. lege: *incussit*
- p. 314. lin. 12. 13. lege: *carissimus*
- p. 315. lin. 5. lege: *affectata*
lin. 21. lege: *praefuit*
lin. 24. lege: *juvenis*
- p. 319. lin. 10. lege: *Espenceum*
lin. 19. lege: *Havensium*
- p. 311. (quæ esse debebat p. 321,
nam post num. 319. malè
denuò positus est 310.) lin.
penult. lege: *Pontificium*
- p. 313. lin. penult. lege: *omnium*
- p. 316. lin. 24. lege: *arguit*
- p. 317. lin. 18. lege: *Script.*
- p. 319. lin. 20. lege: *ab Ho-*
monymis.
- p. 324. lin. 17. lege: *sine.*
- p. 326. lin. 3. lege: *apud Tho-*
mam.
lin. 12. lege: *Methado-*
rum.
- p. 327. lin. 3. lege: *Nobilium*
lin. 18. lege: *Arnoldo*
- p. 329. lin. 18. lege: *De Gra-*
corum arte grammatica.
- p. 331. lin. 14. lege: *efferratur*
- p. 332. lin. 11. lege: *concuti*
lin. 22. 23. lege: *Septennis*
lin. 14. pone: *s. IX.*
- p. 333. lin. penult. lege: *amo-*
rem.
- p. 334. post lin. 7. pone: *s. X.*
- p. 336. lin. 26. lege: *Caterum*
- p. 337. lin. 9. lege: *lingua*
lin. 18. lege: *Psalms*
- p. 339. lin. 14. lege: *Academici*
lin. penult. lege: *Vit-*
tenius.
- p. 340. lin. 14. lege: *altaribus*
lin. 21. 22. lege: *Cami-*
terium.
- p. 341. lin. ult. lege: *coronatus*
- p. 347. lin. 18. pro: *iisdem* lege:
itidem.
- p. 348. lin. 18. 19. lege: *judica-*
bitur.
- p. 351. lin. 7. 8. lege: *Summistis*
lin. 20. lege: *facultatibus*
lin. 24. lege: *maiore*
- p. 354. lin. 4. lege: *eloquentissimis*
lin. 11. lege: *excelluerunt*
- p. 355. lin. 16. lege: *Reges*
- p. 358. lin. 6. lege: *delineat*
- p. 361. l. 25. 26. lege: *Crobbæus*
- p. 362. lin. 5. lege: *auditorum*
lin. 22. lege: *Sicilia*
- p. 365. lin. 2. 3. lege: *Havensium*
lin. 11. lege: *haeretica*
- p. 366. lin. 14. lege: *Hinmarus*
lin. 20. 21. lege: *eorumque*
- p. 367. lin. 23. lege: *Cydonius*
- p. 369. lin. 24. lege: *Rosbheydus*
- p. 371. lin. 18. lege: *Hilarii*
- p. 377. lin. 11. lege: *consignabit*

- p.384 lin.6. lege: *supplemento*
ibid. *Gallicani*
- p.385 lin.5. lege: *antiquitatis*
lin.6. pro: *Job. lege:*
Joseph.
- p.386. lin.8. lege: *mille*
- p.391. lin.2. lege: *fassus.*
lin.13. lege: *Georgium*
- p.392. lin.9. lege: *in Collegio*
- p.393. lin.10. pro: *est lege &*
lin.19. lege: *illo.*
- p.394. lin.26.27. lege: *recusos*
- p.395. lin.18. lege: *Evangelia*
- p.397. lin.13. lege: *promeruerit.*
lin.25. lege: *animos*
- p.399. lin.11. lege: *laboriosè*
- p.400. lin.8. lege: *Sultan*
- p.401. lin.17. lege: *oppressus*
- p.407. lin.14. lege: *sanctitas*
- p.412. lin.18. lege: *porrexit*
- p.414. lin.11. pro: *hatte lege:*
hat.
- p.417. lin.13.14. lege: *obrutus*
- p.418. lin.12. lege: *Boetica*
lin.18. lege: *cum.*
- p.421. lin.5. lege: *deductam*
lin. penult. *sensus ita*
supplendus est: quod Salomo
petierit sapientiam omni-
nigenam, sed ad regen-
dum populum intelligen-
dumque, quid bonum esset
quidve malum.
- p.423. lin.15. lege: *innotuit*
- p.425. lin.4. lege: *Chinenses*
- p.426. lin.10. lege: *seculi*
- p.428. lin.8. lege: *superaria*
- p.433. lin.14. pro: *ac lege: ab*
- p.434. lin. ult. lege: *coniuera*
- p.435. lin.17. lege: *Staro-*
volscius.
- p.436. lin.5. lege: *summus &*
lin.18. lege: *Thomas*
- p.437. lin.11.12. pro *inque*
lege: atque
lin.16. lege: *quantum*
- p.440. lin.14. lege: *Scaevolam*
- p.442. lin.22. post: *solum hæc*
sunt omissa: sancta sit,
sed &.
- p.443. l.10. lege: *de Theologia.*
lin.15. lege: *cum D. Fechtio*
- p.444. l.15. lege: *mysteriorum*
- p.447. lin.5. lege: *rerum*
lin.10. lege: *voluerint*
- p.453. lin.23. lege: *Origenem*
- p.456. lin.15. lege: *reddit*
- p.459. lin.9. lege: *Hemmingius*
- p.464. lin.12. lege: *Epicureum*
- p.472. lin.6. lege: *pium.*
- p.473. lin.9. lege: *deinde*
- p.477. lin.23. lege: *Sadeelia*
- p.480. lin.22. lege: *oriatur*
- p.482. lin.25. lege: *appetit*
- p.487. lin.16. lege: *aliquot*
- p.488. lin.6. lege: *dereliquens*
lin.21. lege: *ac ad poste-*
ritatem
- p.490. lin.13. lege: *agis*
l.19.20. lege: *Testamentulum*
- p.479. lin. penult. lege *domi-*
cilium.
- p.504. lin.19. lege: *concepisti*
- p.509. lin.20. lege: *Scriptura-*
rum.

Reliqua B. L. ipse corrigat.

Roll, Reinhard Heinrich,

Reinh. Henr. Rollii Bibliotheca nobilium theologorum historico-theologica

Rostochium u.a. 1709

Biogr.c. 133#Beibd.3

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10070306-1

VD18 14538148-001